

ΣΙΦΝΙΑΚά

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ
1999

Ζ'

ΣΙΦΝΙΑΚΑ
ΑΘΗΝΑΙ 1999
ΕΤΟΣ 7ο - ΤΟΜΟΣ Ζ'

νησιά τῶν Κυκλάδων, ὅπως τῆς Νάξου καί τῆς Μυκόνου, μέ τή χρησιμοποίηση στοιχείων πού περιέχονται σέ δικαιοπρακτικά ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας. Τά ἔγγραφα αὐτά εἶναι οἱ καθρέπτες στούς ὁποίους ἀπεικονίζεται ὁ κοινωνικός βίος τῶν κατοίκων σέ λεπτομέρειες καί τό ἔθιμικό δίκαιο, δημόσιο καί ἰδιωτικό, πού ἴσχυε σέ κάθε νησί. Γιά τή Σίφνο σχετική εἶναι ἡ ἔκδοση τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν στή σειρά «Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας», τόμος τρίτος, τεῦχος πρῶτον, ἐν Ἀθήναις 1956, σελ. α'-κζ + 1-518, ὅπου «Νομικά Ἐγγραφα Σίφνου τῆς Συλλογῆς Γ. Μαριδάκη (1684-1835)», ἐκδιδόμενα ὑπό Γεωργίου Α. Πετροπούλου, ἕνα πολύτιμο ἔργο - πηγῆ ἀντλησης ποικίλων πληροφοριῶν γιά τήν Ἱστορία τοῦ νησιοῦ.

Ἡ παροῦσα ἐργασία δέν διεκδικεῖ ἐπιστημονική ἀuthεντικότητα καί ὁ συντάκτης της, ὡς μή εἰδικός, ἀποδέχεται ἐξ ἀρχῆς τυχόν σφάλματά του καί τήν ἀποκατάστασή τους. Ἐπιχειρεῖ, ἐν τούτοις, τήν προσέγγιση τοῦ θέματος (προκειμένου νά προστεθοῦν καί ἄλλες μαρτυρίες, γιά περαιτέρω ἀνάπτυξή του) ἀπό τήν ἱστορική του πλευρά καί γιά λόγους θησαυρισμοῦ τῶν στοιχείων στίς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ, πού εἶναι ἕνας ἀπό τούς στόχους του, ὅπως καί ἡ ἐνημέρωση τῶν Σιφνίων στήν ἱστορία τοῦ τόπου τους. Ἡ διάταξη τῆς ὕλης της χωρίστηκε σέ δύο Μέρη. Στό πρῶτο ἐπιχειρεῖται σύντομη ἀναφορά στίς νομικές καί γραφειοκρατικές διατυπώσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τονίζεται ἡ σημασία τῶν δικαιοπρακτικῶν ἐγγράφων καί τῆς γλώσσας κατάρτισής τους, περιγράφονται οἱ προϋποθέσεις ἐγκυρότητάς τους κ.λπ. στοιχεῖα διαδικαστικοῦ χαρακτήρα γιά τήν κατατόπιση καί τοῦ ἀπλοῦ ἀναγνώστη. Στό δεύτερο Μέρος καταγράφονται τά πρόσωπα, ὅσα κατόρθωσε ν' ἀνεύρει ἡ ἱστορική ἔρευνα, στά ὁποῖα ἡ Κοινότητα ἐμπιστεύθηκε τό ἀξίωμα τοῦ καντζηλιέρη, ὅπως καί οἱ καντζηλιέρηδες πού χρησιμοποιήθηκαν ἀπό ἄλλες Ἀρχές, ὅπως ἡ Ἐκκλησία, ἢ οἱ Πρόξενοι τῶν ξένων Δυνάμεων στό νησί. Στό Παράρτημα δημοσιεύονται αὐτούσια 14 ἱστορικά ἔγγραφα καντζηλιέρηδων, ἄλλων δ' ἐγγράφων στοιχεῖα χρησιμοποιήθηκαν κατά τήν ἀνάπτυξη τοῦ κειμένου μέ κατάλληλες ἀναφορές στίς πηγές προέλευσής τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΟΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

1. Σημασία καί περιεχόμενο τῶν ἐγγράφων

Εἶναι ἀνάγκη νά τονισθεῖ, ὅτι τά δικαιοπρακτικά ἔγγραφα τῆς Σίφνου τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας, ἔχουν μεγάλη σημασία γιατί περιέχουν, ἐκτός ἀπό πληροφορίες γιά τό ἴσχύον στό νησί δημόσιο καί ἰδιωτικό δίκαιο, καί πολύτιμες μαρτυρίες γιά τόν τρόπο ζωῆς τῶν κατοίκων του. Ἀπό τά ἔγγραφα αὐτά, πού ἐμφανίζουν καί μεγάλο γλωσσικό ἐνδιαφέρον, ἀντλοῦνται πληροφορίες γιά πλεῖστα θέματα, ὅπως πολιτικά, οἰκονομικά, ἐκκλησιαστικά, μοναστηριακά κ.ἄ. Περιέχουν μαρτυρίες:

α) γιά τόν τρόπο καί τούς ὅρους σύναψης συμβάσεων δανείων, ἀγοραπωλησιῶν καί μίσθωσης ἀκινήτων, κατάρτισης προικοσυμφώνων καί διαθηκῶν κλπ. νομικοῦ περιεχομένου ἐγγράφων.

β) γιά τή διεξαγωγή τοῦ ἐμπορίου καί τῆς ναυτιλίας, τά ἐμπορευόμενα εἶδη καί προϊόντα, τά ναυλοσύμφωνα, τίς καλλιέργειες καί τά εἶδη τῆς τοπικῆς παραγωγῆς καί τήν ἀγοραστική ἀξία τους, τό μετρικό καί νομισματικό σύστημα.

γ) γιά τά προικιζόμενα ἀκίνητα καί κινητά πράγματα (οἰκιακά ἔπιπλα καί σκεύη, ἐνδύματα, κοσμήματα κ.λπ.).

δ) γιά τά ἦθη καί ἔθιμα, τά τοπωνύμια, ὀνόματα καί ἐπώνυμα, τίς οἰκογένειες τοῦ νησιοῦ, τά ὄργανα ἀσκήσης τῆς τοπικῆς διοίκησης, τίς φορολογίες καί πλεῖστα ἄλλα θέματα.

Οἱ πολυποίκιλλες αὐτές πληροφορίες, παρέχουν στούς ἐρευνητές τοῦ παρελθόντος τοῦ νησιοῦ τή δυνατότητα νά σχηματίσουν τήν εἰκόνα τῆς κοινωνικῆς δομῆς του, τῆς μετεξέλιξης ἢ στασιμότητάς της ἀπό διάφορες αἰτίες καί νά βγάλουν συμπεράσματα γιά πολλά ζητήματα πού τούς ἀπασχολοῦν. Γιά τούς λόγους αὐτούς, ἡ συγκέντρωση καί ἡ διαφύλαξη, ἀλλά καί ἡ δημοσίευση (πού ἀποτελεῖ μορφή διάσωσης) παρομοίων ἐγγράφων, κρίνεται ἀπολύτως ἀναγκαῖα γιά τή Σίφνο, ὅταν τό ἀρχεϊακό ὑλικό της δέν ἔχει διασωθεῖ, ὅπως σέ ἄλλα νησιά τῶν Κυκλάδων

πού προβάλλουν μ' αυτά τήν πολιτιστική κληρονομιά τους. Ἡ ἀναζήτηση τοῦ ὕλικου αὐτοῦ, ἐκτός ἀπό ἐκεῖνο πού καταστράφηκε, δέν ἀπετέλεσε, ἀτυχῶς, ὀργανωμένη προσπάθεια τῶν διαφόρων φορέων τῆς Σίφνου, ἀλλ' ἀφέθηκε στήν πρωτοβουλία ἐλαχίστων ἀνθρώπων, πρὸς τοὺς ὁποίους ὀφείλεται εὐγνωμοσύνη καί αἰώνιο μνημόσυνο, ὅπως στοὺς αἰμνήστους Γεώργιο Σοφ. Μαριδάκη, καθηγητὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν - ἀκαδημαϊκό, Γεώργιο Θεοδ. Γαϊτάνο καί τοὺς Νικόλαο καί Εὐάγγελο Βάο, στίς Συλλογές ἐγγράφων τῶν ὁποίων ὀφείλεται, σέ μεγάλο βαθμό, ἡ ἀνασύνταξη τῆς Ἱστορίας τῆς Σίφνου.

Τό περιεχόμενο τῶν δικαιοπρακτικῶν ἐγγράφων τῆς Σίφνου, παρόλο πού ὁ ἀριθμὸς τῶν διασωθέντων ἀπ' αὐτά δέν εἶναι μέγας, εἶναι πολυποίκιλο καί ἄκρως ἐνδιαφέρον: προικοσύμφωνα, διαθήκες, συμβάσεις ἀγοραπωλησιῶν, δανείων, ἀνταλλαγῶν, δωρεῶν, διανομῶν κ.λπ. Ἀπ' αὐτά, τὰ προικοσύμφωνα καί οἱ διαθήκες, ἔχουν ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τόν θεσμό τῆς «οἰκογένειας» ἐπὶ τουρκοκρατίας, ἕναν θεσμό πού συντήρησε καί διατήρησε τόν ἑλληνισμό στή μακραιώνη σκλαβιά¹. Λαὸς καί Κοινότητα ἔδειξαν μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ στερέωση καί εὐημερία τῆς οἰκογένειας. Κατὰ τὴ σύστασή της ἔπρεπε αὐτὴ νά διαθέτει βασικά περιουσιακά στοιχεῖα, κυρίως ἀκίνητα, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νά διατηροῦνται στοὺς κόλπους της καί νά μεταβιβάζονται στοὺς κατιόντες γιὰ τὴ δημιουργία τῆς δικῆς τοῦς οἰκογένειας. Γι' αὐτόν ἀκριβῶς τόν λόγο δέν συνάπτονταν, σχεδόν ποτέ, γάμος χωρὶς προίκα, ἡ σύσταση τῆς ὁποίας ἦταν ὑποχρεωτική γιὰ τοὺς γονεῖς καί τῶν δύο μελλονύμφων².

Ὁ θεσμὸς τῆς οἰκογένειας εἶχε καί ἄλλην, πολιτική καί οἰκονομική σημασία, ἐπειδὴ ἀποτελοῦσε τὴ βάση ἐπιβολῆς τῶν φορολογιῶν³, κρατικῶν καί ἐκκλησιαστικῶν. Ἡ ἐπιτυχὴς συγκέντρωση τῶν πρώτων, ἦταν ἄρρηκτα συνδεδεμένη μὲ τὴν πολιτικὴ θέση καί ἐλευθερία τῶν κατοίκων. Τοῦτο δέ γιὰ τὴν μὴ πληρωμὴ τῶν φόρων πρὸς τόν κατακτητὴ, ἐγκυμονοῦσε κινδύνους γιὰ τόν τόπο καί τὴν αὐτοδιοίκησή του. Ἦταν λοιπὸν ἀπόλυτη ἀνάγκη νά εἶναι μὲ σαφήνεια γνωστοί οἱ κύριοι τῶν ἀκινήτων γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς ἐγγείου φορολογίας, πού ἀποτελοῦσε τὴ σπουδαιότερη τῶν φορολογιῶν. Οἱ ἐγγειοὶ φόροι ἦταν δύο, τὸ «χαράτσι τῆς γῆς» ἢ τῶν «πραγμάτων» καί ἡ «δεκατία». Στούς δύο αὐτοὺς φόρους καί τόν λεγόμενο «κεφαλοχάρατσο» ὑπολογίζονταν τό, κατ' ἀπο-

1. Σίμου Μιλτ. Συμειωμένη, Δεκαπέντε Προικῶ Ἐγγράφα Σίφνου, στὰ «Σιφνιακά», τόμ. Α' (1992), σελ. 80 ἐπ.

2. Αὐτόθι.

3. Ἰακώβου Γ. Βισβίζη, Τὰ ἔγγραφα δικαιοπραξιῶν τῆς Μυκόνου τοῦ 17ου καί 18ου αἰῶνος, στήν «Ἐπετηρ. τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου» (Ε.Α.Ι.Ε.Δ.), ἐν Ἀθήναις 1954, τεῦχος 5, σελ. 137 ἐπ.

κοπήν, ἐτήσιο ποσὸν τοῦ φόρου τοῦ νησιοῦ πρὸς τὸ τουρκικὸ κράτος, τὸν ὁποῖο εἰσέπραττε μὲ τὰ ὄργανά της ἡ Κοινότητα ἀπὸ τοὺς κατοίκους γιὰ τὴν πληρωμὴ του⁴.

Ἐνώπιον τῆς καθολικῆς ἔλλειψης κοινοτικῶν καταστίχων (τῶν λεγομένων «νοταριακῶν κωδίκων»), στὰ ὁποῖα καταγράφονταν οἱ, διαφόρου περιεχομένου, νομικὲς πράξεις, ἡ προσέγγιση στὰ ἀνωτέρω θέματα τοῦ κοινῆς τῆς Σίφνου, ἐπιδιώκεται μὲ τὰ δικαιοπρακτικὰ καί ἄλλα λυτὰ ἔγγραφα, ἡ σπουδαιότητα τῶν ὁποίων, ὅπως ἤδη ἀναφέρθηκε, εἶναι πράγματι μεγάλη.

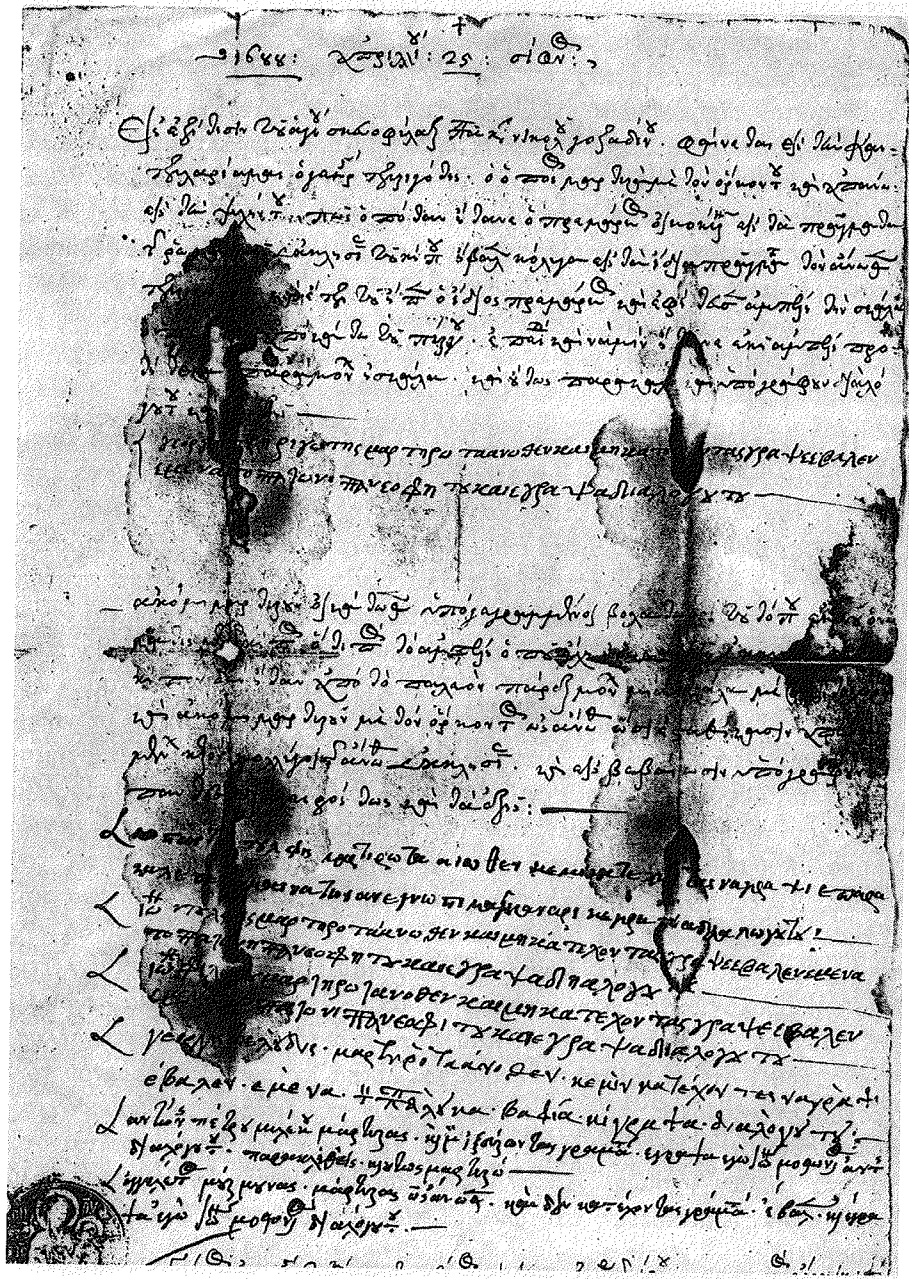
2. Ἡ γλῶσσα τῶν ἐγγράφων

Ἡ μακραιώνη κατοχὴ τῆς Σίφνου (1207 - 1537/1617) ἀπὸ Δυτικούς δυνάστες, (Βενετούς, Ἰσπανούς, Ἰταλούς), οἱ ὁποῖοι μάλιστα ἐπέδωξαν τόν ἀφελληνισμό τῶν κατοίκων της καί, στή συνέχεια, ἀπὸ Τούρκους, ὡς τὸ 1821, ἦταν ἐπόμενο νά μὴν παρέλθει χωρὶς ἐπίδραση στή ζωὴ τοῦ τόπου. Οἱ ἐπιπτώσεις ἀπὸ τὴν παρουσία τῶν κατακτητῶν παρατηροῦνται, τόσο στό νομικὸ καθεστῶς πού διαμορφώθηκε καί ἴσχυσε, ὅσο καί στή γλῶσσα, παρά τὴν ἐμμονὴ τῶν ἐνοπιῶν στὰ πάτρια⁵. Στὴ γλῶσσα, εἰδικώτερα, παρατηρεῖται ἡ χρησιμοποίηση ἰταλικῶν λέξεων καί ὄρων, ὅχι ὅμως στήν ἔκταση πού σημειώνεται σέ ἄλλα νησιά καί τόπους. Τό θέμα εἶναι ἀνάγκη νά μελετηθεῖ ἀπὸ εἰδικούς ἐπιστήμονες, οἱ ὁποῖοι θά τό προσεγγίσουν μὲ τὰ διάφορα κοινωνικά στοιχεῖα πού ἔχουν ἤδη ἀποκαλυφθεῖ ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἔρευνα καί τὰ συνεχῶς ἀποκαλυπτόμενα γιὰ τίς δομὲς καί τὴ συγκρότηση τῆς Κοινότητος τοῦ νησιοῦ. Τὰ ξενόγλωσσα αὐτά στοιχεῖα ἐπικράτησαν βέβαια ἀπὸ ἀνάγκη, ἐξακολούθησαν ὅμως νά χρησιμοποιοῦνται καί κατὰ τὴν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας, κατὰ τὴν ὁποία προστέθηκαν καί ἄλλοι ὄροι καί λέξεις ἀπὸ τὴν ὀρολογία τοῦ νέου κατακτητῆ, ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφία, κυρίως, καί ὄχι ἀπὸ τὴν παρουσία του, πού ἦταν περιστασιακὴ. Πρέπει, τέλος, ν' ἀναφερθεῖ ὅτι τὰ δικαιοπρακτικὰ καί λοιπὰ ἔγγραφα τῆς Σίφνου τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας, δέν ἐμφανίζουν τὴν ἔκταση τοῦ ἀνορθόγραφου, ἀσύντακτου καί κακόγραφου τῶν κειμένων πού παρατηρεῖται στὰ γραπτὰ ἄλλων νησιῶν. Ἀσφαλῶς ἐπειδὴ οἱ Σίφνιοι ἐπιδόθηκαν πολὺ νωρὶς στήν Ἐκπαίδευση ἑαυτῶν καί τῶν τέκνων τους, ὅπως ἔχει ἤδη ἱστορηθεῖ⁶.

4. Αὐτόθι.

5. Δικαίου Βαγιακάκου, Μανιάται εἰς Ζάκυνθο, Ε.Α.Ι.Ε.Δ., ἐν Ἀθήναις 1954, τεῦχος 5, σελ. 12 ἐπ.

6. Συμειωμένη, Κοινωνία καί Παιδεία, σελ. 22 ἐπ.

Ένορκη μαρτυρία ενώπιον του καντζηλλιέρη Γεώργη Άναγν. Τουλάκη (25-4-1688). Κάτω άριστερά τό πρώτο γνωστό άποτύπωμα της σφραγίδας τής καντζηλλαρίας.

Τούς ξενόγλωσσους όρους, λέξεις ή φράσεις πού χρησιμοποιήθηκαν στη γλώσσα των έγγραφων τής Σίφνου, θά έπισημάνουμε καταλλήλως (καί κατά δύναμη), όπου άπαντηθούν στό κείμενο τής παρούσης έργασίας καί στά δημοσιευόμενα άπ' αυτά, όπως πράξαμε καί στους προηγούμενους τόμους του περιοδικού.

3. Οί συντάκτες, τό «τυπικό» σύνταξης των έγγραφων καί τά κατάστιχα

α) Για τήν κατάρτιση των δικαιοπρακτικών έγγραφων, οί ενδιαφερόμενοι πολίτες ήταν έλεύθεροι νά προσλαμβάνουν ως γραφείς πρόσωπα τά όποια, είτε είχαν άρμοδιότητα προς τούτο, είτε άλλους έγγραμμάτων, συνήθως ιερωμένους, αλλά καί λαϊκούς. Καί στίς δύο περιπτώσεις τά έγγραφα, πού συντάσσονταν ενώπιον δύο, τριών ή καί περισσότερων έγκρίτων μαρτύρων, ήταν άπολύτως έγκυρα⁷. Άρμόδια πρόσωπα, διοριζόμενα από τό Κοινό (άγνωστο μέ ποιά διαδικασία γίνονταν ή έκλογή τους στη Σίφνο), ήταν οί νοτάριοι (ιταλ. notario, ενετ. podaro = συμβολαιογράφος) καί οί καντζηλλιέρηδες (ιταλ. cancelliere = καγκελλάριος, γραμματέας).

Ό καντζηλλιέρης ήταν, κυρίως, ό Γραμματέας τής Κοινότητος μέ επί πλέον άρμοδιότητες συμβολαιογράφου (νοταρίου), άνακριτή καί ταμία. Είχε έδρα τήν κοινή καντζηλλαρία, δηλ. τό Κοινοτικό Κατάστημα καί ήταν ύπεύθυνος για τήν τήρηση καί φύλαξη των δημοσίων βιβλίων (καταστίχων), του άρχείου καί τής σφραγίδας του κοινού. Στη Μύκονο τό άξίωμα του καντζηλλιέρη ήταν άνώτερο εκείνου του νοταρίου· μάλιστα ό νοτάριος προάγονταν σέ καντζηλλιέρη⁸. Για τή Σίφνο τά πράγματα, έλλείπει συγκεκριμένων μαρτυριών, δέν είναι ξεκαθαρισμένα. Μερικές φορές φαίνεται πώς συνυπήρξαν οί δύο άξίωματούχοι, συνήθως όμως νοτάριος έμφανίζεται ό καντζηλλιέρης. Τό άξίωμα δέν ήταν ισόβιο, αλλά μέ θητεία (άγνωστης διάρκειας) πού ήταν δυνατόν νά παρατείνεται ή άνανεώνεται. Ο καντζηλλιέρης, μετά τήν έκλογή ή διορισμό του, έφερε καί τόν τίτλο του «δημοσίου νοταρίου», ή «πρωτονοταρίου»⁹. Άδιευκρίνιστο παραμένει άν, μετά τή λήξη τής θητείας του, διατηρούσε ισοβίως τό άξίωμα του νοταρίου, όπως συνέβαινε στη Μύκονο¹⁰.

β) Τό τυπικό τής σύνταξης διαφόρων έγγραφων ήταν άπλό καί σύντομο, οί δέ συντάκτες, καντζηλλιέρηδες ή λοιποί γραφείς, σημειώνουν

7. Βισβίση, ό.π.π., σελ. 128.

8. Ό.π.π., σελ. 129.

9. Αύτόθι.

10. Αύτόθι.

όπωςδήποτε ότι οι συγκεκριμένες πράξεις συντάσσονταν με την ελεύθερη βούληση και επιθυμία («μέ θέλημα» ήταν ο σχετικός όρος ή με παραπλήσια διατύπωση, όπως «παρακαλετός έγγραφα», «παρακληθείς» κ.λπ.) των δικαιοπρακτούντων. Παράδειγμα τό επόμενο πωλητήριο:

«1676 Μαΐου 20 Σίφνος.

Ἐπειδή και νά χρεωστή ὁ μακαρίτης ὁ Νικολός ὁ Ρήγας και ἡ γυναίκα του τοῦ κύρ Ἀνεγνώστη Ναδάλε ρεάλια δέκα, Νο ρ(εάλια) 10, τοῦ ἔδωκαν πούληση διά τά αὐτά 10 ρ(εάλια) τό χωράφι ὁποῦ ἔχουν εἰς τήν Ὀρνιθοῦ, πλησίον Φίλιππος Ἀπλώδορος και Ἀνέζα Ἰωάννη Δημήτρη και ἀπό τήν σήμερα νά εἶναι τό αὐτό πρᾶ(γ)μα ἐδικόν του ἄς τό πούληση, χάριση, προυκίση ἤ ὡς βούλεται και θέλει νά τό κάνη και διά τό ἀσφαλές και βέβαιον ἐγίνη τό παρόν ἀπογραμμένον ἀπό ἀξιοπίστους μαρτύρους.

Ἐκωνταντίνος ἱερεῦς Χαλκιόπουλος και ἀγιογράφος μαρτυρῶ τά ἄνωθεν.

ἘΦραγκούλης Μαγκανάρης μαρτυρῶ τά ἄνωθεν.

Ἐπαπα-Νεόφυτος μαρτυρῶ τά ἄνωθεν.

Ἰωάννης Ροῦσσοσ παρακαλετός
ἔγραφα και μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν»¹¹.

Τά ἔγγραφα συντάσσονταν σέ χωριστά φύλλα χαρτιοῦ, τά ὁποῖα υπέγραφαν οἱ συμβαλλόμενοι (ἂν γνώριζαν γράμματα), οἱ μάρτυρες και ὁ γραφέας κι' ἐλάμβαναν ἀπό ἕνα οἱ ἐνδιαφερόμενοι. Ἄν αὐτοῖ ἐπιθυμοῦσαν, κατέθεταν, γιά περισσότερο κύρος, τά ἔγγραφα στήν καντζηλλαρία, ὁ δέ καντζηλλιέρης τούς χορηγοῦσε ἐπίσημα ἀντίγραφα. Σέ πωλητήριο τῆς 10-2-1695 σημειώνεται σχετικά:

«... και ἀπομένουν (οἱ συμβαλλόμενοι) νά τό βάλουν στήν καντζελαρίαν διά νά εἶναι βέβαιον τό παρόν γράμμα και ἀληθέστατον...»¹².

Πρέπει, ἐν τούτοις, νά σημειώσουμε ὅτι δέν διευκρινίζεται (ὅπως στήν ἀνωτέρω περίπτωση), ἂν ἡ λέξη «καντζελαρία» ἔχει τήν ἔννοια τοῦ Γραφείου τῆς Γραμματείας τῆς Κοινότητος ἢ εἰδικοῦ καταστήτου, δεδομένου ὅτι τό Κτηματολόγιο τοῦ νησιοῦ, γιά τό ὁποῖο θά κάνουμε λόγο κατωτέρω, λέγονταν «Καγκελλαρία»¹³. Ἀκόμη, εἶναι ἄγνωστο ἂν, τά συντασσόμενα ἰδιωτικῶς ἔγγραφα και κατατιθέμενα, στή συνέχεια, στήν καντζελλαρία, φυλάσσονταν λυτά σέ φακέλους ἢ καταχωρί-

ζονταν, ἀνάλογα μέ τό περιεχόμενό τους, σέ οἰκεῖα βιβλία.

γ) Ὅσον ἀφορᾶ τά τηρούμενα ἀπό τόν ἐκάστοτε καντζηλλιέρη κατάστιχα, ἄγνωστο ποιά και πόσα ἀκριβῶς (ἀφοῦ δέν ἔχει διασωθεῖ οὔτε ἕνα), κάνουμε τή σκέψη ὅτι αὐτά, μέ τόν τερματισμό τῆς θητείας τους, ἐκλείναν και ἀνοίγονταν ἄλλα ἀπό τούς διαδόχους τους στό ἀξίωμα, στά ὁποῖα καταχωρίζονταν μόνο πράξεις πού συντάσσονταν ἐπί τῶν ἡμερῶν τους. Ἡ ὑπόθεση δέν εἶναι αὐθαίρετη, ἀλλά στηρίζεται σέ σχετική ἀναφορά, κατά τήν ὁποῖα, ἡ διαθήκη «τῆς Μαριέττας τοῦ πάλαι ποτέ Megolu Dellagrammatica», τῆς 22-3-1651, βρίσκονταν «καταχωρισμένη εἰς τά ἀρχεῖα τοῦ Ζαννῆ Γοζαδίνου, καντζηλλιέρη»¹⁴. Ἡ διατύπωση αὐτή δυνατόν νά σημαίνει ἢ ὅτι κάθε καντζηλλιέρης διατηροῦσε τό ἀρχεῖο του και μετά τή λήξη τῆς θητείας του, ἢ ὅτι ἡ ἀρχειοθέτηση τῶν καταστίχων στό Γραφεῖο τῆς Γραμματείας γίνονταν κατά καντζηλλιέρη. Πολύ πιθανόν νά συνέβαινε τό πρῶτο, ἴσως κατά τόν 17ο αἰῶνα και ἀργότερα, μέ τήν ἀνάπτυξη πού πῆρε ἡ αὐτοδιοίκηση, νά ἄλλαξε τό σύστημα γιὰτί, βραδύτερα, γίνεται λόγος γιά «κοινούς Κώδικας» (= κατάστιχα τῆς Κοινότητος), ἀπό τούς ὁποῖους, γιά νά ἀντληθοῦν στοιχεῖα, ἡ Δημογεροντία προσκάλεσε «πάντας τούς τῆς Νήσου ταύτης, κατά καιρόν, χρηματίσαντας Νοτάρους» σέ συνεργασία και βοήθεια¹⁵.

Γιά ἕνα ἀπό τά τηρούμενα κατάστιχα, τό Κτηματολόγιο, ἔχουμε σαφεῖς ἀναφορές και σύντομη περιγραφή τοῦ τρόπου τήρησής του. Τοῦτο, «κοινῶς Καγκελλαρία λεγόμενον», ἦταν χωρισμένο σέ δύο μέρη, ἐκεῖνο τοῦ «πολιτικοῦ συστήματος», ὅπου καταγράφονταν τά ἀκίνητα τῶν πολιτῶν, και ἐκεῖνο τοῦ «ἐκκλησιαστικοῦ συστήματος», στό ὁποῖο καταχωρίζονταν τά κτήματα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, ἐκκλησιῶν και μοναστηριῶν¹⁶. Πότε πρωτοσυντάχθηκε τοῦτο, εἶναι ἄγνωστο. Ἀκόμη και ἂν ὑπῆρχε κατά τή σύσταση τῆς Κοινότητος ἐπί τουρκοκρατίας (1537/1617), πρέπει νά θεωρεῖται βέβαιο ὅτι ἀνασυντάχθηκε τό 1670, μετά δηλαδή τή νικηφόρα, ὑπέρ τῆς Τουρκίας, λήξη τοῦ Βενετοτουρκοῦ πολέμου (πού κράτησε 25 χρόνια, ἀπό τό 1645-1669, κατά τή διάρκεια τοῦ ὁποῖου κυριαρχοῦσε στή θάλασσα ὁ στόλος τῆς Βενετίας), ὅταν αὐτή, μετά τήν ἀκαταστασία πού εἶχε ἐπιφέρει ὁ πόλεμος, θέλησε νά περιμαζέψει τά οικονομικά της και ἀνακατανεμίει τίς φορολογίες τῶν νησιωτῶν. Σημαντικές πληροφορίες ἐπί τοῦ θέματος περιέχονται στήν, ἀπό 15 Ἰουνίου 1670, ἀναφορά τοῦ καθολικοῦ ἐπισκόπου Μήλου και

11. Συλλογή Ε. Βάου, «πωλητήρια».

12. Σίμου Μιλτ. Συμειωνίδη, Ἀνεκδοτα Νομικά Ἐγγραφα Σίφνου, στά «Σιφνικά» τόμ. Β' (1992), σελ. 103.

13. Ὁ.π.π., σελ. 104 και ὑποσ. 4.

14. Slot, Ἐκκλησία, σελ. 154.

15. Βλ. στόν παρόντα τόμο, σελ. 91.

16. Σίμου Μιλτ. Συμειωνίδη, Μοναστήρια τῆς Σίφνου, Ἀθήνα 1984, σελ. 96-97, ὅπου και «ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ παλαιοῦ Κτηματολογίου τῆς Κοινῆς Καντσελαρίας τῆς Νήσου Σίφνου».

Handwritten text at the top of the page, possibly a date or reference.

Handwritten text: «Αμα κασούρμαρ τuc. θερενω τρωπίε τε:»

Handwritten text: «Μετ' οσηλδίο λαπ: δε
βιβλίο:»

Handwritten signature or name.

Handwritten text: «Ζαυγίος ζαυγίω ζοχάει νοδάγ εσ' κση
πδχλαρμ τ' οσ' αν' α νο σ' οσ' ε:»

Handwritten text: «Handwritten signature or name»

Handwritten text: «μαναη τωχέρης και πδχλαρμ τ' οσ' αν' α νο σ' οσ' ε:»

Handwritten text: «Handwritten signature or name»

Υπογραφές τών καντζηλλιέρηδων

ἀποστολικῷ διαχειριστῇ τῆς (καθολικῆς) ἐκκλησίας Σίφνου Ἰωάννη Ἀντώνιου Καμίλλη:

«Μέ τήν παροῦσα ἀναφορά ἔρχομαι νά ἐνημερώσω εὐσεβάστως τή σεβασμιότητά σας πρῶτον, ὅτι, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Μεγάλου Κυρίου (= τοῦ σουλτάνου), ἕνας Τοῦρκος, ἀπό τούς ἐξέχοντες τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, περιέρχεται ὅλα τά νησιά τοῦ Ἀρχιπελάγους καί τήν ἄλλη Ἑλλάδα προκειμένου νά καταγράψει ἀκριβῶς ὅλους τούς ἀνθρώπους, ὅλα τά ἀκίνητα, ἀμπελῶνες, χωράφια καί τά εἰσοδήματα καθ' ἑνός, προκειμένου, μέ ἐντολές του, νά προσδιορίσει τή φορολογία πού πρέπει νά πληρώνει ἐτησίως κάθε νησί. Ἦδη, εὐρίσκεται ἐδῶ (στή Μῆλο), ὅπου ἀφοῦ ἐπισκέφθηκε καί μέτρησε ὅλα τά ἐκκλησιαστικά κτήματα, προσδιόρισε ὅτι ἡ Λατινική Ἐπισκοπή ὀφείλει νά πληρώνει ἐτησίως 12 pezze da otto. Τό ἴδιο ἔκανε σέ ὅλα τά ἑλληνικά μοναστήρια, προσδιορίζοντας στό ἕνα περισσότερο, στό ἄλλο λιγώτερο (φόρο) ἀνάλογα μέ τά κτήματα πού κατέχουν. Γιά τά κτήματα τῶν πολιτῶν καθορίστηκε ὅτι ὅλα θά πληρώνουν στόν βοεβόδα, δηλ. τόν εἰσπράκτορα τῶν φόρων τοῦ Δημοσίου, τό 1/5 τῶν παραγομένων προϊόντων, δηλ. ὁ βοεβόδας θά πέρνει τή μία ἀπό τίς πέντε μεζοῦρες ἀραβόσιτου, ἀπό πέντε βαρέλια κρασί τό ἕνα κ.ο.κ. ἀπό κάθε ἄλλο παραγόμενο εἶδος τῆς γῆς... Σέ λίγες ἡμέρες πού θά τελειώσει τήν ἐπίσκεψή του ἐδῶ θά μεταβεῖ στή Σίφνο καί ὅ,τι ἀποφασίσει γιά τά κτήματα τῆς ἐκεῖ Ἐκκλησίας μας, θά ἐνημερώσω σχετικῶς τή σεβασμιότητά σας...»¹⁷.

Μετά λοιπόν τήν καταγραφή πληθυσμοῦ καί ἀκινήτων κατά τό 1670, πρέπει νά συντάχθηκε ἢ ἀνασυντάχθηκε τό κατάστιχο τοῦ Κτηματολογίου, προκειμένου νά περιληφθοῦν σ' αὐτό τά κτήματα καί οἱ φορολογίες πού καθορίστηκαν τότε. Ἄλλη ἀνασύνταξη τοῦ κτηματολογίου γνωρίζουμε ὅτι ἔγινε στά τέλη τοῦ 18ου αἰῶνα, σύμφωνα μέ τά διαλαμβανόμενα στό ὑπ' ἀριθ. 491/15-2-1838 ἔγγραφο τῆς Δημοτικῆς Ἀρχῆς Σίφνου πρὸς τή Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν. Ἀναφέρεται δηλ. ὅτι τό ἐν λόγω κατάστιχο, «τό κοινῶς Καγκελλαρία λεγόμενον, ἀντιγραφέν ἐκ τοῦ παλαιοῦ κατά τό 1796»¹⁸, ἦταν διαχωρισμένο στά δύο τμήματα πού ἀναφέρθηκαν ἀνωτέρω, τοῦ «πολιτικοῦ» καί «ἐκκλησιαστικοῦ» συστήματος κ.λπ. Τήν ἐσωτερική διάρθρωση τῶν δύο αὐτῶν «συστημάτων» τῆς Καγκελλαρίας δέν γνωρίζουμε. Ἴσως νά ἦταν ὅμοια μ' ἐκείνην τοῦ καταστίχου τῆς καντζηλλαρίας Σερίφου, τήν ὁποία προ-

17. SCPF/SC. ARCH. 2α, 36-37.

18. Συμεωνίδη, Μοναστήρια, σελ. 97.

σκληρήθηκε να καταστρώσει, ως ειδικός, ο καντζηλλιέρης Σίφνου Μανώλης Καλλέργης τό έτος 1754¹⁹.

Πρέπει, τέλος, ν' αναφέρουμε ότι στην Καντζελλαρία έτηρούντο και άλλα βιβλία, ή καθιέρωση των οποίων προέκυψε από την ανάπτυξη της γραφειοκρατίας πού προήλθε, αναγκαστικά, από την όμοια της τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλους λόγους, όπως λ.χ. ή πληρωμή και στους Βενετούς φορολογιών, παράλληλα μέ τους προς τους Τούρκους, όταν οι πρώτοι θαλασσοκρατούσαν κατά τους πολέμους μέ τους δεύτερους κ.λπ., όποτε θά ανοίγονταν βιβλία φορολογιών προς Βενετούς, ή βιβλία για την καταγραφή δανείων πού συνομολογοῦσε ή Κοινότητα κ.ά. Για τά δάνεια και τά χρέη της απ' αυτά, ακολουθεῖ ιδιαίτερη εργασία, στην όποια, για λόγους σχετικούς μ'αυτά, εξετάζεται και τό θέμα της έπισημοποίησης των έγγραφων, δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, μέ αποτύπωση σφραγίδας, για την όποια υπάρχει ιστορικό ζήτημα.

Μετά τις άνωτέρω εξηγήσεις και παρατηρήσεις, ακολουθεῖ καταγραφή των, όσων άνευρε ή έρευνα, καντζηλλιέρηδων Σίφνου. Διευκρινίζεται ότι στην παρούσα εργασία δέν έπιχειρεῖται, κατά σύστημα και από νομική θέση, διάκρισή τους σε καντζηλλιέρηδες - γραμματεῖς της κοινότητας και καντζηλλιέρηδες - συμβολαιογράφους. Τό ζήτημα τουτο άνήκει στην κρίση των ειδικών έπιστημόνων, οι όποιοι, μέ αξιοποίηση του περιεχομένου των έγγραφων πού μνημονεύονται ή δημοσιεύονται αυτούσια έδω, θά προσδιορίσουν τό έργο και την ιδιότητά τους.

19. *Εύτυχίας Δ. Λιάτα*, *Η Σέριφος κατά την τουρκοκρατία (17ος-19ος αι.)*, *Αθήνα* 1987, σελ. 175.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΝΤΖΗΛΛΙΕΡΗΔΩΝ

Λόγω της έλλειψης νοταριακών ή κωδίκων της Κοινότητας, ή αναζήτηση των προσώπων πού κατέλαβαν τό αξίωμα του καντζηλλιέρη, έπιχειρεῖται από άλλες πηγές, όπως είναι λ.χ. τά διασωθέντα λυτά δικαιοπρακτικά ή μή έγγραφα, μνεῖες σε κείμενα για την ύπαρξή τους, σημειώσεις («ένθυμώσεις») σε έντυπα βιβλία κ.λπ.

1. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΟΖΑΔΙΝΟΣ

Πρώτος καντζηλλιέρης της Σίφνου καταγράφεται ο Νικόλαος Γοζαδίνος, ο όποιος υπέγραφε τις πράξεις του ως cancelliere pubblico = δημόσιος ή καντζηλλιέρης της Κοινότητας. Υπό την ιδιότητα αυτή άντέγραφε στις 21 Οκτωβρίου 1621 έπιστολές του rettore (= Βενετού διοικητή) της Τήνου προς τον καδῆ Σίφνου και έγγραφα άνακριτικού ύλικού, σχετικού μέ την άρπαγή βάρκας από Τούρκους πού ταξίδευε σε άποστολή των Βενετών. Η βάρκα, μέ υποδίκους Βενετούς στρατιώτες και χρηματοποστολή της βενετικής διοίκησης Τήνου, κατευθυνόμενη στην Κρήτη, πιάστηκε στην Ίο από Τούρκους, οι όποιοι τή λεηλάτησαν και σκλάβωσαν τους στρατιώτες¹.

Τό 1629, συνέταξε και συνυπέγραψε έπιστολή του Ίούλιου Δελλαγραμμάτικα, οικονομικού παράγοντα της Σίφνου, προς τό Βατικανό υπέρ του βικαρίου του νησιού Giacomo della Rocca, έκθειαζομένου ως λαμπρού κληρικού και άνθρώπου κοινῆς άποδοχῆς².

Όταν τό 1631 άνέκυψε διαφορά μεταξύ του άνωτέρω βικαρίου και κάποιου (άλλου, όχι του καντζηλλιέρη) Νικολού Γοζαδίνου, τέκνου της Κατερίνας, για ένα κτήμα, ιδιοκτησίας της καθολικής εκκλησίας, κειμένου στη θέση «Λαγκάδα», οι άντίδικοι συμφώνησαν να λύσουν τή διαφορά τους μέ δύο κριτές κοινῆς άποδοχῆς, τους λεγομένους «έλπίτρους»

1. *Συμμεωνίδη*, *Κοινωνία και Παιδεία*, σελ. 143 (έγγραφο υπ' αριθ. 1).

2. *Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη*, *Η Λατινική Έκκλησία Σίφνου τό 1628*, έφημερ. «Σιφναϊκά Νέα», φ. Ίανουαρ. 1994 και *Συμμεωνίδη*, *Έκκλησιαστ. Ίστορία Σίφνου*, σελ. 36.

(ἀπό τό ιταλ. arbitro = διαιτητής). Ἀντίγραφο, πού διαβιβάστηκαν στό Βατικανό ἀπό τόν βικάριο, τόσο τοῦ διοριστηρίου ἐγγράφου τῶν ἐλπίτρων Βασιλείου Λογοθέτη καί διακόνου Ποθητοῦ Σερμαρτῆ, ὅσο καί τῆς τελεσιδίκης ἀπόφασης τῶν τελευταίων, ἀπό 30 Ἀπριλίου καί 4 Μαΐου 1631, ἀντίστοιχα, γράφτηκαν ἀπό τόν Nicolo Gozzadino, cancelliere pubblico di Sifanto³.

Τέλος, ὅταν ἔγινε γνωστό ὅτι ἡ Ρώμη εἶχε πρόθεση νά ἀναδείξει νέον ἐπίσκοπο Σίφνου-Κέας-Θερμίων, οἱ πρόκριτοι καί δημογέροντες τῆς Σίφνου ἔγραψαν στίς 17 Ἀπριλίου 1634 στό Βατικανό καί παρεκάλεσαν νά προτιμηθεῖ ὁ βικάριος della Rocca. Τό ἔγγραφο ἔγραψε καί ὑπέγραψε πάλι ὁ Nicolo Gozzadino, cancelliere di Sifanto⁴.

Ἄλλες μαρτυρίες γι' αὐτόν, δέν ὑπάρχουν. Πάντως, παρά τά ἐμφανιζόμενα χρονικά κενά, φαίνεται ὅτι τοῦτος κατεῖχε τό ἀξίωμα τοῦ καντζηλλιέρη γιά μεγάλο διάστημα, ἴσως περισσότερο ἀπό δεκαπέντε χρόνια. Γνώστης καί τῆς ἰταλικῆς γλώσσας, πρέπει νά εἶχε λαμπρή, γιά τήν ἐποχή, μόρφωση καί κατάρτιση. Ἐρευνᾶται ἀκόμη ἀπό ποιόν κλάδο τῆς δυναστείας τῶν Γοζαδίνων εἶχε τήν καταγωγή του.

2. ΑΓΓΕΛΕΤΟΣ, ἱερέυς

Πράξεις τοῦ καντζηλλιέρη Ἀγγελέτου, δέν εἶναι γνωστές, παρά μόνο δύο «ἐνθυμήσεις» (= σημειώσεις σέ λευκά φύλλα βιβλίων, κυρίως, πού γράφονταν γιά ἀνάμνηση γεγονότων, κατοχύρωση ἰδιοκτησίας κ.ἄ.), γραμμένες σέ δύο μνηαῖα, Ἀπριλίου καί Μαΐου, ἔκδοσης «αχμβ' = 1642, ἰδιοκτησίας του. Τά δύο βιβλία, σκωληκόβρωτα, βρισκόνταν στό ἱερό βῆμα τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Σώζοντος καί Φανουρίου τῆς Ἀπολλωνίας πρὸ 40ετίας (ἄγνωστο ἂν ὑπάρχουν ἀκόμη)⁵. Τίς ἐνθυμήσεις ἀνέγραψε ὁ ἴδιος, ἀφοῦ προηγουμένως συμπλήρωσε μέ χειρόγραφα τά τελευταῖα ἐντυπα φύλλα τους πού, ἀπό κάποιαν αἰτία, εἶχαν ἐκπέσει.

α) Στό μνηαῖο τοῦ Ἀπριλίου:

«ἐγράψαν δέ παρεμοῦ ἀγγελέτου ἱερέος καντζηλλιέρη / καί πρωτονοταρίου σίφνου. αχμγ' (= 1643), Μαγίου γ'».

β) Στό μνηαῖο τοῦ Μαΐου:

«1643, Μαγίου γ', καντζηλλιέρης Ἀγγελέτος ἱερέυς / καί πρωτονοτάριος σίφνου».

3. Παράρτημα, ἔγγραφο ἀριθ. 1.

4. Παράρτημα, ἔγγραφο ἀριθ. 2.

5. Βλ. ἀρθρίδιο γιά τήν κακή κατάσταση τῶν ἱερῶν αὐτῶν βιβλίων καί φωτογραφική ἀπεικόνιση στό περιοδ. «ἡ Σιφνιακή», ἔτος Ιον, ἀριθ. 11/12, Ἀθήναι 1967, σελ. 48 (ὅπου τό μνηαῖο γράφεται, ἐσφαλμένα, 18ου αἰ. ἀντὶ 17ου).

Καί στίς δύο ἀναγραφές, τό «καντζηλλιέρης» δέν εἶναι ἐπώνυμο, τό γνωστό μέχρι τίς ἡμέρες μας ἐπώνυμο τῆς Σίφνου, ὅπως θά μπορούσε νά ὑποθεθεῖ ἀπό τή διατύπωση τῆς πρώτης, ἰδιαίτερα, ἀπ' αὐτές, στήν ὁποία τοῦτο ἔπεται τοῦ ὀνόματός του (Ἀγγελέτος ἱερέυς Καντζηλλιέρης), ἀλλά τό ἀξίωμα. Ὅτι πράγματι εἶναι τοῦτο, προκύπτει ἀπό τό συνδυετικό «καί», πλέον τοῦ τίτλου «πρωτονοτάριος», πού ἐλάμβανε ὁ καντζηλλιέρης μετά τήν ἐκλογή του⁶, τῆς δεύτερης ἀναγραφῆς.

3. ΖΑΝΝΗΣ ΓΟΖΑΔΙΝΟΣ

Ὁ Ζαννῆς Γοζαδίνος εἶναι γνωστό πρόσωπο στίς πηγές ἀπό τοῦ ἔτους 1634. Στίς 17 Ἀπριλίου τοῦ ἔτους αὐτοῦ, προσυπέγραψε, μέ 32 κληρικούς καί διακεκριμένους λαϊκούς, τό ὑπέρ τῆς ἀνάδειξης τοῦ della Rocca σέ ἐπίσκοπο, ἔγγραφο πρὸς τό Βατικανό, πού ἦδη ἀναφέραμε⁷. Ὑπέγραψε ὡς «Ζαννάκις Γοζαδίνος» πολύ πιθανόν γιά τό νεαρό τῆς ἡλικίας του. Ἐκτοτε καί ἐπί πολλά χρόνια ἀνευρίσκεται νά συντάσσει διάφορα ἰδιωτικά ἔγγραφα ἢ νά ἐμφανίζεται μάρτυρας σέ διάφορες ὑποθέσεις. Ὑπῆρξε κωδικογράφος, μαθητής τοῦ λόγιου Κρητικοῦ ἱερομόναχου Παρθενίου Χαιρέτη, ἐγκατεστημένου μόνιμα στή Σίφνο ὡς ἐφημερίου καί πνευματικοῦ τῆς γυναικείας Μονῆς Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου Μογκοῦ⁸.

Πότε ἐκλέχτηκε καντζηλλιέρης καί ἐπί πόσο διάστημα διατηρήθηκε στό ἀξίωμα, δέν γνωρίζουμε μέ συγκεκριμένα στοιχεῖα, ἀλλ' ἀπό ἔμμεση πληροφορία. Ἀναφέρεται δηλαδή ὅτι στίς 22 Μαρτίου 1651 ἡ Μαρριέττα, σύζυγος «τοῦ πάλαι ποτέ Megolu Dellagrammatica», ἔκανε τή διαθήκη τῆς μέ τήν ὁποία προικοδότησε τό ναό τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τῶν καθολικῶν τῆς Σίφνου μέ διάφορα κληροδοτήματα καί ὅτι ἡ διαθήκη εἶχε κατατεθεῖ «εἰς τά ἀρχεῖα τοῦ Ζαννῆ Γοζαδίνου, Καντζηλλιέρη»⁹. Ἄν ἡ διαθήκη καταστρώθηκε τότε ἀπό τόν ἴδιο ἢ κατατέθηκε στά ἀρχεῖα του ἀργότερα, λ.χ. τό 1660/1661 πού ἀναφέρεται «πρωτονοτάριος», εἶναι ζητήματα ἀδιευκρίνιστα. Διατηροῦμε τίς ἐπιφυλάξεις αὐτές, δεδομένου ὅτι ἡ πληροφορία γιά τήν ὑπαρξή τῆς διαθήκης περιέχεται σέ

6. Βισβίτζη, Τά ἔγγραφα δικαιοπραξιῶν κ.λπ., Ε.Α.Ι.Ε.Δ., 5(1954), σελ. 129.

7. Παράρτημα, ἔγγραφο ἀριθ. 2, ὅπου ὑπογράφει ἀμέσως μετά τόν Βασίλειο Λογοθέτη.

8. Ἀγαμεμν. Τσελίκα, Παρθένιος Χαιρέτης, ἕνας ἀγνοημένος Κρητικός λόγιος στή Σίφνο (17ος αἰ.), στά «Τεύχη τοῦ Ε.Λ.Ι.Α.», Ἀθήνα 1986, τόμ. πρώτος, σελ. 32 καί Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Παρθένιος Χαιρέτης, στά «Τεύχη τοῦ Ε.Λ.Ι.Α.», Ἀθήνα 1989, τόμ. δεύτερος, σελ. 81 ἐπ., ὅπου διορθωτικά καί ἐπεξηγηματικά στήν ἐργασία τοῦ κ. Τσελίκα.

9. Slot, Ἐκκλησιαί, σελ. 154.

μεταγενέστερο έγγραφο - έκθεση, έτους 1678, του άποστολικού επισκέπτη Angelo Venier, στην όποία αναφέρεται ότι, μεταξύ άλλων έγγραφων τής καθολικής Έκκλησίας Σίφνου, πού κατακρατούσε ό άρχιεπίσκοπος Νάξου Βαρθολομαίος Πόλλα, πρώην βικάριός της, βρίσκονταν καί ή, από 22-3-1651, διαθήκη τής Μαριέττας, «καταχωρισμένη εις τά άρχεία του Ζαννή Γοζαδίνου, κατζιλιέρη»¹⁰, από τά όποια θά ήταν δυνατή ή έκδοση αντιγράφου της, χωρίς νά είναι άπαραίτητη ή επιστροφή τής κατακρατούμενης από τον Βαρθολομαίο Πόλλα.

4. Διάκονος ΣΕΡΜΑΡΤΗΣ

Η ένεργός συμμετοχή «διακόνου Σερμαρτή» στά κοινά πράγματα τής Σίφνου, άναγεται στό έτος 1621. Κατά τό έτος τουτο, ίσως και από τό 1617 (μετά τήν έκδίωξη του δυνάστη Άγγελου Γοζαδίνου), αυτός και ό Βασίλης Λογοθέτης ήταν οι δύο Έπίτροποι του Κοινού, δηλ. ή άνώτερη Αρχή τής Διοίκησης, οι υπεύθυνοι για όλα τά ζητήματα του τόπου¹¹. Μνεία του όνόματός του, Ποθητός, γίνεται στό κείμενο του έγγραφου (1631), μέ τό όποιο αυτός και ό Βασ. Λογοθέτης όρίστηκαν έλπιτροι για τήν έπίλυση τής διαφοράς βικαρίου della Rocca και Νικ. Γοζαδίνου, πού ήδη αναφέραμε¹².

Όμως, «διάκονος Σερμαρτής» καντζηλλιέρης, άνευρίσκεται μετά μεγάλο χρονικό διάστημα και επί πολλά χρόνια στό άξίωμα¹³, γεγονός που δημιουργούσε πρόβλημα άν έπρόκειτο για ένα και τό αυτό πρόσωπο. Τή λύση έδωσε ή ιστορική έρευνα μετά τήν άνεύρεση αυτόγραφης ύπογραφής του παλαιότερου, του Ποθητού Σερμαρτή, έντελώς διαφορετικής έκείνης του (άγνώστου όνόματος) Σερμαρτή και καντζηλλιέρη¹⁴. Για τον τελευταίο αυτόν έχουμε τίς έπόμενες μαρτυρίες:

α) Τήν 1-10-1657 «έγράφη διά χειρός Παύλου Άναγνώστου Σερμαρτή έν τώ παρόντι κόνδικι τής σεβασμίας μονής τής Παναγίας Βρύσης έπονομαζομένης», άπόδειξη έξόφλησης οικονομικών ύποχρεώσεων της προς τή Μονή τής Πάτμου, πού είχε άποστείλει για τήν εΐσπραξη τους τον προηγούμενό της Ίωσήφ Φραδέλο. Άντίγραφο τής άπόδειξης χορηγήθηκε στον τελευταίο για νά τήν μεταφέρει στην Πάτμο. Έπισημοποίηση του αντιγράφου έγινε από τον διάκονο Σερμαρτή ως εξής:

«διάκος σερμαρτής και πρωτονοτάριος τής Κοινότητος Σίφνου έρεκοπιάρησα (ιταλ. riscopiare = αντιγράφω) τό παρόν»¹⁵.

β) Στόν Α΄ Κώδικα τής Μονής τής Βρύσης κατέστρωσε δύο πράξεις:

— «προσήλωση και άφιέρωση» από τήν κυρά Πετρουνέλλα, υπέρ τής Μονής, όλης τής περιουσίας «όπου ή μακαρίτισσα ή θυγατέρα της» κυρά Μαρία, σύζυγος «Άποστόλου Μαγγανάρη, «τής άφησε και τήν έκαμε νοικοκυράν ως θέλη νά τήν κάμη». Τήν άφιέρωση τής θυγατρικής περιουσίας άπεφάσισε ή κυρά Πτερουνέλλα, όταν ό γαμπρός της Άπόστολος Μαγγανάρης, μετά τον θάνατο τής συζύγου του, θέλησε «ν' άγαπήση τον μοναδικόν βίον» και έγινε μοναχός τής Βρυσιανής.

Τήν πράξη προσήλωσης υπέγραψε ό Άπόστολος Μαγγανάρης, ό (άδελφός του;) Άντώνης Μαγγανάρης και ό Σερμαρτής τήν 1-4-1660 ως εξής: «Διάκονος (Σερ)μαρτύς πρωτονοτάριος Σίφνου έγραφα μέ θέλημα και βουλήν των άνωθεν και μαρτυρώ»¹⁶.

— άφιέρωση (= δωρεά), υπέρ τής Μονής, τήν ίδια ήμέρα (1-4-1660) από τον «αιδεσιμώτατο κύρ Ίωνά» δύο χρεωστικών όμολόγων από δάνεια που είχε χορηγήσει στον «μισέρ Μανό Καρδίτση άρ(ιθμ.) 100 (ρεαλιών)» τήν 1-11-1656 «και τό άλλο τής 1-7-1657 του κύρ Άντώνη Λιά Ναδάλε, άλλα εκατό» (ρεάλια), ανέγραψε δ' ό Σερμαρτής ότι «οί κόπιαις» (τ' αντίγραφα) των όμολόγων «τυπόνονται έδω (= καταγράφονται στό κώδικα τής Μονής) διά πάσαν φύλαξιν και μνημόσυνον του άνωθεν κύρ Ίωνά Άποστόλη» και, ακολουθώντας, υπέγραψε:

«Διάκονος διμαρτύς¹⁷ και πρωτονοτάριος Σίφνου έρεκοπιάρησα (= άντέγραφα) τά άνωθεν παρόντα σκρήτα» (ιταλ. scritto = έγγραφο).

15. Συμεωνίδη, Βρυσιανή 1981, σελ. 53, όπου δημοσιεύεται τό αντίγραφο τής άπόδειξης που χορηγήθηκε στον Ίωσήφ Φραδέλο, προερχόμενο από τό Άρχείο τής Ί. Μονής Πάτμου. Συνεπώς, ή σχετική έγγραφη στό αντίγραφο του Α΄ Κώδικα τής Βρυσιανής, όπως μας παραδόθηκε από τον άείμνηστο πρωτοπρ. Ίωάννη Ράμφο (βλ. «Σιφνιακά», τόμ. Β΄, 1992, σελ. 161 έπόμ.) είναι, από παραδρομή, έσφαλμένη. Η έξόφληση των ύποχρεώσεων τής Βρυσιανής έγινε τήν 1-10-1657 και όχι τήν 1-10-1651, όπως άντέγραψε ό Ι. Ράμφος («Σιφνιακά», Β΄, 1992, σελ. 173, τά φ. 92α).

16. «Σιφνιακά», τόμ. Β΄ (1992), σελ. 166.

17. «Ο.π.π.», σελ. 166-167. Κι' έδω έσφαλμένα ανέγραψε ό Ι. Ράμφος τό έπώνυμο Σερμαρτής σε «Διμαρτύς». Όφείλουμε, πάντως, νά σημειώσουμε ότι τά έν λόγω σφάλματα και έλάχιστα άλλα, όφειλόμενα σε παραναγνώσεις του αντιγραφέα (βλ. Συμεωνίδη, Βρυσιανή 1981, σελ. 40), διασταυρούμενα μέ μαρτυρίες άλλων πηγών, διορθώνονται ή μάλλον έχουν ήδη διορθωθεί. Σημασία έχει ότι ό Ι. Ράμφος, μέ τό αντίγραφο του Α΄ Κώδικα τής Βρυσιανής, έστω και περιληπτικό, διέσωσε μία πολύτιμη πηγή πληροφοριών για τό ιστορικό μοναστήρι τής Σίφνου, άλλα και γι' αυτήν τήν Ιστορία του νησιού, άφου ό πρωτότυπος Κώδικας έχει κλαπεί, όπως και τό λοιπό άρχαικό υλικό του, που πρέπει νά ήταν μεγάλο σε όγκο. Όφείλεται γι' αυτό εϋγνωμοσύνη και μνημόσυνο στον Ίωάννη Ράμφο.

10. Αύτόθι.

11. «Σιφνιακά», Ε΄ (1995), σελ. 143, έγγραφο αριθ. 1.

12. Παράρτημα, έγγραφο αριθ. 1.

13. Για πρόσωπα μέ τό έπώνυμο «Σερμαρτής» τής Σίφνου, βλ. Συμεωνίδη, Μοναστήρια, σελ. 26-27.

14. Βλ. τά πανομοιότυπα των ύπογραφών τους στή σελ. 14.

5. EMMANOYHΛ ΓΡΥΠΑΡΗΣ

Τόν ἴδιο καιρό πού ὁ διάκονος Σερμαρτῆς ἀσκεῖ καθήκοντα συμβολαιογράφου (πρωτονοταρίου) τῆς Σίφνου, καντζηλιέρης τῆς Κοινότητος διατελοῦσε ὁ Ἐμμανουήλ Γρυπάρης, ἄριστος γνώστης καί τῆς ἰταλικῆς γλώσσας, ὅπως φανερώνουν τά κείμενα πού συντάξε. Δύο ἀπ' αὐτά εἶναι ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς Γραμματείας τῆς Κοινότητος, τά ὁποῖα ἐπισημοποίησε ὑπογράφοντας:

«Emmanuel Grippari, cancelliere del Mag(istra)to di Sifanto», ὅπου ἡ ἰταλική λέξη magistrato ἔχει τήν ἔννοια τῆς Ἀρχῆς ἢ Διοίκησης ἑνός τόπου, δηλ. τῆς Κοινότητος.

Ὅταν ὁ νεοδιορισμένος βικάριος Σίφνου Ἀντώνιος Γοζαδῖνος, ὁ Νάξιος, ἀνέλαβε τά καθήκοντά του στό νησί (1659-1662), θέλησε νά ἐνημερώσει τούς προϋσταμένους του στή Ρώμη γιά τήν ἐν γένει κατάσταση τῆς Ἐκκλησίας του, τά περιουσιακά στοιχεῖα της, ἐκκρεμῆ ζητήματα πού βρῆκε κ.ἄ. στοιχεῖα. Μέ τή σχετική ἀναφορά του ὑπέβαλε καί διάφορα παραστατικά ἔγγραφα, μεταξύ τῶν ὁποίων καί δύο πού εἶχε συντάξει ὁ Γρυπάρης, δηλ. ἀντίγραφο καταγραφῆς τοῦ ἐξοπλισμοῦ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου (τῆς 11 Ἀπριλίου 1660, παλ. ἡμερ.)¹⁸ καί ἀντίγραφο ἀπόφασης (ἀπό 5-4-1660, παλ. ἡμ.) τῶν κριτῶν τοῦ νησιοῦ Πέτρου Ρόζα καί Ἀντωνίου Μαγγανάρη, ἀναφορικά μέ κτήματα τοῦ καθολικοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας στόν Κῆπο, εὑρισκόμενα στή θέση Λαγκάδα (πού εἶχαν περιέλθει στήν κυριότητα τοῦ ναοῦ ἀπό δωρεά τοῦ Τουλιάνου Ντακορώνια, ἡγεμόνα τῆς Σίφνου, κατά τό 1462, Φεβρ. 5.). Ὅπως ἔγραψε μάλιστα ὁ Ἐμμ. Γρυπάρης στήν ἀρχή τοῦ ἀντιγράφου τῆς δικαστικῆς ἀπόφασης, αὐτή βρίσκονταν καταχωρισμένη στό (εἰδικό γιά δικαστικές ἀποφάσεις;) βιβλίο τῆς Γραμματείας τῆς Κοινότητος μέ ἀριθμό 47¹⁹.

Ἄλλες μαρτυρίες γιά τόν Γρυπάρη, σχετικές μέ τή θητεία του στή Γραμματεία τῆς Κοινότητος, δέν ἀνεῦρε ἡ ἱστορική ἔρευνα.

6. ΖΑΝΝΗΣ ΓΟΖΑΔΙΝΟΣ

Σέ ἐπιστολή-διαμαρτυρία τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σίφνου Ἀθανασίου Μαρμαρᾶ πρὸς τό Βατικανό, πού ἔχουν ὑπογράψει καί οἱ ὀφφικιάλιοι κληρικοί τοῦ νησιοῦ, στήν ὁποία περιγράφονται μέ λεπτομέρειες οἱ καταστροφές πού προξένησαν στή Σίφνο καί ἄλλα νησιά οἱ ἄνδρες τοῦ βενετσιάνικου στόλου, συνυπογράφει τελευταῖος καί «ὁ πρωτονοτάριος

18. SCPF/SOCG. 276, 280°.

19. Παράρτημα, ἔγγραφο ἀριθ. 3

Σίφνου Ζαννῆς Γοζαδῖνος, δούλος σας»²⁰, ὁ γνωστός ἀριθ. 3, τοῦ ὁποίου ἡ (πρώτη;) θητεία στό ἀξίωμα θεωρήθηκε ἀμφίβολη ἢ πιθανολογούμενη στό ἔτος 1651.

Ἡ ἀνωτέρω ἐπιστολή-διαμαρτυρία, γραμμένη στήν ἰταλική γλώσσα, εἶναι ἀχρονολόγητη, ἔχει ὅμως προσδιοριστεῖ ὅτι συντάχθηκε πρὸς τά τέλη τοῦ 1660 μέ ἀρχές 1661²¹. Τό κείμενο δέν ἔχει γραφεῖ ἀπό τόν Ζαννῆ Γοζαδῖνο, ἀλλά ἀπό ἄλλο χέρι, προφανῶς γνώστη τῆς ἰταλικῆς. Αὐτός ὑπέγραψε ἐλληνικά, μετά τούς ὀφφικιαλίους κληρικούς «ὁ πρωτονοτάριος Σίφνου».

Ἄλλες πληροφορίες γι' αὐτόν στό ἀξίωμα δέν ὑπάρχουν.

7. ΔΙΑΚΟΝΟΣ ΣΕΡΜΑΡΤΗΣ

Ἀπό τίς ἀρχές τοῦ ἔτους 1662 στό ἀξίωμα τοῦ καντζηλιέρη ἀνευρίσκεται ὁ διάκονος Σερμαρτῆς, εἴτε σέ νέα θητεία, εἴτε ὄχι, μετά τίς ἀμφιβολίες πού διατυπώθηκαν ἀμέσως ἀνωτέρω. Πράγματι σέ ἐπιστολή τῆς 28ης Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους τούτου, πού ἔγραψε κάποιος Michiel Drosa γιά λογαριασμό καθολικῶν κατοίκων τῆς Κιμώλου πρὸς τόν βικάριο Σίφνου, μέ τήν ὁποία τόν παρακαλοῦσαν νά μεσολαβήσει στό Βατικανό προκειμένου νά διοριστεῖ ἐφημέριος στό νησί τους, ὁ διάκονος Σερμαρτῆς βεβαίωσε, μέ πράξη του, τό περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς καί ὑπέγραψε ὡς ἐξῆς:

«Ἐγώ, ὁ ὑπογεγραμμένος podaro pubblico (= δημόσιος νοτάριος) τῆς νήσου Σίφνου, πιστοποιῶ ὅτι ἐγένετο ἡ αἴτηση τῶν ἀνωτέρω ἀναγγραφομένων πρὸς τόν αἰδέσιμο δόν Ἀντώνιο Γοζαδῖνο, ἀποστολικό βικάριο αὐτοῦ τοῦ τόπου, γραφεῖσα καί ὑπογραφεῖσα ἀπό τόν Drosa, γραφέα, ἐπ' ὀνόματί των.

Διάκος Σερμαρτῆς καντζηλιέρης Σίφνου»²².

Ὁ ἴδιος λοιπόν αὐτοχαρακτηρίζεται: δημόσιος νοτάριος καί καντζηλιέρης τῆς Σίφνου, πράγμα πού κάνει καί στίς 31 Μαΐου ἰδίου ἔτους (1662), κατά τή σύνταξη τῆς διαθήκης τοῦ μεγαλεμπόρου τοῦ νησιοῦ Πετράκη Ρόζα, στήν ὁποία ἀνέγραψε: «ὁ διάκος σέρ μαρτῆς πρωτονοτάριος Σίφνου, προσκαλεσθῆς ἔγραψα» κατ' ἐντολήν τοῦ Ρόζα κλπ. τή διαθήκη του καί, στή συνέχεια τοῦ κειμένου της, διετύπωσε τήν ἐπιθυμία τοῦ διαθέτη νά εὐεργετήσῃ κι' αὐτόν ὡς ἐξῆς: «... καί ἐμένα τοῦ

20. Συμμεωνίδη, Τό Ἀρχιεπάγος, σελ. 122-123. Βλ. τό πανομοιότυπο τοῦ ἐγγράφου στοῦ Συμμεωνίδη, Ἱστορία, σελ. 432.

21. Συμμεωνίδη, Τό Ἀρχιεπάγος, σελ. 35, ὑποσ. 38.

22. Slot, Ἐκκλησία, σελ. 139.

καντζηλλιέρη του κύριου διάκου, αφίνω τρία μπράτζα (ιταλ. braccio = ό πήχυς) τσόχα μαύρη... διά πολλά σεργήτζια (ιταλ. servizio = υπηρεσία, έκδούλευση) όπου εγνώρισα απ' αυτόν»²³.

Δηλαδή ό Σερμαρτής συγκέντρωνε τά αξιώματα του νοταρίου και του καντζηλλιέρη, αλλά και τον τίτλο του «πρωτονοταρίου», πράγμα που θα συναντήσουμε και σε άλλο πρόσωπο κατωτέρω. Φαίνεται λοιπόν ότι, κατά καιρούς, τά αξιώματα συνυπήρχαν σε ένα και τό αυτό πρόσωπο ή παράλληλα μέ τον καντζηλλιέρη - γραμματέα της Κοινότητας (όπως ό Έμμ. Γρουπάρης) νά υπήρχε και συμβολαιογράφος (Σερμαρτής).

Γνωστές πράξεις του διακόνου Σερμαρτή, ποικίλου περιεχομένου, έχουμε ως τό 1678. Τό έτος 1662, έκτός από τίς ανωτέρω δύο, έγραφε και υπέγραφε (ως πρωτονοτάριος) έπιστολή της 10ης Ίουνίου (παλ. ήμ.) του αρχιεπισκόπου Σίφνου Άθανασίου προς τό Βατικανό για τον διορισμό του καθολικού ιερέα-διδασκάλου Γεωργίου Πέρη στην κενή θέση του βικαριάτου του νησιού²⁴. Τήν 1η Ίανουαρίου 1664, πρόσκληση κατοίκων της Σίφνου προς τον ανωτέρω Πέρη ν' αναλάβει, μέ δαπάνες τους, την διδασκαλία των παιδιών τους (πρωτονοτάριος)²⁵. Στίς 7 Μαΐου, ίδιου έτους, όμοιου περιεχομένου πρόσκληση των Σεριφίων προς τον Πέρη (πρωτονοτάριος)²⁶. Στίς 12 Όκτωβρίου, πιστοποίηση των προκρίτων Σίφνου υπέρ του Πέρη (πρωτονοτάριος)²⁷ και 20 Νοεμβρίου 1664 πρόσκληση της Κοινότητας Θερμίων προς τον ίδιο ν' αναλάβει τή διδασκαλία των παιδιών του νησιού τους (πρωτονοτάριος)²⁸. Τίς πράξεις αυτές του Σερμαρτή, τίς σχετικές μέ τον Γ. Πέρη, που έγραφε ή άντέγραφε και μετέφρασε στά ιταλικά, έπιβεβαίωσε στίς 20-3-1667 ό αρχιεπίσκοπος Σίφνου Άθανάσιος για την έγκυρότητά τους και την ιδιότητα του συντάκτη²⁹. Στίς 8 Μαΐου 1667 ό «διάκος σερμαρτής, πρωτονοτάριος σίφνου, έγραφε» συμφωνία οικονομικού περιεχομένου μεταξύ αρχιεπισκόπου Άθανασίου και «σινιόρ Καπητάν Ζουάνε Μπρόντζα» για την άπελευθέρωση ενός «σκλάβου τούρκου, τό όνομά του Τζαλουμάν Τζελεπή, διά ριάλια δύο χιλιάδες...»³⁰.

23. Κων. Δ. Μέρτζιου, Μία διαθήκη εκ Σίφνου του 1662, Ε.Α.Ι.Ε.Δ., εν Άθήναις 1958, τεύχος 8, σελ. 103-111. Πρόκειται για ένα πολύ ενδιαφέρον κείμενο, στο οποίο και μόνο (από τά μέχρι σήμερα γνωστά έγγραφα Σίφνου) περιέχονται πολυάριθμοι ξενικοί όροι και λέξεις.

24. «Σιφνιακά», τόμ. Ε' (1995), σελ. 163, όπου τό πανομοιότυπο.

25. Ό.π.π., σελ. 149.

26. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Σχολείο στη Σέριφο τον 17ο αϊ., περιод. «Κυκλαδικά Θεμάτα», χρόνος Γ' (1986), τεύχος 15, σελ. 140-142.

27. «Σιφνιακά», τόμ. Ε' (1995), σελ. 149.

28. Ό.π.π., σελ. 250.

29. Βλ. τίς σχετικές πράξεις στα «Σιφνιακά», Ε' (1995), σελ. 149-150.

30. «Σιφνιακά», τόμ. Α' (1991), σελ. 114.

Έπίσης, στίς 3-7-1668, κατέγραφε στον Κώδικα Α', φ. 11β, την προσήλωση στο μοναστήρι της Βρύσης «του Άντώνη Νικόλα Ζαμπέλη» υπογράφοντας «ό διάκονος καντζηλλιέρης Σίφνου». Τό 1672(;) ή Μαργετού του Μάτσα του άνέθεσε τή σύνταξη πωλητηρίου άκινήτου της³¹. Στίς 5 Μαρτίου 1674, «ή κερά Μακαρία Γεράρδη... φοβούμενη τό του θανάτου αϊφνίδιον, έκραξεν» τον «διάκο Σερμαρτή, πρωτονοτάριο Σίφνου» και της έγραφε τή διαθήκη της³². Μετά ένα ενδιάμεσο κενό τεσσάρων χρόνων, κατά τό όποιο δέν υπάρχουν πληροφορίες γι' αυτόν, ούτε για διαδόχους του στο αξίωμα, ό Σερμαρτής, «πρωτονοτάριος Σίφνου και διάκονος», κατέγραφε στίς 3-1-1678 την προσήλωση στο μοναστήρι της Βρύσης «του παπα-κυρ Νικόλα Μορφογού», μέ αφιέρωση κτημάτων (Κώδικας Α' Βρύσης, φ. 19β-20β). Έπίσης, τον ίδιο χρόνο, στίς 17 Άπριλίου, δωρεά κτημάτων του Θεοδωρή Κουζουρή και στίς 14 Μαΐου δωρεά άμπέλων του Ίωάννη Κόπακα Ζαμπέλη (και οι δύο δωρεές στον Κώδικα Α' της Βρυσιανής, φ. 19α). Τέλος, στίς 28-6-1678, ως «καντζιλιέρης Σίφνου» έγραφε συμφωνητικό τέλεσης της έορτής του Άγίου Πνεύματος στο ναό του Άγίου Κωνσταντίνου Άρτεμίων³³.

8. ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ ΤΟΥΛΑΚΗΣ

Μετά τον διάκονο Σερμαρτή, καντζηλλιέρης Σίφνου άνευρίσκεται ό Άναγνώστης Τουλάκης, ό όποιος στίς 25-1-1680/81, ύστερ' από πρόσκληση της μοναχής στο μοναστήρι του Άγίου Ίωάννου Χρυσοστόμου στη Φυτειά «κερά μακαρίας νικολάου γεωργίου γερόνυμου» έγραφε τή διαθήκη της, στο τέλος της όποίας υπέγραψε:

«Άναγνώστης Τουλάκης καντζηλλιέρης Σίφνου παρακαλετός έγραφα»³⁴.

Έπίσης, στίς 18-10-1683, συνέταξε την πώληση άκινήτου της «παπαδιās του ποτέ παπα-Ίωάννη Κάτζα» προς τον «μάστρο Κωνσταντή Γεωργίου Λιζάρδου»³⁵. Άλλες μαρτυρίες γι' αυτόν δέν έχουμε. Μάλιστα, μεταξύ των δύο ανωτέρω πράξεών του, παρεμβάλλεται, τό 1682, άλλος καντζηλλιέρης, ό Γεώργης Άναγνώστη Τουλάκης.

31. Συμεωνίδη, Παρθένιος Χαιρέτης, σελ. 81 έπ.

32. Συμεωνίδη, Μοναστήρια, σελ. 14-15.

33. Παράρτημα, έγγραφο άριθ. 4 (δημοσιευμένο στη «Σιφνιακή», φ. Ίαν. 1968)

34. Συμεωνίδη, Μοναστήρια, σελ. 70-71.

35. Παράρτημα, έγγραφο άριθ. 5

9. ΓΕΩΡΓΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΤΟΥΛΑΚΗΣ

Τέκνο, προφανώς, του ανωτέρω καντζηλιέρη, διέκοψε για ένα χρόνο (1682) τη θητεία του πατέρα του στο άξιωμα, άγνωστο για ποιόν λόγο. Πράγματι, στις 18-1-1682, ανευρίσκεται να συντάσσει «νομικό γράμμα», δηλ. επίσημη δηλοποίηση «των προεστών, γερόντων και επιτρόπων της νήσου σίφνου» για πραγματοποιηθείσες τό έτος 1675, «τήν ημέραν του άποκεφαλισμού του Προδρόμου», έγκληματικές πράξεις από τον φοροεισπράκτορα Κωνσταντάκη Άλιπράντη και τους ανθρώπους του. Ύπέγραψε, μετά τους δηλοποιούντες: «Γεώργης Άναγνώστη Τουλάκης, καντζηλιέρης σίφνου έγραφα μέ θέλημα των άνωθεν». Άμέσως δέ μετά την υπογραφή του, τρεις καπουτσίνοι της Άποστολής Μήλου έγγυήθηκαν ότι «τό παρόν έχει γραφεί διά χειρός του κ. κατζηλιέρη σίφνου»³⁶.

Στό άξιωμα ανευρίσκεται πάλι τό 1684 και επί σειράν έτών, όπως πιστοποιούν οι έπόμενες πράξεις του:

α) Της 29-7-1684, έγγραφο κληρικών και λαϊκών της Σίφνου, περί έκκλησιαστικής υπαγωγής τους υπό τον καθολικό έπίσκοπο Μήλου. Ύπέγραψε: «Γεώργης Άναγνώστη Τουλάκης, νοδάρος και καντζηλιέρης της Σίφνου παρακληθείς έγραφα»³⁷.

β) Της 1-9-1684, «Τόμον άπαρασάλευτον», δηλ. συμφωνία «ανάμεσον εις τον πανιερώτατον μονσινιόρ Ιωάννην Άντώνιον Καμίλλην και τους αιδεσίμους ιερείς της Σίφνου» για την ανωτέρω υπαγωγή, πού υπέγραψε όμοίως ως «νοδάρος και καντζηλιέρης της Σίφνου»³⁸.

γ) Της 6-10-1684, χορήγηση άποσπάσματος διαθήκης του άποθανόντος Άντωνάκη Στάη, πού υπέγραψε μόνον ως καντζηλιέρης³⁹.

δ) Της 3-11-1686, ένορκη βεβαίωση μαρτύρων ότι στην τοποθεσία «Κήπος» υπήρχε, μεταξύ κτημάτων, ιδιωτική όδος. Όπισθεν του έγγραφου βεβαίωση του καθολικού έπισκόπου Μήλου της 13-12-1686 ότι ό Γεώργης Άναγνώστη Τουλάκης είναι notaro pubblico e cancelliere del iso-la di Siffanto = δημόσιος νοτάριος και καντζηλιέρης της νήσου Σίφνου⁴⁰.

ε) Της 25-4-1688, ένορκη βεβαίωση του Γεώργη Τζιριγώτη ότι αυτός είχε φυτέψει τό άμπέλι στη θέση Κήπος, ιδιοκτησίας της Ρωμαϊκής Έκκλησίας του νησιού⁴¹. Τό έγγραφο αυτό, όπως και όλα τά

36. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Έγκλήματα στη Σίφνο του 1675, περιοδ. «Κυκλαδικά Θέματα», τόμ. Α' (1984), τεύχος 5.

37. «Σιφνιακά», τόμ. Α' (1991), σελ. 67.

38. Ό.π.π., σελ. 70.

39. SCPF/Scr. Rif. Congr., Arcip. No 4, 421'.

40. Παράρτημα, έγγραφο άριθ. 6.

41. Παράρτημα, έγγραφο άριθ. 7.

έπόμενα, υπέγραψε ως «πρωτονοτάριος και καντζηλιέρης της Σίφνου».

στ) Της 15-2-1689, υπόμνημα - διαμαρτυρία των κατοίκων Σίφνου προς τον καθολικό έπίσκοπο Μήλου Καμίλλη κατά του βικαρίου του νησιού Francesco Lorendano⁴².

ζ) Της 7-6-1689, άπόφαση των επιτρόπων Σίφνου, κατόπιν έντολής «του Γαληνοτάτου Πρίντζηπα Φραγκίσκου Μοροζίνη να κρίνουν και πρότερον κριθεΐσαν διαφοράν μεταξύ του Άναγνώστου Ναδάλε και της κερά Μαρίας, θυγατρός Ιωάννου Ξένου, δι' ένα χωράφι τοποθεμένον εις την όνομασίαν στον Άγιον Δημήτριον»⁴³.

η) Της 29-8-1689, πωλητήριο, μέ τό όποιο «ή κερά Κατερίνα, θυγάτηρ του ποτέ Γεώργη Πρεζάνη, πουλεϊ... της κερά Πολύχρονης γυνής του ποτέ Ιωάννη Γεώργη Άποστόλου, τό λιβαδάκι όπου έχει εις τό Βαθύ διά ρεάλια πέντε...»⁴⁴.

θ) Της 15-1-1691, επικύρωση δωρεάς «της κερά Καλής του Άγγεληνου μιās οικίας μέ κηπάρι» προς τον οίκονόμο Σίφνου Γοζαδίνου⁴⁵.

ι) Της 30-1-1691, δωρεά του Ιωάννη Γεωργίου Ραφαλέτου προς τό μοναστήρι της Βρύσης⁴⁶ και

ια) Της 8-8-1694, όμοια του Ιωάννη Ζανή Μάρκου⁴⁷.

Άπό τίς ανωτέρω διασωθείσες πράξεις του Γεώργη Άναγνώστη Τουλάκη, δικαιοπρακτικού και διοικητικού (δημοσίου) περιεχομένου, βεβαιώνεται ή δυνατότητα συνύπαρξης στη Σίφνο των δύο άξιωμάτων σε ένα πρόσωπο. Η πολύχρονη θητεία του στο άξιωμα είναι άγνωστο αν παρατάθηκε και πέραν του έτους 1694.

10. ΙΩΑΝΝΗΣ ΝΤΟΛΦΙΝ, πρωτοπαπᾶς

Μετά τον Γεώργη Άναγνώστη Τουλάκη, στο άξιωμα του καντζηλιέρη ανευρίσκεται ό πρωτοπαπᾶς Ιωάννης Ντολφίν. Πρώτη γνωστή πράξη του είναι της 11-2-1700, κατά την όποια συνέταξε τη διαθήκη της ανωτέρω «κερά Πολύχρονης, γυνής του ποτέ Ιωάννη Γεώργη Άποστόλου», ή όποια, «φοβουμένη τό αϊφνίδιον του θανάτου, μήπως και την εύρει άνέτοιμη... έκραξε τον καντζηλιέρη του τόπου» να της

42. SCPF/SC. ARCIPEL., vol. 5, f. 261rv.

43. Παράρτημα, έγγραφο άριθ. 8.

44. Παράρτημα, έγγραφο άριθ. 9 Βλ. και «Σιφνιακά», Β' (1992), σελ. 8.

45. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ιστορικά Άγ. Κων/νου Άρτεμιώνος Σίφνου, Άθήνα 1991, σελ. 51.

46. Κώδικας Α' Βρυσιανης, φ. 17β (Βλ. «Σιφνιακά», Β' 1992, σελ. 167-168).

47. Κώδικας Α' Βρυσιανης, φ. 18α (βλ. «Σιφνιακά», Β' 1992, σελ. 168).

τήν γράφει. Ὑπέγραψε δ' αὐτός: «Ἰωάννης ἱερέυς Ντολφίν, πρωτοπαπᾶς καὶ καντζηλιέρης Σίφνου»⁴⁸.

Τὸν ἴδιο χρόνο, στίς 2 Μαρτίου, παρουσιάστηκαν «εἰς τὴν καντζηλιέριαν ὁ Χρυσῆς Γεώργη Κορφιάτη καὶ ἡ γυνὴ τοῦ κερά Μαρία καὶ ἡ πεθερά του», οἱ ὅποιοι, ἐνώπιον μαρτύρων, ἐπιβεβαίωσαν τὴν, «κατὰ τὸ 1674, Ἰανουαρίου 6, γενομένην πώλησιν ὑπὸ τῆς Μαργαρίτας Πέρου εἰς τὸν μισέρ Ἀναγνώστην Ναδάλεν ἀντὶ εἴκοσι ρεαλιῶν» μιᾶς ἀμπέλου καὶ χωραφιοῦ «εἰς τὸ Σκαλωτόν». Τὸ ἔγραφο συνέταξε καὶ ὑπέγραψε ὁ «Ἰωάννης ἱερέυς Ντολφίν, πρωτοπαπᾶς καὶ καντζηλιέρης Σίφνου»⁴⁹. Ὁ ἴδιος ἔγραψε στίς 9 Μαρτίου 1700 πωλητήριο, μέ τὸ ὅποιο «ἡ καιρὰ Φλουρέζα γυνὴ τοῦ ποτέ Νικόλα Γεώργη Γαλίφου» μετεβίβασε «τοῦ Νικολοῦ Ἰω. Γεώργη Ἀποστόλου τὸ ἀμπέλι ὁποῦ ἔχει εἰς τὴν Σκάφην...»⁵⁰.

Τὸ 1701, Ἰανουαρίου 30, «ἐπειδὴ καὶ ἔτρεχεν διαφορά ἀνάμεσον τοῦ ἐντιμοτάτου ἀγίου οἰκονόμου Γοζαδίνου καὶ παπᾶ Κωνσταντῆ Τουλάκη διὰ ἓνα ἐνορίτην τῆς ἐκκλησίας του ὀνόματι Ζαννὴ Ἰωάννου Τουλή Φιλικοῦ... ὁ πανιερώτατος ἀφέντης δεσπότης (Σίφνου) κύρ Γαβριήλ» μέ τὴν εὐκαιρία τῆς παρουσίας στό νησί «τοῦ ἐντιμοτάτου καὶ λογιωτάτου ἀγίου ἐξάρχου καὶ μέγα πρωτοσυγκέλου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας» Μακαρίου, ζήτησε νά ἐπιλυθεῖ ἡ διαφορά ἀπὸ τὸν τελευταῖο καὶ τοὺς ὀφφικιαλίους κληρικούς τοῦ τόπου. Οἱ κριτές, ἀφοῦ ἐξέτασαν τὸ ζήτημα «κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ νησίου», ἀπεφάσισαν ἡ οἰκογένεια τοῦ ἀνωτέρω ἐνορίτη νά ἔχει ἐνοριακό ναὸ τὸν «Ἅγιο Κωνσταντῖνο τοῦ ἀφέντη οἰκονόμου». Ἡ ἀπόφαση τοῦ κριτηρίου διατυπώθηκε ἐγγράφως ἀπὸ τὸν «Ἰωάννη ἱερέα Ντολφίν, πρωτοπαπᾶ καὶ καντζηλιέρη Σίφνου» καὶ ὑπογράφηκε ἀπὸ τὸν πατριαρχικό ἔξαρχο καὶ τοὺς λοιπούς κριτές⁵¹.

Στίς 6-6-1704, ὁ ἴδιος καντζηλιέρης, κατέγραψε στόν Α' Κώδικα τῆς Βρυσσιανῆς (φ. 22α), τὴν προσήλωση «τῆς κυρά καλογριάς Εὐγενίας ποτέ Ἀντώνη Ζαμπέλη» μέ ἀφιέρωση στή Μονὴ τῆς περιουσίας τῆς⁵².

Τελευταία πληροφορία γιὰ τὸν Ἰωάννη Ντολφίν, ἔχουμε στίς 15-7-1707 κατὰ τὴν ὁποία κληρικοί καὶ λαϊκοὶ τῆς Σίφνου ὑπέγραψαν βεβαίωση ὅτι «τό μετοχάκι ὁποῦ εὑρίσκεται (ἐ)δῶ εἰς τὴν σίφονον, λεγόμενον Ἅγιος Ἀρτέμιος, εἶναι καὶ ὀνομάζεται μετόχι τοῦ μοναστηρίου Σίμων Πέτρας τοῦ Ἁγίου Ὀρους...». Τὴ βεβαίωση ἔγραψε «ὁ ἀρχιμαν-

δρίτης Ἰάκωβος καὶ καθηγούμενος τῆς Μονῆς Παναγία Βρύσης» καὶ ὁ «Ἰωάννης ἱερέυς καὶ καντζηλιέρης Σίφνου βεβαίωσε ὡς εἶναι βέβαια καὶ ἀληθινὰ τὰ γραφόμενα» σ' αὐτὴν⁵³.

Εἶναι ἄγνωστο ἂν ἐξακολούθησε νά κατέχει τὸ ἀξίωμα τοῦ καντζηλιέρη καὶ ἐπὶ πόσο χρονικὸ διάστημα, ὅπως ἀδιακρίβωτο παραμένει ποιοὶ τὸν διαδέχτηκαν σ' αὐτὸ ὡς τὸ ἔτος 1732 ἐλλείπει σχετικῶν πληροφοριῶν. Ἡ ἀναφορά ὅτι τότε (1732) ὁ Νικολάς Γρυπάρης διετέλεσε «ὡς φαίνεται καὶ καντζηλιέρης», δέν ἔχει ἀποδειχτεῖ μέ ἱστορικά στοιχεῖα⁵⁴.

11. ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΝΙΚ. ΓΡΥΠΑΡΗΣ

Ἐνα ἀπὸ τὰ τέκνα τοῦ φερομένου ὡς καντζηλιέρη Νικολά Γρυπάρη, ὁ Σταμάτης, ἀνευρίσκειτο στό ἀξίωμα τὴν 1-8-1732. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ κατέστρωσε στόν Α' Κώδικα τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Βρύσης τὴν πράξη «προσήλωσης» σ' αὐτὸ τοῦ παπᾶ κύρ Ζαχαρία Ἀλεξάνδρου, τὴν ὁποία ὑπέγραψε ὡς ἐξῆς:

«Σταμάτης Γρυπάρης καὶ Καντζηλιέρης παρακαλεμένος ἔγραφα μέ θέλημα τῶν δύο μερίδων καὶ μαρτυρῶ⁵⁵».

Δύο ἀκόμη πράξεις του, ὡς καντζηλιέρη, εἶναι γνωστές:

α) τῆς 13-6-1733, πού συνέταξε χρεωστικὸ ὁμολογὸ τῆς «κερά Κατερινάκη Σερμαρτῆ» πρὸς τὸν δανειστή τῆς Κωνσταντάκη τοῦ Μάϊνα⁵⁶ καὶ

β) τῆς 10-12-1738, «ἀλλαξία» κτημάτων μεταξύ Χρυσῆ Κουζουρή καὶ Ἰωάννη Τζαμπουνιέρη⁵⁷.

Δέν εἶναι διακριβωμένο ἂν ἡ θητεία του στό ἀξίωμα ὑπῆρξε συνεχῆς (1732-1738).

Μάλιστα, τὴν ἴδια δεκαετία, καὶ στά ἐνδιάμεσα χρονικά κενὰ τῆς θητείας του Σταμ. Γρυπάρη, ἐμφανίζονται καὶ ἄλλα πρόσωπα, ἀποκαλούμενα «καντζηλιέρηδες», ὅμως δέν διασαφηνίζεται ἂν πρόκειται γιὰ κατέχοντες τὸ ἀξίωμα ἢ ἐπώνυμο, τὸ γνωστὸ στή Σίφνο ἐπώνυμο «Καντζηλιέρης».

α) Πρωτοπαπᾶς Σίφνου Καντζηλιέρης

Σέ μνηαῖο τοῦ Μαρτίου, ἔκδοσης, ,αχμβ' = 1642 (ἀποκείμενο στό ναὸ τῶν Ἁγίων Σώζοντος καὶ Φανουρίου), στό ὀπίσθιο λευκὸ φύλλο,

48. «Σιφνιακά», Β' (1992), σελ. 127-128.

49. Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 33

50. Παράρτημα, ἔγγραφο ἀριθ. 10. Βλ. καὶ «Σιφνιακά». Β' (1992), σελ. 8.

51. Παράρτημα, ἔγγραφο ἀριθ. 11.

52. «Σιφνιακά», τόμ. Β' (1992), σελ. 168-169.

53. Συμεωνίδη, Βρυσσιανή 1981, σελ. 55-56.

54. Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 189.

55. «Σιφνιακά», Β' (1992), σελ. 170.

56. Ἐφημερ. «Σίφνος», Αὔγ. - Σεπτ. 194, φύλλο 150-151.

57. «Σιφνιακά», τόμ. Β' (1992), σελ. 14.

μετά τήν αντικατάσταση τῶν τελευταίων ἐντύπων φύλλων, πού εἶχαν ἐκπέσει, μέ χειρόγραφα ὅμοια, ἀναγράφεται:

«1734, μαρτίου 15 ἔγραφα τά φύλα τά φθαρμένα καί ἄς εἶναι | ὄρα καλή προτοπαπᾶς σίφνου καντζιλιέρης ἔγραφα».

- Ὁ ἴδιος, ὅπως προκύπτει ἀπό τή γραφή του, συνέταξε στίς 27-2-1739 ἔγγραφο ἐπίλυσης διαφορᾶς μεταξύ «Γιαννάκη Μπάου καί τῆς κερᾶ παπαδιᾶς τοῦ ποτέ παπά Νικολάου Μάτσα... περί τοῦ λειψάνου τῆς ἀδελφῆς τῆς παπαδιᾶς καί καθορισμοῦ τῆς ἐνορίας τῶν τέκνων τῆς ἀποθανούσης», τό ὅποιο ὑπέγραψε ὡς ἐξῆς:

«ἀγγελέτος ἱερέυς καντζιλιέρης καί πρωτοπαπᾶς σίφνου παρακαλε- μένος ἀπό τοῦς ἄνωθεν ἔγραφα τό παρόν καί οὕτως μαρτυρῶ»⁵⁸.

β) Λογοθέτης Σίφνου Καντζιλιέρης

Στό ἀνωτέρω (α) μηναιῖο τοῦ Μαρτίου (πρόσθιο λευκό φύλλο), ἀναγράφεται:

«Τοῦτο τό χαρτή ινε τοῦ αγίου λωγωθέτη και ωπηος τ' ἀποξενωση να ἔχη τήν κατάρα του αγήου σωζοντα και τανάθεμα. αναγνώστης κα- τζιλιέρης καί λωγωθέτης της νήσου σιφνου...» (τά λοιπά ἔχουν διαγρα- φεῖ μέ νεώτερο μελάνι).

Σέ ἔγγραφο τῆς 26.2.1737, σχετικό μέ τό περιεχόμενο τῆς διαθήκης τοῦ ἀποθανόντος οἰκονόμου Γεωργίου Γοζαδίνου⁵⁹, ἀλλά καί σέ «ἐνθύ- μηση» τῆς 26-4-1738 (σέ μηναιῖο τοῦ Μαΐου, ἔκδοσης ἀχμβ' = 1642, τοῦ ἴδιου ναοῦ ἀγίων Σώζοντος-Φανουρίου), στό τελευταῖο λευκό φύλ- λο, «ὁ λογοθέτης Σίφνου Καντζιλιέρης» περιέγραψε θαλάσσια τραγωδία μέ πολλούς νεκρούς μεταξύ τῆς νησίδας τῆς Κυπριανῆς καί Σίφνου⁶⁰.

12. ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΛΛΕΡΓΗΣ

Πρὶν ἀναλάβει τό ἀξίωμα τοῦ καντζηλλιέρη, ὁ Μανώλης Καλλέργης ὑπῆρξε συντάκτης πολλῶν ἰδιωτικῶν ἐγγράφων. Στήν καντζηλλαρία ἀνευρίσκειται, πρώτη φορά, στίς 27-10-1751, κατά τήν ὁποία συνέταξε δημόσιο ἔγγραφο ἐπιβεβαίωσης τῶν παλαιῶν προνομίων τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος καί ὑπέγραψε μέ τήν ιδιότητα τοῦ καντζηλλιέρη τῆς Κοινότητος⁶¹.

Στίς 6-11-1754 καί «εἰς τό ὄφικιον (= γραφεῖο) τῆς καντζιλα- ρίας», συνέταξε ἔγγραφο μεταβίβασης ἀπό τόν «Νικολάκη, υἱό τοῦ πο-

58. Παράρτημα, ἔγγραφο ἀριθ. 12.

59. Συμεωνίδη, Ἱστορικά Ἀγ. Κων/νου, σελ. 56.

60. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Σεισμοί - Ἀσθένειες - μετεωρολογικά φαινόμενα, πε- ριοδ. «ἡ Σιφνιακή», φ. Σεπτ. - Ὀκτ. 1967.

61. Συμεωνίδη, Ἱστορικά Ἀγ. Κων/νου, σελ. 27-30.

τέ Κωνσταντάκη Μάϊνα καί τίς ἀδελφάδες του» μιᾶς χρεωστικῆς ὁμο- λογίας «ὁποῦ τῶν ἐχρεωστοῦσε τό Κατερινιό τοῦ Σερμαρτῆ ἀπό τά 1733» πρὸς τόν σιὸρ Κωνσταντάκη Μπάο, ὑπέγραψε δέ ὡς ἐξῆς:

«Μανώλης Καλλέργης καντζιλιέρης Κάστρου μέ θέλημα τῶν παι- διῶν τοῦ Μάϊνα ἔγραφα καί οὕτως μαρτυρῶ»⁶².

Ἡ ἀναγραφή «Καντζιλιέρης Κάστρου» ἐπιτρέπει τήν ὑπόθεση ὅτι ὑπῆρχαν καντζηλλιέρηδες καί στά λοιπά χωριά τοῦ νησιοῦ, πλὴν ἡ μέ- χρι σήμερα ἱστορική ἔρευνα δέν ἔχει ἀνεύρει κανέναν ἀπ' αὐτούς. Πρό- κειται, συνεπῶς, γιά αὐθαίρετη διατύπωση τοῦ Καλλέργη, ἡ ὁποία ἔχει τήν ἔννοια τοῦ δημοσίου καντζηλλιέρη μέ ἔδρα τό Κάστρο, τήν πρωτεύ- ουσσα, τότε, τοῦ νησιοῦ.

Τόν ἴδιο χρόνο (1754), ἡ Κοινότητα τῆς Σερίφου θέλησε ν'ἀναδιορ- γανώσει τό γραφεῖο τῆς καντζηλλαρίας της καί προσκάλεσε γιά τό σκο- πό αὐτό, ὡς εἰδήμονα, τόν Μανώλη Καλλέργη, ὁ ὁποῖος σέ ἓνα ἀπό τά ἐπίσημα βιβλία πού κατέστρωσε ἀνέγραψε:

«Τάνσα καί νοματολόι γεγραμμένον διά χ(ε)ιρῶς ἐμοῦ μανώλη Καλλέργη ἐνέτη 1754 καντζιλιέρης σίφνως»⁶³.

Ἡ θητεία τοῦ Καλλέργη στό ἀξίωμα φαίνεται πῶς διήρκεσε πέραν τῆς δεκαετίας. Στίς 4-11-1761 συνέταξε πωλητήριο κτήματος τῆς Ἀνδριάνας τῆς ποτέ Φλωρέντζας Καρτζαούτη πρὸς τόν σιὸρ Κωνστα- ντάκη Μπάο καί ὑπέγραψε: «Μανώλης Καλλέργης Καντζιλιέρης μέ θέ- λημα τῆς Ἀντριάνας ἔγραφα καί βεβαιώνω»⁶⁴.

13. (ΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ) ΖΑΜΠΕΛΗΣ, ἱερομνήμων

Μετά τόν Καλλέργη, στό ἀξίωμα τοῦ καντζηλλιέρη ἀνευρίσκειται ὁ ἱερομνήμων Ζαμπέλης, ὁ ὁποῖος στίς 3-4-1764, μετά τήν πώληση ἀπό τό γυναικεῖο μοναστήρι τοῦ Χρυσοστόμου στή Φυτεῖα ἐνός ἀκινήτου, συνέταξε ἔγγραφο ἀνάληψης ὑποχρέωσης ἀπό τοῦς ἀγοραστῆς νά τελοῦν ἐορτή πού εἶχε καθιερωθεῖ κατά τή δωρεά τοῦ ἀκινήτου στό μοναστήρι. Στήν ἀρχή τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ ἀνέγραψε:

«Τῆν σήμερον φαίνονται σωματικοί ἔμπροσθεν εἰς ἐμένα τόν γρα- φέα καί εἰς τοῦς κάτωθεν ὑπογεγραμμένους μάρτυρας...», ὡσάν νά ἦταν ἰδιώτης γραφέας. Ὅμως, στό τέλος ὑπέγραψε:

«ὁ ἱερομνήμων ζαμπέλης καί καντζιλιέρης παρακληθεῖς ἔγραφα καί μαρτυρῶ»⁶⁵, βεβαιώνοντας τήν ἐπίσημη ιδιότητά του.

62. Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 11-12.

63. Εὐτυχίας Δ. Λιάτα, Ἡ Σέριφος κ.λπ. σελ. 175.

64. Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 20-21.

65. Παράρτημα, ἔγγραφο ἀριθ. 13.

Πρόκειται για τόν ιερομνήμονα Γιαννούλη Ζαμπέλη, ο οποίος άνευ-ρίσκεται στίς πηγές νά γράφει ή ύπογράφει ώς μάρτυρας έγγραφα από του έτους 1744⁶⁶. Στο άξίωμα του καντζηλλιέρη έχουμε τήν άνωτέρω μοναδική είδηση γι' αυτόν.

14. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΝΙΟΤΑΡΗΣ

Ο Άντώνιος Νιοτάρης ύπογράφει, ώς «μάρτυρας», διάφορα έγγραφα. Υπό τήν ιδιότητα του καντζηλλιέρη δύο μόνο πράξεις του, τής 28-8-1776 τή διαθήκη «τής θυγάτηρ του ποτέ Άποστόλου Μαριδάκη - Ραφελέτου»⁶⁷ και τής 4-10-1777, τήν πώληση τής ακίνητης περιουσίας τής καθολικής εκκλησίας Σίφνου, ή διατήρηση τής όποιίας είχε κριθεί από τό Βατικανό άσύμφορη. Στο πωλητήριο έγγραφο υπέγραψε ώς cancelliere della Communita di Sifanto = καντζηλλιέρης τής Κοινότητας Σίφνου⁶⁸.

Στόν Άντώνιο Νιοτάρη άνέθεσε, μέ διαταγή τής 13-8-1796, ο δραγομάνος του στόλου Κωστάκης Χαντζερής, τήν έπιστασία έπισκευής τής Έλληνικής Σχολής Σίφνου⁶⁹.

15. ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΤΖΑΣ

Η παρουσία του Ιωάννη Μάτζα στο γραφείο τής καντζηλλαρίας Σίφνου τοποθετείται στο έτος 1773, όχι όμως ως προϊσταμένου καντζηλλιέρη, άλλ' ως υπαλλήλου του τελευταίου. Τουτό δέ γιατί, όταν στίς 18 Ιανουαρίου αυτού του έτους συνέταξε πωλητήριο έγγραφο, άνέγραψε: «τήν σήμεραν ένεφανίστη εις έμένα τόν γραφέαν και εις τούς κάτωθεν άξιопίστους μάρτυρες...», διατύπωση πού έχει τήν έννοια ότι οι ενδιαφερόμενοι παρουσιάστηκαν μέν στο άρμόδιο γραφείο σύνταξης δικαιοπρακτικων έγγραφων, όμως δέν έξυπηρετήθηκαν από τόν προϊστάμενο καντζηλλιέρη, άλλά από τόν γραφέα, ο οποίος υπέγραψε: «'Ιω(άννης) Μάτζας παρακληθείς, έγραφα και μαρτυρώ»⁷⁰.

Ο άείμνηστος καθηγητής Γ.Α. Πετρόπουλος, πού δημοσίευσε και σχολίασε τό άνωτέρω έγγραφο, έκανε τή σκέψη ότι «οί γραφεΐς, είτε

ήσαν αυτοί συμβολαιογράφοι, είτε εξετέλουν χρέη αυτών και υπό τας διαταγάς των», θεώρησε δέ ότι τουτό ήταν ιδιωτικό έγγραφο και ο Μάτζας, πού επιθυμούσε νά γίνει καντζηλλιέρης, «έθίζων έαυτόν εις τά μέλλοντα καθήκοντα, διετύπωνε, καλούμενος όπως χρησιμεύση ως γραφεύς, τά έγγραφα συμφώνως μέ τόν τύπον τόν χρησιμοποιούμενον υπό των καντζηλλιέρηδων». Προετοίμαζε δηλαδή τόν έαυτό του για καντζηλλιέρη⁷¹.

Μετά επτά χρόνια, άλλο έγγραφο (τής 1-8-1780), πού έγραφε ο Μάτζας, σημειώνοντας ότι οι ενδιαφερόμενοι έμφανίστηκαν, όχι πλέον «εις έμένα τόν γραφέαν», άλλά «εις τό όφφίκιον (ιταλ. ufficio = γραφείο) τής καντζηλλαρίας» και υπέγραψε: «'Ιωάννης Μάτζης παρακληθείς έγραφα και ούτως μαρτυρώ», θεωρήθηκε άπόδειξη τής κατάληψης άπ' αυτόν του άξιώματος του καντζηλλιέρη, μόλις τότε δηλαδή, τό 1780⁷².

Κατά τήν διατύπωση των άνωτέρω θέσεων, ιδιαίτερα τής πρώτης (για τό έγγραφο του έτους 1773), φαίνεται ότι άγνοήθηκαν τά πραγματικά περιστατικά τής έποχής, τά όποια, έν τούτοις, παρέχουν τή δυνατότητα άλλης εξήγησης, τής έπομένης:

Κατά τήν κατάληψη (1770-1774) των νησιων από τόν ρωσικό στόλο, τό σύστημα διοίκησής τους διαφοροποιήθηκε από τούς Ρώσους, οι όποιοι διόρισαν σε καθ' ένα από αυτά, σε αντικατάσταση των έπιτρόπων, συνδίκους ή συντύχους, ο αριθμός των όποιων ποίκιλε από νησί σε νησί. 'Επί κεφαλής των συνδικων ή Διοικητή κάθε νησιού, τοποθέτησαν πρόσωπο τής έμπιστοσύνης τους πού έφερε τόν τίτλο του «καντζηλλιέρη», ο όποιος πλέον είχε άρμοδιότητες έντελώς διάφορες από εκείνες του, ως τότε, γνωστού όμότιτλου (γραμματέα - συμβολαιογράφου). Ο «νέος» καντζηλλιέρης ήταν πλέον προϊστάμενος του τέως όμότιτλου, ο όποιος χαρακτηρίζονταν «γραφεύς»⁷³. Οι γραφεΐς λοιπόν, όπως υπέθεσε και ο Πετρόπουλος, ήταν τήν έποχή αυτή οι τέως καντζηλλιέρηδες τής Κοινότητας, γι' αυτό και ο Ι. Μάτζας άνέγραψε, κατά τήν όρολογία πού χρησιμοποιούσαν οι συμβολαιογράφοι, «ένεφανίστη εις έμένα τόν γραφέαν κ.λπ.». Πιο συγκεκριμένη όρολογία χρησιμοποίησε στο έγγραφο του 1780, στο όποιο άνέγραψε ότι τουτό συντάχθηκε «εις τό όφφίκιον (γραφείο) τής καντζηλλαρίας» και υπέγραψε ως προβλεπτής (προϊστάμενός) της.

Μολοντί έλλείπουν ένδιάμεσες μαρτυρίες (1773-1780), δέν άποκλείεται ο Ιωάννης Μάτζας νά διατηρήθηκε στο άξίωμα όλο αυτό τό

66. Συμεωνίδη, Βρυσιανή 1966, σελ. 67. Βλ. και «Σιφνιακά», Β' (1992), σελ. 114, σημ. 62.

67. Άγνωστο πώς, τά στοιχειά τής μαρτυρίας αυτής, άπωλέστηκαν.

68. Παράρτημα, έγγραφο αριθ. 14.

69. Βασ. Βλ. Σφυρόερα, Έγγραφα τής Νήσου Σίφνου (1785-1820), στήν Έπετηρ. Μεσαιων. Άρχείου, τόμ. 17(1967) και σε άνάτυπο, σελ. 9-13. 70. Πετροπούλου, Μνημεΐα, σελ. 24 έπ.

70. Πετροπούλου, Μνημεΐα, σελ. 24 έπ.

71. Ο.π.π., σελ. 25.

72. Ο.π.π., σελ. 247.

73. Δημ. Ι. Πολέμη, 'Ιστορία τής Άνδρου, παράρτημα 1 τής έκδοσης «Πέταλον», Άνδρος 1981, σελ. 89.

διάστημα, κατά τό ὁποῖο μάλιστα δέν ἐμφανίζεται ἄλλος καντζηλλιέρης, συνέχισε δέ νά τό κατέχει καί πέραν τοῦ 1780. Πράγματι, στίς 31-12-1782 συνέταξε, «εἰς τό ὄφικιον τῆς καντζηλαρίας» πάντοτε, πωλητήριο «τῆς Ἀντριανιῶς συζύγου Γκιουζέ Γκιών» καί ὑπέγραψε:

«Ἰωάννης Μάτζας, καντζηλιέρης τῆς κοινότης, μέ θέλημα τοῦ Ἀντριανοῦ ἔγραφα καί οὕτως μαρτυρῶ»⁷⁴.

Καί τό 1783, Μαΐου 18, μέ τήν ιδιότητα τοῦ καντζηλλιέρη προῆλθε στή σύνταξη «σεντέντσιας» (ἰταλ. sentenza = ἀπόφαση) τῶν προεστῶν τῆς Σίφνου, μέ τήν ὁποία ρυθμίστηκε χρέος ἐπί ἀκινήτου, τό ὁποῖο εἶχε δωρηθεῖ στή Μονή τοῦ Ταξιάρχου τῆς Σερίφου μέ τή διαθήκη «τῆς Σταματούλλας Μάγγουρη»⁷⁵. Τό 1784, Φεβρουαρίου 26, ἡ Γενική Συνέλευση τοῦ Κοινοῦ τῆς Σίφνου, προκαθημένου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μελετίου, προῆλθε στήν κωδικοποίηση τῶν, ἐθιμικοῦ δικαίου, οἰκονομικῶν δικαιωμάτων καί ὑποχρεώσεων τῶν ἐκκλησιῶν - ἱερέων - ἐνοριτῶν τοῦ νησιοῦ. Τό σχετικό πολυσέλιδο κείμενο δέν ἔγραψε ὁ καντζηλλιέρης, ἀλλά τρίτος συντάκτης, ὑπέγραψαν δέ «τόσον οἱ τοῦ ἱεροῦ καταλόγου, ὅσον καί οἱ εὐγενέστατοι ἄρχοντες καί οἱ λοιποὶ ἅπαντες κάτοικοι». Ὁ Ἰωάννης Μάτζας ὑπέγραψε στήν στήλη τῶν προεστῶν τοῦ Κάστρου⁷⁶, χωρίς μνεῖα ἰδιότητος, γεγονός πού προξενεῖ τήν ἐντύπωση ὅτι δέν ἦταν πλέον καντζηλλιέρης. Ὅμως τόν ἐπόμενο χρόνο ἀναφέρεται ρητά στό ἀξίωμα, κατά σημείωση πού ἔγραψε στόν Κώδικα τοῦ Ταξιάρχου Σερίφου ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς:

«1785, Δεκέμβριον, ἤμουν εἰς Σίφνον, στόν καντζηλιέρην σιόρ Γιαννάκη Μάτζα καί μοῦ ἐσήκωσεν ἀπό τήν καντζηλερίαν τήν πόσταν τοῦ μοναστηρίου μας εἶ τί πράγμα ἔχει εἰς Σίφνον»⁷⁷.

Ἡ Μονή τοῦ Ταξιάρχου κατεῖχε μέγαν ἀριθμό κτημάτων στό νησί τῆς Σίφνου, ἀπό δωρεές τῶν κατοίκων τῆς, καί ὁ ἡγούμενος ζήτησε ἐπίσημο πῖνακά τους ἀπό τήν «καντζηλερίαν» (= κτηματολόγιο), τόν ὁποῖο, στή συνέχεια, κατέστρωσε στόν κώδικα τοῦ Ταξιάρχου γιά τήν κατασφάλισή τους καί γνώση τῶν ἐπιγενομένων.

Τέλος, ὁ Ἰωάννης Μάτζας, «εἰς τό ὄφικιον (ἰταλ. uffucio = γραφεῖο) τῆς καντζηλαρίας» συνέταξε ὁμολογία δανείου, πού χορήγησε ὁ Ἀντώνιος Νικολάκη Γρυπάρης στόν Χιώτη Νικολή Σφήκα, χωρίς ἀναγραφὴ χρονολογίας⁷⁸. Ἡ ἔκδοση τῆς ὁμολογίας προσδιορίζεται, μέ μή

74. Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 405-406.

75. «Σιφνιακά», Β' (1992), σελ. 135-137.

76. Ὁ.π.π., σελ. 178. Τόν ἴδιο κώδικα προσυπέγραψε καί ὁ «πρωτονοτάριος Σίφνου Γαβριήλ Ἱερομόναχος», ἄγνωστο ὅμως ἂν πρόκειται γιά πολιτικό ἢ ἐκκλησιαστικό ἀξιώματοῦχο.

77. Κώδικας Μονῆς Ταξιάρχου Σερίφου, φ. 66ν.

78. Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 261 ἐπ.

πειστικά ἐπιχειρήματα, μεταξύ τῶν ἐτῶν 1796 καί 1812⁷⁹. Πιθανότερο εἶναι ὅτι τό δάνειο χορηγήθηκε μετά τήν 21-4-1780, ὅταν ὁ ἴδιος δανειζόμενος συνῆψε ἄλλο δάνειο ἀπό τόν ἴδιο δανειστή⁸⁰. Τήν ἀχρονολόγητη ὁμολογία ὑπέγραψε ὁ καντζηλλιέρης ὡς ἐξῆς: «Ἰω(άννης) μάτζης καί προβλεπ(ι)τή(ς) τῆς καντζηλαρίας ἔγραφα καί οὕτως μαρτυρῶ»⁸¹.

Προβλεπτής (ἰταλ. pronveditore = κρατικός ἐπόπτης, διοικητής, κυβερνήτης) τῆς καντζηλλερίας, δέν σημαίνει τίποτα ἄλλο, παρά προϊστάμενος τοῦ γραφείου τῆς Γραμματείας τῆς Κοινότητος, δηλ. καντζηλλιέρης⁸².

Ἐπί πόσο ἀκόμη διάστημα διετήρησε τό ἀξίωμα τοῦ καντζηλλιέρη ὁ Ἰωάννης Μάτζας, εἶναι ἄγνωστο. Στίς 3 Αὐγούστου 1786 πάντως, ὑπέγραψε ὡς ἀπλός «μάρτυς» σέ χρεωστικό ὁμολογιο τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μήλου⁸³.

16. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΛΑΙΟΣ

Ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιός, ἀποκαλούμενος στίς πηγές καί «λογιώτατος», ὑπῆρξε διακεκριμένη προσωπικότητα τῆς κοινωνίας τῆς Σίφνου μέ ἔντονη συμμετοχή στά κοινά πράγματα. Ὑπῆρξε συντάκτης ἰδιωτικῶν δικαιοπρακτικῶν ἐγγράφων, ἐπίτροπος τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Βρύσης καί τοῦ Σχολείου τοῦ Ἁγίου Τάφου τοῦ νησιοῦ⁸⁴. Αὐτόν ἀπέστειλε ἡ Κοινότητα στήν Πάτμο τό 1791 γιά νά διαπραγματευθεῖ μέ τόν διδασκαλο Μιχαήλ Μαργαρίτη τήν ἀνάληψη ἀπό αὐτόν τῆς σχολαρχίας τῆς Σχολῆς⁸⁵.

Στό ἀξίωμα τοῦ καντζηλλιέρη ἀνευρίσκεται τό 1795, Αὐγούστου 19, κατά τήν ὁποία συνέταξε πωλητήριο ἑνός ἀχρήστου οἰκίσκου τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου καί ὑπέγραψε: «Κωνσταντῖνος Παλαιός καί Καντζηλιέρης Σίφνου»⁸⁶. Ἄλλα δικαιοπρακτικά ἔγγραφα τοῦ Παλαίου κατά τή θητεία του στό ἀξίωμα αὐτή τήν περίοδο δέν διασώθηκαν. Ὅμως, σέ

79. Ὁ.π.π., σελ. 261.

80. Ὁ.π.π., σελ. 242. Πρέπει νά σημειώσουμε ὅτι ὁ Γ. Πετρόπουλος ἀναφέρει (σελ. 261) ὅτι ὁ Νικολός Σφήκας δανειστήκε στίς 21-4-1780 ἀπό τόν Νικολάκη Γρυπάρη, ἐσφαλμένα, ἀφοῦ στό κείμενο τῆς ὁμολογίας, πού ὁ ἴδιος δημοσιεύει (σελ. 242), δανειστής ἀναγράφεται ὁ σιόρ Ἀντώνιος Νικολάκη Γρυπάρης, δηλ. ὁ ἴδιος δανειστής τῆς ἀχρονολόγητης ὁμολογίας (σελ. 264).

81. Ὁ.π.π., σελ. 264.

82. Ὁ.π.π., σελ. 263.

83. Ὁ.π.π., σελ. 252.

84. Συμμεωνίδη, Βρυσινή 1966, σελ. 48, 74, 78, 79. Σφυρόερα, Ἐγγραφα κλπ., σελ. 12.

85. Συμμεωνίδη, Κοινωνία καί Παιδεία, σελ. 83.

86. Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 234.

διαταγές, από 13-8-1796 και 6-10-1798, των δραγομάνων του στόλου Κων. Χαντζερή και Άλεξ. Σούτσου, αντίστοιχα, αναφέρεται ως κοινός καντζηλλιέρης και κατ' αυτά τὰ ἔτη⁸⁷.

17. ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΛΟΝΕΛΛΟΣ

Όταν κατά τὸ 1808, Νοεμβρίου 17, οἱ δανειστές «τοῦ μακαρίτου Ἀγγελετάκη Καντζιλιέρη», ἀπεφάσισαν νὰ διεκδικήσουν τὰ κεφάλαια πού τοῦ εἶχαν δανείσει, προσῆλθαν στήν Καντζηλλαρία καί ἀνήγγειλαν τίς ἀπαιτήσεις τους βάσει τῶν ἀποδεικτικῶν ἐγγράφων πού κατεῖχαν. Μετά τή νομιμοποίησή τους, ὁ καντζηλλιέρης προῆλθε στήν καταγραφή τῆς περιουσίας τοῦ ὀφειλέτη ἀπό τὸ σχετικό κατάστιχο καί τοῦ ὕψους τοῦ χρέους καί, ἀφοῦ ἐκδόθηκε ἀπόφαση κατάσχεσης τῆς, οἱ δανειστές, ἀπό κοινού, προῆλθαν στήν ἐκποίηση τῆς ἀντί 1500 γροσιῶν «εἰς τόν (ἀγοραστήν) ἅγιον οἰκονόμον Μπάον» καί ἔλαβε ὁ καθένας ποσοστό πού ἀναλογοῦσε στό ποσό τοῦ δανείου πού εἶχε χορηγήσει στόν ἀποθανόντα Ἀγγελετάκη Καντζιλιέρη. Τό πωλητήριο ἐγγράφο πρὸς τόν οἰκονόμο Μπάο ὑπέγραψαν οἱ δανειστές καί ὁ «Ἀπόστολος Κολονέλλος» πού πρόσθεσε «ἐγράφα καί οὕτως βεβαιῶ»⁸⁸, ὑπό τήν ιδιότητα, προφανῶς, τοῦ ἀρμοδίου προσώπου τῆς Καντζηλλαρίας, δηλ. τοῦ Καντζηλλιέρη.

18. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΑΚΕΛΛ. ΜΠΑΟΣ

Μέ τὸ νὰ ἐχρεώστη ὁ Πετρῆς Λουρέντζος πρὸς χρόνων εἰς διαφόρους κρεδιτόρους (ἰταλ. creditore = πιστωτής)... συνάχθηκαν ὅλοι οἱ χρεοφειλέτες (= δανειστές) εἰς τήν κοινήν μας καντζηλλαρίαν...» στίς 5 Νοεμβρίου 1813 καί, μετά νόμιμη διαδικασία, προῆλθαν στήν ἐκποίηση ἀκινήτου του γιά τήν ἱκανοποίηση μέρους τῶν ἀπαιτήσεών τους. Τό σχετικό ἐγγράφο συντάξε ὁ Μπάος καί ὑπέγραψε ὡς ἐξῆς:

«Κωνσταντῖνος Σακελαρίου Μπάος καί ἐπιστάτης τῆς καντελαρίας βεβαιῶ»⁸⁹.

Στίς 11-1-1815 ἐμφανίστηκαν «ἐν τῇ Καντζηλλαρίᾳ» ἡ Μαρία Νικ. Γρουπάρη καί ὁ σιὸρ Πετράκης Γαβαλάς, ὁ ὁποῖος δήλωσε ὅτι ὁ σύζυγος τῆς πρώτης τοῦ εἶχε παραδώσει στήν Κωνσταντινούπολη μία ὁμολογία πρὸς εἰσπραξή, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀρρώστησε καί δέν μπόρεσε νὰ τήν εἰσπράξει, τήν παρακατέθεσε σέ φιλικό πρόσωπο, στά χέρια τοῦ ὁποίου καί ἐξακολοθοῦσε

87. Σφυρόερα, ὅ.π.π., σελ. 10, 14.

88. «Σιφνιακά», Γ' (1993), σελ. 127, 128, ὑποσ. 29.

89. Ὁ.π.π., σελ. 131.

αὐτή νὰ βρίσκεται. Τήν κατάθεση τοῦ Γαβαλά κατέγραψε ὁ Κωνσταντῖνος Μπάος χωρίς ν' ἀναγράφει ιδιότητα, ἀλλ' «ὁ γράφας μαρτυρῶ»⁹⁰.

Καί οἱ δύο ἀνωτέρω πράξεις συντάχθηκαν στό γραφεῖο τῆς Καντζηλλαρίας ἀπό τὸ ἀρμοδίον ὄργανό τῆς, τόν «ἐπιστάτην», στήν πρώτη, καί τόν «γραφέα», στή δεύτερη, πού ἦταν ὁ Κων. Σακ. Μπάος, δηλ. ὁ καντζηλλιέρης.

19. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΜΠΑΝΗΣ

Στίς 20-1-1815, «ἦλθεν εἰς τήν Καντζηλλαρία ὁ παπα-Ἰωάννης ντολφής» ὁ ὁποῖος μετεβίβασε στόν γαμπρό του ἀκίνητα, πού εἶχε ἀγορασμένα «δικαίω προτιμήσεως» ἀπό τήν ἀδελφή του τὸ ἔτος 1805. Τό ἐγγράφο, ἐπίσημο, συντάξε ὁ καντζηλλιέρης Ἀλέξανδρος Καμπάνης⁹¹. Δεύτερος δηλαδή καντζηλλιέρης τόν Ἰανουάριο 1815, μετά τὸ Κων. Μπάο, μέ διαφορά 9 μόλις ἡμερῶν. Τό ζήτημα θά μπορούσε νὰ λυθεῖ μέ τήν ὑποθετική σκέψη ὅτι μέσα στό σύντομο αὐτό χρονικό διάστημα πραγματοποιήθηκε ἀλλαγὴ στά πρόσωπα τῶν καντζηλλιέρηδων. Ὅμως συμβαίνει κατά Νοέμβριο τοῦ ἴδιου χρόνου (1815) νὰ ἀνευρίσκει καί τρίτο πρόσωπο στό ἀξίωμα, γεγονός πού δημιουργεῖ σημαντικό πρόβλημα γιά τὸ ὅποιο δέν ὑπάρχει ἐξήγηση, ἀπό ἱστορική θέση, ἐλλείπει πληροφοριῶν. Εἶναι δ' αὐτό τὸ πρόσωπο ὁ ἐπόμενος, ὑπ' ἀριθ. 20, καντζηλλιέρης, ὁ ἤδη γνωστός ὑπ' ἀριθ. 16.

20. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΛΑΙΟΣ

Ὁ λογιώτατος λοιπὸν Κωνσταντῖνος Παλαιός, στίς 23-11-1815 εἶναι ὁ συντάκτης «κοινῆς ὁμολογίας» δανείου 1.000 γροσιῶν πού συνῆψε ἡ Κοινότητα Σίφνου «διά χρεῖαν καί ἀνάγκην τοῦ κοινῶ μέρους μας παρά τοῦ σιὸρ Κωνσταντάκη Ιω. Μπάου», τήν ὁποία καί ὑπέγραψε ὡς ἐξῆς:

«Κωνσταντῖνος Παλαιός ὁ τοῦ παρόντος καιροῦ καντζηλλιέρης»⁹². Κατά τόν ἐκδότη τῆς ὁμολογίας Γ.Α. Πετρόπουλο, στήν κορυφή τῆς εἶναι ἀποτυπωμένη ἡ σφραγίδα τῆς καντζηλλαρίας, ἐνῶ στό κείμενο ἀναγράφεται ὅτι εἶναι «ἐντυπωμένη τῇ σφραγίδι τῆς κοινότητος», διατύπωση πού ἔχει τήν ἔννοια ὅτι ὁ Κ. Παλαιός ἐνήργησε ὡς Ἀρχή, δηλ. ὡς Γραμματέας τῆς Κοινότητος καί ὄχι ὡς συμβολαιογράφος.

Ἡ ἐπιμονή ἢ καί διαφωνίες τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων στήν ἀναζήτηση

90. Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 316-317.

91. Ὁ.π.π., σελ. 463-464.

92. Ὁ.π.π., σελ. 68.

καί διάκριση τῶν καντζηλλιέρηδων σέ συμβολαιογράφους καί γραμματεῖς τοῦ κοινού, εἶναι θέμα γιά τό ὁποῖο ἡ παρούσα ἐργασία, ὅπως τονίσθηκε ἐξ ἀρχῆς, δέν ἔχει λόγο. Σημασία ἔχει τό γεγονός ὅτι, μετά τά ιστορηθέντα στίς περιπτώσεις ὑπ' ἀριθ. 18 καί 19, τό 1815 ὑπῆρχε συμβολαιογράφος στίς 11 Ἰανουαρίου ὁ Κωνσταντῖνος Μπᾶος (πού, πολύ πιθανόν, νά κατεῖχε τό ἀξίωμα ἀπό παλαιότερα), τόν ὁποῖο διαδέχτηκε, λίγες ἡμέρες μετά (20 Ἰανουαρίου), ὁ Ἀλέξανδρος Καμπάνης, χρέη δέ Γραμματέα (καντζηλλιέρη) τῆς Κοινότητος, ἀσκούσε ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιός.

Τέλος, σέ ἀπόφαση τῆς 19-6-1819 τεσσάρων ἐλπίτρων, γιά τό ἄν ἔχει ἢ ὄχι δικαίωμα ἡ σύζυγος ἀποθανόντος ὀφειλέτου νά συνδιεκδικήσει μέ τούς δανειστές του ἀποζημίωση ἀπό τήν περιουσία τοῦ συζύγου της, ἀναφέρεται ὅτι ἡ ἐνδιαφερομένη παρουσίασε «ἓνα μαρτυρικόν τοῦ λογιωτάτου Παλαιοῦ, φανερώνοντας ὅτι εἶχεν αὐτά τά χίλια τετρακόσια γρόσια (μέ τά ὁποῖα ἰσχυρίζονταν ὅτι εἶχε δανείσει τόν συζυγό της), τό ὁποῖον ἐρωτήσαμεν τόν λογιώτατον καί μάς εἶπεν ὅτι, ὅσα τοῦ εἶπε τό Κατερινιό, τόσα ἔγραψε, χωρίς νά ἔχη καμμίαν βεβαιότητα...»⁹³. Μέ ποιάν ἰδιότητα ἔγραψε ὁ Κων. Παλαιός τό ἀνωτέρω «μαρτυρικό», δηλ. τοῦ συμβολαιογράφου ἢ τοῦ καντζηλλιέρη - γραμματέα τῆς Κοινότητος, δέν συνάγεται εὐκρινῶς.

21. Παπα-ΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ ΖΑΜΠΕΛΗΣ

Στίς 28 Ἰανουαρίου 1816, «ὁ κύρ Ἀπόστολος Φραγκούλης ὁμοῦ καί ἡ γυναίκα του ἡ Μαργαρίτα», συμφώνησαν μέ τόν «Γιώργη τοῦ ποτέ Ἀποστόλου Ξανθάκη» νά συζευχθεῖ ὁ τελευταῖος τῇ θυγατέρα τους, «Μηλιά ὀνόματι», καί κανόνισαν τό ζήτημα τῆς προίκας τῶν μελλονύμφων. Τό προικῶ ἔγγραφο ἔγραψε «εἰς χωρίον Ἐξάμπελα» καί ὑπέγραψε ὁ «πάπα Γιαννούλης Ζαμπέλης καζιλιέρης, γραφεύς καί μάρτυς».

Τό ἔγγραφο (βλ. «Σιφνιακά», τόμ. Β' / 1992, σελ. 117-118) συντάχθηκε «εἰς χωρίο Ἐξάμπελα» καί ὄχι, ὅπως ἀναγράφεται σέ ὅλα τά ἔγγραφα, «στή Σίφνο» ἢ «Σίφνος», γενικά, γεγονός πού δημιουργεῖ ζήτημα ἄν ὁ καντζηλλιέρης ἦταν τοῦ «χωρίου» ἢ τῆς Κοινότητος.

22. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΟΘΩΝΑΙΟΣ

Τελευταῖος καντζηλλιέρης τῆς Κοινότητος φέρεται ὁ Γεώργιος Ὁθωναῖος. Σέ ὁμολογία τῆς 1-7-1820, μέ τήν ὁποία οἱ πρόκριτοι δηλώνουν ὅτι ἔλαβαν «δανειακῶς παρά τῆς κοινῆς ἡμῶν Σχολῆς διά χρεῖαν τοῦ

93. «Σιφνιακά», Γ' (1993), σελ. 133.

κοινού τοῦ μέρους μας Κάστρου γρόσια τόν ἀριθμόν 3.120» πρὸς 10% ἐτησίως, ὑπέγραψε τελευταῖος καί ὁ

«Γεώργιος Ὁθωναῖος καί Γραμματικός τῆς Καντσελαρίας βεβαιῶ»⁹⁴.

Κατ' ἄλλη μαρτυρία, ὁ Γ. Ὁθωναῖος ἀπαιτοῦσε ἀπό τήν Κοινότητα «γρόσια 100, διά μισθόν τῆς, ἀπό τοῦ ἔτους 1820, κοινῆς ἐπιστασίας του», δηλ. τῆς προσφορᾶς τῶν ὑπηρεσιῶν του στή Γραμματεία τῆς^{94α}.

KANTZHELLIERHDES ALLON APXON

1. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΡΤΕΓΚΑΝΙ

Στίς 3 Μαρτίου 1628, ὀρθόδοξοι πρόκριτοι τῆς Σίφνου καί ἔξι καθολικοί κάτοικοι τοῦ νησιοῦ, ἔγραψαν στό Βατικανό ὑπέρ τοῦ βικαρίου Giacomo della Rocca ἐκθειάζοντας τά προτερήματά του καί τό ἀσκούμενο ἀπ' αὐτόν καλό ἔργο στόν τόπο μέ τήν ἀφογή συμπεριφορά καί διδασχῆς του καί τῆ διδασκαλία τῶν γραμμάτων στούς νέους κ.λπ.⁹⁵. Ἡ ἐπιστολή γράφτηκε ἐπειδή ἄλλοι τόν κατηγοροῦσαν στή Ρώμη ἀπό ἐμπάθεια καί οἰκονομικά συμφέροντα. Τελευταῖος ἀπό τούς καθολικούς κατοίκους ὑπέγραψε ὁ

«Giorgio Martegani Notario et Canciliero di Thermia e Siphno».

Γεώργιος Μαρτεγκάνι Νοτάριος καί Καντζηλλιέρης Θερμίων καί Σίφνου⁹⁶.

Τήν 1η Μαΐου ἰδίου ἔτους, ὁ Μαρτεγκάνι ἔστειλε καί προσωπική του ἐπιστολή στή Ρώμη, ἀφοῦ διαδόθηκε γιά ποιὰ συγκεκριμένα θέματα κατηγοροῦσαν τόν della Rocca οἱ ἐχθροί του, διαφεύδοντάς τα ἓνα πρὸς ἓνα καί δηλώνοντας ὅτι τίς κατηγορίες ἔγραψαν «μερικοί κακόβουλοι Φράγκοι τῆς οἰκογένειας τοῦ κ. Giulio della Grammatica καί κάποιοι Ἑλληνας, ὑποκείμενοι καί καθοδηγούμενοι ἀπ' αὐτόν, δεδηλωμένο ἐχθρό του...».

Στήν κορυφή τῆς ἐπιστολῆς του ἀνέγραψε:

94. Κ. Γκιών, Ἱστορία, σελ. κδ'.

94α. Βλ. σελ. 103 τοῦ παρόντος τόμου.

95. Βλ. λεπτομέρειες στοῦ Συμεωνίδη, Ἑκκλησιαστική Ἱστορία τῆς Σίφνου, «Σιφνιακά», τόμ. Δ' (1994), σελ. 34 ἐπόμε.

96. Βλ. τό πανομοιότυπο τοῦ ἐγγράφου στοῦ Συμεωνίδη, Ἱστορία τῆς Σίφνου, Ἀθήναι 1990, σελ. 427.

«Io Giorgio Martegani Notario et Cancilliero del Molto Ill(ustre) et Rev(erendissi)mo S(ign)or Don Giacomo della Rocca Vicario Apostolico di Thermia e Sifanto»⁹⁷.

«Γεώργιος Μαρτεγκάνι Νοτάριος καί Καντζηλλιέρης τοῦ πολυέκλαμπρου καί σεβασμιώτατου κυρίου Ἰάκωβου Δελλαρόκκα, Ἀποστολικῆς βικαρίου Θερμίων καί Σίφνου».

Εἶναι πολύ περίεργο γιὰ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἡ καθολικὴ ἐπισκοπὴ Σίφνου καί Θερμίων ἀντιμετώπιζε μεγάλα προβλήματα καί οικονομικὴ ἀνέχεια, νὰ διατηροῦσε γραμματέα, ὅταν μάλιστα προϊστάμενός της δέν ἦταν ἐπίσκοπος, ἀλλὰ βικάριος. Δέν ἀποκλείεται ὁ τελευταῖος, στὸν ὁποῖο εἶχε ἀνατεθεῖ ἡ ἀναδιοργάνωσή της, νὰ ἤθελε νὰ δείξει στοὺς προϊσταμένους του στὴ Ρώμη ἐπιτυχία τοῦ ἔργου του καί τιτλοφόρησε τὸν Μαρτεγκάνι, ἄνθρωπο μὲ ἄριστες, πράγματι, γραμματικὲς γνώσεις, νοτάριο καί καντζηλλιέρη. Τοῦτο ἐπιβεβαιώνεται καί ἀπὸ τίς δεκάδες ἀναφορὲς πού, ἔκτοτε, ἀπέστειλε ὁ della Rocca στὸ Βατικανό, ἀκόμη καί ὅταν ἀναδείχτηκε ἐπίσκοπος Σίφνου - Κέας καί Θερμίων (1634-1643)⁹⁸ καί εἶναι ὅλες γραμμένες μὲ τὸ χέρι του.

2. ΠΑΥΛΟΣ ΣΕΡΜΑΡΤΗΣ

Ὁ παραβοκύρης Ζουάννες Νταρκᾶς (Zuanne Darcha), Ἀθηναῖος καί βενετός ὑπήκοος, εἶχε φυλακιστεῖ ἀπὸ τὸν καδὴ τῆς Σίφνου μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι μετέφερε μὲ τὸ πλοῖο του κατράμι στὴν Κίμωλο πού διέθεσε στοὺς ἐκεῖ κουρσάρους. Ἡ ἀλήθεια ἦταν διαφορετικὴ. Ὁ Νταρκᾶς, ὅπως ἦταν γνωστὸ σέ ὅλους, ἐμπορεύονταν τὸ κατράμι μὲ τοὺς νησιώτες γιὰ τίς ἀνάγκες τῶν πλοίων τους καί ὅτι εἶχε σκλαβωθεῖ ἀπὸ τοὺς κουρσάρους στὴν Κίμωλο πού, ὄχι μόνο του πῆραν τὸ φορτίο μὲ τὸ κατράμι, ἀλλὰ τὸν εἶχαν ὑποχρεώσει, μὲ ξυλοδαμούς καί βασανιστήρια ἐπὶ πολλὲς ἡμέρες, νὰ ἀλληλογραφῆσει μὲ τοὺς συνεργάτες του στὴν Ἀθήνα νὰ τοῦ στείλουν καί ἄλλο κατράμι κ.ἄ. λεπτομέρειες πού δέν ἐνδιαφέρουν ἐδῶ.

Ὁ δυστυχὴς κατηγορούμενος, σάν Βενετός ὑπήκοος, ζήτησε τὴ βοήθεια τοῦ Γάσπαρου Κοντόσταυλου, προξένου τῆς Βενετίας στὴν Κρήτη, προκειμένου ν' ἀποφυλακιστεῖ. Εἶναι ἤδη γνωστὸ ὅτι ὁ Κοντόσταυλος, ἄνδριος μεγαλέμπορος τῆς ἐποχῆς, ἦταν ἐγκατεστημένος στὴ Σίφνο ἀπὸ τὸ 1669, ὕστερ' ἀπὸ παράκληση τῶν Σιφνίων νὰ διοικεῖ τὴν Κοι-

97. SCPF/SOCG. 114, 256'. Βλ. καί Συμεωνίδη, Ἑκκλησ. Ἱστορία, σελ. 36. καί τὸ πανομοιότυπο τοῦ ἐγγράφου ἐδῶ, σελ. 40.

98. Συμεωνίδη, Ἑκκλησ. Ἱστορία, σελ. 38 ἐπόμε.

256
Io Giorgio Martegani Notario et Cancilliero del Molto Ill(ustre) et Rev(erendissi)mo S(ign)or Don Giacomo della Rocca Vicario Apostolico di Thermia e Sifanto
Faccio certa e indubitata fede alla sacra Congregazione de' suoi sagrandi Offici et Santo Antonio Chiesa Cattedrale di questa terra o Castello e Chiesa di S. Michele Arcangelo fora del borgo sono state sotto etiane et il M. Vicario pre detto tien. l'etiane e sono ben governate di loro et officiate quando l'una quando l'altra Chiesa dal medesimo M. Vicario similmente l'annunciata del tipo o san Gian dino et e servata non poco sotto etiane pre non si po gla frequente deusioni et ano tutti questi greci in una Chiesa et e esser loco solitario non uie niuno et e servata la etiane servare et aprire quando conviene li uomini a fare loro orazioni et apicciare la lampada et così fu tenuta sempre senza etiane gesser discordia dal Castello e rest servato e cinto il castel et la Chiesa di mano et e fatto il contrario et e gente essere scritto da alcuni maligni faneli et e la Chiesa de' misor Giulio della Gramatica e di alcuni greci seduti e volentati dalui come suo nemico n'è vero il pre detto M. Vicario l'auon defeto de uista o d'indisposicione della vita pre e di gagliarda e sana natura e di buona vista et lege bonissimo anca va senza ociali et agilo e atto di seruize la Santa Chiesa et Animo secondo il corso della natura anca più de vinti anni pre n'è meno dimostrar l'auon più di cinquanta cinque anni in quoz fidei attestacione et c.
data in Sifanto il di 2. di Maggio 1634
Giorgio Martegani Notario et Cancilliero pre detto

νότητά τους⁹⁹ και παρόλο που το 1670 είχε διοριστεί πρόξενος της Βενετίας στην Κρήτη, βρίσκονταν τόν περισσότερο καιρό σ' αυτήν, όπου είχε μεταφέρει και την έδρα των επιχειρήσεών του, παρά στην Κρήτη¹⁰⁰. Ο Κοντόσταυλος λοιπόν, ανέλαβε την υποστήριξη του βενετού υπηκόου και προήλθε σέ όλες εκείνες τίς ενέργειες που επέβαλε τό άξίωμα του για ν' αποδείξει την άθωότητα του κατηγορουμένου άδικα Νταρκά. Μεταξύ των άλλων ανέκρινε και πέντε μάρτυρες που υπέδειξε ο τελευταίος, οι όποιοι ήταν παρόντες στην Κίμωλο κατά τή σύλληψή του από τούς κουρσάρους και γνώριζαν τί υπέφερε στά χέρια τους. Ήταν δ' αυτοί ο πρώην μητροπολίτης Προύσης Άνθιμος¹⁰¹, ο Σίφνιος, ο Pietro Colossi, ο άποκαλούμενος Βενετσιάνος, ο Λορέντζος Σάρδης, ο Γιώργης Βορδώνης, και ο Θεοτόκης Κιμωλιάτης. Οι καταθέσεις των μαρτύρων άρχισαν στίς 24 Φεβρουαρίου 1672 μέ μετάκληση των Κιμωλιατών στή Σίφνο. Στίς 29 του μηνός όδηγήθηκε ενώπιον του προξένου από τόν άξιωματικό τής φυλακής (ufficial di corte) ο κατηγορούμενος για ν' άπολογηθεί και ή διαδικασία τελείωσε στίς 4 Μαρτίου μέ άναγνώριση από τόν πρόξενο τής άθωότητάς του¹⁰².

Τίς καταθέσεις των μαρτύρων και τά τής «δίκης» κατέγραψε μέ κάθε λεπτομέρεια σέ όκτώ σελίδες χαρτιού μεγάλου σχήματος ο Paolo Sermartin, cancelliere consolare (= Παύλος Σερμαρτής, προξενικός καντζηλλιέρης) στην Ιταλική γλώσσα και έπιβεβαιώθηκαν μέ τήν υπογραφή του προξένου, ο όποιος, μαζί μέ έγγραφα άλλων ενεργειών του, απέστειλε τή δικογραφία στον προϊστάμενό του Βάιλο τής Βενετίας στην Κωνσταντινούπολη σάν άποδεικτικά των δραστηριοτήτων του. Άξια παρατήρησης είναι ή άναγραφή, στό τέλος του δικογράφου, ότι ο Darcha έπιβαρύνθηκε μέ τά άνήκοντα έξοδα ως εξής:

« - Για τή δίκη	ρεάλια	1
- Για τούς 5 μάρτυρες	»	2 1/2
- Για τό δικόγραφο	»	1
- Για (λέξη δυσανάγνωστη)	»	1
	ρεάλια	5 1/2» ¹⁰³ .

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

99. Σίμου Μιλτ. Συμειωνίδη, Άνδριακά Ιστορικά Έγγραφα από Ιταλικές Άρχειάκές Πηγές 1629-1723), περιόδ. «Άνδριακά Χρονικά», Άνδρος 1994, τεύχος 22, σελ. 93 έπ.

100. Αυτόθι. Βλ. και «Σιφνιακά», τόμ. Ε' (1995), σελ. 61.

101. «Σιφνιακά», τόμ. Δ' (1994), σελ. 142 και τόμ. Ε' (1995), σελ. 65.

102. ASV/Bailo, busta 114 (11/A3), όπου τά δικόγραφα.

103. Αυτόθι.

1631 die 30 April in Sifano havendo pigliato et apropiato a
 se il sig(nor) nicolo gozadino, il Rev(arendissi)mo vicario apostolico
 di questo luoco Don Jac(om)o la Rocha era nel viaggio di Constanti-
 nopoli l' anno passato un pezzo di tereno con le sue ragione et
 p(er)tinenze quale é la schala come se dice qui pretendendo essere
 sua imediatamente sotto la tore membro di quello di lanquada o vero
 chipo che gia il s(ign)or vicario havendo mosso litte alla s(igno)ra
 Caterina madre del sudeto havea riccoverato per via del Chadi per la
 madona anuntiata deta del chipo et hora querelandossi il s(igno)r
 vicario del essere oltrigiato et fatoli torto dal sig(nor) nicolo
 gozadino fiolo della s(ignor)a Caterina pretende la restitutione et
 riccoveratione di detto luoco toltoli di man di Don Dominico della
 gramatica mentre il detto Vicario era apseste di piu pretende uno
 pezzo di tereno che vi é dietro al forno et lo stesso forno e casa
 quali cosse tutte sono situate nella stessa scalla, cioé horto, p(er)o
 per fugire molti inconvenienti e rixe, il sig(nor) vicario dal' una
 parte et sig(n)or nicolo dall' altra, hano eleto et ellegeno il s(ig)nor
 vassili logotheti et il s(ig)nor potito sermarti diaco per loro giudici
 alli quali dano e concedono li da autorità e potesta di determinare,
 delliberare e giudicare de jure, cioè secondo la lege cristiana et
 lidamente sententiare in questa causa presente tra loro vertende
 permettendo ambi dua di osservare et haver per ferma rata et
 imutabile la loro sentenza sotto pena di reali overo pataché N°
 cinquanta da pagarsi dalla parte contrafaciente et che non acetara
 la sistenza di questi do giudici gia nominati e la pena sia della aga et
 per maggiore confirmatione et certeza di oservare quanto li predeti
 s(igno)r vicario et il s(igno)r nicolo permeteno si sotto scrivino di
 sua p(ro)pria mano con li presenti testimonii soto scritti di p(rop)ria
 mano.

Io Don giacomo la Rocca vica(ri)o Apostolico afermo quanto di
 sopra.
 Io Don Dominico della gramatica miss(ion)ario della Sac(r)a
 Cong(regario)ne afermo quanto di sopra.
 Io nicolo gozaddino afermo quanto di sopra.
 Io Don giacomo de giorgis testifico quanto di sopra.

Registrata da me nicolo gozadino cancelliere publico di questa schala
 dalle originali di s. p. mano

Πανομοίωτυπο του έγγράφου υπ' αριθμ. 1.

1.

SCPF/SOCG. 149, 212'

30 Ἀπριλίου 1631,
Σίφνος

† 1631 dié 30 Aprile in Sifano havendo pigliato et apropiato a
 se il sig(nor) nicolo gozadino, il Rev(arendissi)mo vicario apostolico
 di questo luoco Don Jac(om)o la Rocha era nel viaggio di Constanti-
 nopoli l' anno passato un pezzo di tereno con le sue ragione et
 p(er)tinenze quale é la schala come se dice qui pretendendo essere
 sua imediatamente sotto la tore membro di quello di lanquada o vero
 chipo che gia il s(ign)or vicario havendo mosso litte alla s(igno)ra
 Caterina madre del sudeto havea riccoverato per via del Chadi per la
 madona anuntiata deta del chipo et hora querelandossi il s(igno)r
 vicario del essere oltrigiato et fatoli torto dal sig(nor) nicolo
 gozadino fiolo della s(ignor)a Caterina pretende la restitutione et
 riccoveratione di detto luoco toltoli di man di Don Dominico della
 gramatica mentre il detto Vicario era apseste di piu pretende uno
 pezzo di tereno che vi é dietro al forno et lo stesso forno e casa
 quali cosse tutte sono situate nella stessa scalla, cioé horto, p(er)o
 per fugire molti inconvenienti e rixe, il sig(nor) vicario dal' una
 parte et sig(n)or nicolo dall' altra, hano eleto et ellegeno il s(ig)nor
 vassili logotheti et il s(ig)nor potito sermarti diaco per loro giudici
 alli quali dano e concedono li da autorità e potesta di determinare,
 delliberare e giudicare de jure, cioè secondo la lege cristiana et
 lidamente sententiare in questa causa presente tra loro vertende
 permettendo ambi dua di osservare et haver per ferma rata et
 imutabile la loro sentenza sotto pena di reali overo pataché N°
 cinquanta da pagarsi dalla parte contrafaciente et che non acetara la
 sistenza di questi do giudici gia nominati e la pena sia della aga et
 per maggiore confirmatione et certeza di oservare quanto li predeti
 s(igno)r vicario et il s(igno)r nicolo permeteno si sotto scrivino di
 sua p(ro)pria mano con li presenti testimonii soto scritti di p(rop)ria
 mano.

Io Don giacomo la Rocca vica(ri)o Apostolico afermo quanto di
 sopra.

Io Don Dominico della gramatica miss(ion)ario della Sac(r)a
 Cong(regario)ne afermo quanto di sopra.

Io nicolo gozaddino afermo quanto di sopra.

Io Don giacomo de giorgis testifico quanto di sopra.

Io grigoris orosios testifico quanto di sopra.

Registrata da me nicolo gozadino cancelliero publico di questa isola dallo originale di p(ro)p(ria) mano.

SO CG. 149, 212'

Ἡ ἀπόφαση τῶν ἐλπύτρων:

† 1631 die 4 magio, noi diaco sermarti e m(isser) vassili logotheti sop(r)a scritti elleti per giudici secondo ch' Apare nello compromesso p(rese)nte dalle due parte havendo visto et inteso bene le ragione et diferenza dell' una et dell' altra parte delli sopradetti Mon sig(no)r vicario Don giac(om)o la Rocha et del s(igno)r nicolo gozadino per ambi due unanimiter et una voluntá et di un parere chiamando prima lo nome della sancta trinitá, habbiano deliberato et sentiato et fato sentencía difinitiva che la casa come se trova con lo forno sotto la tore, sia del signor nicolo gozadino per ragione della tore et del zardin' et la schala, come se atrova con sue ragione soto la tore, apresso alla casa con lo pezzeto di tereno come se trova dico del forno, sia del signor vicario per la ragione della chiesa della madona annunciata e chi contrafará o ver no acetara la sentencía, sia obligato a pagare la pena sopra ditta allo agá che a da venire et per fedde della veritá sotto scriviamo di nostra p(ro)p(ria) mano.

† diaco sermarti afermo ut supra.

† vasilli logotheti afermo ut supra.

Da me Nicollo Gozzaddino cancelliere publico di Sifano copiata dal autentico di propria mano.

2.

SCPF/SO CG. 184, f350^v-351^r

17 Ἀπριλίου 1631,
Σίφνος

Ill(ustrissi)mo et Rev(erendissi)mo Sig(no)re.

† Venendo costi da V(ostra) S(ignoria) Ill(ustrissi)ma et Rev(erendissi)ma l' Ill(ustrissi)mo et Rev(erendissi)mo vic(ari)o Apostolico Don Giacomo la Rocca per esserli formato il suo processo da V(ostra) S(ignori)a Ill(ustrissi)ma come habbiamo inteso per il vescovato di termia e questo luoco, testificamo noi li

sottoscritti, che lui é di casta s(an)ta et esemplare vitta, é begnigno et prudente et amato et riverito da tutti, tanto del rito greco, come dell' italiano, come anco per il passato habbiamo scritto alla Sacra Congreg(azio)ne da P(ro)paganda Fide da lui, e pero ci sara caro lui essere ascreso a questa dignitá per essere cosi degno sugeto, pregando di piú V(ostra) S(ignoria) Rev(erendissi)ma di spedire li suo processo presto per ritornare qui essendo necessaria la sua presentia a questa isolla et riverentemente basciamo le mani di V(ostra) S(ignori)a Ill(ustrissi)ma et Rev(erendissi)ma et gli pregiamo da dio ogni felicitá.

Da Siffanto li 17 April' 1634

† ὁ οἰκονομος σίφνου ἀπόστολος ἱερεὺς Γοζαδίνος βεβεονο τ' ἀνοθεν.
παπαγεοργιος τζαγγαρέλος καὶ προτοπαπᾶς σίφνου βαιβαιόνο τανοθεν.

† παπα αντόνις ναδαλις βεβεόνο τάνοθεν

† παπα Ιω(αν)ης ζαμπέλι βεβεόνο τάνοθεν

† παπα γεόργιος καρδίτζις βεβεονο τάνοθε.

† παπα Φραγγούλις βεβεονο τὰ ἀνοθεν.

† μακάριος ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς.

† ἀρσένιος ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς.

† παπα Ιω(αν)ης βητζιρίδη βεβεονο τανοθε.

† παπα νικολος ντακορονιας βεβαιόνο τανοθεν.

† παπα Ιω(αν)ης τρουλίδης βεβεο τα ανοθεν.

† διονίσιος ἱερομο(να)χος βαιβεο τανοθεν.

† διακως σύρματς βεβεονο τὰ οπύστε.

† βασιλις λογοθετς βεβεονο τὰ ανοθεν.

† ζανάκις γωζαδίνος βεβεο τὰ ανοθε.

† νικολός Γοζαδίνος βεβεονο τὰ ανοθεν.

† άτονης άλησαφης βεβεονο τὰ ανοθεν.

† νικολος ματζας βεβεόνο τὰ ανοθεν.

† τομαζο ματζας βεβεόνο τὰ ανοθεν.

† ιω(αν)ης άχλαδης βεβεόνο τὰ ανοθε.

† αναγνόστης σερμαρτῆς βαιβαιονο τὰ ανοθεν.

† νικολος ρενέρης βεβεονο τὰ ανοθε.

† γρηγόριος ὁ ρωσιος βεβεονο τὰ ανοθε.

† γιανουλις λιγιζος βεβεονο τὰ ανοθε.

† άντονης μαυροματς βεβεο τὰ ανοθε.

† άντονης σηριγος βέ(βέ)όνο τὰ ανοθε.

† νικολος μαγγαναρις βεβεονο τὰ ανοθεν.

† δημιτριος Χρισολουρας βέ(βέ)όνο τὰ ανοθεν.

† θεοδωρις γοζαδίνος βεβεονο τά ανοθε.

- Vittorio Dacorfu affermo et é la veritta quanto di sopra.

† Γιακουμίσ πομπονατζος βεβεονο τα ανοθε.

Jullio della gramaticha l' afermo quanto di sopra.

Io P(re)Fabio Giust(inia)no della Comp(ani)a di Giesú fo fede qual(ment)e titrovandomi in Sifanto facendo la solita missione ex praescripto Sacrae Congregat(ion)is de propaganta fide m' hanno pregato li sopra scritti testimonii di confermare con la propria mano la presente informatione e la loro buona voluntá in lode e favore dell' Illustre e Rev(erendissi)mo Vicario Apostolico D(on) Giac(om)o la Rocca; per tanto affermo esser cosi la veritá.

Nic(ol)o gozaddino canc(ellier)e de Siffanto.

3.

SCPF/SOCG. 287'

5 Ἀπριλίου 1660,
Σίφνος

Copia dallo diversimento (:) tenuto nella Cancelleria del Magistrato di Sifanto, atto 47.

Adi 5 Aprile 1660 s.v.

Per debbita et riverente escecutione del mand(a)to dell' Ill(ustrissi)mo et Ecc(ellentissi)mo s(igno)re Francesco Moresini Cap(ita)nio Gen(era)le di primo Genn(a)ro pross(i)mo pass(a)to s.n. ottenuto ad' instantia dell' Ill(ustrissi)mo et R(everendissi)mo Arcivescovo di Naxia, come mitropolitano dell' isolla, et per l' incombenza che le fú ingionta dalla Sacra Congregatione di Roma, presentato a questo Magg(istra)to dal Rev(erendissi)mo Don Antonio Gozadino, vicario apostolico di questa isolla sotto li 2 instante contra li usurpatori et possessori delli beni del luoco n(omina)to Langhadha del chipo di ragg(io)ne della Chiesa nominata la Santissima Nontiata, alla quale sono stati in titolo di Donatione dal q(uodam) D(uca) Ottulin de Corogna, patrone di Sifanto, come per scritta di 5 Feb(rar)o 1462 et come in detto mandato si sono transferiti su per la cura di detto langhadi, l' Ill(ustrissi)mo et R(everendissi)mo Vescovo di Tine Doria al presente esistente in quest' isolla, cosi instando li preti; il ill(ustrissi)mo s(igno)r Pietro

Rosa, sopra intendente et n(o)bile Ant(oni)o Manganari epitropo et il suo colega Maggistrato di Sifanto, quali havendo visto, revisto et dilligentemente osservato li limiti et veri confini del terreno di detto luoco di Langhadhi, non hanno trovato alcuna alterazione ne usurpazione delli beni predeti della Chiesa, se non per ponente un pezzetto di terreno che confina con la tore de D(ivi)no Zorzi Gozadino et possessore di esso et di sopra il tereno de Constantin Zucco, qual signori hanno dato et asegnato dalo... p(re)nte alla sud(et)a Chiesa, si che per l' havenire deto Gozadino non habbi alcuna attione in esso, restando al Dominio et patronitá d' essa Chiesa come robba sua propria et ciò inconformitá d' esso mandato. Circa poi l' acqua che si contiene nel predetto mandato, il sudetto s(igno)r Zorzi ubidisce alli com(andamen)ti di detta ecc(ellen)za, senza però pregiud(ici)o delle sue ragg(io)ni che si ricerca usare nanti la med(esi)ma.

- Mauritio Doria Vesc(ov)o di Tine aff(er)mo ut supra.

- Pietro Rosa

- Ant(oni)o Manganari

Em(manue)l Grippari Cancelliere.

4.

Ἰδιωτ. Συλλογή Ε. Βάου.

«Ἐκκλησιαστ. Δικαιώματα»

28 Ἰουνίου 1678,

Σίφνος

~: 1678 Ἰουνίου 28 ἐς τήν Σίφνον

Κατά τό γράμμα καμωμένον εἰς τάς > 1 γεναρίου > ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Νικολός³ φιλικοῦ καί ἡ γυνή του ἡ Κατερίνα εἰς τό ὅποῖον παραδίδουν τό⁴ σπίτι ὁποῦ ἔχουν εἰς τόν Ἄρτεμόνα καθώς εὑρίσκεται μέ μάνδρα καί⁵ φοῦρνο προυκίον τῆς αὐτῆς Αἰκατερίνης, εἰς τόν Ἅγιον Κωνσταντίνον διά⁶ νά γίνεται ἡ ἑορτή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: εἰς τοῦτο ὁ κύρ Ἄναγνώστης Ναδάλες⁷ ὡς ὁ οἰκοκύρης τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου δίδει καί παραδίδει⁸ τό ἄνωθεν σπίτι καθώς εἶναι τοῦ Παύλου Βερνίκου νά τό κρατή καί⁹ νά τό ἔχη, διά τό (ὁ)ποῖον σπίτι νά εἶναι κρατημένος πάντα νά¹⁰ κάνη τήν ἑορτήν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τήν ἄνωθεν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου¹¹ Κωνσταντίνου καί νά τρέχη πάντα κατά διαδοχήν εἰς ὅποιον¹² πρόσωπον δράμη τό σπίτι νά κάνη καί τήν ἑορτήν καί ἂν ὁ¹³ ἄνωθεν Παῦλος ἤθελε μετανοιώση, νά πλερώνη πένα γρώσα¹⁴ δέκα καί ὀφέποτε πάλιν τινάς ἀπό τούς διαδόχους του¹⁵ δέν ἤθελε κάνη τήν ἄνωθεν ἑορτήν οἱ νοικοκύροι τῆς ἐκκλησίας¹⁶ νά πέρνουν τό

σπίτι όπίσω. και ούτως έγγράφη τό παρόν¹⁷ και βάνουν και μάρτυρας.

¹⁸ - ζανής γοζαδίνος μαρτυρό τά άνωθεν

¹⁹ - 'Ιω (άννης) μοθονιός μαρτυρό τά άνωθεν

²⁰ - διάκος σερμαρτής καντζιλιέρης τής Σίφνου έγγραφα.

5.

Ίδιωτ. Συλλογή Ε. Βάου.
«Πωλητήρια»

18 Οκτωβρίου 1683,
Σίφνος

1683 Οκτωμβρίου 18 Σίφνος

Διά του παρόντος φαίνεται ή κερά παπαδιά του ποτέ παπά 'Ιωάννη Κάτζα² του υιού και πουλεϊ και παραδίδει και αιωνίως αλοτριώνει του μά³στρο Κωνσταντή Γεώργη Λιζάρδου τό κελί του 'Αγάθου όπου έχει εις τόν ⁴ 'Αρτεμώνα μέ τό κόμοδόν του σύμπλεος μάστρο 'Ιωάννης Κατζόν⁵ διά ρεάλια έφτά Νο ρ. 7 τά όποια έλαβεν και δι⁶μολογᾶ πῶς άπομένη εύχαριστημένη και άποπλε⁷ρωμένη και από τήν σήμερα νά ειναί και νά γροι⁸κᾶται τό άνωθεν κελί μέ τό κόμοδόν του ως καθώς εύρίσ⁹κεται του ρηθέντος μαστρο Κωνσταντή και τῶν κλη¹⁰ρονόμων του ως θέλη και βούλεται νά τό κάμη τι¹¹νάς νά μήν ήμπορη νά τόν διασει-ση και εις ά¹²σφάλειαν έκαμαν τό παρόν και βαινουν και μάρτυρες.

¹³ 'Ιωάννης Γεώργη Τουλή Φιλικου μάρτυρας εις τά άνωθεν

¹⁴ 'Ατώνης του 'Ιαναρᾶ μαρτυρῶ τά άνωθεν

¹⁵ 'εγώ Κωστατής μιχελή Τουλάκη μαρτυρῶ τά άνωθεν

¹⁶ 'Αναγνώστης Τουλάκης καντζηλιέρης Σίφνου παρακαλετός έγγραφα».

6.

Ίδιωτ. Συλλογή Ε. Βάου.
«Μαρτυρικά»

3 Νοεμβρίου 1686,
Σίφνος

«1686 Νοεμβρίου 3 εις τήν Σίφνον

Εις έζήτησιν του έντιμωτάτου άγίου σκευοφύλαξ παπά Νικολάου Γοζαδίνου έφάνησαν³ εις τήν καντζιλαρία μας οι κάτωθεν ύπογεγραμμένοι οι όποιοι μαρτυροῦν⁴ μέ όρκον τους ότι πῶς εις τόν Κήπον ήταν κάποια στρατά κομούνα ή όποια ήτον⁵ πολύ δύσκολη και δέν ήμποροῦσαν οι

άν(θρωπ)οι νά περνοῦσι μέ τά πράγματά τωνε έτζι⁶ ό αφέντης Ζώρξης Γοζαδίνος ήβαλε τά κοπέλια του και ήνοιξαν τήν ιδιαν στραταν⁷ από μέσα από τόν έδικόν του πράγμα διά νά περνοῦν όλοι εύκολα και μή⁸τε τής Παναγίας του Κήπου τής ρωμαϊκής εκκλησίας ήκαμε ντάνος μήτε άλλου τινός⁹ άκόμη λέγουν και διά τό νερόν τής άνωθεν εκκλησίας τής Παναγίας ότι πῶς τό¹⁰ επαιρνε πάντοτε από τό παλαιό δύο φορές τήν εβδομάδα, τήν Δευτέρα ταχύ¹¹ και τήν Πέμπτη βράδυ και ούτως μαρτυροῦν εις τήν ψυχήν τους και εις ασφάλ¹²λειαν κανουν και ύπογράφουν διά λόγους τους και τά έξής.

¹³ «... Φιλικου βεβαιώνω τά άνωθεν και μή κατέχοντας γραμ¹⁴ματα έπαρακάλεσε έμένα τόν παπα 'Αποστόλη Γοζαδίνου¹⁵ και έγγραφα διά λόγου του.

¹⁶ « 'Αγγελέτος Μουζμουνας βεβαιώνω τά άνωθεν και μή κατέχοντας γραμματα έπαρα¹⁷κάλεσε έμένα τόν 'Αποστόλη Μπουτιέρο και έγγραφα διά λόγου του.

¹⁸ «Γεώργης Τζηρηγότης μαρτυρῶ τά άνωθεν και μή κατέχοντας γραμματα¹⁹ έπαρακάλεσε έμένα τόν παπά 'Αντώνη Παπανεοφύτου και έγγραφα διά λό²⁰γου του.

²¹ « Γεωργής Βελούδης μαρτυρῶ τά άνωθεν και μή κατέχοντας νά γραφή έπαρα²²κάλεσε έμένα τόν 'Ανεγνώστη Μαγκανάρη και έγγραφα διά λόγου του.

²³ Γεώργιος 'Αναγνώστου Τουλάκη πρωτονοτάριος και καντζηλιέρης τής Σίφνου πα²⁴ρακληθείς έγγραφα.

Gio(vanni) Antonio de Camillis per gra(zia) di Dio e della s(an)ta Sede/ Ap(osto)lica Vescovo di Milo et Argentiera,

³ facciamo fede il retroscritto s(igno)r Giorgio Anagnosti⁴ Tulachi essere Notaro Publico e Cencell(ie)rre dell' Isola di⁵ Sif-fanto agl' atti di cui, copie, e sottoscritt(io)ni in d(et)a Isola⁶ com' anche in questa di Milo si presta e da per tutto⁷ si puó prestar piena fede in suditio et extra.

⁸ In quorum fede. Dato in Milo 13 xbre 1686.
(sigillo) G.A. Camillis Vesc(ov)o di Milo.

7.

Ίδιωτ. Συλλογή Ε. Βάου.
«Μαρτυρικά»

28 'Ιουνίου 1678,
Σίφνος

1688 Ἀπριλλίου 25 Σίφνος.

Εἰς ἐζήτησιν τοῦ ἁγίου σκευοφύλαξ παπὰ κύρ νικολοῦ γοζαδίνου φαίνεται εἰς τὴν Καν³τζιλαριάν μας ὁ γεώργης τσιριγώτης ὁ ὁποῖος μαρτυρᾷ μέ τόν ὄρκον του καί ἀπάνω⁴ εἰς τὴν ψυχὴν του πῶς ὁπόταν ἦτανε ὁ πρέ μάρκος οἰκοκύρης εἰς τὰ πράγματα⁵ τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας τοῦ κήπου ἤβαλε κόλληγα εἰς τὰ ἴδια πράγματα τόν ἄνωθεν⁶ τζιριγώτην καί ἔτσι τοῦ εἶπε ὁ ἴδιος πρεμάρκος καί ἐφύτευσεν ἀμπέλι τὴν σκάλα⁷ ὁπού ἦταν ἀπό κάτω τοῦ πύργου ἐπειδὴ καί νά μήν ἦτανε ἐκεῖ ἀμπέλι προτῆτερα παρά μόνον ἡ σκάλα. καί οὕτως παρακαλεῖ καί υπογράφουν διὰ λό⁹γου του καί τὰ ἐξῆς.

¹⁰ γεώργης τζιριγώτης μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν καί μή κατέχοντας γράψε ἔβαλεν¹¹ ἐμένα τόν παπα-ἀντώνη πανανευφύτου καί ἔγραφα διὰ λόγου του.

¹² Ἀκόμη μαρτυροῦν οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι βολατῶροι τοῦ τόπου ἐκεῖνου...¹³ ὅτι πως τό ἀμπέλι ὁπού ἔχει ἡ ρωμαϊκὴ ἐκκλησία εἰς τόν ¹⁴ κῆπον δέν ἦταν ἀπό τό παλαιόν, πάρεξ μόνο μία σκάλα μέσα εἰς τό χωράφι¹⁵ καί ἀκόμη μαρτυροῦν μέ τόν ὄρκον των ὡς ἄνωθεν ὅσοι ἐσταθήκασιν ἀπερασ¹⁶μένον καιρόν κολῆγοι τῆς ἄνω ἐκκλησίας καί εἰς βεβαίωσιν ὑπογράφουν ἅ¹⁷παντες διὰ χειρός των καί τὰ ἐξῆς·

¹⁸ κωνσταντῆς τουλφῆς μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν καί μή κατέχοντας νά γράφη ἐπαρα¹⁹κάλεσεν ἐμένα τόν ἀνεγνώστη μαγκανάρη καί γράφα διὰ λόγου του.

²⁰ ἰω(άννης) τουλφῆς μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν καί μή κατέχοντας γράψε ἔβαλεν ἐμένα²¹ τόν παπαντώνη πανπανεοφύτου καί ἔγραφα διὰ λόγου του.

²² ἰω(άννης) φιλικοῦ μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν καί μή κατέχοντας γράψε ἔβαλεν ²³ ἐμένα τόν παπαντώνη παπανεοφύτου καί ἔγραφα διὰ λόγου του.

²⁴ γεώργης βελούδης μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν καί μή κατέχοντας νά γράψη ²⁵ ἔβαλεν ἐμένα τόν παπαλουκᾶ βαφία καί ἔγραψε διὰ λόγου του.

²⁶ ἀντώνης πέτρου μιλέκου μάρτυρας καί μή ἤξεύροντας γράμματα ἔγραφα ἐγώ Ἰω(άννης) μοθωνιός ἀντί²⁷ διὰ λόγου του παρακαλεθεῖς καί οὕτω μαρτυρῶ.

²⁸ ἀγγελέτος μούσμουνας μάρτυρας ὡς ἄνωθεν καί μή κατέχοντας γράμματα ἔβαλε καί ἔγρα²⁹φα ἐγώ Ἰω(άννης) μοθωνιός διὰ λόγου του. ³⁰

Γεώργιος ἀναγνώστου τουλάκης πρωτονοτάριος καί καντζηλιέρης (Τ.Σ.) τῆς Σίφνου παρακαλετός ἔγραφα.

8.

Ἰδιωτ. Συλλογὴ Ε. Βάου.
«Λύσεις διαφορῶν»

7 Ἰουνίου 1689,
Σίφνος

Εἰς δόξαν Χ(ριστοῦ) καί τῆς ὑπεραγίας Θ(εοτό)κου ἀμῆν: - 1689:
Ἰουνίου 7: σίφνος.

Οἱ ἀφέντες ἐπίτροποι παπὰ κύρ Νικολός Ροῦσος καί μισέρ Ἀντωνάκης Πρατικός, καθίζοντας εἰς τό³ κριτήριο κατὰ τό μαντάδον τοῦ γαληνοτάτου πρίντζιπε Φραντζέσκου Μορεζίνη καμο⁴μένο στάς 30 νοεμβρίου 1688, ὅπου τῆς κοματάρη διὰ νά ξανίξουν καί καλά νά ἐρευνησοῦ⁵ τὴν διαφορὰν πού ἔχει ὁ ἀφέντης Ἀναγνώστης Ναδάλες μέ τὴν κερὰ Μαρία θυγατέρα τοῦ Ἰωάννη Ξένου⁶ ἀπάνω διὰ ἓνα χωράφι τοποθεμένο εἰς τὴν ὀνομασίαν στόν Ἅγιον Δημήτριον φανε⁷ρώνοντας εἰς τοὺς ἀπερασμένους ἐπιτρόπους παπα κύρ Ἰωάννην Νταμισίνα, μισέρ Τζουάνε Να⁸δάλε καί παπα κύρ Κωνσταντῆ Παλιοῦ, τό ὁποῖο μαντάδο ἦτανε ἀπό τοῦ ὁμοίου γαληνοτά⁹του πρέντζιπε, καμομένο στάς 29 Αὐγούστου 1688 στοντό ὀτεναρισμένα μέ μπο¹⁰λετί, ἔδειξε τοῦ Ἀντώνη Φραζέσκου, ἐπιτρόπου ὁπού ἦτον τόν καιρόν τῶν τουρκῶν, ὄντας¹¹ ἐδῶ ἓνας τοῦρκος Ἀλῆ ἀγᾶς μπονάτζις διὰ νά σκοδάρει τὰ χαράτζια του κα¹⁵πητάν πασιά καί ζαμινάροντας ἔμπροσθεν μας τόν αὐτόν ἐπίτροπον¹⁶ καί μαρτυρώντας μέ ὄρκον του πῶς ὁ αὐτός ἐπίτροπος νά ἔκαμε τό αὐτό γράμμα δυ¹⁷ναστικῶς ἀπό κάτω ἀπό τό ξύλο, λοιπόν ὡς καθὼς τὴν σήμερον ἐγνωρίσασιν οἱ ἀφέντες¹⁸ ἐπίτροποι, κρασμένα καί τὰ δύο μέρη ἔμπροσθεν των μέ τόν καστελάνο Γεώργη Κονίδη¹⁹ καί γρικόντας ταῖς διαφοραῖς τῆς μιᾶς μεριᾶς καί τῆς ἄλλης καί μαρτυρόντας ὁ ἄνωθεν²⁰ ἐπίτροπος κύρ Ἀντώνης Φραζέσκου τὴν ἄνωθεν μαρτυρία καί φανερόνωντάς μας καί²¹ ὁ ἀφέντης Ἀναγνώστης Ναδάλες τὴ μαρτυρία τοῦ κόσμου καμομένη εἰς τὰ 1688 Νοεμβρίου²² δώδεκα, ἀπογραμμένη ἀπό τοὺς ἀρχιερεῖς καί ἱερεῖς καί προεστοὺς τοῦ τόπου μας²³ πῶς ὁ αὐτός Ἀλῆ ἀγᾶς μπονάτζη στά 82 καί 83 νά ἦλθε διὰ νά σκοδάρη χα²⁴ράτζια καί ὄχι διὰ κριτῆς. μόνε ἀπό μερικὸς ὁπού μέ ἄσπρα τοῦ ἔδιδαν καί ἔκανε²⁵ κρισήματα ἀβαντικά καί ἔβανε τοὺς ἐπιτρόπους μέ ραυδί καί ἀπόγραφαν καί²⁶ βλέποτας ἡ κοινότη(ς) πῶς τὰ αὐτά κρισήματα νά μήν ἄξιζαν, ἐποφάσισαν πάλι²⁷ νά εἶναι τὰ πράγματα εἰς τοὺς ἴδιους ὁπού εἰς τό ἀπερασμένον τὰ εἶχαν ὡσάν νά μήν²⁸ ἦτονε ποτέ κρισμένα. ἀκόμη πρεζεντάροντας ὁ ἄνωθεν ἀφέντης ἀναγνώστης ἄλλη μία²⁹ σκριτούρα, ἤγουν ἓνα τεσταμέντο τοῦ ποτέ Πετρή Φρουδίτη πού ἔκαμε στά 1685³⁰: Μαρτίου 12 ἀφερμάτο μέ τό ἴδιόν του χέρι πῶς κατὰ τό

χρέος και σκρήτο όπου φαίνεται³¹ πώς χρεοστά του άνωθεν άφέντη Ναδάλε και άλλα χρέη και ψυχικά όπου ο αυτός³² Ναδάλες άποδεικτει πώς έπλέρωσε διά λόγου του, ως καθώς τό ίδιον τεσταμέντο³³ φανερώνει, νά πιάνη τό πράγμα του ο ίδιος κύρ Ναδάλες νά πλερώνουνται, έσυμφώνησαν μέ μιά τή γνώμη λοιπόν³⁵ οι άνωθεν άφέντες έπίτροποι εις δόξαν τής άγίας τριάδος και άποφασίζου νά είναι λισεν³⁶ τζιάδα άπό τό χωράφι ή άνωθεν κερά Μαρία και κάθα άλλη κληρονομία του αυτού Πε³⁷τρή Φρουδίτη, έπειδή και κατά τή σκριτούρα και ντέμπιτα φαίνονται πώς έπλέρωσαν³⁸ ο άνωθεν κύρ Ναδάλες νά μήν φτάνουν κάθα πράγμα όπου νά εύρίσκεται του αυτού³⁹ Πετρή νά πλερωθῆ. και εις ασφάλειαν έγίνει ή παρόν σεντέντζια και τά έξῆς.

⁴⁰ < παπα νικολός ρούσος και έπήτροπος.

⁴¹ < Άντωνάκης Πρακτικός έπίτροπος

⁴² Γεώργιος Άναγνώστη Τουλάκης πρωτονοτάριος και καντζιλιέρης⁴³ τής σίφνου έγγραφα.

9.

Ίδιωτ. Συλλογή Ε. Βάου.
«Πωλητήρια»

29 Αυγούστου 1689,
Σίφνος

1689 Αυγούστ(ου) 29 σίφνος

Τήν σήμερα φαίνεται εις τήν Καντζιλαρίαν ή κερά κατερίνα θυγάτηρ του ποτέ³ γεώργη πρεζάνη και πουλη και παραδίδει και αιωνίως άλλοτριώνει τής κερά πολύ⁴χρονης γυνῆς του ποτέ Ίω(άνν)η γεωργ(ί)ου άποστολου τό λιβαδάκη όπου έχει εις τό βαθῆ⁵ πλησίον ή άνωθεν κερά πολύχρονη και ο κύρ γεώργ(ης) υίός της διά ρεάλια πέντε ⁶ ή(γ)ουν ρ.5 ως καθώς άλλήλως των έσιμβιβάστηκαν' τά όποια ρεάλια ⁷ πέντε όμολογῆ ή άνωθ(εν) κερά κατερίνα πώς τά έλαβε και άπομένει εύ⁸χαριστημένη και άποπλερωμένη. και άπό τήν σήμερα νά είναι και⁹ νά γρικᾶται τό άνωθεν λιβαδάκη τής ρηθήσης κερά πολύχρονης και τών κλη¹⁰ρονόμων της ως θέλη και βούλεται νά τό κάμη ως πράγμα έδικόν της¹¹ τινάς νά μή δέν ήμπορεῖ νά τήν διασειση. και εις ασφάλειαν του πα¹²ρόντος βάνουν και παρακαλετους μάρτυρας και τά έξῆς.

¹³ παπανικολός γοζαδίνος μαρτυρό τά άνωθεν

¹⁴ γιάκουμος σκουταργιότις μαρτιρό τά άνοθε

¹⁵ Γεώργιος Άναγνώστη Τουλάκη πρωτονοτάριος και καν¹⁶τζιλιέρης τής σίφνου παρακληθείς έγγραφα.

10.

Ίδιωτ. Συλλογή Ε. Βάου.
«Πωλητήρια»

9 Μαρτίου 1700,
Σίφνος

1700: μαρτίου: 9: - σίφνος

Τήν σήμερα φαίνεται εις τήν καντζηλαρίαν μας ή καιρά³ Φλουρέντζα γυνή του ποτέ Νικόλα Γεώργη Γαλίφου ή όποια με⁴ κάθε της καλήν γνώμη και θέλησιν και μέ γνώμη των παιδι⁵ων της, δίδει και παραδίδει και αιωνίως άλλοτριώνει του Νικολού Ίω(άννη) Γε⁶ώργη Άποστολου τό άμπέλι όπου έχει στή Σκάφη πλησίον του Γεώργη/⁷ Νικολού Σεριφιώτη, τό όποιον του τό δίδει μόνον διά νά πληρώνη ⁸ τό χαράτζι του ίδιου άμπελιου και έτζι άπό τήν σήμερα νά ⁹ είναι και νά ονομάζεται τό ίδιον άμπέλι του ρηθέντος άνω¹⁰θεν Νικολού και τών κληρονόμων και διαδόχων του ως θέλει και¹¹ βούλεται νά τό κάμη ως πράμα έδικόν του τινάς νά μήν ήμπορῆ ¹² νά τόν διασειση και διά τό άλλθές και βέβαιον έγινε τό παρόν ύπο¹³γράφοντας και μάρτυρες παρακαλετοί και τά έξῆς. ξεκαθαρί¹⁴ζοντας ότι τούς κολητεράνους του ίδιου άμπελιου έπήραν των¹⁵ γνώμασι και κανείς δέν ήθελε νά τό πάρη μόνο διά τό χαράτζι έπειδή¹⁶ και νά είναι έρημο και χαράτζι βαρύ.

¹⁷ < σκευοφύλαξ σίφνου μαρτυρό τά άνωθεν

¹⁸ < παπαποστολίας μπουτιέρος μάρτυς εις τό άνοθε

¹⁹ < Ίω(άννης) ιερέυς Ντολφίν πρωτο²⁰παπᾶς και Καντζιλιέρης²¹ σίφνου παρακληθείς έγγραφα.

11.

Ίδιωτ. Συλλογή Ε. Βάου.
«Έκκλησιαστ. Δικαιώματα»

30 Ίανουαρίου 1701,
Σίφνος

- 1701: Ίανουαρίου: 30 σίφνος.

Έπειδή και νά έτρεχεν διαφορά ανάμεσον του έντιμοτάτου άγίου οικονομου³ Γοζαδίνου και παπά κύρ Κωνσταντῆ Τουλάκη διά ένα ένοριτην τής εκκλησίας του όνόματι Ζαννή Ίωάννου⁴ Τουλη Φιλικού και τήν σήμερα ο πανιερώτατος άφέντης δεσπότης κύρ Γαβριήλ,⁵ δίδοντας θέλημα του έντιμοτάτου και λογιότατου άγίου έξάρχου και Μέγα

Πρω⁶τοσυγκέλου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, μαζί καί μέ τούς κάτωθι ὑπογεγραμμένους⁷ ἁγίους κληρικούς νά δοῦν καί νά στοχαστοῦν το καί κατά Θεόν νά κρίνουν καί ν' ἀπο⁸φασίσουν τήν ἰδίαν ὑπόθεσιν, ἤγουν τήν ἐνορίαν πού ἐγγίζει νά ἐκκλησιάζεται, ἔτζι⁹ τήν σήμερον ἐξετάζον-
τας μέ κάθε ἐπιμέλειαν τήν ἰδίαν ὑπόθεσιν κατά¹⁰ τήν συνήθειαν τοῦ νησίου, κρίνοντας ἀπεφάσισαν ὅτι ὁ ἴδιος ἄνωθεν Ζαννῆς μαζί¹¹ καί ἡ γυνή του καί παιδιά του νά ἐκκλησιάζωνται στόν Ἅγιον Κωνσταντῖνον τοῦ ἀφέντη¹² οἰκονόμου ἀπό τοῦ νῦν καί εἰς τό ἐξῆς καί νά μήν ἡμπορεῖ ὁ ἄνωθι παπα- κύρ Κωνστα¹³ντῆς πλέον νά γυρέψη ἢ νά ἐνοχλήση τήν ἰδίαν ὑπόθεσιν. ἔτζι ἐγένη καί¹⁴ ἡ παρόν ἀπόφασις καί διά νά μή γενή ἀλέως καί εἰς βεβαίωσιν ὑπογράφουν¹⁵ καί ἰδιοχείρως τως, ὁ ἅγιος ἔξαρχος μαζί καί ὁ κληρικός καί τά ἐξῆς.

¹⁶ † ὁ Μέγας Πρωτοσύγκελος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Μακάριος¹⁷ καί ἔξαρχος πατριαρχικός βεβαιοῖ.

¹⁸ σακελλάριος στέργιο

¹⁹ χωρεπίσκοπος Σίφνου γοζαδίνος

²⁰ σκευοφύλαξ σίφνου

²¹ χαρτοφύλαξ σίφνου

²² παπανικολός γοζαδίνος

²³ σακελλίων σίφνου

²⁴ παπανικολός μπουτέρος

²⁵ παπαποστόλης γοζαδίνος μαρτυρῶ τά ἄνωθεν

²⁶ ὁ λογοθέτης Ἰω - μοθονέος

²⁷ ὁ ἱερομν(ήμων) σίφνου

²⁸ Ἰωάννης ἱερεὺς Ντολφίν πρωτοπαπᾶς καί ²⁹ καντζηλιέρης σίφνου.

12.

Ἰδιωτ. Συλλογή Ε. Βάου.
«Ἐκκλησιαστ. Δικαιώματα»

27 Φεβρ. 1739/40,
Σίφνος

1739 φλεβαρίου 27 σίφνος

40

Ἐπηδῆ καί νά τρέξη μία διαφωράν ἐν τό ἀναμεταξή τοῦ³ αὐθέντη γιαννακη μπάου μέ τήν κερα παπαδιά τοῦ ποτέ⁴ παπα νηκῶλα κάτζα ὅτη μέ τό νά δόση τό κυνόν χρέος τό ⁵ μαριό, γυνή τοῦ σιόρ φιληπάκη γοζαδίνου καί ἀδελφή⁶ τῆς ἄνω λεγομένει παπαδιάς καί πρετεντέρων-
τάς τῆς ὁ αὐθέ⁷ντης γιαννάκης ὡς ὅτη ἔχει τήν ζητεία τοῦ αὐτοῦ λυφά-
νου ὡσάν καί⁹ τῆς θυγατρὸς τῆς ἰ δέ παπαδιά τήν ἐπρετεντέρειζεν ὡσάν¹⁰

ἀδερφή τῆς κατά τήν συνείθειαν τοῦ τόπου· ἔτζη ἐσυμφό¹¹νησαν ἀναμε-
ταξί τους ἐμπροσθεν εἰς ἐμένα τόν γραφέαν¹² καί εἰς τούς ἐβρεθέντας ἐντημοτάτους κλυρικούς καί ἁγίους¹³ ἱερεῖς παρησία ὅτη τό αὐτῶ λυφά-
νο νά τήν πέρνει ἡ ἀδερ¹⁴φή τῆς ἡ παπαδιά κατά τήν σηνείθειαν τοῦ τό-
που, μέ ἅπα¹⁵ντα τά δηκαιομάτα, ὁ δέ ἀντωνάκης πρατηκός ὁποῦ
ἔ¹⁶χει τήν θυγάτηρ τῆς ἀποθανούσης μαρίας νά εἶναι καί¹⁷ νά ἐβρίσκο-
νται παντοτηνοῖ ἐνορίτε τοῦ ἁγίου Κωνσταντῖνου¹⁸ μέ ταῖς κατηκίαις
τους ἀπαρασάλευτοι καί διά βαίβειον καί¹⁹ ἀμετάθετον τῆς ἀληθείας ἐγε-
γόνη τό παρόν παρακαλώντας²⁰ καί ἀξιοπήστους μάρτυρας εἰς κάθε και-
ροῦ ἐνδηξιν

²¹ οἰκονόμος σίφνου

²² σακελλάριος σίφνου

²³ ὁ σακιλήων σίφνου

²⁴ ὁ ἀγγελέτος ἱερεὺς καντζίλι

²⁵ ἔρης καί πρωτοπαπᾶς σίφνου

²⁶ παρακαλεμένος ἀπό τούς

²⁷ ἀνωθεν ἔγραφα τό παρόν

²⁸ καί οὔτος μαρτυρῶ.

13.

Ἰδιωτ. Συλλογή Ε. Βάου.
«Ἐκκλησιαστ. Δικαιώματα»

3 Ἀπριλίου 1764,
Σίφνος

1764 Ἀπριλίου 3 Σίφνος.

Τήν σήμερον φαίνονται σωματικοὶ ἔμπροσθεν εἰς ἐμένα³ τόν γρα-
φέα καί εἰς τούς κάτωθεν ὑπογεγραμμένους μάρ⁴τυρας ὁ Ἰωάννη Λα-
γκούσης ὁμοῦ καί ἡ συμβία του κερά Φλουρέ⁵ζα, οἱ ὁποῖοι ἔστοντας καί
νά ἀγοράσουν ἀπό τό μονασ⁶τήρι τῆς Φιτιᾶς ἕνα χωράφι τοποθεμένον
στήν Ἄσπρην⁷ Μάνδραν, τό ὁποῖον χωράφι εἶχαν χρέος καί ἔκανε ⁸
μίαν ἑορτήν στίς 14 τοῦ Σεπτεμβρίου τήν Ὑψωσιν τοῦ Τί⁹μίου Σταυ-
ροῦ στόν Ἅγιον Γεώργιον στίς Λεῦκες καί ἔξα¹⁰ρ¹⁰χῆς τήν ἐφημέρευεν ὁ
κατά καιρόν ἐφημέριος τοῦ Ἁγίου¹¹ Κωνσταντῖνου καθὼς διαλαμβάνει
τό προικοχάρτι τοῦ ¹² ποτέ Πέτρου Πούργου καί ὕστερον τό τεσταμέ-
ντον τῆς αὐτοῦ¹³ ἐγγόνης Ζαφείρας μοναχῆς. εἰς τοῦτο στέργουν καί
οἱ¹⁴ ἄνωθεν ἀγορασταί ὅ,τε Γιαννάκης Λαγκούσης καί αὐτοῦ¹⁵ συμβία
ὅτι ἀπό τήν σήμερον καί εἰς τό ἐξῆς νά κά¹⁶νουν τήν αὐτήν ἑορτήν καί
νά τήν φημερέβη ὅ¹⁷ποιος εὐρίσκεται νοικοκύρης εἰς τόν Ἅγιον Κων-
στα¹⁸ντῖνον καί νά τρέχη κατά διαδοχὴν ὁποῦ εὐρί¹⁹σκειται τό αὐτό πρά-
μα νά κάνουν καί τήν ἑορτήν²⁰ ὅθεν εἰς ἐνδειξιν τοῦ κάθε καιροῦ ἔγινεν
τό παρόν²¹ καί ἐδόθη εἰς χεῖρας τοῦ ἁγίου σακελλαρίου Μπάου ὡς²²
νοικοκύρης τοῦ Ἁγίου Κωνσταντῖνου ὑπογεγραμμέ²³νον ὑπὸ ἀξιοπίστους
μάρτυρας εἰς ἀσφάλειαν.

²⁴ Λεονάρδος Διπάστης μάρτυς.

²⁵ Κωνσταντῖνος Μπάος μάρτυς.

²⁶ ὁ ἱερομνήμων Ζαμ²⁷πέλης καὶ καντζηλιέ²⁸ρης παρακληθεῖς
ἔ²⁹γραφα καὶ μαρτυρῶ.

14.

Ἰδιωτικὴ Συλλογὴ
καθηγητοῦ κ. Δακορώνια

4 Ὀκτωβρίου 1777,
Σίφνος

Sifanto, 4 Ottobre 1777

Essendo data dal Sommo Pontefice PIO VI libera e piena facoltà all Illustrissimo e Rev(erendissimo)mo Signor il Signore Gian Battista Crispi Arcivescovo di Naxia e Metropolitano di tutto il mare Egeo per vendere i beni stabili del Vicariato di Sifanto, cioè quelli della chiesa di S(an) Antonio dei Latini venne a questa isola personalmente sua Illustrissima in Sifanto e pubblicando a tutti del paese il fine della sua venuta, cioè per vendere questi beni.

Comparvero varii collaterani di sudetti terreni per comprare ogni uno quello che a lui toccava. Ma non potendo M(onsigno)r l' Arcivescovo accedarci con ciascheduno in particolare perché non si contentavano della stima fatta per tagliare le lunghezze e ritardi si risolvettero per dar fine a questo affare di vendere il tutto in grosso a certi partitolari, perciò l' Illustrissimo M(onsigno)r Arcivescovo in vigore della facoltà datagli dal Sommo Pontefice Romano vende e trasferisce intieramente alle mani e possessione del Reverendo Economo Mazza e dei molto Ill(ustrissimi)mi signori Constantino Bao ed Apostolo Bao i seguenti beni della chiesa di S(an) Antonio, cioè il terreno di S(an) Niceta il terreno LEFKES a PLATY YALO la vigna a Seragli(a) il terreno detto Fitia a S(an) Crisostomo a Cipo il terreno detto della Madona ivi ancora un giardino a vigna coll aqua e casa scalinate ed alberi a CALAMBELA in terreno con ficchary il terreno detto Afendico a S(an) Niceta la vigna detta LURO e li vicino il terreno detto Limnes nel Climati due terreni ed un altro anticri a S(an) Constantino tutte queste possessioni gliele vende con tutti i loro diritti per due milla settecento trenta piastre levantine, dico 2.730 secondo stima fatta da stimatori pubblici Maimari e Giorgio Gherondi a sua Ill(ustrissimi)ma confessa d' avere ricevuta la detta somma dalle mani dei sudetti compratori di maniera che si é

pienamente soddisfata e che i compratori possono fare di' questi beni quello che gli pare e piace come dispongono di loro proprii beni, come vendere, donare, dottare etc. con questi pero che pagassero gli dazzi imposti a questi beni al Commune. E come a Cipo c' é una chiesa della Madona la qual era sempre dei Latini che resti ancora per l' avvenire nel libero possesso del Vicario di Sifanto di modo che abbia per sempre il JUS apassare di esso bene per far le sacre funzioni ad ogni altra casa che sia bisogno qualunque possede esso terreno impedirlo. Così parimente S(an) Niceta vicina al Afendico che sia sempre nel possesso del Vicario pro tempore. Così fecero la presente ed irrevocabile vendita e s' obbliga sua Ill(ustrissimi)ma a diffenderla e mantenerla in ogni contrarietà che succederebbe a motivo della presente vendita.

Col suo sigillo e si conferma colla sua propria sottoscrizione e con quella del testimoni degni di fede di che etc.

GIOVANNI BATTISTA CRISPI,

Arcivescovo di Naxia confermano come sopra.

Angelo Sodrino Vicario di Sifanto consegna quanto di sopra.

Giorgio Gripari testimone.

Giovanni Cambassi testimonio.

Antonio Gripari testimonio.

Antonio Niotari Cancelliere della Comunità di Sifanto.

Antonio Barozzi Canonico Cancelliere Arcivescovile ho scritto la presente.

Privilegio tassativo di tutta provata e bizzarra
 Etendo al contento grande di questi pochi del detto latino
 Aquella unita a me per nome mio in questo anno
 Em: Vostre compagnie confermando in questo
 occasione e di concedere le Rendite per loro stabilimento
 delle somme del detto L. Antonio tanto quella dell'isola
 del Virginitaria et andrea come di quello di
 predicatori vicarie havente che detto anno
 di mille L. cinquecento mano a ciò che prima
 a me era stato e poter sumere alle annue
 annuati, et ad altri privilegi della mia. Questo
 provisione del Granata Santa di Em: Vostre
 quibus gratia Aquella di questo anno e in questo
 con quelle Rendite e Somme di tutti et prostante
 Placit Le Saere Vostre
 D. H. M. Vostre
 L'Affaire de 29 marzo 1699
 Charles-Joseph de la Roche
 Charles-Joseph de la Roche

Γράμμα (29-3-1699) του Καρόλου Γκιών, Console francese.

ΠΡΟΞΕΝΟΙ (ΚΟΝΣΟΛΟΙ) ΕΞΕΝΩΝ ΚΡΑΤΩΝ ΣΤΗ ΣΙΦΝΟ

Α'. ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ

1.- 'Ο Θεσμός και τά πρόσωπα

'Ο θεσμός τών «προξένων» ή «κονσόλων» (Γαλλ. consul, 'Ιταλ. console = πρόξενος) αναπτύχθηκε στις περιβρεχόμενες από τή Μεσόγειο Θάλασσα χώρες, πόλεις - λιμάνια (Κωνσταντινούπολη, Συρία, Παλαιστίνη, Αίγυπτο) από τή Γένοβα, Βενετία, Πίζα και Φλωρεντία. 'Η μεγάλη άνθησή του όμως σημειώνεται μετά τήν ύπογραφή συμφωνιών μεταξύ διαφόρων ευρωπαϊκών κρατών και τής 'Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, μέ τίς όποτες έπιβλήθηκαν οι λεγόμενες «διομολογήσεις». Μέ τίς συμφωνίες αυτές, οι εύρισκόμενοι στα έδάφη της ξένοι υπήκοοι, δέν υπάγονταν στην τουρκική δικαιοδοσία, αλλά στη δικαιοδοσία τής εθνικότητάς τους, απολαμβάνοντας έτσι εξαιρετικών προνομίων.

Πρώτη ή Γαλλία υπέγραψε τό 1535 παρόμοια συνθήκη μέ τόν σουλτάνο Σουλεϊμάν αφήνοντας κατάπληκτη όλόκληρη τήν Ευρώπη έπειδή ένα χριστιανικό κράτος δημιούργησε διακρατικές σχέσεις μέ τόν μεγάλο Μωαμεθανό έχθρό. 'Ο βασιλιάς τής Γαλλίας, μέ τήν προσέγγιση αυτή, απέβλεπε σε μεγάλα οικονομικά συμφέροντα και τήν επέκταση τής επιρροής του στους Χριστιανούς τής 'Ανατολής τών όποιων αυτοανακηρύχτηκε «προστάτης». Στη συνέχεια ακολούθησαν τό παράδειγμα τής Γαλλίας, ή 'Αγγλία, ή Αύστρια και άλλα Κράτη.

Στην αρχή, οι πρόξενοι ήταν υπήκοοι τής χώρας πού αντιπροσώπευαν, προσλάμβαναν δέ διερμηνείς από τούς μορφωμένους ραγιάδες για τήν άσκηση του έργου τους. Οι διερμηνείς δέν προστατεύονταν, όπως οι πρόξενοι, συχνά μάλιστα οι Τούρκοι τούς καταχρειαζόσαν μέ τήν παραμικρή άφορμή. Οι ξένες χώρες έπεδίωξαν να μορφώσουν υπηκόους τους για τήν επάνδρωση τών προξενείων τους στέλνοντας νέους για εκπαίδευση στα μοναστήρια πού διατηρούσαν στην 'Ανατολή, άλλ' ή προσπάθεια απέτυχε. Έτσι αναγκάστηκαν να χρησιμοποιήσουν και πάλι τούς Έλληνες στις εξέχουσες θέσεις τών προξένων και τών υπαλλήλων τών προξενείων.

Ἡ μεγάλη ἀνάπτυξη τοῦ ἐμπορίου μεταξύ Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καί τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, δημιούργησε τήν ἀνάγκη ἀντιπροσώπευσης τῶν συμφερόντων τους, ὅχι μόνο στήν Κωνσταντινούπολη, ὅπου εἶχαν τήν ἔδρα τους οἱ Πρόξενοι, ἀλλά καί σέ πολλά λιμάνια, νησιά καί πόλεις. Ὄταν δέ, μέ ἀλλεπάλληλες βελτιώσεις τῶν ὄρων τῶν συμβάσεων διομολογήσεων, ἐπιτεύχθηκε ἡ, ἀπό μέρους τῆς Τουρκίας, ἀναγνώριση εὐρύτατης ἑτεροδικίας τῶν προξένων, τό ἀξίωμα ἔγινε περιζήτητο. Ἐφτασε μάλιστα νά ἀγοράζεται ἀπό τούς πρεσβευτές τῆς Κων/πολης ἀκόμη καί ἀπό ἀστοιχείωτους ἀνθρώπους, προκειμένου ν' ἀπολαμβάνουν τῶν προνομίων καί τῆς προστασίας πού αὐτό τούς παρεῖχε.

Μετά τόν διορισμό προξένων ἢ ὑποπροξένων ἀπό τά κράτη τά ὁποῖα θά ἐκπροσωποῦσαν, ὁ διορισμός τους ἔπρεπε νά ἐπικυρωθεῖ μέ σουλτανικό μπεράτι ἀναγνώρισής τους στό ἀξίωμα, γιά τήν ἔκδοση τοῦ ὁποῖου πλήρωναν σημαντικό ποσό. Τούς ραγιάδες προξένους τῆς Γαλλίας διορίζε ὁ βασιλιάς ἢ ὁ πρεσβευτής στήν Κων/πολη. Οἱ Γάλλοι πρόξενοι Χίου, Νάξου καί Μήλου ἔφεραν γράμματα προστασίας ἀπό τόν βασιλιά, ἐνῶ τῆς Σίφνου, ὅπως καί τῆς Ρόδου, Θήρας, Ἰου, Σύρου κ.ἄ. νησιῶν, διορίζονταν ἀπό τόν πρεσβευτή. Μέ κάθε ἀλλαγὴ του σουλτάνου ἔπρεπε νά ἐκδίδεται νέο μπεράτι ἀναγνώρισης τοῦ προξένου, διαφορετικά ἔχανε τά προνόμια καί τήν προστασία τοῦ Κράτους. Ὁ πρόξενος τῆς Βενετίας στήν Κέα Joseppe Jagliapiera, ἔγραφε σχετικά (15-5-1640) στόν Βαίλο τῆς Βενετίας στήν Κων/πολη Alvisse Contarini:

«... εἶμαι κατευχαριστημένος μέ τήν, κατόπιν συνωμοσίας, ἀλλαγὴ τοῦ σουλτάνου Ἀμουράτι, μέ τόν ὁποῖο εἶχατε προστριβές, ... στή θέση τοῦ ὁποῖου βρίσκεται ἤδη ὁ ἀδελφός του. Ἔτσι ὅμως τό μπεράτι μου δέν ἔχει πλέον ἀξία... Γι' αὐτό παρακαλῶ τήν ἐξοχότητά σας νά μεριμνήσει γιά τήν ἔκδοση νέου μπερατιοῦ τοῦ καινούργιου σουλτάνου καί μιάς διαταγῆς τοῦ σερασκέρη, πού εἶναι ἐντελῶς ἀπαραίτητα (ἔγγραφα) γιά νά σᾶς ὑπηρετῶ, ἀφοῦ χωρίς αὐτά δέν εἶμαι σέ θέση νά κάνω τίποτα. Στό μπεράτι πρέπει ν' ἀναγράφεται Ἀθηνῶν, Κέας καί Θερμίων γιά κάθε κάλυψη, ὅπως διευκρίνιζαν τά παλαιά μπεράτια...»¹.

Κατά τούς βενετοτουρκικούς πολέμους τοῦ 17ου αἰῶνα (1645-1669, 1684-1699) οἱ Τοῦρκοι κατήγγησαν τά προξενεῖα, πλὴν οἱ πρόξενοι ἐξακολούθησαν νά διορίζονται στά νησιά, παρά τή μὴ ἀναγνώρισή τους ἀπό τήν Τουρκία. Τό 1724, μέ ἐνέργειες τοῦ Γάλλου πρεσβευτή στήν Κων/πολη μαρκήσιου de Bonnac, ὁ σουλτάνος Ἀχμέτ τοῦ Μεχμέτ ἐπέτρεψε μέ φερμάνι τήν ἀνασύσταση τῶν προξενείων Σίφνου, Νάξου, Μήλου, Μυκόνου καί Θήρας.

1. Βενετία. Μαρκετιανή Βιβλιοθήκη. IT. VII-1191 (= 8881).

2. Τό ἔργο τῶν προξένων - ὑποπροξένων

Μέ τήν πάροδο τῶν χρόνων καί ἐνῶ στήν ἀρχή τό ἔργο τῶν προξένων περιορίζονταν στήν ἐπίλυση, κυρίως, διαφορῶν μεταξύ τῶν ἐμπορευομένων συμπολιτῶν τους, τοῦτο περιέλαβε καί πολλές ἄλλες ὑποχρεώσεις, ὅπως λ.χ. τήν παροχὴ ποικίλων ἐξυπηρετήσεων στά πλοῖα μέ σημαία τοῦ Κράτους πού ἀντιπροσώπευαν, τήν τακτικὴ ἐνημέρωση τοῦ προϊσταμένου πρεσβευτῆ στήν Κων/πολη μέ πληροφορίες ἐμπορικοῦ, ναυτικοῦ καί πολιτικοῦ ἐνδιαφέροντος (λ.χ. γιά διελεύσεις ἐμπορικῶν σκαφῶν ἄλλων κρατῶν, μεταφορές ἐμπορευμάτων, κινήσεις πολεμικῶν καί πειρατικῶν πλοίων κ.ἄ.), τήν προστασία καί παροχὴ διευκολύνσεων σέ διερχόμενους ἀπό τίς ἔδρες τους ὑπηκόους τῶν κρατῶν πού ἀντιπροσώπευαν κ.λπ.

Στοιχεῖα τοῦ ἔργου πού ὑπηρετοῦσαν οἱ πρόξενοι, περιέχονται στήν ἀναφορά τοῦ προξένου Βενετίας στήν Κέα πρὸς τόν Βαίλο στήν Κων/πολη, πού μνημονεύσαμε ἀνωτέρω:

«... Στίς 5 Μαρτίου (1640) ἦλθε ὁ κ. Ζώρης Κορνέλλης ὁ Κυθήριος μέ τρομερὴ θαλασσοταραχὴ ἀπὸ τήν ὁποία ἔχασε τά πανιά τοῦ πλοίου του· μετέφερε ἐπιστολές ἀπὸ τά Χανιά γιά τά Κύθηρα ἀπευθυνόμενες στόν ἐκλαμπρότατο κύριο Προνοητὴ ἐκείνου τοῦ νησιοῦ, μέ πλήρωμα καί ἐπιβάτες ἑνδεκα συνολικά προσώπων. Στό πλοῖο βρίσκονταν καί ἡ σύζυγος τοῦ Antoni Tello ἀπὸ τήν Ἀγκώνα, λοχία στά Χανιά, μέ τά δύο ἀγόρια της, πού πήγαιναν (στά Κύθηρα) στήν Ἑλενα τοῦ Ἀντώνη ἀπὸ τήν Πάδοβα. Ἡ εἶδηση ἔφτασε στά αὐτιά τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι ἔστειλαν ἀμέσως καί κατέλαβαν τό πλοῖο καί φυλάκισαν τούς ταξιδιωτές. Μέ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ φρόντισα νά μὴν κακοποιηθοῦν καί ν' ἀπελευθερωθοῦν· τούς πρόσφερα κάθε δυνατὴ περιθαλψὴ γιατί ἦταν ταλαιπωρημένοι τρία μερόνυχτα ἀπὸ τὴ φουρτούνα καί τά δεινὰ τῆς θάλασσας. Τὴν ἡμέρα πού τούς κατέβασα στό λιμάνι, κατέπλευσε ἀπὸ τὴν Εὐβοία ἕνας Ἀγᾶς μέ σαράντα λεβέντες, κατευθυνόμενοι στή Χίο, ὁ ὁποῖος ἔστειλε ἀμέσως νά μέ φωνάξουν καί μοῦ ζήτησε νά τοῦ παραδώσω τὴ γυναίκα καί τά παιδιὰ· τοῦ ἀπήντησα ὅτι εἶχαν ἤδη ἀναχωρήσει καί ὅτι ἦταν ὑπήκοοι τοῦ Πρίγκηπά μας. Τότε μέ φυλάκισε καί ἤθελε νά μέ ρίξει στά σίδερα λέγοντας ὅτι τούς φυγάδευσα. Ὁ Θεὸς θέλησε καί μέ τὴ συμπαράσταση Τούρκων καί Ἑλλήνων προκρίτων τοῦ νησιοῦ, μέ ἀπελευθέρωσε, ἄν καί μοῦ κόστισε λίγα χρήματα. Ὑπομονή. Ἐχω τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἐκλαμπρότητά σας θά μέ διορίσει καί πάλι ὑπάλληλό της, γιατί χωρίς κανένα μισθὸ ἀπὸ τό ἀξίωμα, θά ἔχω κάθε χρόνο ταλαιπωρίες ἀπὸ τούς Τούρκους, ἰδιαίτερα ἀπὸ τούς Ἀγάδες πού ἔρχονται στά νησιά ἀπεσταλμένοι τοῦ καπουδάν πασᾶ γιά τά χαράτζια του καί, ἐπειδὴ εἶμαι

πρόξενος, δέν μέ ἀφίνουν σέ ἡσυχία, ἄν δέν τούς κάνω κάποιο δῶρο...»².

Σέ ἀναφορά τῆς 22-2-1672 (παλ. ἡμερ.) ἀπό τή Σίφνο (ὅπου διέμενε καί εἶχε τήν ἔδρα τῶν ἐπιχειρήσεών του) ὁ Ἀνδριώτης Γάσπαρος Κοντόσταυλος, πρόξενος τῆς Βενετίας στήν Κρήτη, ἔγραψε, μεταξύ ἄλλων: «... οἱ κουρσάροι μέ σημαία τῆς Μάλτας καί τοῦ Λιβόρνου κατοικοιοῦν καί λεηλατοῦν χωρίς φόβο Θεοῦ καί χωρίς νά λογαριάζουν τούς λοιπούς πρίγκηπες, καταληστεύουν ἀκόμη καί Βενετούς ὑπηκόους, ἀπό ἐμένα δέ τόν ἴδιο ἄρπαξαν μία φρεγάτα γεμάτη ἐμπορεύματα καί αὐτούς τούς φτωχοῦς ναῦτες τῆς. Δέν μπορῶ νά πιστέψω ὅτι τά ναυτιλιακά τους ἔγγραφα τους ἐπιτρέπουν νά διαρπάζουν καί νά ληστεύουν τούς ὑπηκόους τῶν φίλων πριγκήπων... Πολλοί ὑπήκοοί μας, πού ἔχουν ἀποκατασταθεῖ καί ἐγκατασταθεῖ μονίμως στά νησιά, ὑποχρεώνονται νά πληρώνουν κεφαλοχάρατσο, κατά παράβαση τῶν διομολογήσεων, σύμφωνα μέ τίς ὁποῖες οἱ Βενετοί ὑπήκοοι δέν πληρώνουν σέ ὄλο τό ὀθωμανικό κράτος...»³.

Σέ ἄλλη ἀναφορά του τῆς 23-4-1672 (παλ. ἡμερ.) ἀπό τή Σίφνο πάλι, ὁ ἴδιος ἔγραψε: «... ὁ Καδῆς τοῦ νησιοῦ (τῆς Σίφνου) δημιουργεῖ ἀναστάτωση καί δέν ἐφαρμόζει μέ τό ὀφειλόμενο σέβας τούς νόμους γιά τή μή παρενόχληση τῶν Βενετῶν ὑπηκόων, ἐπειδή σ' αὐτό δέν ὑπάρχει πρόξενος τῆς Βενετίας. Ἔτσι, κατά τήν ἀπουσία μου συνέλαβε ἕναν ὑπήκόό μας, ὅταν ὅμως ἐπέστρεψα, τόν ἀπελευθέρωσα ἀμέσως ἀφοῦ φρόντισα νά προηγηθεῖ δίκη μέ νόμιμες διαδικασίες, κατά τήν ὁποία ἀποδείχτηκε ἡ ἀθωότητά του καί ἀφέθηκε ἐλεύθερος... Τίς περασμένες ἡμέρες κατέπλευσε ἡ φελούκα ἀπό τήν Τῆνο μεταφέροντας ἐπίσημα ἔγγραφα γιά τή Σούδα καί τή δυσάρεστη εἰδηση ὅτι, κατά τήν ἀπουσία μου ἀπό ἐδῶ, ὁ ἴδιος Καδῆς, εἶχε ἐνοχοποιήσει καί συλλάβει ἕναν κουρσάρο Κερκυραῖο, τοῦ ὁποίου κατέσχεσε ὅλα τά πράγματα ὅταν ἐπέστρεψα, ὁ κουρσάρος εἶχε ἤδη δραπετεύσει, δέν παρέλειψα ὅμως νά κάνω τίς δέουσες παραστάσεις στόν Καδή...»⁴.

3. Οἱ ἀμοιβές τῶν προξένων

Οἱ πρόξενοι, ἐκτός ἀπό τίς φοροαπαλλαγές πού ἀπελάμβαναν ἀπό τό τουρκικό κράτος, θεωρούμενοι ξένοι ὑπήκοοι, εἰσέπρατταν γιά τίς προσφερόμενες ὑπηρεσίες τους ἀπό προσεγγίσεις πλοίων μέ σημαία τοῦ Κράτους πού ἀντιπροσώπευαν (γιά φορτώσεις - ἐκφορτώσεις ἐμπορευ-

2. Αὐτόθι.

3. ASV/Bailo C., busta 114. (Δημοσιεύτηκε στά «Αἰγαιοπελαγίτικα Θέματα», τεῦχος 18/1990).

4. Αὐτόθι.

μάτων κ.ἄ. ἐξυπηρετήσεις), τά λεγόμενα προξενικά τέλη, δηλ. κάποια ποσοστά ἐπί τῆς ἀξίας τῶν μεταφερομένων προϊόντων. Τίς περισσότερες ὅμως φορές οἱ πλοίαρχοι ἀπέπλεαν χωρίς πληρωμή τῶν τελῶν ἢ μέ καταβολή μικροποσῶν καί συχνές ἦταν οἱ καταγγελίες ἢ διαμαρτυρίες τῶν προξένων πρὸς τούς προϊσταμένους τους. Ὅπως φαίνεται, ἐκτός ἀπό τήν προστασία πού ἀπελάμβαναν οἱ ἴδιοι καί τά μέλη τῶν οἰκογενειῶν τους, ἀπέβλεπαν, μέ τήν ἀπόκτηση τοῦ προξενικοῦ ἀξιώματος, σέ ἄλλα ὀφέλη, ἱκανῆς ἀποδοτικότητας, ὅπως λ.χ. σέ ἐξυπηρετήσεις ἢ ἱκανοποιήσεις ἄλλων ἔργων τους, σέ νόμιμες συμμετοχές σέ προϊόντα ναυαγίων πού γίνονταν στίς περιοχές τῆς ἀρμοδιότητάς τους κ.ἄ. Σχετική γι' αὐτό τό θέμα εἶναι ἡ ἀναφορά, ἀπό 2-6-1673 (νέο ἡμ.) τοῦ προξένου Βενετίας στή Μῆλο Marcantonio Kinamo:

«... κάποιος Ἀντώνιος Οὐμπέρτη, ἐξάδελφος τοῦ κ. Μιχαήλ Ρεκα- νέ, ἐπεδίωξε νά μή μοῦ πληρώσει τά ὀφειλόμενα προξενικά δικαιώματα, τά προερχόμενα ἀπό τήν ἐκφόρτωση ἐμπορευμάτων στό λιμάνι μου, ἀξίας 2.000 ρεαλιῶν, τά ὁποῖα καί ἐπώλησε χωρίς νά μέ ἱκανοποιήσει. Ὁ ἴδιος θέλει νά μέ βλάψει περαιτέρω... κατά τήν προσεχῆ ἀφιξή του στή Βενετία, ὅπου θά φροντίσει, μέ διάφορα μέσα, νά ὑπεισέλθῃ στά δικαιώματά μου ἐπί τῶν ἀντικειμένων πού περιῆλθαν στήν κυριότητά μου ἀπό τό, πρό τριετίας, ναυάγιο πλοίου μέσα στό ἐδῶ λιμάνι, πρᾶγμα πού ἤδη ἔχει ἐπιχειρήσει μέσω κουρσάρων Πονεντίνων καί μέσω Τούρκων στούς ὁποίους τόν ἔχει συστήσει ὁ φίλος του Ἐμμανουήλ Ἀρμένης, Τούρκος ὑπήκοος...»⁵.

Ὁ πρόξενος Γάσπαρος Κοντόσταυλος ἔγραψε στίς 22-2-1672 (παλ. ἡμερ.) στόν προϊστάμενό του βάιλο στήν Κωνσταντινούπολη ὅτι, ἐνῶ ἦταν ἔτοιμος ν' ἀναχωρήσει ἀπό τή Σίφνο γιά τήν ἔδρα του στήν Κρήτη, εἰδικός ἀπεσταλμένος τοῦ καπουδάν πασᾶ τοῦ μετέφερε ἐντολή νά προέλθῃ στήν ἄμεση ἐξόφληση τῶν φορολογιῶν τῶν νησιῶν Κέας - Θερμίων - Σίφνου, πού εἶχε ἀναδειχθεῖ ἐξαγοραστής τους, διαφορετικά «νά μεταβῆ στή Χίο ἐνώπιον τῆς ἐξοχότητός του». Προκειμένου ν' ἀποφύγει τή μετάβαση στή Χίο «καί τή δυσάρεστη συνάντηση» μέ τόν πασά, «ἀναγκάστηκε νά ἀπογυμνωθεῖ» ἀπό τά χρηματικά του κεφάλαια καί νά πωλήσει ἀκόμη καί ἀκίνητα, γιά νά γίνῃ δυνατή ἡ συγκέντρωση τοῦ ποσοῦ τῶν φορολογιῶν τῶν τριῶν νησιῶν, πού κανονικά θά εἰσέπραττε (μέ κέρδος, φυσικά) σέ εὐθετο χρόνο καί μέ ὀμαλές συνθήκες. Ζήτησε λοιπόν ἀπό τόν βάιλο, ἐπειδή ὁ ἴδιος ἦταν «σέ ἀδυναμία νά πιέση» τούς κατοίκους τῶν ἀνωτέρω νησιῶν νά πληρώσουν ἀμέσως τίς φορολογίες τους, δεδομένου ὅτι εἶχε συμφωνηθεῖ ἄλλος χρόνος καταβολῆς

5. ASV/Bailo C., busta 114.

τους, να φροντίσει να εκδοθεί «γραπτή διαταγή του ανωτέρω καπουδάν πασᾶ» προς τους προκρίτους τῶν νησιῶν, πού θά μετέφεραν «δύο ἱκανοί τσαούσηδες (= ἀστυνομικοί) μέ ἐντολή νά συγκεντρώσουν σύντομα ἀπό τά νησιά αὐτά ὅσα τοῦ χρεωστοῦσαν μέ ἐνυπόγραφες χρεωστικές ὁμολογίες τους⁶» προκειμένου νά ἀνακτήσει τά κεφάλαιά του πού ἀναγκάστηκε νά ἐκταμιεύσει πρόωρα.

Ἀπό τ' ἀνωτέρω παραδείγματα γίνεται κατανοητή ἡ ἐπιδίωξη παραγόντων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ν' ἀποκτήσουν τό προξενικό ἀξίωμα καί τά προερχόμενα ἀπ' αὐτό ὄφελη.

4. Ὀνομασίες στήν ἱεραρχική διαβάθμιση

Οἱ προξενικοί ἀξιωματοῦχοι, ἀνάλογα μέ τόν βαθμό τους, διακρίνονταν σέ προξένους, ὑποπροξένους καί προξενικούς πράκτορες, ὀνομάζονταν δέ:

α) ὁ πρόξενος: «κόνσολος», «κόνσουλός» καί «κόνσουλας».

β) ὁ ὑποπρόξενος: «βίτσε-κόνσολος», «ὑποκόνσολος» καί «βικέλης».

γ) ὁ προξενικός πράκτορας: «ἀγέντης», «ἀτζέντες» καί «ἐπίτροπος».

Αὐτούς τοὺς ἀξιωματούχους - ἀντιπροσώπους ξένων κρατῶν στή Σίφνο, ὅσους ἀπεκάλυψε ἡ ἱστορική ἔρευνα, καταγράφουμε στή συνέχεια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Π.Μ. Κοντογιάννη, Οἱ Προστατευόμενοι, περιοδ. «Ἀθηνᾶ», τόμ. 29 (1917). Περ. Ζερλέντου - Φλ. Κατσουροῦ, Νησιωτική Ἐπετηρίς, Ἐρμούπολις 1918, σελ. 134 ἐπ. - Δ. Πασχάλη, Πρόξενοι καί Προξενεῖα ἐν ταῖς νήσοις ἐπί Τουρκοκρατίας, στό «Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἑλλάδος» 1931 - Ἑλένης Ε. Κούκκου, Αἱ Διομολογήσεις καί ἡ Γαλλική Προστασία εἰς τήν Ἀνατολήν, 1535-1789, Ἀθήνα 1967.

6. Βλ. ὑποσ. 3.

Β' ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΠΡΟΞΕΝΟΙ

Ὁ κατάλογος τῶν προσώπων πού διετέλεσαν πρόξενοι διαφόρων κρατῶν στή Σίφνο, δέν εἶναι πλήρης, ἀπόκειται δέ στόν μέλλοντα ἱστορικό ἐρευνητή νά τόν συμπληρώσει ἢ τροποποιήσει μέ ἀναδίφηση στίς πηγές, κυρίως σέ ἀρχεῖα τοῦ ἐξωτερικοῦ. Μέ τήν ἀνεύρεση νέων στοιχείων, ἰδιαίτερα ἀναφορῶν τῶν προξένων πρὸς τοὺς προϊσταμένους τους πού, ὅπως εἰκάζεται, πρέπει νά εἶναι πολλές, θά καταφανοῦν οἱ πολυποικίλες δραστηριότητες τῶν ἀξιωματούχων αὐτῶν καί θά προκύψουν σημαίνουσες μαρτυρίες γιά τήν περαιτέρω ἀνάπτυξη τῆς Ἱστορίας τῆς Σίφνου, ἀλλά καί ἄλλων Κυκλάδων.

Οἱ καταγραφόμενοι ἐδῶ πρόξενοι, γιά τοὺς ὁποίους ἀγνοοῦμε βασικά στοιχεία, ὅπως λ.χ. τίς πράξεις διορισμοῦ ἢ παύσης τους, ἐλλείψεις πού δέν ἐπιτρέπουν ἀκριβῆ προσδιορισμό τοῦ χρόνου τῆς θητείας τους στό ἀξίωμα, προέκυψαν ἀπό λοιπές μαρτυρίες, οἱ ὁποῖες, πάντως, ἀποδείχθηκαν χρήσιμες γιά τόν ἐντοπισμό τους. Πρόκειται γιά εἰδήσεις περιεχόμενες σέ ἔγγραφα πού ὑπογράφουν οἱ ἴδιοι ὡς κόνσολοι, κυρίως, ἢ μνηεῖς γιά τήν ιδιότητά τους.

1. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ

Πρῶτος γνωστός πρόξενος ἀνευρίσκεται ὁ Βασίλειος Λογοθέτης. Στόν προηγούμενο ΣΤ' τόμο τοῦ περιοδικοῦ γράψαμε λεπτομερῶς γι' αὐτόν καί τίς δραστηριότητές του. Στίς 25-8-1639 ὑπέγραψε σέ ἔγγραφο ὡς «viceconsole del arcipelago del Re christianissimo» = ὑποπρόξενος Ἀρχιπελάγους τοῦ χριστιανικώτατου Βασιλέως τῆς Γαλλίας¹, ὅπως προβάλλονταν οἱ Γάλλοι βασιλεῖς στό προσκήνιο τῆς ἐποχῆς, δηλ. τῶν προστατῶν τῶν χριστιανῶν στίς χώρες τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας².

Ἄν ὁ Λογοθέτης εἶχε πράγματι διοριστεῖ ὑποπρόξενος Γαλλίας μέ ἀρμοδιότητες σέ ὅλα τά νησιά τῶν Κυκλάδων (viceconsole del Arcipelago), εἶναι ζήτημα πού χρειάζεται περαιτέρω ἔρευνα γιά τήν ἐπιβεβαίωσή του. Ἡ προσφυγή κατοίκων ἢ κοινοτήτων τῶν λοιπῶν νησιῶν στίς ἐκδουλεύσεις του³, εἶναι βέβαια λόγος αἰτιολόγησης αὐτῆς τῆς ιδιότητάς του, ὄχι ὅμως ἐπαρκής γιατί τοῦτο δυνατόν νά συνέβαινε ἐπειδή ὄλοι γνῶριζαν τίς διασυνδέσεις του μέ διάφορες Ἀρχές. Δέν ἀποκλείεται πάλι νά διετέλεσε ὑποπρόξενος νήσων γιά κάποιο μόνο χρονικό διάστημα, μετά τό ὁποῖο διετήρησε τό ἀξίωμα τοῦ ὑποπροξένου στή Σίφνο.

1. «Σιφνιακά», τόμ. ΣΤ' (1998), σελ. 52.

2. Κούκκου, Διομολογήσεις, σελ. 7.

3. «Σιφνιακά», ὁ.π.π., σελ. 25, 29, κ.ἄ.

Διάφορα γράμματα του Λογοθέτη, δημοσιεύσαμε στον προηγούμενο τόμο⁴ και παρατηρούμε να υπογράφει, εκτός από «υποπρόξενος Ἀρχιπελάγους», άλλοτε ως console και άλλοτε ως viceconsole del Re christianissimo della Nation Francese» (= πρόξενος ή υποπρόξενος του χριστιανικωτάτου Βασιλέως του Γαλλικού Ἔθνους) και μόνο. Ἡ ἄποψη ότι διατελοῦσε και πρόξενος Βενετίας και Ἀγγλίας⁵, είναι ἀναιτιολόγητη. Τό γεγονός ότι διατηροῦσε σχέσεις μέ τόν Βενετό Βάϊλο στην Κων/πολη, τόν ὁποῖο ἐνημέρωνε μέ ἐπιστολές του γιά διάφορα ζητήματα τῶν νησιῶν (πού υπέγραφε μόνο μέ τό ὄνοματεπώνυμό του)⁶, δέν ἀποτελεῖ ἀπόδειξη ότι διατελοῦσε πρόξενος τῆς Βενετίας, ἀλλά τῆς πολυπραγμοσύνης του και τῶν οἰκονομικῶν - ἐμπορικῶν συμφερόντων του⁷. Ἄν πράγματι διατελοῦσε και πρόξενος Ἀγγλίας και Βενετίας, πρέπει ν' ἀποδειχτεῖ μέ συγκεκριμένα στοιχεῖα⁸.

2. ΠΕΤΡΟΣ ΡΟΖΑΣ

Τόν Πέτρο Ρόζα, σύζυγο τῆς ἐγγονῆς του Μαρίας Νικ. Κωτάκη, προόριζε ὁ Βασίλειος Λογοθέτης γιά διάδοχο στον ἐμπορικό Οἶκο και τά διάφορα ἀξιώματά του, ὄντας πλέον ὁ ἴδιος περασμένης ἡλικίας. Φρόντιζε μάλιστα, ὅπως ἤδη γνωρίζουμε, νά τόν συνιστᾶ σέ διάφορες Ἀρχές και ἀξιωματούχους ὡς ἄνθρωπο μέ προσόντα και ἱκανότητες⁹. Πρό τοῦ ἔτους 1652 εἶχε ἐπιτύχει νά τοῦ παραχωρηθεῖ τό ἀξίωμα τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας, ὅπως συνάγεται ἀπό ἀναφορά τῶν καθολικῶν κατοίκων Σίφνου τῆς 2/12 Ἰανουαρίου 1652 πρὸς τό Βατικανό, τήν ὁποία υπέγραψε ὁ Ρόζας ὡς ἐξῆς:

«Pietro Rosa console per S(ua) M(aestá) Christ(ianissi)ma». [Πέτρος Ρόζας πρόξενος τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ Χριστιανικωτάτου Βασιλέως]¹⁰.

4. Ὁ.π.π., σελ. 51-78.

5. Slot, Ἐκκλησιαί, σελ. 66, ἀπό ὅπου ἀντλήσα τήν πληροφορία και χρησιμοποίησα στό βιβλίο μου «Ἱστορία τῆς Σίφνου», σελ. 155.

6. «Σιφνιακά», ὁ.π.π., σελ. 53-54.

7. Ὁ.π.π. σελ. 16.

8. B.J. Slot, Archipelagus Turbatus, ἔκδοση Ἱστορικοῦ - Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ὀλλανδίας στήν Κωνσταντινούπολη, 1982 (printed in Belgium), σελ. 160 κ.ἄ. Ἐλεγχος τῶν πηγῶν πού μνημονεύονται σ' αὐτό τό ἔργο γιά αἰτιολόγηση τῆς ιδιότητος τοῦ Λογοθέτη ὡς προξένου Βενετίας και Ἀγγλίας, δέν ἀπέδειξε ότι τοῦτος κατεῖχε και αὐτά τά προξενικά ἀξιώματα. Δέν ἀποκλείεται νά πρόκειται γιά ἐσφαλμένες παραπομπές.

9. «Σιφνιακά», ὁ.π.π., σελ. 9 ἔπομ.

10. SCPF/SOCG. 187, 420°.

Λίγους μῆνες ἀργότερα, στίς 5/15 Αὐγούστου 1652, σέ ἔκθεση ἐπιτροπῆς πού ἐξέτασε τήν οἰκονομική κατάσταση τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας Σίφνου, υπέγραψε:

«Pietro Rosa console p(er) S(ua) Mag(nificen)za Christ(ianissi)ma et p(er) li Serren(issi)mi et Potent(issi)mi Stati d' Ingilterra» [Πέτρος Ρόζας πρόξενος τῆς Αὐτοῦ Ἐκλαμπρότητος τοῦ Χριστιανικωτάτου Βασιλέως και τῶν Γαληνοτάτων και Ἰσχυροτάτων κρατῶν τῆς Ἀγγλίας]¹¹.

Τέλος, σέ ἐπιστολή τῆς 20-6-1654 τῶν καθολικῶν κατοίκων Σίφνου πρὸς τό Βατικανό, υπέγραψε και μέ τρίτη προξενική ιδιότητα:

«Pietro Rosa console per le nat(io)ni francese, inglese et Venetta» [Πέτρος Ρόζας πρόξενος τῶν ἐθνῶν Γαλλίας, Ἀγγλίας και Βενετίας]¹². Μετά ταῦτα, υπέγραψε τίς ἐπιστολές του μόνον ὡς console, ἀφοῦ δ' ἀπεβίωσε ὁ Λογοθέτης (1659), τόν ὁποῖο διαδέχτηκε και στή Διοίκηση τῆς Σίφνου, πρόσθεσε και ἄλλο τίτλο στήν ὑπογραφή του:

«Io Pietro Rosa Console et sopra Intend(en)te dell' Isola di Siff(an)to»¹³,

ὅπου «sopra intendente» σημαίνει Διοικητής ἢ Ἐπιστάτης Σίφνου.

Ὁ Πέτρος Ρόζας ἀπεβίωσε σύντομα, μετά τόν Μάιο τοῦ 1662, τόν διαδέχτηκε δέ στήν ἐπιστασία τοῦ Κοινοῦ τῆς Σίφνου ὁ Μιχαέλος Κοντόσταυλος, ὁ ὁποῖος δέν ἀνέλαβε προξενικά ἀξιώματα. Ἀπεβίωσε κι αὐτός σύντομα, τό 1667, ἀπό κακοποιήσεις τῶν Τούρκων¹⁴.

3. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΟΣ

Μετά τόν θάνατο τοῦ Πέτρου Ρόζα τό 1662, εἶναι ἄγνωστο σέ ποιά πρόσωπα περιῆλθαν τά ἀξιώματά του τοῦ προξένου τριῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Στό ἀξίωμα τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας μόνο, ἐμφανίζεται ἀργότερα ὁ Κωνσταντῖνος Μπάος, ὁ ὁποῖος, μετά τήν ἀποβίωση τοῦ Μιχαέλου Κοντόσταυλου, ἐπικύρωσε ἀντίγραφο τῆς, ἀπό 4 Ἰουνίου 1664, διαθήκης του (ἐξ ἀντιγράφου τῆς 15-11-1667, παλ. ἡμερ.) ὡς ἐξῆς:

11. SCPF/SOCG. 187, 427°+432°.

12. SCPF/SOCG. 187, 730°.

13. Βλ. στά «Σιφνιακά», τόμ. Ε' (1995), σελ. 18, τό ἔγγραφο ἀριθ. 9 και σελ. 160 τό πανομοιότυπο μέ τήν ὑπογραφή του ὡς console. Γιά τό ἀξίωμα sopra intendente στό, ἀπό 1660 Ἀπριλ. 11 (νέο ἡμ.) ἔγγραφο τῆς SCPF/SOCG. 276, 285°-286°.

14. Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη, Ἀνδριακά Ἱστορικά Ἐγγραφα ἀπό ἰταλικές ἀρχεακές πηγές (1629-1723), στά «Ἀνδριακά Χρονικά», Ἀνδρος 1994, τεῦχος 22, σελ. 92.

«Τ.Σ. Ἐμεῖς, Κωνσταντῖνος Μπαῶς, μέ τή χάρη τοῦ Θεοῦ πρόξενος τοῦ Γαλλικοῦ Ἔθνος στή Νῆσο Σίφνο, βεβαιώνουμε ὅτι τό παρόν εἶναι ἀντίγραφο ἀπό ὁμοιο πού εὑρίσκεται στό Ἀρχεῖο τῆς καντζηλλαρίας Σίφνου, γραμμένο μέ τό χέρι τοῦ κυρίου Μιχαήλ Φιδέλε, ἐπιτρόπου αὐτῆς τῆς νήσου, ὅπως εὑρίσκεται καί ἔχει καί γιά πίστωση τῆς ἀληθείας θέτω τή βασιλική σφραγίδα μου.

Κωνσταντῖνος Μπαῶς»¹⁵.

Εἶναι ἡ πρώτη μαρτυρία μας γιά τήν παρουσία του στή Σίφνο, στήν κοινωνία τῆς ὁποίας δραστηριοποιήθηκε ἐπί πολλά χρόνια καί ἀναδείχτηκε ἕνας ἀπό τούς σημαίνοντες οικονομικούς παράγοντες τοῦ τόπου. Ὁ γενάρχης, πολύ πιθανόν, τῆς ἔπειτα μεγάλης οἰκογένειας τῶν Μπαῶν ἢ Βάων τῆς Σίφνου. Πρό τοῦ 1675 ἔπαψε νά εἶναι πρόξενος τῆς Γαλλίας, ἄν καί πολύ ἀργότερα, τό ἔτος 1703, Δεκεμβρίου 17, κατά τήν ἀνάδειξή του σέ ἐπίτροπο τοῦ μοναστηριοῦ στῆς Βρύσης, χαρακτηρίζεται «ὁ ἐκλαμπρότατος ἀφέντης Κωνσταντάκης Μπαῶς, κόνσολος»¹⁶, πολύ πιθανόν τῆς Ἀγγλίας, ἄν κρίνουμε ἀπό τό γεγονός ὅτι κατιόντα μέλη τῆς οἰκογενείας του διετέλεσαν πρόξενοι τῆς Ἀγγλίας¹⁷.

4. ΠΑΥΛΗΣ ΟΜΗΡΟΣ

Πρόξενος τῆς Γαλλίας στή Σίφνο τό 1675 ἀναφέρεται ὁ Παυλῆς Ὁμηρος, γιά τόν ὁποῖο δέν γνωρίζουμε ἄλλες λεπτομέρειες, οὔτε τόν ἀκριβῆ χρόνο ἀνάδειξής του στό προξενικό ἀξίωμα, παρά μόνο ὅτι δολοφονήθηκε αὐτόν τόν χρόνο, μετά τίς 29 Αὐγούστου. Τό περιστατικό περιγράφεται σέ ἔγγραφο τῆς 18-1-1682 τῶν προκρίτων Σίφνου¹⁸ οἱ ὁποῖοι πιστοποίησαν:

«πῶς, μέ τό νά δανείζη τῶν Τούρκων τά χαράτζια μας ὁ ποτέ Κωνσταντάκης Ἀλιπράντης, ἐρχόμενος νά τά μαζώξη ἀπό ἡμᾶς... ἐθέλησε νά ἀλοτζάρη (ιταλ. allogiare = καταλύω, φιλοξενῶ) δυναστικῶς εἰς τό ἀρχοντικόν σπίτι τῆς κερά παπαδιᾶς, χήρας τοῦ ποτέ Τζαννῆ Μπαροῦ, θυγατρὸς τοῦ ἀφέντη Μπατῆ Γοζαδίνου, εἰς τό ὁποῖον, μέ τό θέλημα

15. Ὁ.π.π., σελ. 31-34 τό ἀντίγραφο τῆς διαθήκης καί σελ. 101 πανομοιότυπο. Ἄξιο παρατήρησης εἶναι τό γεγονός ὅτι, τόσο ὁ Λογοθέτης (βλ. «Σιφνιακά», τόμ. ΣΤ/1998, σελ. 68-69, ἔγγραφο ἀριθ. 21), ὅσο καί ὁ Κων. Μπαῶς ἐδῶ, ἐπικαλοῦνται, ὁ μὲν πρῶτος, il real sigillo del mio consolato, ὁ δὲ δεύτερος «τῆ βασιλική σφραγίδα μου». Δέν ἀποκλείεται τοῦτο νά σημαίνει ὅτι εἶχαν τόν διορισμό τους ἀποθεῖας ἀπό τόν βασιλέα τῆς Γαλλίας.

16. «Σιφνιακά», τόμ. Β' (1992), σελ. 165.

17. Βλ. τούς ὑπ' ἀριθμ. 11 καί 12 προξένους.

18. Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη, Ἐγκλήματα στή Σίφνο τοῦ 1675, στά «Κυκλαδικά Θέματα», χρόνος Α' - τεῦχος 5, Νοεμβρ. - Δεκεμβρ. 1984, σελ. 272-274, ὅπου δημοσιεύεται ὁλόκληρο τό ἔγγραφο.

τῶν γονιῶν τῆς, ἐλοτζάρειν ὁ ἐκλαμπρότατος καί πανιερώτατος δεσπότης μονσινιὸρ Ντεκαμίλλης, ὅταν ἐλάχαινε εἰς τούτην του τήν ἐπαρχίαν καί ἐπειδὴ ἐφύλαγεν παλαιάν καί κρυφὴν ἔχθραν πρὸς τόν αὐτόν δεσπότην, ἐβουλήθη νά ἐντροπιάση τήν παπαδιάν, διὰ νά εὑρεθῆ ἐγκαστρομένη καί νά ἀπομείνη τό ὄνειδος ἀπάνω εἰς τόν ἀρχιερέα ἄλλά, ὡσάν ὁποῦ αὐτῆ ἐστάθηκε πάντα τῆς τιμημένη καί καλή χήρα, δέν ἐπλανέθη, οὔδὲ ἀπό τά ταξίματα καί δῶρα, οὔτε ἀπό τούς φοβερισμούς τοῦ δυνάστη αὐτός δέ, διὰ νά ἐκδικήση τήν πονηράν του γνώμην, ἔστειλε ἕναν του σπεκουλάτορα νά πάγη νά τῆς κόψη τήν μύτην τῆς καί τά χεῖλη καί νά τοῦ τά φέρη καί τήν ἡμέραν τοῦ ἀποκεφαλισμοῦ τοῦ Προδρόμου, στοὺς 1675, ἐμπαίνει ὁ αἵματοχύτης ὀνόματι Πιέρος Μπρόντζας σκλαβοῦνος εἰς τό σπίτι τῆς λεγομένης χήρας, ἡ ὁποία εὑρέθηκεν μόνη μέ μίαν τῆς δουλεύτραν καί αἰφνίδια τῆς δίδει μία ματζιά εἰς τήν κεφαλὴν διὰ νά τήν σκοτώση, νά μὴ δυναστῆ νά φύγη καί διαφεντευθῆ καί ἔπειτα ἐβγάξει τό μαχαίρι νά τῆς κόψη τήν μύτην. τρέχει ἡ λεγομένη τῆς δούλη, ἐμπαίνει στήν μέσην, δέν ἀφίνει τόν μπόγια τῆς νά τῆς τήν ἐκόψη. ἀμῆ, ὕστερα ἀπό πολύ πόλεμον, τῆς ἔντασε δύο μαχαίριές, μίαν στό μάγουλο τό δεξιό καί ἄλλην εἰς τόν μέλιγγα καί ἕως τήν σήμερον φαίνονται τά σημάδια...

...ἕνας ἐγύρεψε νά ἐλέγξη καί νά μαλώση τόν ἄνωθεν Πιέρο, ἤγουν ὁ κόνσολος τῶν Φραντζέζω ὀνόματι Παυλῆς Ὁμηρος καί τόσον ἐσχυλιάστη ὁ Ἀλιπράντης, ὅτι ἔστειλε τόν ἴδιο Πιέρο καί ἐσκότωσέν τον μέ ἄγριον καί σκληρόν θάνατον...».

5. ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΝΑΔΑΛΕΣ

«... περάσσοντας κάμποσος καιρός, ἀποφάσισεν ὁ ἀναθεματισμένος Ἀλιπράντης νά σκοτώση τήν ἄνω λεγομένην παπαδιά, καί στέλει πάλι τόν ἴδιο Πιέρο καί ἄλλους σκλαβούρους, διαβολικούς του ὑπηρέτες, νά πάρουν τή ζωὴν τῆς καί μανθάνοντάς το ὁ ἀφέντης Φίλιππος Ναδάλες, κόνσολος τῆς Φράντζας, διάδοχος τοῦ εἰρημένου Παυλῆ, καί γροικόντας καί ἐμεῖς τήν συμφορὰν ὅπου ἔμελε νά γίνῃ διὰ νά μὴ χάση τήν φυχήν τῆς καί τήν ζωὴν ἀντάμα καί ἀπομείνη πεντάρφανο τό παιδίον τῆς, ἐπρομηθέψαμεν καί ἐστείλαμεν τῆνα εἰς τήν Μῆλον...».

Τόν δολοφονηθέντα λοιπόν Παυλῆ Ὁμηρο διαδέχτηκε ὁ Φίλιππος Ναδάλες, πολύ πιθανόν μέσα στόν ἴδιο χρόνο (1675), ἀφοῦ τό ἀξίωμα ἦταν περιζήτητο. Ὁ διορισμός του ἔγινε ἀπό τόν πρεσβευτῆ τῆς Γαλλίας στήν Κωνσταντινούπολη de Nointel, κατά ὁμολογία τοῦ Ναδάλε¹⁹.

19. Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη, Ραδιοεργασίες τοῦ καθολικοῦ ἐφημερίου Σίφνου Φραντζέσκο Λορεντάνο, στά «Σιφνιακά Νέα», φ. Φεβρουαρ. 1995.

Τό 1684 έξυφάνθηκε σκευωρία γιά νά τοῦ ἀφαιρεθεῖ τό ἀξίωμα ἀπό τόν βικάριο Σίφνου Φραντζέσκο Λορεντάνο καί τόν πρόξενο Γαλλίας στή Νάξο Κρουσσίνο Κορονέλλο, γεγονός πού ἐξόργισε τόν Ναδάλε, ὁ ὁποῖος, μέ ἐπιστολή τῆς 4-6-1684 κατήγγειλε τόν βικάριο στό Βατικανό ὡς διεκδικητή τοῦ ἀξιώματός του²⁰. Οἱ διαμαρτυρίες καί ἐνέργειές του φαίνεται πώς δέν ἔφεραν ἀποτέλεσμα γιατί ὁ νέος πρεσβευτής τῆς Γαλλίας δέ Guillerages, πού διαδέχτηκε στήν Κωνσταντινούπολη τόν de Nointel τόν ἴδιο χρόνο, προῆλθε στήν ἀντικατάσταση τοῦ Ναδάλε.

6. ΚΑΡΟΛΟΣ ΓΚΙΩΝ

Ὁ Charles Guion (Κάρολος Γκιών), σύμφωνα μέ τά διαλαμβανόμενα σέ ἐπιστολή του τῆς 29-3-1699, εἶχε ἐγκατασταθεῖ στή Σίφνο «πρό εἰκοσαετίας», δηλ. περί τό 1679²¹, ὅταν πρόξενος τῆς Γαλλίας στό νησί διατελοῦσε ὁ Φίλιππος Ναδάλες. Ὅχι δηλαδή λόγω τοῦ διορισμοῦ του ὡς προξένου Γαλλίας, ὅπως εἶχε ὑποτεθεῖ²², ἀλλά νωρίτερα καί ἰδιωτικῶς. Εἶναι ἀδιευκρίνιστο ἂν εἶχε οἰκογενειακή σχέση μέ τούς Γκιών τῆς Μήλου, προξένους τῆς Γαλλίας ἀπό τό 1686-1715²³. Δέν ἀποκλείεται στήν, κατά Ναδάλε, σκευωρία πρωταγωνιστής νά ἦταν αὐτός, πού πράγματι διεκδικοῦσε τό προξενικό ἀξίωμα, καί ὄχι ὁ βικάριος Λορεντάνο, φίλος καί συνεργάτης τοῦ Γκιών, ὑπέρ τοῦ ὁποῖου εἶχε δραστηριοποιηθεῖ.

Πότε περιῆλθε στόν Γκιών τό προξενικό ἀξίωμα, δέν εἶναι γνωστό· πάντως μετά τόν Ἰούνιο τοῦ 1684, ἀφοῦ ὡς τότε τό κατεῖχε ὁ Ναδάλες. Τοῦ Γκιών, ὡς προξένου Γαλλίας στή Σίφνο, εἶναι γνωστές δύο ἐπιστολές, τῆς 8-7-1694 καί τῆς 29-3-1699²⁴. Τό 1700 τόν συνήντησε, κατά τήν ἐπίσκεψή του στή Σίφνο, ὁ Γάλλος περιηγητής Tournefort, ὁ ὁποῖος τόν χαρακτήρισε ἄνθρωπο λόγιο καί γλωσσομαθῆ καί κάτοχο τῆς σφραγίδας τοῦ προτελευταίου δυνάστη τῆς Σίφνου Νικολάου Ἀγ. Γοζαδίνου²⁵. Τό 1723 τόν συνήντησε καί ὁ ἀποστολικός ἐπισκέπτης Luigi Guarchi, ὁ ὁποῖος στίς 16 Ἰουλίου λειτούργησε καί ἔδωσε «τό χρῆσμα σέ τρεῖς νέους πού διέθεταν τήν κατάλληλη ἡλικία, τῆς οἰκογε-

20. Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη, Ραδιουργίες...

21. Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη, Ὁ πρῶτος Κάρολος Γκιών τῆς Σίφνου καί ὁ ἱστορικός Κάρολος Γκιών, 1680-1902, ἔφημερ. «Σίφνος» φφ. Νοεμβ. Δεκέμβρ. 1989 καί Ἰανουαρ. - Ἰουλίου / Αὐγούστου 1990.

22. Αὐτόθι.

23. Slot, Ἐκκλησιαί, σελ. 278.

24. Συμμεωνίδη, Ὁ πρῶτος Κάρολος Γκιών κ.λπ., ὅπου δημοσιεύτηκαν καί οἱ δύο ἐπιστολές.

25. Joseph Pitton de Tournefort, Relation d'un voyage du Levant, Amsterdam 1718, tom. I, p. 68.

νείας τοῦ μουσιοῦ Κάρολο Γκιών, ὑπηκόου Γάλλου καί προσωπικότητας πράγματι εὐγενούς, ἐμπειρῆς καί χαρισματικῆς...»²⁶. Πάντως ὁ Guarchi δέν τόν ἀποκαλεῖ πρόξενο, ἀλλ' ἀπλῶς «ὑπήκοο Γάλλο». Ἐντεκα χρόνια ἀργότερα, στίς 21-10-1734, σέ βάπτισή πού ἔγινε στήν Κίμωλο, ἀναφέρεται ὅτι μάρτυρας σ' αὐτήν (κατά τό καθολικό δόγμα), ἦταν «ὁ Charles Guion, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ πατρός του Ἰωσήφ, ὑποπρόξενος Γαλλίας εἰς Σίφνον»²⁷.

Θεωρῶ ὅτι ἡ μαρτυρία αὐτή δέν ἔχει ἀποδοθεῖ σωστά, ἂν καί δέν μπόρεσα νά τήν ἐλέγξω. Ἐχω τή γνώμη ὅτι ὁ Κάρολος Γκιών τοῦ Ἰωσήφ, ὁ μάρτυρας στή βάπτισή, δέν εἶναι ὁ, ἀπό τοῦ ἔτους 1684, πρόξενος, ἀλλ' ἐγγονός τοῦ τελευταίου καί ὅτι ἡ ὀρθή διατύπωση τῆς μαρτυρίας εἶναι:

«ὁ Charles Guion, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ πατρός του Ἰωσήφ, ὑποπρόξενος Γαλλίας εἰς Σίφνον».

Πιστεύω δηλαδή ὅτι τό προξενικό ἀξίωμα κατεῖχε αὐτή τήν ἐποχή ὁ Ἰωσήφ Γκιών, γιός τοῦ, ἀπό τοῦ ἔτους 1684, προξένου Καρόλου Γκιών, τόν ὁποῖο καί διαδέχτηκε.

7. ΙΖΕΠΠΟΣ ΓΚΙΩΝ

Τή γνώμη μου στηρίζω σέ μαρτυρία τῆς 26-2-1737, κατά τήν ὁποία, σέ ἔγγραφο ρύθμισης ζητημάτων πού ἀνέκυψαν μετά τή δημοσίευση τῆς διαθήκης τοῦ ἀποβιώσαντος οἰκονόμου Σίφνου Γοζαδίνου, προσυπέγραψε, μεταξύ ἄλλων μαρτύρων, καί ὁ «Ἰζέππος Γκιών, πρόξενος». (Ἰζέππος = Giuseppe = Ἰωσήφ)²⁸. Στήν ἄποψη ὅτι ὁ Ἰωσήφ ἦταν πρόξενος καί τό 1734 καταλήγω, ἐπειδή ὁ Κάρολος Γκιών πατέρας πρέπει νά ἦταν τότε περασμένης ἡλικίας, τουλάχιστον 75 χρόνων, ἂν θεωρήσουμε ὅτι τό 1679/1680, πού ἔφτασε στή Σίφνο, πρέπει νά ἦταν, τό λιγότερο, 20 χρόνων.

Ἄλλες πληροφορίες γιά τόν Ἰζέππο Γκιών στό ἀξίωμα τοῦ προξένου, δέν ἔχουμε. Γνωρίζουμε ὅμως ὅτι συνῆψε δύο γάμους, εἶχε θυγατέρα ὀνόματι Πελαγία, «ἥτις ἦτο τρελλή», γι' αὐτό καί τήν ἔκλεισε στό μοναστήρι τοῦ Χρυσοστόμου στή Φυτειά²⁹ καί ὅτι ὁ ἴδιος ἀπεβίωσε πρό τῆς 31-12-1782³⁰.

26. Συμμεωνίδη, Ὁ πρῶτος Καρ. Γκιών κ.λπ.

27. Slot, Ἐκκλησιαί, σελ. 261.

28. Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη, Ἱστορικά Ἀγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος Σίφνου, Ἀθήνα 1991, σελ. 55-56.

29. Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη, Μοναστήρια τῆς Σίφνου, Ἀθήνα 1984, σελ. 100 κ.ἄ.

30. Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 404-405.

8. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΖΑΦ. ΜΑΤΣΑΣ

Από τά διακεκριμένα στελέχη τῆς κοινωνίας Σίφνου, ὁ Κωνσταντῖνος Ζαφ. Μάτσας πρόξενος τῆς Γαλλίας περί τό ἔτος 1750, χωρίς ἄλλες λεπτομέρειες³¹. Φαίνεται ὅτι, ἐπί τῶν ἡμερῶν του, τό ἀξίωμα τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας στή Σίφνο πέρασε, ἀπό τούς Γκιών, στήν οἰκογένεια τῶν Μάτσα.

9. ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΤΣΑΣ

Δέν εἶναι γνωστές λεπτομέρειες γιά τήν οἰκογενειακή σχέση του μέ τόν ἀνωτέρω Κων. Ζαφ. Μάτσα. Σέ δύο σημειώματα τοῦ Ἐπαρχείου Σίφνου, γιά τή μή πληρωμή φορολογικῶν ὑποχρεώσεων τῶν ἐτῶν 1822 καί 1823 τῶν προξένων τοῦ νησιοῦ, ἀναγράφεται καί ὁ «Νικόλαος Μάτσα ὑποκόνοσολος Γαλλίας»³².

10. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΩΝ. ΜΑΤΣΑΣ

Τέκνο τοῦ ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθμ. 8 προξένου, «χρηματίσας χρόνους ἱκανούς ἐκ τῶν σημαντικῶν προεστώτων» τῆς Σίφνου, διορίστηκε στίς 29 Σεπτεμβρίου 1820 κοτζάμπασης τοῦ νησιοῦ³³, ἀξίωμα ἀπό τό ὁποῖο ἐξέπεσε ἀμέσως μετά τήν κήρυξη τῆς Ἐπανάστασης λίγους μῆνες ἀργότερα. Τό 1829 ἀναφέρεται ὡς προξενικός πράκτορας τῆς Γαλλίας, ὁ ὁποῖος, κατά Μάρτιο τοῦ ἴδιου ἔτους διευκόλυνε τήν ἐπιτροπή ἀρχιερέων πού περιέρχονταν, μέ κυβερνητική ἐντολή, τά νησιά, νά μεταβεῖ ἀπό τή Σίφνο στήν Πάρο· διέθεσε πρὸς τοῦτο πλοῖο καί 70 γρόσια ναῦλο πού καθυστέρησαν νά τοῦ καταβληθοῦν, ὅποτε ἔγραφε στίς 24 Σεπτεμβρίου 1829 στόν Γραμματέα τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Νικ. Χρυσόγελο σέ ὕφος αὐστηρό ζητώντας τήν τακτοποίηση τοῦ ζητήματος. Τήν ἐπιστολή ὑπέγραψε: «G. MASSEZ, γαλλικός πράκτωρ»³⁴. Μέ τήν αὐτή ἰδιότητα, τοῦ προξενικοῦ πράκτορα τῆς Γαλλίας, καταγράφηκε στήν ἀπογραφή πού διενεργήθηκε τόν ἴδιο χρόνο³⁵, ὅπως καί σέ πίνακα τῶν χρεῶν τοῦ Κοινοῦ ἐπί τουρκοκρατίας πού καταστρώθηκε τό 1830³⁶. Ζητοῦσε νά τοῦ καταβληθοῦν 1000 γρόσια πού «ἐξόδευσε ἐἰς τάς ὑστάτας ἡμέ-

31. Ἐφημερ. «Σίφνος», φ. Μαρτίου 1898.

32. «Σιφνιακά», τόμ. Α' (1991), σελ. 25.

33. Βασιλ. Βλ. Σφυρόερα, Ἐγγραφα τῆς Νήσου Σίφνου (1785-18200) ἐκ τῆς Συλλογῆς Γεωργίου Σ. Μαριδάκη, ἀνάτυπο ἀπό τήν Ἐπετηρίδα τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου», τόμ. 17 (1967), σελ. 41-42.

34. Γ.Α.Κ./Ἰπουργ. Παιδείας, «Ἐκκλησιαστικά», 1829 Σεπτ. καί «Σχολικά» Νοέμ. 1829.

35. Γ.Α.Κ./Γεν. Γραμματεία, φάκ. 195.

36. Βλ. στόν παρόντα τόμο σελ. 103.

ρας τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας, καθ' ὃν καιρόν εἶχε διωρισθῆ ἀρχιπρόκριτος» Σίφνου, δηλ. τούς λίγους μῆνες πού διετέλεσε κοτζάμπασης.

11. ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΑΟΣ

Ὁ Ἰωάννης Μπαός διορίστηκε ὑποπρόξενος Ἀγγλίας στίς 28-4-1817 ἀπό τόν Ἀγγλο πρόξενο στή Σμύρνη Weir³⁷. Τό 1822, «διά τό γῆρας» του, τό ἀξίωμα παρεχώρησε στόν γιό του Πέτρο, ἄν καί ἐξακολούθησε νά ὑπογράφει ὡς ὑποπρόξενος ἀπευθυνόμενος στά τοπικά διοικητικά ὄργανα τῆς Ἐπανάστασης, ἀλλά καί νά χαρακτηρίζεται ἀπ' αὐτά «ὁ γέρον κόνσολος»³⁸. Αὐτός καί, κυρίως, ὁ γιός του Κωνσταντῖνος, ὑπῆρξαν ὑποκινητές ἀναταραχῆς στή Σίφνο τόν πρῶτο καιρό τῆς Ἐπανάστασης. Τά γεγονότα ἔχουν ἤδη περιγραφεῖ λεπτομερῶς³⁹.

12. ΠΕΤΡΟΣ ΙΩ. ΜΠΑΟΣ

Ὁ Πέτρος Ἰω. Μπαός ἀναφέρεται ὑποπρόξενος Ἀγγλίας τό 1822⁴⁰. Διαδέχτηκε δηλ. στό ἀξίωμα τόν πατέρα του, ἄγνωστο ὅμως πότε ἀκριβῶς. Παρ' ὅλο τοῦτο, εἶναι γνωστά δύο ἔγγραφα τῆς 11-10-1823 πρὸς τίς τοπικές Ἀρχές, τά ὁποῖα ὑπέγραψε ὁ Ἰωάννης Μπαός ὡς ὑποπρόξενος⁴¹. Ἀκόμη, στίς 14-9-1823, ὁ Ἐπαρχος Σίφνου Παναγ. Καραϊωάννης, πληροφόρησε τούς Ὑδραίους ὅτι, «... ὁ νέος Ἀγγλικός ὑποκόνοσολος Κωνσταντῖνος Μπαός ἐξεκίνησεν, ὡς λέγει, διά Σύρον καί ἐκεῖθεν εἰς Σμύρνην...»⁴², ἐνῶ τόν ἐπόμενο χρόνο 1824, Φεβρουαρίου 22, ὁ Πέτρος Μπαός, console Britannico in Sifanto, ἐπικύρωσε πληρεξούσιο τῆς μητέρας του πρὸς τόν γιό της καί ἀδελφό του Κωνσταντῖνο γιά τήν εἰσπραξή διαφόρων χρεῶν τρίτων⁴³.

Οἱ ἀνωτέρω πληροφορίες, πού ἐμφανίζουν τά ἄρρενα μέλη τῆς οἰκογένειας Ἰωάννη Μπαοῦ ὑποπροξένους τῆς Ἀγγλίας τήν ἴδια ἐποχή, δημιουργοῦν σύγχυση, πού εἶναι ἀπότοκη τῆς ἀναταραχῆς πού ἐπικράτησε στή Σίφνο κατά τή διετία 1822-1824 μέ πρωταγωνιστές αὐτά τά ἴδια καί, κυρίως, τόν Κωνσταντῖνο Μπαό. Τά γεγονότα εἶναι ἤδη γνωστά καί ἔχουν περιγραφεῖ λεπτομερῶς στόν Α' τόμο τοῦ περιοδικοῦ. Πρέπει νά θεωρήσουμε ὅτι ὑποπρόξενος ἦταν ἕνας, ὁ Πέτρος Μπαός, ἄνθρωπος

37. Ἐφημερ. «Σίφνος», φ. 150-151, Αὐγ. Σεπτ. 1944, σελ. 7.

38. «Σιφνιακά», τόμ. Α' (1991), σελ. 21-22, 24-25.

39. Ὁ.π.π., σελ. 5-60.

40. Ἀρχεῖον Ὑδρας, τόμος Η', σελ. 229-230.

41. «Σιφνιακά», ὁ.π.π. σελ. 21-22.

42. Ἀρχεῖον Ὑδρας, τόμ. Θ', σελ. 429.

43. Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 170-177.

συνετός και διαλακτικός, χαρακτήρας αντίθετος μ' ἐκεῖνον τοῦ πατέρα καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του, πού ἦταν ἐγωῖστές, αὐταρχικοί καὶ ἐπηρμένοι. Οἱ δύο τελευταῖοι, στήν ὀργή τους κατά τή διαμάχη μέ τίς τοπικές ἐπαναστατικές Ἀρχές, δῆλωναν δῆθεν Ἄγγλοι ὑπῆκοοι, μή ὑποκείμενοι στίς κυβερνητικές ἀποφάσεις, φορολογίες κλπ., ἐπειδή ἔβλεπαν νά παραγκωνίζονται ἀπό τή διοίκηση τοῦ τόπου, πού ἦταν ἡ πραγματική αἰτία τῆς ὅλης ἀντίδρασής τους.

Ὑποπρόξενος λοιπόν διατελοῦσε ὁ Πέτρος Ἰω. Μπᾶος, γιά τόν ὁποῖο, στόν πίνακα ἀπογραφῆς τῶν κατοίκων Σίφνου ἔτους 1830, σημειώνεται ἰδιαίτερη παρατήρηση, ὡς ἑξῆς:

«Ἐκ τῶν ἐνταῦθα Προξένων, ὁ κύριος Πέτρος Ἰ. Πᾶος, μ' ὄλον ὅτι ἐνεργεῖ τοῦτο τό Δημόσιον ὑπούργημα τῆς Μ. Βρετανίας ἰκανούς χρόνους πρό τῆς Ἐπαναστάσεως, δέν ἔλειψεν ὅμως ποτέ, οὔτ' αὐτός ἀτομικῶς, οὔτε ὅλη τούτων ἡ Μπαίικη οἰκογένεια νά προσφέρουν προθύμως τήν κατά δύναμιν χρηματικήν προσφοράν του, τόσον εἰς τάς ἐθνικάς ἀνάγκας, ὅσον καί εἰς τάς μερικάς τῆς Νήσου μας, ὅπως ποτέ αὐταί εἶχον»⁴⁴.

Εἶναι φανερό ὅτι ἡ παρατήρηση γράφτηκε μέ παράκληση τοῦ Πέτρου Μπάου, ὁ ὁποῖος θέλησε νά ἐξηγήσει ὅτι αὐτός καί ἡ οἰκογένειά του δέν εἶχαν πράγματι λόγους νά εἶναι ἀντίθετοι μέ τήν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ καί οικονομικά συνεισέφεραν γιά τήν ἐπιτυχία τῆς Ἐπανάστασης (βλ. στή σελίδα 119 τοῦ παρόντος τόμου) καί, γενικά, συμμετεῖχαν πάντοτε στήν ἰκανοποίηση τῶν τοπικῶν ἀναγκῶν. Αἰσθάνονταν ἄσχημα ὁ δυστυχῆς, μετά τά τραγικά ἀποτελέσματα πού εἶχαν γιά τόν πατέρα καί τόν ἀδελφό του τά γεγονότα πού δημιούργησε ἡ ἔπαρση καί ὁ ἐγωῖσμός τους.

Τό σημειούμενο στήν ἀνωτέρω παρατήρηση, ὅτι τοῦτος διατελοῦσε ὑποπρόξενος «ἰκανούς χρόνους πρό τῆς Ἐπαναστάσεως», ἄν δέν εἶναι ὑπερβολή γιά λόγους ἐντυπωσιασμοῦ, περιορίζει τή θητεία τοῦ πατέρα του στό ἀξίωμα (τό ὁποῖο τοῦ παραχωρήθηκε τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1817) σέ σύντομο χρονικό διάστημα. Τέλος, γνωρίζουμε ὅτι ὁ Πέτρος Μπᾶος κατεῖχε τό ἀξίωμα τοῦ ὑποπρόξενου Ἀγγλίας καί κατά τά ἔτη 1832-1835, ὑπαγόμενος διοικητικά στόν Ἀγγλο πρόξενο τῆς Σύρας⁴⁵.

13. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΡΕΖΑΝΗΣ

Ὁ Παναγιώτης Παπαγιάννη Πρεζάνης, σέ πληρεξούσια πού ἐκδόθηκαν τό 1821 γιά τήν εἰσπραξη χρεῶν ἀπό δάνεια πού χορήγησαν οἱ

44. Γ.Α.Κ./Γέν. Γραμματεία, φάκ. 195.

45. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ἐπιτομαί ἐγγράφων τοῦ Βρετανικοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, τόμος Α', Μέρος Β', Ἀθήναι 1975, σελ. 712 καί τόμος Β' (1979), σελ. 6-7.

Ἰωάννης καί Κωνσταντῖνος Μπᾶος, πατέρας καί γιός ἀντίστοιχα, φέρεται χρεώστης τους ἀπό τό 1815, χαρακτηρίζεται δέ «πρόξενος» χωρίς, ἀτυχῶς, προσδιορισμό τῆς χώρας πού ἐκπροσωποῦσε⁴⁶. Στόν πίνακα ἀπογραφῆς πληθυσμοῦ τῆς Σίφνου ἔτους 1830, δέν ἀναγράφεται στούς προξένους.

14. ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ

«Ἀντιπρόξενος Ὀλλάνδας», ἀναγράφεται στόν ἀπογραφικό πίνακα⁴⁷. Σέ ἀντίγραφο διαθήκης τοῦ Δευτερεύοντος Σίφνου, τό ὁποῖο ἐπικυρώθηκε στίς 13 Σεπτεμβρίου 1829 ἀπό «τό Ἀντιπροξενεῖον τῶν Κάτω Χωρῶν», τήν ἐπικύρωση, «ἐν ἀπουσία τοῦ ἀντιπροξένου κυρίου Δ. Μυτιληναίου», ἐνήργησε «ὁ Διευθυντής αὐτοῦ Ι. Λειμβαῖος»⁴⁸. Περί τοῦ Δημ. Μυτιληναίου δέν ὑπάρχουν ἄλλες πληροφορίες. Ἀντίθετα, γιά τόν Ἰωάννη Λειμβαῖο ἀναφέρεται ὅτι, ὅταν αὐτός ἐκλέχτηκε ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐπαρχίας γιά νά μετᾶσχει στίς ἐργασίες τῆς Βουλῆς κατά τό 1827, κατηγορήθηκε, προκειμένου ν' ἀκυρωθεῖ ἡ ἐκλογή του, ὅτι «ἐπαρρησιάσθη καί παρρησιάζεται ἐπίτροπος τοῦ ἐνταῦθα Ὀλλανδικοῦ Ἀντιπροξενείου καί Σερίφιος τήν πατρίδα»⁴⁹, ὅτι δηλ. ἦταν προξενικός πράκτορας τῆς Ὀλλανδίας.

15. ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΡΟΚΟΣ

Ὁ Ἰωάννης Πρόκος ἐμφανίζεται προξενικός πράκτορας Γαλλίας στήν Σίφνο κατά τό 1832. Προφανῶς διαδέχτηκε τόν Γεώργιο Κων. Μάτσα (ἀριθ. 10), ἄγνωστο ὅμως πότε ἀκριβῶς. Στίς 30 Ἀπριλίου, 21 Ἰουνίου καί 31 Σεπτεμβρίου θεώρησε ἰσάριθμες βεβαιώσεις τῆς Δημογεροντίας Σίφνου ὑπέρ τῶν Ἰωάννη Μιλλιόνη, ἐτῶν 36, Νικόλαο Μηνᾶ, ἐτῶν 25 καί Φίλιππο Ἀποστολίδη, ἐτῶν 31, Σιφνίων καί κατοίκων Σίφνου, προκειμένου νά μεταβοῦν στήν Κωνσταντινούπολη⁵⁰. Οἱ προξενικές θεωρήσεις, γραμμένες ἰταλικά τῶν δύο πρώτων καί γαλλικά τοῦ τελευταίου, ἐπεῖχαν θέση διαβατηρίου γιά τήν ἐξοδό τους ἀπό τό Κράτος. Ἡ θεώρηση γιά τόν Νικόλαο Μηνᾶ ἔχει ὡς ἑξῆς:

«No 141

Visto in questo Ufficio del Agiente Consolae di Francia in Sifanto,

46. Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 175-177.

47. Γ.Α.Κ., ὁ.π.π.

48. Ι.Σ. Ράμφου, Ἡ διαθήκη τοῦ Δευτερεύοντος Σίφνου, ἐφημερ. «Σιφναϊκά Νέα», φ. Ἰανουαρ. 1949, σελ. 4-5.

49. Ἐφημερ. «Σίφνος», φ. 148/Ἰουλίου 1944, σελ. 19.

50. Γ.Α.Κ./Λ. 16.

parte per Constantinopoli Νικόλαος Μηνᾶς, che possa apresentarsi nella Cancilleria de Francia in Constantinopoli.

Li 21 Giugno 1832

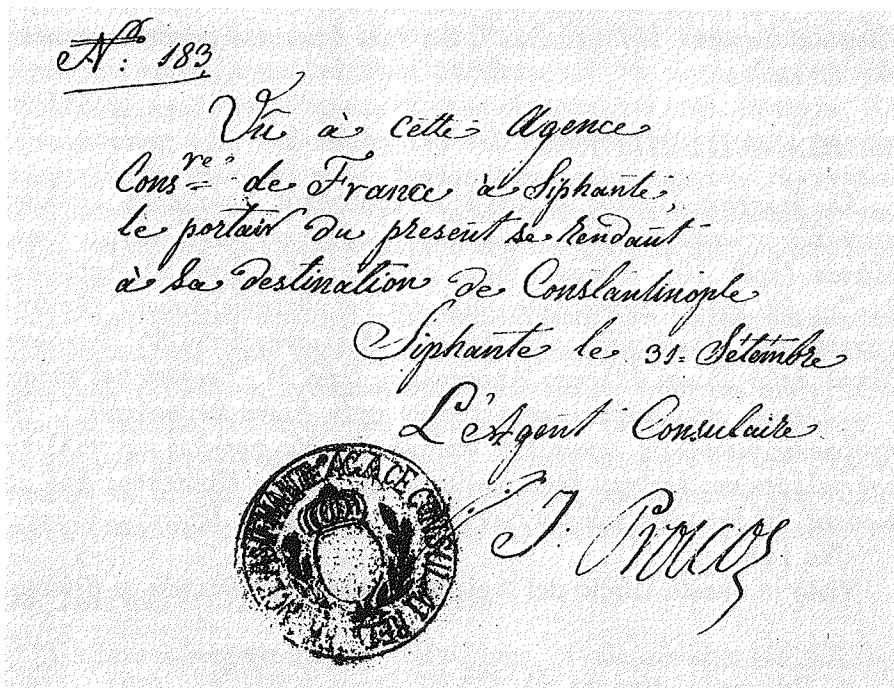
L' Agent Consulaire

G. Procos»

Ἀξιοσημείωτο εἶναι ὅτι ὁ Ι. Πρόκος, μπροστά ἀπό τήν ὑπογραφή του, ἔβαζε τό τεκτονικό σύμβολο τῶν δύο παραλλήλων γραμμῶν μέ τίς ἐνδιάμεσες τελεῖες.

16. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΕΝΕΓΑΚΗΣ

Μέ Βασιλ. Διάταγμα τῆς 3/15 Δεκεμβρίου 1835 «περί ἀναγνωρίσεως Αὐστριακῶν ὑποπροξένων καί προξενικῶν πρακτόρων εἰς τάς Κυκλάδας κ.λπ.», ἀναγνωρίστηκε προξενικός πράκτορας τῆς Αὐστρίας στή Σίφνο ὁ Κωνσταντῖνος Μενεγάκης⁵¹. Εἶναι ὁ τελευταῖος γνωστός μας προξενικός ὑπάλληλος.

Σφραγίδα καί βεβαίωση τοῦ προξενικοῦ πράκτορα Ἰωάννη Πρόκου.

51. Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως, ἀριθ. φ. 21/20-12-1835.

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΧΡΕΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΟΠΟΙΑ, «ΕΠΙ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ, ΥΠΕΠΕΣΕΝ Η ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΙΦΝΟΥ» (1784-1821)

Ι. Στίς ἀρμοδιότητες τῶν «ἐπιτρόπων» τοῦ Κοινοῦ τῆς Σίφνου, δηλ. τῶν προΐσταμένων τῆς τοπικῆς Διοίκησης, ἀνήκε καί ἡ λήψη ἀποφάσεων γιά τή σύναψη δανείων πρός ἀντιμετώπιση διαφόρων ἀναγκῶν τῆς Κοινότητος. Ἄγνωστο παραμένει ἂν, γιά τίς ἀποφάσεις αὐτές καί τήν ἐνεργοποίησή τους, ἔπρεπε νά ὑπάρχει, κάθε φορά, προηγουμένη σύμφωνη γνώμη τῆς Γενικῆς Συνέλευσης τῶν κατοίκων, δηλ. τοῦ ἀνωτάτου Ὁργάνου τῆς Διοίκησης, ἢ ἂν, αὐτή, κατά τήν ἐκάστοτε ἐκλογή τῶν ἐπιτρόπων (συνήθως ἐτησίαι), παρεῖχε πρός αὐτούς σχετική ἐξουσιοδότηση γιά τή σύναψή τους. Ὁ δανεισμός πάντως συνομολογεῖτο μέ τήν ἐκδότη «ὀμολογιῶν», πού ἦταν ἔγγραφα εἰδικοῦ τύπου μέ περιεχόμενο χρεωστικῆς ἀπόδειξης¹, τά ὅποια ἀποκτοῦσαν ἐγκυρότητα, ὄχι μόνο μέ τίς ὑπογραφές τῶν ἐπιτρόπων, ἀλλά καί τῶν προκρίτων καί τῆς σφραγίδος τους μέ τή σφραγίδα τῆς Κοινότητος².

Ὁ γενικός αὐτός κανόνας διατυπώθηκε βάσει τῶν στοιχείων τῶν περιεχομένων σέ μικρό ἀριθμό δανειακῶν ὀμολογιῶν πού ἔχουν δημοσιευτεῖ³. Ὁμως στή Σίφνο φαίνεται πώς ὑπῆρξαν καί ικανές παρεκκλίσεις ἀπ' αὐτόν, ιδιαίτερα πρός τά τέλη τῆς τουρκοκρατίας, ἄγνωστο γιά ποιόν ἀκριβῶς λόγο. Ἀκόμη, δέν ἔχουν ἐξηγηθεῖ ικανά ζητήματα νομικῆς φύσεως, κατά τίς ἀναλύσεις τῶν στοιχείων τῶν ὀλίγων αὐτῶν ὀμολογιῶν, ἢ ἔχουν προσεγγισθεῖ μέ εἰκασίες ἢ τά ἰσχύοντα σέ ἄλλες περιοχές πού, κατά πᾶσα πιθανότητα, δέν ἐφαρμόζονταν στή Σίφνο⁴. Πρόσθετα στοιχεῖα θά συντελέσουν προσεχῶς στήν ὀριστική ἐπίλυση τῶν ζητημάτων αὐτῶν.

1. Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 55

2. Ὁ.π.π. καί σελ. 67.

3. Ὁ.π.π. σελ. 66, 345, 408 καί Καρόλου Γκιών, Ἱστορία τῆς Σίφνου, σελ. κγ' κδ' καί κε'.

4. Πετροπούλου, ὁ.π.π. βλ. τίς ἀναλύσεις σέ πολλά ἔγγραφα.

Κατά τή δική μας αντίληψη, τό θεσμικό πλαίσιο αὐτοδιοίκησης τῆς Σίφνου δέν ὑπῆρξε στατικό, ἀλλ' ὑπέστη, κατά καιρούς, τροποποιήσεις καί προσαρμογές ἀνάλογα, προφανῶς, μέ τίς περιστάσεις ἢ ἀνακύψασες ἀνάγκες, ὥστε νά γίνει ἀποτελεσματική καί εὐέλικτη ἡ λειτουργία τῶν ὀργάνων καί τῆς Κοινότητος. Σέ ἐπίρρωση τῆς ἀποφῆς μας ἔρχεται ἡ δημοσιευομένη κατωτέρω «Καταγραφή» μεγάλου ἀριθμοῦ κοινοτικῶν δανείων τῆς περιόδου 1784-1821, τά στοιχεῖα τῶν ὁποίων δέν ἐμφανίζουν ὁμοιομορφία στό τυπικό μέρος σύναψῆς τους, ὁμολογουμένων ὅμως ἀρμοδίως «νομίμων καί ἀποδεδειγμένων χρεῶν»⁵. Γνωρίζουμε, ἐπίσης, ὅτι καί ἡ ἀρχή τῆς διοίκησης τῆς Κοινότητος ἀπό δύο, συνήθως, ἐπιτρόπους μέ ἐτήσια θητεία, «παραβιάσθηκε» στή Σίφνο, μέ συγκατάθεση τῶν κατοίκων, πού τήν ἀνέθεσαν, ἐπί πολλά χρόνια, σέ ἕναν μόνο ἐπίτροπο, ὅπως τόν Βασίλειο Λογοθέτη (ἀπό 1637-1659)⁶, τόν Πέτρο Ρόζα (1659-1662)⁷ καί τούς ἀδελφούς Κοντόσταυλους, τόν Μιχελέτο (1662-1667)⁸ καί τόν Γάσπαρο (1669-1684)⁹, τούς Ἄνδριους.

Ἔτσι καί ἀπό τήν ἐν λόγῳ «Καταγραφή τῶν χρεῶν, εἰς ἅ, ἐπί τῆς Ὁθωμανικῆς Ἐξουσίας, ὑπέπεσαν ἡ Κοινότης τῆς Νήσου Σίφνου», εἶναι δυνατόν νά συναχθοῦν ἄλλα στοιχεῖα καί συμπεράσματα, τόσο γιά τό νομικό πλαίσιο σύναψῆς τῶν δανείων καί τίς διαφοροποιήσεις του, ὅσο καί γιά λεπτομέρειες τῆς, κατά καιρούς, πολιτικῆς διοίκησής της. Ἡ ἐν λόγῳ «Καταγραφή», ἔτους 1830, περιέχει τά βασικά στοιχεῖα 149 δανείων ὅπως καί ἀριθμό ἄλλων χρεῶν τῆς Κοινότητος, ἀπόκειται δέ στά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους μέ τήν ἀρχειακή ἔνδειξη «Γενική Γραμματεία, Φάκελλος 238/Β'».

II. Ἡ καταγραφή πραγματοποιήθηκε κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Προσωρινοῦ Διοικητηρίου Νάξου πρὸς τή Δημογεροντία Σίφνου κατά τίς «περὶ κοινῶν χρεῶν» διατάξεις, τίς ὁποῖες γνωστοποίησε μέ τή διαταγή του τό Διοικητήριο. Ἡ Δημογεροντία ἀκολούθως, «προσκαλέσασα πάντας τοὺς τῆς Νήσου ταύτης κατά καιρόν χρηματήσαντας Νοτάρους καί τοὺς

5. Βλ. τό ἔγγραφο τῆς Δημογεροντίας Σίφνου πού δημοσιεύεται κατωτέρω πρὸ τοῦ καταλόγου τῶν χρεῶν.

6. Συμεωνίδη, Ἱστορία, σελ. 177. Βλ. γι' αὐτόν στοῦ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Βασίλειος Λογοθέτης, ὁ μεγάλἐμπορος Σίφνου καί τῶν Κυκλάδων, στά «Σίφνιακά» ΣΤ' (1996-1998), σελ. 7 ἐπόμ.

7. Συμεωνίδη, Ἱστορία, σελ. 177.

8. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἀνδριακά ἱστορικά ἔγγραφα ἀπὸ ἰταλικές ἀρχειακές πηγές (1629-1723), στά «Ἀνδριακά Χρονικά», τόμ. 22 (1994), σελ. 92.

9. Συμεωνίδη, Ἱστορία, σελ. 177 καί Ἀνδριακά ἱστορ. ἔγγραφα, σελ. 94.

εἰδημονεστέρους ἐγγχωρίους καί προεστούς» σέ σύσκεψη, συγκρότησε, μέ τή σύμφωνη γνώμη ὄλων, γιά τήν πραγματοποίηση «τοῦτου τοῦ ἔργου, πενταμελῆ ἐπιτροπήν», τήν ὁποία μάλιστα διόρισε μέ ἔγγραφο τῆς («ἔκλεξαν ἐγγράφως», ὅπως ἀναφέρεται). Ἡ ἐπιτροπή, «διελθοῦσα πάντας τοὺς κοινούς κώδικας μετὰ σκέψεως βαθείας καί ἀκριβοῦς παρατηρήσεως», κατέγραψε «πάντα τά νόμιμα καί ἀποδεδειγμένα χρέη εἰς κατάλογον χωριστόν ἐν πρὸς ἕν» μέ τά στοιχεῖα τους, δηλ. τή χρονολογία σύναψῆς ἐκάστου δανείου, «τόν δανειστήν, τό ποσόν τῶν ὁμολογιῶν καί τῶν ἄνευ ὁμολογιῶν καί τὰς συμφωνίας τῶν τόκων»¹⁰. Ἡ διατύπωση «πάντα τά νόμιμα καί ἀποδεδειγμένα χρέη», δέν πρέπει νά μᾶς ὀδηγήσει στή σκέψη ὅτι ὑπῆρχαν καί μὴ νόμιμα δάνεια, ἀλλ' ἔχει τήν ἔννοια τοῦ πράγματι συνόμου ὄλων τῶν χρεῶν πού κατεγράφησαν στόν κατάλογο, παρά τίς ἐμφανιζόμενες σ' αὐτόν τυπικές διαφορές, ὅπως λ.χ. ὁμολογίες ἐνσφράγιστες καί ὑπογεγραμμένες ἀπὸ τοὺς προκρίτους, ὁμολογίες χωρὶς σφραγίδα μέ μόνες τίς ὑπογραφές τῶν τελευταίων, δάνεια χωρὶς τήν ἐκδοση ὁμολογιῶν ἢ μέ μόνη τήν ὑπογραφή τοῦ «ἐπιστάτου» ἢ τοῦ «ἀπεσταλμένου» π.χ. στήν Κωνσταντινούπολη (γιά τήν πληρωμὴ φόρων μέ τήν ἐκεῖ σύναψη δανείου) κ.λπ. Ὅλες αὐτές οἱ «παρατυπίες» φαίνεται πῶς δέν ἐπηρρέαζαν τήν ἐγκυρότητα τῶν δανεισμῶν, εἴτε γιὰτί ὑπῆρχαν σχετικὲς ἐξουσιοδοτήσεις πρὸς τοῦτο, εἴτε γιά ἄλλους πραγματικούς λόγους πού δέν γνωρίζουμε.

Μετά τήν περαίωση τοῦ ἔργου τῆς ἐπιτροπῆς, καί αὐτή ἡ Δημογεροντία «ἐπεξεργασθεῖσα μέ ἀκριβῆ ἔρευναν» τά στοιχεῖα τοῦ καταλόγου πού κατέστρωσε ἡ πρώτη, ἐπεκύρωσε τό περιεχόμενό του μέ τίς ὑπογραφές τῶν μελῶν της καί τῶν προκρίτων, τόν σφράγισε μέ τή σφραγίδα τῆς Κοινότητος καί τόν ἀπέστειλε στό Προσωρινό Διοικητήριο Νάξου μέ ἔγγραφο τῆς 27 Ἰανουαρίου 1830¹¹.

III. Ὅπως ἤδη ἀναφέρθηκε, γιά τήν κατάστρωση τοῦ καταλόγου τῶν χρεῶν ἀπὸ δάνεια, ἡ Δημογεροντία ἐπιστράτευσε «πάντας τοὺς τῆς νήσου ταύτης κατά καιρόν χρηματήσαντας Νοτάρους» (ἰταλ. notaiο = συμβολαιογράφος) τῆς Κοινότητος, οἱ ὁποῖοι, κατά τή διάρκεια τῆς θητείας τους εἶχαν, προφανῶς, ἐνεργὸ συμμετοχὴ στήν ἐκδοση τῶν ὁμολογιῶν καί τήν καταγραφή τους «εἰς... τοὺς κοινούς κώδικας», δηλαδή τά τηρούμενα στήν Καντζηλλαρία δημόσια βιβλία. Αὐτοί, λόγω πείρας, θά διαχώριζαν, ἀπὸ τά ἐξοφλημένα, τά ἀνεξόφλητα δάνεια, πού ἀποτελοῦσαν τό ὑφιστάμενο χρέος τῆς Κοινότητος.

10. Βλ. τό, πρὸ τοῦ Καταλόγου, ἔγγραφο τῆς Δημογεροντίας.

11. Αὐτόθι.

Ἡ ἀναφορά «πάντας τούς... νοτάρους», ἔχει βέβαια τὴν ἔννοια πολλῶν προσώπων ἢ ἔστω πέντε, ὅσοι δηλ. ὁ ἀριθμὸς τῆς ἐπιτροπῆς πού συγκροτήθηκε γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς καταγραφῆς. Πρέπει δὲ νὰ θεωρηθεῖ ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ τούς καντζηλλιέρηδες τῆς Κοινότητος, πού ἀσχοῦσαν καὶ καθήκοντα νοταρίου, δεδομένου ὅτι θὰ διενεργοῦσαν ἔλεγχο «εἰς... τούς κοινούς κώδικας», δηλ. τὰ δημόσια βιβλία πού φυλάσσονταν στὴν καντζηλλαρία, τὴ Γραμματεία τῆς Κοινότητος. Καὶ τὰ βιβλία, ἐπίσης, ἦταν πολλά («εἰς πάντας τούς κοινούς κώδικας»), ἀπὸ τὰ ὁποῖα, δυστυχῶς, δὲν ἔχει διασωθεῖ οὔτε ἓνα. Σ' αὐτὰ καταγράφονταν, προφανῶς σὲ μερίδες, τὰ δάνεια, ἄγνωστο ὅμως κατὰ ποιὸν τρόπο ἢ σύστημα πού, πολὺ πιθανόν, δὲν πρέπει νὰ ἦταν ἐνιαῖο ἀφοῦ, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ δημοσιευμένου καταλόγου, ἐμφανίζονται ἐλλειπεῖς ἐγγραφές, ὅπως μὴ ἀναγραφὴ ἐποχῆς σύναψης τῶν δανείων (βλ. τούς ἀριθμούς 13, 14, 15, 32, 48, 73, 101, 142, καὶ 144), ὕψους τοῦ τόκου (ἀριθ. 144) κ.ἄ. παραλείψεις. Σὲ ἄλλες περιπτώσεις σημειώνεται ὅτι ἀγνοοῦνται τὰ στοιχεῖα τῆς ὁμολογίας, «ἀπόντος τοῦ κρατοῦντος αὐτῆν» (ἀριθ. 32) ἢ «ὄντος εἰς Κωνσταντινούπολιν τοῦ χρεωστικοῦ ἐγγράφου» (ἀριθ. 48), ἢ «οὔσης τῆς ὁμολογίας εἰς Χίον» (ἀριθ. 101), ἐνῶ στὴν περίπτωση τῆς ὑπ' ἀριθ. 144 ὁμολογίας, γιὰ τὴν ὁποία σημειώνεται «ἀγνοοῦνται καὶ ὁ τόκος καὶ ἡ ἐποχὴ» ἐκδοσῆς τῆς, ἀναφέρεται ὅτι ἦταν «ἀσφράγιστος καὶ ὑπογεγραμμένη παρά τῶν Ἐπιστατῶν», μολοντί δὲν ὑπῆρχε τὸ στέλεχος τῆς (ἢ ἀντίγραφό του; ἂν ἐκδίδονταν εἰς διπλοῦν).

Τὰ ἐμφανιζόμενα ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν στοιχείων τοῦ καταλόγου ζητήματα, πού φανερώουν τοῦλάχιστον ἀταξία στὴν τήρηση τῶν βιβλίων, εἶναι δυσεξήγητα. Θὰ μπορούσε μάλιστα νὰ ὑποθέσει κάποιος, ὅτι ἡ πενταμελής ἐπιτροπὴ ἀνεζήτησε ἓναν πρὸς ἓνα τούς κατόχους τῶν ὁμολογιῶν, προκειμένου νὰ συγκεντρώσει τὰ στοιχεῖα τῆς, ἂν στό ἐγγράφο τῆς Δημογεροντίας δὲν ἀναγράφονταν ὅτι διεξήλθε «πάντας τούς κοινούς κώδικας».

IV. Ἀπὸ τὰ περιεχόμενα στὸν κατάλογο στοιχεῖα, μπορούμε νὰ ἐπισημάνουμε ἢ παρατηρήσουμε καὶ τὰ ἑξῆς:

1) Τὸ ὕψος τοῦ κοινοτικοῦ χρέους

Τὸ σύνολο τοῦ χρέους κατὰ τὴ σύνταξη τοῦ καταλόγου (ἔτος 1830) καὶ γιὰ μιά περίοδο δανεισμοῦ 24 χρόνων (1797-1821), συμπεριλαμβανομένου καὶ ἐνός ἰδιότυπου δανείου 2.500 γροσίων τοῦ ἔτους 1784 (τό ὑπ' ἀριθ. 81 τοῦ καταλόγου, γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ κάνουμε λόγο ἐκεῖ),

ἀνέρχονταν στό ποσόν τῶν 137.370 γροσίων¹², σημαντικό γιὰ τὴν ἐποχὴ σύναψης του.

Πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἦταν τὸ συνολικὸ ποσόν πού δανείσθηκε ἡ Κοινότητα κατὰ τὴν ἴδια περίοδο, ἀφοῦ στὸν κατάλογο καταγράφηκε μόνο τὸ ἀνεξόφλητο δημόσιο χρέος καὶ ὄχι καὶ ἐκεῖνο πού εἶχε ἤδη ἐξοφληθεῖ μέσα στὴν ἴδια περίοδο πού, δὲν ἀποκλείεται νὰ ἦταν ἐξ ἴσου σημαντικό. Ἄν διασώζονταν οἱ κοινοὶ κώδικες, θὰ γνωρίζαμε, ἴσως, περισσότερα στοιχεῖα.

2) Αἰτίες τοῦ δανεισμοῦ

Στὰ κείμενα τῶν ὁμολογιῶν δανεισμοῦ τῆς κοινότητος πού διασώθηκαν, ἀναγράφεται στερεότυπα ἡ αἰτία: «διὰ χρεῖαν καὶ ἀνάγκην τοῦ τόπου μας», χωρὶς ἐξειδίκευση, κάθε φορά, τῆς συγκεκριμένης αἰτίας, ὥστε ἡ διατύπωση αὐτὴ νὰ ἔχει ἀποβεῖ τυπικὸ ἢ μᾶλλον νομικὸ στοιχεῖο τοῦ κειμένου τῆς ὁμολογίας¹³.

Οἱ αἰτίες τοῦ δανεισμοῦ μπορεῖ νὰ ἦταν πραγματικές, δηλ. ἀπὸ ἐμφανιζόμενες ἀνάγκες ἢ ἀπλῶς ἀποταμιευτικές, ὅπως συνάγεται ἀπὸ συγκεκριμένα παραδείγματα:

α) Ὅταν λ.χ. ἡ Κοινότητα ἀδυνατοῦσε νὰ ἐξοφλήσει τίς τακτικὲς ἐτήσιες φορολογίες, πού ἐπιδιαικάζονταν ἀπὸ τὸ Κέντρο στὶς ἀρχές κάθε χρόνου, λόγω ἀδυναμίας καταβολῆς τους ἀπὸ τούς φορολογουμένους πολίτες ἢ ἀριθμὸ φορολογουμένων (π.χ. λόγω κακῆς ἐσοδείας ἢ κατα-

12. Ἄλλη πηγὴ, τῆς 15-6-1828, ἀναφέρει ὅτι «τὰ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως κοινὰ χρεῖα, ὅσα εἶναι καταγεγραμμένα, ἀριθμοῦνται ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν πέντε χιλιάδας κεφάλαια: οἱ τόκοι τούτων χρεωστοῦνται ὅλοι ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ μέρος τί ἀκόμη πρὸ αὐτῆς. Ὅθεν ὅλον τὸ τῆς κοινότητος χρέος, πρέπει νὰ ἦναι, ὡς ἐγγίστα, ἕως διακόσιαι χιλιάδες». Βλ. Ἄντ. Θ. Μαυρογένη, Ἡ πρὸ τῆς Μεγάλης ἡμῶν Ἐπαναστάσεως καὶ κατ' αὐτὴν ἐκθεσις περὶ τῆς Ν (ἡσού) Σίφνου, στό «Ἡμερολόγιον 1889 Γυμνασίου Σύρου» σελ. 91 ἐπὶ. Ἐντύπωση προξενεῖ ἡ ἀνωτέρω ἀναφορά: «ὅσα εἶναι καταγεγραμμένα» τῶν δανείων, πού βεβαιώνει ὅτι ὑπῆρχαν καὶ «μὴ καταγεγραμμένα» στὰ βιβλία δάνεια. Πιθανὴ ἐξήγηση τοῦ πράγματος εἶναι ὅτι τὰ δάνεια δὲν καταγράφονταν σὲ βιβλία καὶ ἀρκοῦσε ἡ ἐμφάνιση τοῦ σώματος τῆς ὁμολογίας στὴν Καντζηλλαρία γιὰ τὴν ἐξόφλησίν τῆς, σὲ περίπτωσι δὲ καταβολῆς μόνο τῶν ἐτησίων τόκων, ν' ἀναγράφονταν στό ὀπίσθιο λευκὸ μέρος τῆς ἢ πληρωμὴ τους. Ὅταν ὅμως αὐξήθηκε ὁ ἀριθμὸς τῶν δανειστῶν, ἢ τὰ δάνεια παρέμεναν ἀνεξόφλητα ἐπὶ χρόνια, ὡς κατὰθεση γιὰ τὴν εἰσπραξὴ τόκων, ἢ γιὰ ἄλλους πρακτικὸς λόγους, δὲν ἀποκλείεται ν' ἀποφασίστηκε ἡ καταχώρισή τους σὲ βιβλία γιὰ τὴν καλύτερη παρακολούθηση τῶν ἀπαιτούμενων ἐτησίων δαπανῶν ἐξυπηρέτησής τους.

13. Πρόκειται γιὰ νομικὸ ὄρο πού περισώθηκε ἀπὸ τὸ βυζαντινὸ Δίκαιο καὶ ἀναγράφονταν, ἀπὸ συνήθεια, στὶς ὁμολογίες ἀκόμη καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε «χρεῖα καὶ ἀνάγκη» τοῦ Κοινοῦ. Βλ. Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 63.

στροφής των παραγομένων προϊόντων κ.λπ.), ή από την επιβολή, πέραν των τακτικών, και έκτακτων φορολογιών που δεν δίσταζε να επιρρίπτει τό τουρκικό κράτος¹⁴. Η Κοινότητα, υπεύθυνη για τή συγκέντρωση και πληρωμή των φορολογιών, αναγκάζονταν τότε να συνάπτει δάνεια για ν' αποφύγει κυρώσεις ή τήν αποστολή κρατικών φοροεισπρακτόρων, που επέφερε πρόσθετα οικονομικά βάρη (βλ. τὰ δάνεια υπ' αριθ. 146, 147, 149).

β) Για τήν αντιμετώπιση λ.χ. των λειτουργικών εξόδων τής κοινότητας, (βλ. στον κατάλογο τīs απαιτήσεις υπ' αριθ. 150).

γ) Για λόγους κοινωνικούς, όπως ή κατάθεση στο Ταμείο τής Κοινότητας από τήν Ελληνική Σχολή Σίφνου των κεφαλαίων της μέ τήν καταβολή τόκου, ώστε να έχουν αυτά κάποιαν απόδοση για τήν αντιμετώπιση των εξόδων της.

δ) Για τή συγκέντρωση κεφαλαίων κίνησης, πολύ δέ πιθανόν και για λόγους παροχής υπηρεσιών προς τούς πολίτες, λ.χ. ταμειωτηρίου, αν θεωρήσουμε ότι μικρά ποσά δανείων που περιέχονται στον κατάλογο (γροσίων 50, 100, 200), είναι μάλλον άπιθανο ν' αποτελούσαν «χρειάν και ανάγκην» τής Κοινότητας. Η τελευταία αυτή άποψη ενισχύεται και από τήν τακτική ετήσια καταβολή των τόκων προς τούς δανειστές (όπως βεβαιώνεται από τὰ στοιχεία του καταλόγου), οι όποιοι έτσι βελτίωναν τό εισόδημά τους.

3. Η έγκυρότητα των όμολογιών

Στοιχεῖα έγκυρότητας των όμολογιών, όπως ήδη αναφέραμε, αποτελούσαν ή ύπογραφή τους από επιτρόπους, προκρίτους - προεστούς και ή σφράγιση τους μέ τή σφραγίδα του Κοινού. Μόνον έτσι αποτελούσαν έπίσημα δημόσια έγγραφα, δεσμευτικά για τήν Κοινότητα. Αυτός ήταν ό κανόνας. Παρ' όλα ταύτα, από τὰ 149 δάνεια που περιέχονται στον δημοσιεύμενο κατάλογο, μόνο τὰ 23 έχουν συναφθεῖ και φέρουν τὰ πλήρη στοιχεία έγκυρότητας των όμολογιών, ενώ τὰ λοιπά δεν φέρουν σφραγίδα, παρά μόνον ύπογραφές των προκρίτων, ή «μόνην τήν ύπογραφήν του έπιστάτου» (βλ. τούς αριθμούς 18-22, 24, 25 κ.ά. του καταλόγου), αναφέρονται δ' ακόμη και δάνεια «άνευ όμολογίας» (αριθ. 49,50). Όλα όμως, κατά τήν όμολογία τής Δημογεροντίας, αποτελούσαν «νόμιμα και άποδεδειγμένα χρέη» τής Κοινότητας.

Η εξήγηση των ανωτέρω παρατυπιών πιστεύω ότι δεν έδράζεται σε άρχές του ισχύοντος στή Σίφνο έθιμικοῦ δικαίου, αλλά σε πραγματικά

14. Βασ. Βλ. Σφυρόρα, Έγγραφα τής Νήσου Σίφνου (1785-1820) εκ τής Συλλογής Γεωργίου Σ. Μαριδάκη, στήν «Έπετηρίδα του Μεσαιωνικοῦ Άρχείου», τόμ. 17(1967) και σε άνάπτυο, σελ. 17, 21, 39.

περιστατικά, όπως λ.χ. σε γραφειοκρατική απλούστευση ή άλλους λόγους, τούς όποιους δεν γνωρίζουμε.

4. Η σφραγίδα τής Κοινότητας

Άλλο, περίεργο επίσης, θέμα είναι ή σφράγιση όμολογιών, όσων είχαν σφραγιστεῖ, μέ δύο σφραγίδες. Η μία έφερε παράσταση τής Παναγίας, ή δ' άλλη του Άγίου Γεωργίου. Η πρώτη¹⁵, γνωστή από τήν τέταρτη δεκαετία του 17ου αῖωνα (μέ τρεις άνακατασκευές της, λόγω φθοράς), αποτελούσε τή σφραγίδα του Κοινού. Η δεύτερη, μέ παράσταση του Άγίου Γεωργίου, που καθιερώθηκε τό 1793, άγνωστο για ποιόν ειδικότερο λόγο, ήταν ή σφραγίδα τής Γραμματείας (καντζηλλαρίας) τής Κοινότητας¹⁶. Για ποιόν λόγο άλλες όμολογίες σφραγίστηκαν μέ τή μία και άλλες μέ τήν άλλη, είναι άγνωστο. Αναφερόμενος σε όμολογία έτους 1815, Νοεμβρίου 23, ό εκδότης της Γ.Α. Πετρόπουλος, σφραγισμένην μέ τή σφραγίδα τής Καντζηλλαρίας (πρόκειται για τήν υπ' αριθ. 4 όμολογία του δημοσιευόμενου εδώ καταλόγου), δέχεται ότι ήταν δυνατόν «νά συνυπάρχουν, έχουσαι τήν αυτήν αξίαν, σφραγίδες του τε Κοινού και τής Καντσιλαρίας Σίφνου»¹⁷. Και οι δύο δηλ. σφραγίδες, καιτοι εκείνη του Άγίου Γεωργίου καθιερώθηκε εκ των ύστερων και για κάποιον ειδικότερο, προφανώς, λόγο, αντιπροσώπευαν και δέσμευαν ισάξια τήν Κοινότητα. Άξιο παρατήρησης είναι, πάντως, τό γεγονός ότι, «μέ σφραγίδα τής Παναγίας, αναφέρονται όμολογίες των

15. Αποτύπωμά της σε έγγραφο έτους 1688 τής Συλλογής Έγγράφων Ε. Βάου, επιτρέπει να διακρίνουμε τούς αριθμούς 16, άριστερά τής παράστασης τής Θεοτόκου Βρεφοκρατούσης, και δεξιά της μόνο τον αριθμό 4, μη διακριομένου του δευτέρου, που θά απέδιδε τό έτος της κατασκευής της (164...), ή όποία, άναμφίβολα, έγινε μέσα στην τέταρτη δεκαετία του 17ου αῖωνα (βλ. στή σελ. 10 του παρόντος τόμου). Σε έγγραφο έτους 1751, έχουμε δεύτερο αποτύπωμα σφραγίδας τής Κοινότητας, μέ τήν ίδια, περίπου, παράσταση τής Θεοτόκου, όμως χωρίς χρονολογία. Και στίς δύο αυτές σφραγίδες, ή παράσταση καταλαμβάνει όλόκληρη τήν έκταση του κύκλου τους. Η τρίτη είναι αυτή που κοσμεῖ τό έξώφυλλο του περιοδικού μας. Όπως άριστα διακρίνεται ήταν διεσπασμένη στα τρία μέρη για λόγους ασφαλείας. Τρεις από τούς προκρίτους κρατούσαν άνα ένα τιμήμα της και για να συναρμολογηθεῖ έπρεπε να συμπράξουν και οι τρεις. Η σφραγίδα αυτή φέρει μικρότερη παράσταση τής Παναγίας μέσα σε κύκλο που καταλαμβάνει τό κέντρο της, αυτός δέ περιβάλλεται από δύο άλλους, μέ τήν άναγραφή στον έξωτερικό «† ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΙΦΝΟΥ», χωρίς χρονολογία. Δεν αποκλείεται να έγινε τό έτος 1810, όταν «ή κοινότης όλη τής Σίφνου» διαίρέθηκε σε «τέσσαρα κοινά, ως προς τās φορολογίας και κοινά χρέη των... προς δέ τὰ λοιπά, ενωμένη», μέ πρωτεύουσα τό Κάστρο (βλ. Άντ. Θ. Μαυρογένη, Η πρό τής Μεγάλης κ.λπ., σελ. 92 και 105).

16. Δεν αποκλείεται και ή τελευταία σφραγίδα τής Παναγίας να έγινε τον ίδιο χρόνο, όταν άποφασίστηκε να έχει ιδιαίτερη ή Καντζηλλαρία.

17. Πετροπούλου, Μνημεία, σελ. 66-68.

παλαιότερων δανείων, δηλ. τών συναφθέντων μεταξύ 1797-1809, ενώ «μέ σφραγίδα του Αγίου Γεωργίου», όμολογίες που έκδόθηκαν μεταξύ 1809-1817.

5. Μεταβίβαση τών όμολόγων

Τά χρεωστικά όμολογα της Κοινότητας, όνομαστικά κατά την έκδοσή τους, ήταν μεταβιβάσιμα. Στόν πίνακα καταγραφής τών δανείων που ακολουθεί, σημειώνονται χαρακτηριστικά:

- (Δανειστής) «Π. Καμαράσης, ήδη κύριος Ίω. Λειμβαϊός» (δάνειο άριθ. 1).

- (Δανειστής) «Γ. Γρυπάρης, ήδη κύριος Ι. Μπαός» (δάνειο άριθ.5)

- (Δανειστής) «Ν. Βαλέτας, ήδη κύριος Π. Μυτιληναϊός» (δάνειο άριθ. 11) κ.λπ. Δηλαδή, οί όμολογίες είχαν μεταβιβαστεί από τούς πρώτους κατόχους - δανειστές της Κοινότητας σε τρίτους. Τουτό συνέβαινε για διαφόρους λόγους, όπως σε περίπτωση ανάγκης τών δανειστών σε κεφάλαια, σε αγοραπωλησίες ακινήτων αντί καταβολής χρημάτων κ.ά. Σε αναφορά της 27-1-1828 του Ίω. Λεμβαϊού προς τόν Κυβερνήτη Ιω. Καποδίστρια (άποκειμένη στά Γ.Α.Κ./Γεν. Γραμματεία, Φακ. 5), ανέγραφε τοτός, μεταξύ άλλων:

«... Όλίγα έτη προς της επανάστασεως νυμφευθείς, έπροικοδοτήθημεν άμφοτέροι μετά της συζύγου μου από κινητά και άκίνητα. Και επειδή έκ τών κινητών, τό χρηματικόν, όσον μάς έπροικίσθη, εύρέθη κατά δυστυχίαν να χρεωσταται δι' όμολογιών από τάς κοινότητας διαφόρων Νήσων του Αίγ(αίου) Πελάγους και μέρος από την Έκκλησιαστική Έπαρχίαν της Σίφνου...».

Δηλαδή οί γονείς προικοδοτούσαν τά παιδιά τους και μέ όμολογίες, από τίς όποτες, έκτός από τά κεφάλαια, απέλάμβαναν και ένα έσοδο από τούς τόκους. Ποιά ήταν ή τυπική διαδικασία μεταβίβασης τών χρεωγράφων, δέν γνωρίζουμε. Η Κοινότητα πάντως ήταν ένήμερη για τίς μεταβιβάσεις, όπως προκύπτει από τά άνωτέρω παραδείγματα του πίνακα καταγραφής τών χρεών.

6. Και άλλοι (;) άρμόδιοι στην έκδοση όμολογιών

Τά τελευταία χρόνια της τουρκοκρατίας, έμφανίζονται στην άσκηση της Διοίκησης της Κοινότητας Σίφνου «νέα» αξιώματα. Συγκεκριμένα από του έτους 1818.

α) Από τότε μέχρι την Έπανάσταση του '21, πολλές όμολογίες, κατά τόν δημοσιεύόμενο έδω κατάλογο, φέρονται έκδεδομένες μόνο μέ την υπογραφή «του έπιστάτου» του Κοινοῦ, δηλ. αξιωματούχου μέ ηΰξημέ-

νες άρμοδιότητες, πιθανόν του επικεφαλής τών έπιτρόπων. Όμως, δύο από τίς όμολογίες αυτές, που έκδόθηκαν την ίδια ήμερα, στις 13-11-1818, έχουν υπογραφεί, ή μία από τόν έπιστάτη Γ. Δεπάστε και ή άλλη από τόν έπιστάτη Γ. Όθωναϊο. Τό γεγονός προκαλεί σύγχυση, έκτός αν θεωρηθεί ότι πρόκειται για τούς γνωστούς «έπιτρόπους», που μάλλον γι' αυτούς πρόκειται, αφού διάφορες διαταγές όργάνων της Κεντρικής Διοίκησης αυτής της έποχής άπευθύνονται προς τούς «προεστώτες και έπιστάτες του κοινοῦ της νήσου Σίφνου»¹⁸, οί όποιοι ήταν έξουσιοδοτημένοι να υπογράφουν τά δανειστικά συμβόλαια.

Έπιστάτες, που υπέγραψαν όμολογίες, κατά τόν κατάλογο χρεών, αναφέρονται οί: Γ. Δεπάστες (τό 1818), Γ. Όθωναϊός (1818, 1821), Νικ. Γκιών (1820) και Νικ. Χρυσόγελο (1821).

β) Στόν ίδιο κατάλογο αναφέρεται και ό «φροντιστής τών έξόδων», αυτός δηλ. που είχε ως έργο την πληρωμή τών οικονομικών υποχρεώσεων της Κοινότητας, όπως ό Άποστ. Όθωναϊός (άριθ. 145 καταλόγου), τό 1821 και ό Δημήτριος Άθηναϊός¹⁹.

7. Ό έτήσιος δανεισμός της Κοινότητας. Οί τόκοι

α) Ό έτήσιος δανεισμός της Κοινότητας δέν είναι δυνατόν να υπολογισθεί, δεδομένου ότι στόν κατάλογο περιέχονται μόνο τά ανεξόφλητα δάνεια και όχι και εκείνα που είχαν έξοφληθεί. Υποθετικά, βάσει του δανεισμού τών δύο τελευταίων χρόνων (15.235 γρόσια τό 1820 και 16.785 τό 1821), μπορούμε να θεωρήσουμε ότι οί έτήσιες ανάγκες δανεισμού της Κοινότητας άνέρχονταν σε 15.000 περίπου γρόσια.

β) Ό έτήσιος τόκος τών δανείων άνέρχονταν συνήθως σε 10%, πλήν ή Κοινότητα, σε επείγουσες περιπτώσεις, δανείζονταν και μέ ύψηλότερο τόκο, όπως 12%, 15% ακόμη και 20%. Υπήρξαν όμως και δάνεια μέ 9% και 8%. Όπως προκύπτει από τόν κατάλογο τών 149 δανείων που δημοσιεύουμε, τά 82 έπιβαρύνονταν μέ τόκο 10%, τά 44 μέ 12%, ένα μέ 15%, ένα μέ 20%, δύο μέ 9%, και έξι μέ 8%. Άξιο παρατήρησης είναι ότι οί τόκοι τών περισσοτέρων δανείων είχαν καταβληθεί μέχρι και τό έτος 1820, μερικών δέ απ' αυτά και τό 1821.

18. Σφυρόρα, ό.π.π., στά έγγραφα υπ' άριθ. 1-7 (άπό 1785-1818) αναφέρονται «έπιτροποι», ενώ στά υπ' άριθ. 9, 11-15 (άπό 1819-1820) «έπιστάται». Ό τίτλος διατηρήθηκε και κατά την Έπανάσταση. Σε έγγραφο της 18-12-1824 υπογράφουν «οί έπιστάται της Νήσου Σίφνου» Ίωάννης Πανώριος, Τομάζος Ντεπάστες και Νικόλαος Πρατικός (βλ. έφημ. «Σιφναϊκή Φωνή», φ. Ίανουαρίου 1969, στο κείμενο «Οί ζωγράφοι Ι. και Ν. Μαρούλης», όπου τό έπώνυμο του Πρατικού άποδόθηκε έσφαλμένα σε «Ταχτικός»).

19. Βλ. στο τέλος του καταλόγου τών χρεών τόν πίνακα τών υποχρεώσεων κατά την Έπανάσταση.

8. Λοιπά χρέη τῆς Κοινότητος

- Στόν δημοσιευόμενο κατωτέρω κατάλογο τῶν χρεῶν ἀπό δανεισμούς τῆς Κοινότητος, συνολικοῦ ὕψους 133.744 3/4 γροσίων, ἡ πενταμελής Ἐπιτροπή πρόσθεσε καί τρία ἀκόμη κονδύλια ἀπό ὑποχρεώσεις πού εἶχαν δημιουργηθεῖ «ἐπί τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας». Ἀφοροῦσαν δ' αὐτά σέ: α) ἔξοδα πού πραγματοποιήθηκε γιά λογαριασμό τοῦ Κοινοῦ, ὁ πρῶτος καί τελευταῖος γνωστός κοτζάμπασης Σίφνου («ἀρχιπρόκριτος» χαρακτηρίζεται στό κείμενο) Γεώργιος Μάτσας, τά ὁποῖα πραγματοποιήθηκε μετά τόν διορισμό του στίς 29-9-1820 ἀπό τό καπουδάν πασᾶ²⁰, ἀνερχόμενα σέ 1.000 γρόσια μέσα στό ὀλιγόμηνο διάστημα τῆς παραμονῆς του στό ἀξίωμα ἀπό τό ὁποῖο ἐξώσθη με τήν Ἐπανάσταση πού ἀκολούθησε (τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1821 στή Σίφνο). β) σέ ἔξοδα ἀποστολῆς στήν Κωνσταντινούπολη δύο προκρίτων, τοῦ Ἰωάννη Παπαθανάση καί τοῦ Γεωργίου Δεπάστε, γιά ἀντίκρουση κατηγορίας κατά τοῦ Κοινοῦ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου καί γ) σέ ἀμοιβή (μισθό) τοῦ Γεωργίου Ὀθωναίου γιά τίς ὑπηρεσίες του ὡς «ἐπιστάτου» τῆς Κοινότητος ἀπό τοῦ ἔτους 1820.

Ἀπό τίς ἀνωτέρω, προεπαναστατικές, ὑποχρεώσεις τῆς Κοινότητος, πληροφοροῦμαστε, ἐνδεικτικά, ποιές «χρεῖτες καί ἀνάγκες» τήν ὀδηγοῦσαν στό δανεισμό καί ὅτι οἱ ἐπιστάτες λάμβαναν μισθό γιά τίς προσφερόμενες ὑπηρεσίες τους.

- Προστέθηκαν, ἐπίσης, καί 20,183,11 γρόσια, ὡς χρέη τῆς νέας διοικητικῆς Ἀρχῆς τῆς Κοινότητος, πού προῆλθαν ἀπό δανεισμούς «διά πολιτικές τοῦ Ἔθνους χρεῖας» κατά τήν περίοδο 1821-1829, ὅπως αὐτές καταγράφονται στό τελευταῖο μέρος τοῦ καταλόγου.

V. Τό χρεωστάσιο.

Τά γεγονότα τῆς Ἐπανάστασης τοῦ '21 ἐπέφεραν καί στή Σίφνο γενική ἀναστάτωση καί ἀποδιοργάνωση²¹. Ἐκτός ἀπό τοὺς ὀλιγόφυχους, οἱ οικονομικοὶ παράγοντες τοῦ τόπου, πού θεώρησαν ὅτι πλήττονταν τά συμφέροντά τους, δημιούργησαν συνθήκες ἀνασφάλειας καί ἔλλειψη σταθερότητας μέ ποικίλες δυσμενεῖς κοινωνικές ἐπιπτώσεις. Τά οικονομικά τῆς Κοινότητος πού, κατά τήν προηγηθεῖσα εἰκοσαετία, δέν ἦταν σέ καλή κατάσταση, βρέθηκαν σέ ἀδιέξοδο. Τό γεγονός ὅτι, γιά τήν ἐνίσχυση τοῦ Ἀγῶνα, ἡ νέα διοικητική Ἀρχή τοῦ νησιοῦ ἀναγκάσθηκε νά συνάψει δάνεια, φανερώνει τήν ἔλλειψη διαθεσίμων κεφαλαίων ἀπό τό Ταμεῖο τῆς τέως Κοινότητος. Ἄλλωστε, γιά λόγους πολιτικούς, τό Κοινό, ὡς νομικό πρόσωπο, ὅπως λειτουργοῦσε κατά τήν τουρκοκρατία, ἔπαψε

20. Σφυρόερα, ὁ.π.π., σελ. 41.

21. Συμειωνίδης, Ἱστορία, σελ. 242 κ. ἐπ., καί λεπτομέρειες στό «Σιφνιακά», τόμ. Α' (1991), σελ. 5 ἐπ.

νά ὑφίσταται. Οἱ Ἑλληνικές Διοικήσεις, μέ διάφορες νομοθετικές πράξεις, προχωροῦσαν στή διοργάνωση τῶν τοπικῶν Ἀρχῶν σέ νέες βάσεις, πλήν ἢ ὑλοποίησή της ἦταν δύσκολη ἀπό ποικίλες αἰτίες καί τήν ἀναρχία πού ἐπικράτησε γιά ἰκανό διάστημα²².

Ἔτσι, αὐτόματα περίπου, κηρύχθηκε χρεωστάσιο, δηλ. ἀδυναμία πληρωμῆς οικονομικῶν ὑποχρεώσεων, μέ ἀποτέλεσμα τά χρέη τῆς τέως Κοινότητος νά παραμείνουν ἀτακτοποίητα καί οἱ δανειστές ν' ἀπωλέσουν τά κεφάλαιά τους. Στό 1/3 μόνο τῶν δανειστῶν πληρώθηκαν κατὰ τό 1821 οἱ δεδουλευμένοι τόκοι (σέ ἕναν ἀπ' αὐτούς, τόν ὑπ' ἀριθ. 42, καί μέρος τοῦ κεφαλαίου, 177 γρόσια) καί τό Ταμεῖο, προφανῶς, ἄδειασε. Μέ ποιὰ κριτήρια ἱκανοποιήθηκαν οἱ 50 ἀπό τοὺς 149 δανειστές, δέν ὑπάρχουν μαρτυρίες, ὅπως καί γιά τήν ἐξέλιξη τοῦ ὄλου ζητήματος τοῦ δημοσίου χρέους τῆς τέως Κοινότητος. Δέν ἀποκλείεται ἡ συνεχιζόμενη ἱστορική ἔρευνα νά τίς ἀποκαλύψει προσεχῶς. Οἱ δανειστές της βέβαια περιῆλθαν σέ δυσχερέστατη θέση. Ὁ Ἰωάννης Λεμβάτος, στήν ἀναφορά του πρὸς τόν Ι. Καποδίστρια (πού μνημονεύσαμε ἀνωτέρω, IV, 5), ἔγραψε: «... ἐζήτησα (ἀπό τίς Κοινότητες) πολλάκις τοὺς τόκους τῶν (δανείων) ἢ κἀν μέρος αὐτῶν, ὡς ἐπαίτης, διά νά παρηγορήσω μικρόν τὰς ἀνάγκας μου, αὐταὶ ὅμως ἐφέρθησαν τόσον ἀπανθρώπως, ὥστε δέν μ' ἔδωκαν τίποτε. Ἀπό τὰς κτηματικές μου προσόδους μόλις ἐμπορῶ νά ζήσω τό τέταρτον τοῦ ἔτους, ἐπειδὴ αὐταὶ εἶναι πολλάκις μικραί... Εἰς ἀμηχανίαν λοιπόν καταντήσας, ἐπρόστρεξα εἰς δάνειον μέ ὑπόθηκην τῶν ἀκινήτων μου, καί εἰς πώλησιν σχεδόν ὅλων τῶν κινητῶν μου, διά τῶν ὁποίων μόλις ἔως τώρα προμηθευθεῖς καί τῶν πρὸς τῶν ζῆν ἀναγκαίων τῆς οἰκογενείας μου καί τῶν τῆς καλῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδίων μου, τώρα πλέον ἀφοῦ δέν ἔχω τί, μέ καταθλίβουν καί οἱ δανεισταὶ εἰς ἀπόδοσιν τοῦ δανείου των...»²³.

Στήν ἴδια ἀναφορά σημείωσε ἀκόμη ὅτι «καθ' ὅλην τήν Ἐπαρχίαν (Σίφνου - Μήλου - Κιμῶλου), ἀκολουθοῦν καταχρήσεις καί ἀταξίαι εἰς τὰς διαφόρους ὑποθέσεις τῶν Πολιτῶν, ἐπειδὴ δέν ἐδιορίσθησαν καί εἰς αὐτήν δημόσιαι νοταρία, καθῶς εἰς τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας»²⁴. Ἡ πληροφορία φανερώνει ὅτι, ἀκόμη καί τότε (1828), ἡ νέα Κοινοτική Ἀρχή δέν εἶχε ἀποκτήσει πλήρη καί συστηματική ὀργάνωση.

* * *

Ὅπως ἤδη ἔγινε κατανοητό, ὁ θεσμός τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης κατά τήν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας εἶχε μεγάλη ἀνάπτυξη καί στή

22. Γεωργ. Δ. Δημακόπουλου, Ἡ Διοικητικὴ Ὀργάνωση κατά τήν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν 1821-1827, ἐν Ἀθήναις 1966, σελ. 207 κ.ἄ.

23. Γ.Α.Κ. Γεν. Γραμματεία, Φάκ. 5.

24. Αὐτόθι.

Σίφνο. Ἡ ἐπί τρεῖς περίπου αἰῶνες, καλή λειτουργία τῆς Κοινότητος, ὑπῆρξε ἔργο προσώπων μέ γνώσεις, πολιτική ὠριμότητα καί εὐελιξία, πού ἀντιμετώπισαν μέ ἐπιτυχία πολυποίκιλα προβλήματα καί ζητήματα, γραφειοκρατικές διατυπώσεις καί διαδικασίες σέ μιάν ἐποχή δυσχερέστατη καί ζοφερή, οἱ ἄνθρωποι τῆς ὁποίας χαρακτηρίστηκαν, ἀδόκιμα ἀσφαλῶς, σέ πνευματική κατάπτωση καί ὀπισθοδρομικότητα. Ἡ ἀλήθεια ὑπῆρξε διαφορετική. Ἀπό τίς ἀποκαλύψεις τῶν στοιχείων τῆς ιστορικῆς ἔρευνας, τά ὁποία ἤδη συνταιριάζονται, ἀναδιπλώνονται ἐνώπιόν μας πτυχές τοῦ βίου τῶν προγόνων μας πού προξενοῦν βαθύτατη ἐντύπωση καί θαυμασμό γιά τό σφρῖγος καί τή μαχητικότητά τους ὑπό τό πέλμα ὁμόδοξων κι ἀλλόδοξων κατακτητῶν. Πόσο μεγαλύτερος, ἀλήθεια, θά ἦταν ὁ θαυμασμός μας ἂν εἶχε διασωθεῖ ὀλόκληρο τό ἀρχαικό ὑλικό τοῦ νησιοῦ μας, ἢ ἂν ἡ ἀναζήτησή του, εἶχε θεωρηθεῖ ἔργο κοινῆς ἀποδοχῆς καί ὑποστήριξης ὡς ὀφειλή πρός τήν πολιτιστική κληρονομιά μας καί τοὺς προγόνους!

ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

«Ἀριθ. 589
Ἀπόσπασμα

Ἑλληνική Πολιτεία
Πρός τό Προσωρινόν Διοικητήριον Νάξου κ.λπ.
Ἡ Δημογεροντία Σίφνου

Κατά συνέπειαν τῶν περί κοινῶν χρεῶν διατάξεων τοῦ Διοικητηρίου τούτου, ἡ Δημογεροντία αὐτή προσκαλέσασα πάντας τοὺς τῆς Νήσου ταύτης, κατά καιρόν χρηματήσαντας Νοτάρους καί τοὺς εἰδημονεστέρους ἐγγχωρίους καί προεστούς καί παρρησιάσασα εἰς αὐτοὺς τὰς διατάγας ταύτας, συμφώνως πάντως, ἐκλεξάν ἐγγράφως περί τούτου τοῦ ἔργου πενταμελῆ ἐπιτροπήν, ἣτις διελθοῦσα πάντας τοὺς κοινούς κώδικας μετά σκέψεως βαθείας καί ἀκριβοῦς παρατηρήσεως, κατέγραψε πάντα τά νόμιμα καί ἀποδεδειγμένα χρέη εἰς κατάλογον χωριστόν ἐν πρός ἐν τήν ἐποχὴν ἐνός ἐκάστου καθ' ἣν ἐδανείσθη, τόν δανειστήν, τό ποσόν τῶν ὁμολογιῶν καί τῶν ἀνευ ὁμολογιῶν καί τὰς συμφωνίας τῶν τόκων, τόν ὁποῖον αὐτόν κατάλογον ἐπεξεργασθεῖσα μέ ἀκριβῆ ἔρευναν καί ἡ Δημογεροντία αὐτή μετά πάντων τῶν προκρίτων ἐσφράγισε καί μέ τὰς ὑπογραφάς ὅλων ἐβεβαιώθη, ὅστις καί ἐγκλείεται πρός τό Διοικητήριον τοῦτο.

Ἐν Σίφνω τήν 27 Ἰανουαρίου 1830.

Οἱ Δημογέροντες
Κ. Μάτζας
Ν. Βαλέτας

Ἴσον τῶ πρωτοτύπῳ.

Ἐν Νάξῳ τήν 9ην Ἀπριλίου 1830.

Ὁ Γραμματ. τοῦ Προσωρ. Διοικητηρ. Νάξου.
(Τ.Σ.) Α. Γεωργιάδης».

«Καταγραφή τῶν χρεῶν, εἰς ἃ, ἐπὶ τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας, ὑπέπεσεν ἡ Κοινότης τῆς Νήσου Σίφνου»¹.

1. Π(έτρος) Καμαράσης, ἤδη κύριος Ἰω(άννης) Λειμβαῖος, Σίφνος, 1000 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1812, Σεπτ. 1. (Ὁμολογο) με σφραγίδα τύπου φέρουσα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820 ἔτους.
2. Π. Καμαράσης ἔτι, κύριος ἤδη ὁ αὐτός Ἰ. Λειμβαῖος, Σίφνος, 500 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1811, Ὀκτωβρίου 8. (Ὁμολογο) με σφραγίδα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.
3. Παρθενία Χλωροῦ, Σίφνος, 330 γρόσια, πρὸς 10%, ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1817, Ἰανουαρ. 30. (Ὁμολογο) με σφραγίδα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.
4. Κ.Α. Μπᾶος², Σίφνος, 1000 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1815, Νοεμβρίου 23. (Ὁμολογο) με σφραγίδα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.
5. Γ. Γρυπάρης, Σίφνος, ἤδη κύριος Ἰ. Μπᾶος, 500 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1812, Σεπτεμβρ. 1. (Ὁμολογο) με σφραγίδα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.
6. Κ. Μπᾶος, ἤδη κύριος Ἰωάνν. Μπᾶος, Σίφνος, 600 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1812, Νοεμβρίου 1. (Ὁμολογο) με σφραγίδα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.
7. Ἰωάννης Μπᾶος, ἔτι, Σίφνος, 650 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1812, Ἰανουαρ. 30. Με σφραγίδα τοῦ Ἁγ. Γεωργίου καὶ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.
8. Ἰωάννης Μπᾶος, ἔτι, Σίφνος, 1000 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1812, Σεπτεμβρ. 1. Με σφραγίδα τοῦ Ἁγ. Γεωργίου καὶ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

1. Τὰ περισσότερα πρόσωπα ποὺ ἀναφέρονται ὡς δανειστὲς τῆς Κοινότητος στὸν πίνακα «καταγραφῆς τῶν χρεῶν» τῆς, εἶναι γνωστὰ στὶς πηγές γι' αὐτὸ καὶ δὲν παραπέμπουμε με ὑποσημειώσεις. Σχετικὸς εἶναι ὁ κατάλογος τῆς ἐργασίας «Χρηματικὲς συνεισφορές κλπ.» ποὺ δημοσιεύεται στὸν παρόντα τόμο, ὅπου σημειώνονται διευκρινίσεις. Ὅπου θεωρήθηκε ὅμως ἀπαραίτητο, δὲν παραλείψαμε νὰ παραπέμψουμε.

2. Ἐσφαλμένη ἀναγραφὴ τοῦ πατρωνύμου του. Πρόκειται γιὰ τὸν Κων/νο Ἰ. Μπᾶο, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῆς ὁμολογίας, τὴν ὁποία ἔχει δημοσιεύσει ὁ Πετρόπουλος, Μνημεῖα, σελ. 66.

9. Π(έτρος) Ταταράκης, Μῆλος, 2.000 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1812, Δεκεμβρ. 12. (Ὁμολογο) με σφραγίδα τοῦ Ἁγ. Γεωργίου καὶ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

10. Κ. Βαλέζη(ς), Σίφνος, 600 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1816, Σεπτεμβρ. 16. (Ὁμολογο) με σφραγίδα τοῦ Ἁγ. Γεωργίου καὶ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

11. Ν. Βαλέτας, ἤδη κύριος Π. Μυτιληναῖος, Σίφνος, 900 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1812, Σεπτεμβρ. 1. (Ὁμολογο) με σφραγίδα τοῦ Ἁγ. Γεωργίου καὶ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

12. Κ.Ζ. Μάτζας, ἤδη κύριος Π. Μυτιληναῖος, Σίφνος, 1000 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1814, Σεπτεμβρ. 16. (Ὁμολογο) με σφραγίδα τοῦ Ἁγ. Γεωργίου καὶ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

13. Κ.Ι. Μπᾶος, Σίφνος, 2.000 γρόσια, πρὸς 10%. Ἀγνοεῖται ἡ ἐποχὴ καὶ σφραγίδα ἔσφραγισμένων ἐπισήμως ὄντων τῶν Γραμματοφυλακίων του³. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

14. Ι. Μπᾶος, ἔτι, Σίφνος, 2.100 γρόσια, πρὸς 10%. Ἀγνοεῖται ἡ ἐποχὴ κ.λπ., ἀπόντων τῶν υἱῶν του. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

15. Π. Μυτιληναῖος, ἤδη κύριος Κ. Ἰ. Μπᾶος, Σίφνος, 1.000 γρόσια, πρὸς 12%. Ἀγνοεῖται ἡ ἐποχὴ κ.λπ., ὄντων ἐπισήμως ἔσφραγισμένων τῶν Γραμματοφυλακίων του⁴. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

16. Μοναστήριον τοῦ Προφ. Ἡλιοῦ, Σίφνος, 500 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1817, Ἰανουαρ. 30. (Ὁμολογο) με σφραγίδα τοῦ Ἁγ. Γεωργίου καὶ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

17. Μοναστήριον Χρυσοστόμου, Σίφνος, 150 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1897 [προφανῶς 1797], Μαρτίου 4, (Ὁμολογο) με σφραγίδα - καὶ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

18. Ἰ. Μπᾶος, Σίφνος, 500 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1818, Νοεμβρ. 13, ἄνευ σφραγίδος με μόνην τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἐπιστάτου Γ. Ὁθωναίου. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

3. Γιὰ ποιὸν λόγο ἦταν «ἔσφραγισμένα ἐπισήμως... τὰ Γραμματοφυλακία του», βλ. «Σίφνιακά», τόμ. Α' (1991), σελ. 17.

4. Αὐτόθι.

19. Ν. Βαλέζης, Σίφνος, 1000 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1819, Φεβρ. 9, ἄνευ σφραγίδας, μὲ μόνην τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἐπιστάτου Γ. Ὁθωναίου. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820(;).

20. Αἰκατερ. Γιωργηλά, Σίφνος, 1000 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1820, Ἰανουαρ. 22, ἄνευ σφραγίδος, μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἀπεσταλμένου Κ. Σπαθάρου, Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

21. Π. Μυτιληναῖος, Σίφνος 1000 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1818, Νοεμβρίου 20, ἄνευ σφραγίδος, μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἐπιστάτου Γ. Δεπάστε. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

22. Κ. Παλαιός, Σίφνος, 1000 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1818, Νοεμβρ. 13, ἄνευ σφραγίδος, μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ἐπιστάτου Γ. Δεπάστε. Τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

23. Κοινὴ Ἐλ(ληνικὴ) Σχολὴ Σίφνου, 3.120 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1820, Ἰουλίου 1, ἄνευ σφραγίδος, μὲ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι διόλου ἀπλήρωτοι.

24. Α. Γούνναρης, Σίφνος, 500 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1821, Φεβρ. 9, ἄνευ σφραγίδος μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Ἐπιστάτου Γ. Ὁθωναίου. Οἱ τόκοι ὅλοι ἀπλήρωτοι.

25. Ν. Βαλέτας, Σίφνος, 200 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ (δανεισμοῦ) 1821, Φέβρ. 24, ἄνευ σφραγίδος, μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Ἐπιστάτου Γ. Ὁθωναίου. Οἱ τόκοι διόλου ἀπλήρωτοι.

26. Π. Μυτιληναῖος, Σίφνος, 475 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1821. Φέβρ. 25, ἄνευ σφραγίδος, μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Ἐπιστάτου Γ. Ὁθωναίου. Οἱ τόκοι ὅλοι ἀπλήρωτοι.

27. Μαργ(αρίτα) Λαγγούσενα, Σίφνος, 275 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1820, Δεκεμβρ. 15, ἄνευ σφραγίδος, μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Ἐπιστάτου Γ. Ὁθωναίου. Οἱ τόκοι ὅλοι ἀπλήρωτοι.

28. Ζαννάκης Ἀλεξάνδρου Καμπάνης, Σίφνος, 602 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1819, Μαΐου 1η, ἄνευ σφραγίδος. Χρεωστοῦνται δὲ ἀπὸ λογ(αρια)σμόν τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποστολῆς του. Οἱ τόκοι ὅλοι ἀπλήρωτοι.

29. Ἀπόστ. Ὁθωναῖος, Σίφνος, 500 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1821, Φέβρ. 9, ἄνευ σφραγίδος μὲ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Ἐπιστάτου Γ. Ὁθωναίου. Οἱ τόκοι διόλου ἀπλήρωτοι.

30. Μοναστήριον τῆς Βρύσεως, Σίφνος, 3.500 γρόσια, πρὸς 8%. Ἐποχὴ 1804, Ὀκτωβρίου 30, ἐσφραγισμ. μὲ τὴν σφραγίδα τύπου φερούσης τὴν Παναγίαν καὶ ὑπογρ(αφὰς) προκρ(ίτων). Οἱ τόκοι πληρ(ωμένοι) μέχρι τοῦ 1821.

31. Ἀρχιδιάκ(ονος) Ἰωανν(ίκιος), Σίφνος, 2.500 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1802, Ἀπριλίου 2, ἐσφραγισμ. μὲ τὴν σφραγίδα τῆς Πανα-

γίας καὶ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.

32. Μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου, Σίφνος, 300 γρόσια, πρὸς 8%. Ἄγνοεῖται ἡ ἐποχὴ καὶ λοιπά (στοιχεῖα), ἀπόντος τοῦ κρατοῦντος αὐτήν. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

33. Μοναστήριον τοῦ Ἁγ. Ἰ(ωάννου) τοῦ Θεολόγου, Σίφνος, 460 γρόσια, πρὸς 8%, Ἐποχὴ 1810, Δεκεμβρ. 1η, ἐσφραγ. μὲ τὴν σφραγίδα τῆς Παναγίας καὶ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

34. Ἐμμαν. Κατζαρίδης, Σίφνος, 500 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1803, Μαρτίου 4, ἐσφραγισμ. μὲ τὴν σφραγίδα τῆς Παναγίας καὶ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

35. Ἰγνάτιος Ἀτζάλης, Σίφνος, 650 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1804, Μαρτίου 15. Ἐσφραγισμ. μὲ τὴν σφραγίδα τῆς Παναγίας καὶ ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.

36. Νικ. Ψυλλιάκος, Σίφνος, 2.500 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1813, Μαρτίου 10, ἀσφράγιστος, μὲ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.

37. Βητώριος Μάτζας, Σίφνος, 250 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1813, Μαρτίου 15, ἀσφράγιστος, μὲ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

38. Βασίλειος Κωσμῆς, Σίφνος, 500 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1813, Ἰουνίου 1, ἀσφράγ. μὲ τὰς ὑπογραφὰς προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

39. Πρωτέκδικος Μαγγανάρης, Σίφνος, 200 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1814, Ἰανουαρίου 25, ἀσφράγ. μὲ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.

40. Ν. Φρ. Ραφαλέτου, Σίφνος, 500 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1815, Φέβρ. 1η, ἀσφράγ. μὲ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι 1820.

41. Α. Κολονέλλος, Σίφνος, 1.000 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1821, Ἰανουαρ. 15, ἀσφραγ., μὲ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Κατεβλήθ. γρόσια 90 διὰ τόκους τὴν 9 Ὀκτωβρ. 1821, καὶ ἀφαίρεση κεφαλαίου 110 γροσίων.

42. Ἀπ. Κολονέλλος, ἔτι, Σίφνος, 1300 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1820, Δεκέμβρ. 1η, ἀσφράγ. μὲ τὰς ὑπογραφὰς προκρίτων. Κατεβλήθ. γρόσια 143 διὰ τόκους καὶ ἀφαίρεση κεφαλαίου γροσίων 177 τὴν 9 Ὀκτωβρ. 1821.

43. Τὸ Μοναστήριον τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, Σίφνος, 200 γρόσια, πρὸς 8%. Ἐποχὴ 1812, Δεκεμβρ. 1η, ἀσφραγ. μὲ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Πληρωμένοι οἱ τόκοι μέχρι τοῦ 1821.

44. Γ. Ίωάνν. Ψυλλιάρκος, Σίφνος, 600 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1821, Μαρτίου 1η, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Ἀπλήρωτοι οἱ τόκοι.
45. Ν. Καντζηλιέρης, Σίφνος, 1000 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1815, Φέβρ. 1η, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Πληρωμένοι οἱ τόκοι ἕως τοῦ 1821.
46. Ἰωάννης Πρόκος, Σίφνος, 600 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1813, Δεκεμβρίου 17, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Πληρωμένοι οἱ τόκοι ἕως τοῦ 1821.
47. Αἰκάτερ. Ι. Βασάλου, Σίφνος, 300 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1820, Σεπτεμβρ. 3 ἀσφράγ. μετὰ τὴν ὑπογραφήν τοῦ Ἐπιστάτου Νικ. Γκιών. Οἱ τόκοι ὅλοι ἀπλήρωτοι.
48. Χατμανέσσα Γεράκη, Κων/πολις, 2000 γρόσια, πρὸς 12%. Ἄγνοεῖται ἡ ἐποχὴ, ὄντος εἰς Κωνσταντινούπολιν τοῦ χρεωστικοῦ ἐγγράφου. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἕως τοῦ 1820.
49. Μάρκος Ι. Μάρκου, Σίφνος, 600 γρόσια, πρὸς 9%. Ἐποχὴ 1819, Δεκεμβρ. 30, ἄνευ ὁμολογίας. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.
50. Ν. Ρικκάρης, Σίφνος, 400 γρόσια, πρὸς 9%. Ἐποχὴ 1819, Δεκεμβρ. 30, ἄνευ ὁμολογίας. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.
51. Βερνάρδος Κοσμῆς, Σίφνος, 300 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1820, Δεκεμβρίου 30. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.
52. Ἰω. Κράνιτζας, Σίφνος, 100 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1820, Δεκεμβρίου 30. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.
53. Τὸ Μοναστήριον τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, Σίφνος, 1250 γρόσια, πρὸς 8%. Ἐποχὴ 1797, Ὀκτωβρ. 5, ἐσφραγ. μετὰ τὴν σφραγίδα τῆς Παναγίας καὶ ὑπογρ. τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1820.
54. Ἐμμαν. Ἰ. Ζάννη(ς), Σίφνος, 200 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1813, Ἀπριλίου 15, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.
55. Ματθ. Σταφυλοπάτης, Σίφνος, 100 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1813, Ἰουλίου 15, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.
56. Νεόφυτος Κουζουρῆς, Σίφνος, 300 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1813, Ἀπριλίου 15, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.
57. Νικολ. Μαρούλης, Σίφνος, 1.000 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1814, Ἀπριλίου 1η, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.
58. Νικόλ. Γ. Σάρη(ς), Σίφνος, 350 γρόσια, πρὸς 12%, Ἐποχὴ

1816, Νοεμβρίου 21, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.

59. Τὸ Μοναστήρι τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, Σίφνος, γρόσια 500, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1817, Σεπτεμβρίου 1η, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.

60. Γεώργ. Παπᾶ Γιαννάκη, Σίφνος, 400 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1817, Ἰανουαρίου 25, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.

61. Νικόλ. Ἀγγελετῆς, Σίφνος, γρόσια 600, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1818, Νοεμβρίου 14, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.

62. Προηγούμενη Ἀφεντούλα Μοναχῆ, Σίφνος, γρόσια 300, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1819, Αὐγούστου 1η, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.

63. Μαστρογιωργάκης Τρούλλου, Σίφνος, γρόσια 300, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1819, Σεπτεμβρίου 1η, ἀσφραγ. κ.λπ., οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.

64. Φραγγῆς Ψυλλιάρκος, Σίφνος, 642 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1819, Ὀκτωβρίου 3. Τὰ λοιπὰ ὅμοια.

65. Νικ. Ἄντ. Ἀλημπέρτης, Σίφνος, γρόσια 500, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1820, Φέβρ. 20. Τὰ λοιπὰ ὅμοια.

66. Ἄντ. Γ. Μάρκου, Σίφνος, γρόσια 800, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1820, Μαΐου 1η. Τὰ λοιπὰ ὅμοια.

67. Μαστρογιάννης Κ. Καργιώτη, Σίφνος, 400 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1821, Ἰανουαρίου 20. Τὰ λοιπὰ ὅμοια.

68. Μαστραντώνης Λαγός, Σίφνος, 200 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1821, Φεβρουαρίου 26. Τὰ λοιπὰ ὅμοια.

69. Ἰωάνν. Σεργιάννης, Σίφνος, 500 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1813, Ἰουλίου 15. Τὰ λοιπὰ ὅμοια.

70. Ἄνθιμος Δασόπουλος⁵, Σίφνος, 600 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1801, Μαρτίου 28. Τὰ λοιπὰ ὅμοια.

71. Ἀπόστ. Τζήκενας, Σίφνος, 800 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1819, Ἰανουαρίου 1η. Τὰ λοιπὰ ὅμοια.

72. Ἀπ(όστολος) Ἰω(άννου) Θεοδ. Ἀνδριᾶ, Σίφνος, 300 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1812, Φέβρ. 20. Τὰ λοιπὰ ὅμοια.

73. Κωνστ. Ἰ. Μπᾶος, Σίφνος, 2.500 γρόσια, πρὸς 12%. Ἡ ἐποχὴ ἀγνοεῖται καὶ τὰ συστατικά τοῦ ἐγγράφου, ἐσφραγισμένων ὄντων τῶν Γραμματοφυλακίων του. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.

5. Δέν ἀποκλείεται νὰ πρόκειται γιὰ τὸν μετὰ μητροπολίτη Βελιγραδίου, τὸν ἀπὸ Λοφτσᾶς, Ἄνθιμο Λαδόπουλο μετὰ ἐσφαλμένη ἀναγραφή τοῦ ἐπωνύμου του. Βλ. καὶ τὴ σελ. 160, ἕπος. 1 τοῦ παρόντος τόμου.

74. Τό Έλλ(ηνικόν) Σχολεῖον Σίφνου, 2000 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1820, Ἰουλίου 11, ἀσφράγ. με τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τὸ 1821.
75. Αἰκατερ. Μαννούσου Κρητός, Σίφνος, 1000 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1818, Ἀπριλίου 24, ἀσφράγ. κ.λπ. ὅμοια.
76. Δαμ. Ἴω. Ἀνδρόνικας, Σίφνος, 500 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1814, Ὀκτωβρίου 10, ἀσφράγ. κ.λπ. ὅμοια.
77. Μάρκος Ἀγγέλικας, Σίφνος, 2000 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1818, Ἰανουαρίου 1η, ἀσφράγ. κ.λπ. ὅμοια.
78. Ν. Δεκαβάλλες, Σίφνος, 500 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1817, Σεπτεμβρ. 1η, ἀσφράγ. κ.λπ. ὅμοια.
79. Ἰωάνν. Παπαθανάση, Σίφνος, 200 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1811, Ἰουνίου 4, ἀσφράγ. κ.λπ. ὅμοια.
80. Ἀρχιδιάκ(ονος) Ἰωαννίκιος, Σίφνος, 3000 γρόσια, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1820, Φεβρ. 11, ἀσφράγ. κ.λπ. ὅμοια.
81. Ἀγ(ιος) Κυζήκου Ἀγάπιος⁶, Σίφνος, 2.500 γρόσια, πρὸς 8%. (Ἐποχὴ) 1785, ἰδιόγραφον ἐνδεικτικόν τοῦ ἰδίου διὰ τὰ δίδονται εἰς θεάρεστα ἔργα. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τὸ 1821.
82. Δημ. Δεκαβάλλες, Σίφνος, 250 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1820, Αὐγούστου 18, ἀσφράγ. με τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τὸ 1821.
83. Ν. Βασσάλος, Σίφνος, 500 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1820, Σεπτεμβρίου 1η, ἀσφράγ. κ.λπ. ὅμοια.
84. Γ. Καζουρῆς, Σίφνος, 500 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1820, Ὀκτωβρίου 6, ἀσφράγ. κ.λπ. ὅμοια.
85. Ν. Ροδούσης, Σίφνος, 100 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1820, Δεκεμβρίου 30. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.
86. Ἀπόστ. Ψυχούλης, Σίφνος, 200 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1820, Δεκεμβρίου 30. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.
87. Γ. Σάρης, Σίφνος, 200 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1820, Δεκεμβρίου 30. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.
88. Μανόλης Ἀγγέλικας, Σίφνος, γρόσια 300, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1820, Σεπτεμβρ. 20. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.
89. Διάκονος Κουτζουκός, Σίφνος, γρόσια 100, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1821, Ἰανουάρ. 23. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.
90. Στυλιανός Μάρκου, Σίφνος, γρόσια 300, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1820, Νοεμβρ. 14. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.
91. Μαρία Παπαγιαννάκη, Σίφνος, γρόσια 300, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1820, Νοεμβρίου 20. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.

6. Βλ. τὸ κείμενο τῆς ὁμολογίας τοῦ δανείου στὸν Πετρόπουλο, Μνημεῖα, σελ. 345 ἐπὶ., ὅπου καὶ τὸ σωστὸ ἔτος συναφῆς του 1784, Δεκεμβρίου 2.

92. Γ. Ζαφύρη Δεπάστε, Σίφνος, γρόσια 500, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1813, Σεπτεμβρίου 30. Οἱ τόκοι πληρωμένοι μέχρι τοῦ 1821.

93. Ἰωάνν. Κόκκινος, Σίφνος, γρόσια 2.000, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1821, Ἀπριλίου 6. Ἀσφράγ. με ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι ἀπλήρωτοι ὅλοι.

94. Ἰωάνν. Νοικοκύρης, Σίφνος, γρόσια 500, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1821, Ἀπριλίου 1, Ἀσφραγ., με ὑπογραφὴν τοῦ ἐπιστάτου Ν. Χρυσογέλου. Οἱ τόκοι ὅλοι ἀπλήρωτοι.

95. Γεωρ. Προβηλέγιος⁷, Σίφνος, γρόσια 100, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1821, Φέβρ. 9. Ἀσφραγ., με ὑπογραφὴν τοῦ Ἐπιστάτου Ν. Χρυσογέλου. Οἱ τόκοι ὅλοι ἀπλήρωτοι.

96. Κυριακῶ Ν. Χρυσογέλου⁸, Σίφνος, γρόσια 656 3/4, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1821, Ἰουνίου 8. Ἀσφραγ., με ὑπογραφὴν τοῦ Ἐπιστάτου Ν. Χρυσογέλου. Οἱ τόκοι ὅλοι ἀπλήρωτοι.

97. Καλητζάκη Λεγιού, Σίφνος, γρόσια 3.000, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1814, Σεπτεμβρίου 15. Ἀσφραγ., με τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

98. Π. Ταταράκης, Μήλος, γρόσια 1.000, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1805, Αὐγούστου 16, Ἀσφράγ., με τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

99. Δευτερεύων, Σίφνος, γρόσια 500, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1817, Φεβρουαρίου 17. Ἀσφράγ., με τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

100. Ν. Παύλου, Σίφνος, γρόσια 500, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1811, Αὐγούστου 24, ἀσφράγ. με τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

101. Νουτζιάκης, Χίος, 3.000 γρόσια, πρὸς 10%. Ἀγνοεῖται ἡ ἐποχὴ κ.λπ., οὔσης τῆς ὁμολογίας εἰς Χίον. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

102. Ἀπόστολος Ἴω. Μάτσας, Σίφνος, 600 γρόσια, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1812, Ἰανουαρ. 1η, ἀσφράγ., με τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

103. Ἰωάνν. Καντσών, Σίφνος, γρόσια 100, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1812, Ἀπριλίου 15, ἀσφράγ. με τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

104. Ν. Μαστρόκαλος, Σίφνος, γρόσια 100, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1812, Ἀπριλίου 15, ἀσφράγ. με τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

7. Ὁ ἀρχηγέτης τῆς σιφναϊκῆς οἰκογενείας τῶν Προβηλεγγίων (βλ. ἐφημ. «Σίφνος», περιόδ. Β', φ. 148, Ἰούλ 1944 καὶ φ. 150-151, Αὐγ. - Σέπτ. 1944.

8. Σύζυγος τοῦ διδασκάλου Νικ. Χρυσογέλου (ἐφημ. «Σίφνος», ὁ.π.π.).

105. Μαρία Φραντζεσκαράκη, Σίφνος, γρόσια 200, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1812, Σεπτεμβρ. 1η, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

106. Ἄγ. υἱὸς Ἀπ. Μαγκανάρη, Σίφνος, γρόσια 200, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1812, Δεκεμβρ. 15, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

107. Ἄντ. Ντάρδος, Σίφνος, γρόσια 100, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1813, Μαρτίου 9, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

108. Γεώργ. Θεολάης, Σίφνος, γρόσια 200, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1813, Ἰανουαρίου 22, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

109. Ἄντ. Πρόκος, Σίφνος, γρόσια 100, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1813, Ἰανουαρίου 22, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

110. Ἴω. Ἀγιασημῆς, Σίφνος, γρόσια 200, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1813, Ἰανουαρ. 22, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

111. Ἰωάνν. Ἄντ. Δεπάστε, Σίφνος, γρόσια 800, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1813, Ἰανουαρ. 15, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

112. Ν. υἱὸς Φραγγούλη, Σίφνος, γρόσια 300, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1812, Φεβρουαρ. 1η, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

113. Μάρθα Ν. Ἀγγελετῆ, Σίφνος, γρόσια 1000, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1817, Μαρτίου 1η, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

114. Ν. Κωνστ. Εὐφροσύνης, Σίφνος, γρόσια 670, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1815, Αυγ. 5, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

115. Τὸ Κοινὸν Ἑλλ(ηνικόν) Σχολεῖον Σίφνου, γρόσια 2.000 πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1814, Μαρτίου 9, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

116. Κλήμης Μαντελένης, Σίφνος, γρόσια 1.580, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1814, Φεβρουάρ. 1η, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

117. Κωνστ. Σπαθάρος, Σίφνος, γρόσια 500, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1820, Αὐγούστου 10, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1820.

118. Ἰωάννης Ὀρφανός, Σίφνος, γρόσια 1600, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1818, Ἰουλίου 20, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Πληρωμένοι οἱ τόκοι μέχρι τοῦ 1820.

119. Ἰωάνν. Ὀρφανός, ἔτι, Σίφνος, γρόσια 500, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1815, Μαρτίου 15, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Πληρωμένοι οἱ τόκοι ἕως τοῦ 1820.

120. Γεώρ. Γεωργαρής, Σίφνος, γρόσια 100, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1813, Ἰανουαρίου 22, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Πληρωμένοι οἱ τόκοι ἕως τοῦ 1820.

121. Κωνσταντῖος, Σίφνος, γρόσια 500, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1817, Νοεμβρ. 15, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων, Πληρωμένοι οἱ τόκοι ἕως τοῦ 1820.

122. Ἱερόθεος μοναχός, Σίφνος, γρόσια 500, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1817, Νοεμβρ. 1η, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Πληρωμένοι οἱ τόκοι ἄχρι τοῦ 1820.

123. Ἐλένη θυγατ. ποτέ Ἰωάνν. Μάτσα, Σίφνος, γρόσια 5.500, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1816, Σεπτεμβρ. 15, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογρ. τῶν προκρίτων. Πληρωμένοι οἱ τόκοι ἕως τοῦ 1820.

124. Ν. Ἰγγλέζος, Σίφνος, γρόσια 200, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1813, Ἰανουαρ. 1η, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογρ. τῶν προκρίτων. Πληρωμένοι οἱ τόκοι ἕως τοῦ 1820.

125. Γ. Σεργιάννης, Σίφνος, γρόσια 1750, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1820, Νοεμβρ. 1η, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Πληρωμένοι οἱ τόκοι ἕως τοῦ 1820.

126. Οἰκονόμος Μπᾶος, Σίφνος, γρόσια 200, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1818, Νοεμβρ. 11, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Πληρωμένοι οἱ τόκοι ἕως τοῦ 1820.

127. Κωνστ. Σπαθάρος, Σίφνος, γρόσια 300, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1820, Ἰανουαρ. 20, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογρ. τῶν προκρίτων. Πληρωμένοι οἱ τόκοι ἕως τοῦ 1820.

128. Ἰωάννης Πρόκος, Σίφνος, γρόσια 1.000, πρὸς 15%. Ἐποχὴ 1818, Νοεμβρ. 1η, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογρ. τῶν προκρίτων. Πληρωμένοι οἱ τόκοι ἕως τοῦ 1820.

129. Π. Μπᾶος, ἤδη κύριος Ἰωάνν. Ν. Βασάλος, Σίφνος, γρόσια 1000, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1818, Ὀκτωβρ. 22, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογρ. τῶν προκρίτων. Πληρωμένοι οἱ τόκοι ἕως τοῦ 1820.

130. Γαβριήλ Βοεβόδας, ἱεροδιάκονος, Σίφνος, γρόσια 500, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1819, Νοεμβρ. 11, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογρ. τῶν προκρίτων. Πληρωμένοι οἱ τόκοι ἕως τοῦ 1820.

131. Τὸ Μοναστήρι τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, Σίφνος, γρόσια 400, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1819, Δεκεμβρ. 12, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογραφὰς τῶν προκρίτων. Πληρωμένοι οἱ τόκοι ἕως τοῦ 1820.

132. Π. Ἰ. Μπᾶος, χρέος παλαιόν, γρόσια 617, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1821, Ἰουλίου 1η, ἀσφράγ. μετὰ τὰς ὑπογρ. τῶν προκρίτων. Ἀπλήρωτοι οἱ τόκοι ἀφοῦ ἐδόθησαν.

133. Ν. Ίγγλέζος, Σίφνος, γρόσια 450, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1821, Δεκεμβρ. 1η, ἐσφραγ. μὲ τὰς ὑπογρ. τῶν προκρίτων. Ἀπλήρωτοι οἱ τόκοι ἀφοῦ ἐδόθησαν.

134. Π. Καμαράσης, κύριος Π. Ί. Μπαῖος, Σίφνος, γρόσια 500. Ἄγνοοῦνται ὅλοι αἱ παρατηρήσεις τοῦ χρεωστ. ἐγγράφου, ἀπόντος τοῦ ἰδιοκτῆτος.

135. Ν. Στ. Βαλέζη(ς), Σίφνος, γρόσια 1000, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1800, Νοεμβρ. 7, ἐσφραγ. μὲ τὴν σφραγίδα τῆς Παναγίας καὶ ὑπογρ. τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἕως τοῦ 1820.

136. Ἰωάνν. Λαγγούσης, Σίφνος, γρόσια 800, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1809, Ἰανουαρίου 18, ἐσφραγ. μὲ τὴν σφραγίδα τῆς Παναγίας καὶ ὑπογρ. τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἕως τοῦ 1819.

137. Φραζ. Ραφαλέτου, Σίφνος, γρόσια 100, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1809, Ἰανουαρίου 13, ἐσφραγισμ. μὲ τὴν σφραγίδα τοῦ Ἁγ. Γεωργίου καὶ ὑπογρ. τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἕως τοῦ 1820.

138. Γεώργ. Γεωργαροῦ, Σίφνος, γρόσια 100, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1820, Μαρτίου 1η, ἄνευ ὁμολογίας.

139. Γεώργ. Μαστρόκαλος, Σίφνος, γρόσια 160, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1820, Φεβρ. 1η, ἄνευ ὁμολογίας.

140. Γεώργ. Σμαραγδῆς, Σίφνος, γρόσια 50, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1820, Φέβρ. 1η, ἄνευ ὁμολογίας.

141. Κ(ωνσταντῖνος) Λογιώτ(ατος) Παλαιός, Σίφνος, γρόσια 1000, πρὸς 10%. Ἐποχὴ 1801, Νοεμβρ. 27, ἐσφραγ. μὲ τὴν σφραγίδα τῆς Παναγίας καὶ ὑπογρ. τῶν προκρίτων. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἕως τοῦ 1820.

142. Ἐμμαν. Γραμματικός, Κρής, Κωνσταντινούπολις, γρόσια 9.600, πρὸς 12%. Ἄγνοεῖται ἡ ἐποχὴ κλπ (στοιχεῖα), τῶν ἐγγράφων ὄντων εἰς Κωνσταντινούπολιν. Οἱ τόκοι πληρωμένοι ἄχρι τοῦ 1821, Ἀπριλίου 6.

143. Ἐμμαν. Γραμματικός, ἔτι, Κωνστ/πολις, γρόσια 500, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1821, Ἀπριλίου 6, ἄνευ σφραγίδος, μὲ τὴν ὑπογραφήν τοῦ ἀπεσταλμένου Ι. Ντεπάστε. Οἱ τόκοι ὅλοι ἀπλήρωτοι.

144. Κ. Μπαῖος, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Πετράκη, Σίφνος, γρόσια 2.500. Ἄγνοοῦνται καὶ ὁ τόκος καὶ ἡ ἐποχὴ, οὔσης τῆς ὁμολογίας ἐντὸς τῶν ἐπισήμως ἐσφραγισμένων Γραμματοφυλακίων του. Ἡ ὁμολογία ὅμως εἶναι ἀσφράγιστος καὶ ὑπογεγραμμένη παρά τῶν Ἐπιστατῶν κυριῶν Ν. Χρυσόγελου, Ζ. Καμπάνη καὶ Ν. Καμπάνη. Ἄγνοεῖται καὶ περὶ τῶν τόκων ἐάν εἶναι πληρωμένοι ἢ μή. Γρόσια πεντακόσια, ἀριθ. 500 (τοῦ κεφαλαίου) εἶναι πληρωμένα ἀπὸ τὸν Ἐπιστάτην κ. Ν. Χρυσόγελον (ἀφαίσεις κεφαλαίου).

145. Ἀπόστ. Ὄθωναῖος, Σίφνος, γρόσια 1.362, πρὸς 10%. Ἐπο-

χὴ 1821, Μαρτίου 13, ἀπὸ λογαριασμὸν ἐξόδων τῆς Κοινότητος ὡς Φροντιστῆς ἐπ' αὐτῶν. Οἱ τόκοι ὅλοι χρεωστοῦνται.

146. Κωνστ., Ὄθωναῖος, Κωνστ/πολις, γρόσια 3.591, πρὸς 20%. Ἐποχὴ 1821, Φεβρουαρ. 1η. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἐτησίου φόρου (Γιλιτζαμίου) τὰ ὁποῖα ἐπλήρωσεν ὁ εἰρημένος Κωνσταντῆς κατὰ τὰ εἰθισμένα ἐπίσημα ἐγγράφα τοῦ Διβάν χανέ. Οἱ τόκοι ὅλοι ἀπλήρωτοι καὶ ἀπαιτοῦνται ἀπὸ τὸν δανειστήν ἀνά 20 εἰς τὰ ἑκατόν.

147. Τομάζος Δεπάστες, Σίφνος, γρόσια 3.034, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1821, Ἀπριλίου 6. Διὰ λόγ(αριασ)μὸν τῶν ὄν, ὡς Κοιν(ο-τικ)ός ἀπεσταλμένος, ἔδωκεν εἰς τὸν ἐν Κωνστ/πόλει Κωνσταντ. Ὄθωναῖον διὰ λογ(αριασμ)ὸν τοῦ Γιλιτζαμίου τοῦ 1821. Οἱ τόκοι ὅλοι ἀπλήρωτοι.

148. Φλωρέζα οἰκονόμου, Σίφνος, γρόσια 100, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1820, Σεπτεμβρίου 9, ἀσφράγ. μὲ τὴν ὑπογραφήν μόνον τοῦ Ἐπιστάτου Ν. Γκιών. Οἱ τόκοι ἀπλήρωτοι ἄχρι τοῦ 1.820.

149. Ί. Ἄν. Σάρη(ς), Σίφνος, γρόσια 600, πρὸς 12%. Ἐποχὴ 1819, Φεβρουαρ. 10, ἀσφράγ. μὲ τὴν ὑπογραφήν τοῦ Κοινοῦ ἀπεσταλμένου εἰς Κωνστ(αντινοῦ)πολιν Ζ.Α. Καμπάνη. Οἱ τόκοι διόλου ἀπλήρωτοι.

Ἦτοι (γενικόν σύνολον) γρόσια ἑκατόν τριάντα τρεῖς χιλιάδες ἑπτακόσια τεσσαράκοντα τέσσερα καὶ 3/4, συμποσοῦνται τὰ, ἀπὸ τοῦ πρώτου φύλλου μέχρι τοῦ ἔκτου ἕως ὧδε καταγεγραμμένα χρέη τῆς Κοινότητος Σίφνου, ὡς ὁμολογούμενα. Ἀριθ. 133, 744 3/4.

150. Ζητοῦνται εἰσέτι ἀπὸ τὴν Κοινότητα Σίφνου, ὡς χρέη τῆς ἐπὶ τῆς Ὄθωμανικῆς ἐξουσίας, ἀπὸ τούς ἐφεξῆς, ὡς φαίνονται ὀνομαστί.

- Ἀπὸ τὸν κ. Γ. Μάτσα, ἤδη πράκτορα τῆς Γαλλίας, γρόσια 1.000. δι' ἔξοδα τὰ ὁποῖα, ὡς εἰς τὴν πρὸς τὴν Ἐπαρχ(ιακὴν) Δημογεροντίαν Σίφν(ου) ἀναφορὰν του ἐκθέτει, ἐξόδευσεν εἰς τὰς ὑστάτους ἡμέρας τῆς Ὄθωμανικῆς ἐξουσίας, καθ' ὃν καιρὸν εἶχε διωρισθεῖ Ἀρχιπρόκριτος εἰς τὴν Νῆσον μας.

- Ἀπὸ τὸν Ἰωάνν. Παπαθανάση, γρόσια 2.534, δι' ἔξοδα τῆς ἐν Κων/πόλει, μετὰ τοῦ ποτέ Γεωργ. Δεπάστε, ἀποστολῆς των πρὸς διάλυσιν τῆς διαφορᾶς, περὶ ἧς ἐγκάλει Ἀστυπαλαιότις τίς τὴν Κοινότητα Σίφνου, κατὰ τὰς ὑστάτας ἡμέρας τῆς Ὄθωμανικῆς ἐξουσίας.

- Ἀπὸ τὸν Γεώργιον Ὄθωναῖον, Σίφνιον, γρόσια 100, διὰ μισθὸν τῆς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1820 κοινῆς Ἐπιστάσεως του.

Ἦτοι, γρόσια 3.634, τρεῖς χιλιάδες ἑξακόσια τριάντα τέσσερα ζητοῦνται ἀπὸ τούς ἄνωθεν.

Ἐν Σίφνω τῇ 28 Ἰανουαρίου 1830.

(Τ.Σ.) - Κ. Μάτζας - Ν.Α. Καμπάνης
- Ν. Βαλέτας - Ι. Λειμβάτος

- Πέτρος Μάτζας - Π.Κ. Πάος
- Ζ. Άλ. Καμπάνης - Αναγνώστης Πρόκος.
- Νικόλαος Πρατικός

«Τά έν τῇ Ἑλληνικῇ Ἐπαναστάσει διά πολιτικάς τοῦ Ἔθνους
χρείας γεγονότα χρέη εἰς τήν Κοινότητα τῆς Νήσου Σίφνου,
χρεωστούμενα εἰς τούς κάτωθεν.

- **1821**, εἰς τόν Δημήτριον Ἀθηναῖον, ὡς Φροντιστήν ἐπί τῶν ἐξό-
δων τῆς Κοινότητος, δι' ὅσα ἐξόδευσε εἰς διαφόρους χρείας, κατά τήν
σημείωσίν του, γρόσια 120.

- **1826**, εἰς διαφόρους πολίτας Σιφνίους, δι' ὅσα ἡ Κοινότης ἐρανεί-
σθη παρ' αὐτῶν καί ἔδωκεν εἰς τήν Διοικητικὴν Ἐπιτροπήν ἐπί λόγῳ
δικαίου κατά διαταγὴν τῆς, γρόσια 10.000.

- **1827**, εἰς διαφόρους ἔτι πολίτας Σιφνίους, δι' ὅσα ἡ Κοινότης δα-
νεισθεῖσα παρ' αὐτῶν ἐξόδευσε εἰς τήν κατά τῶν πειρατῶν ἐκτελεστι-
κὴν Δύναμιν, ἣτις κατεῖχε τήν πατρίδα μας ὑπέρ τὰς εἰκοσιπέντε ἡμέρας
εἰς ἀποδίωξιν τῶν Σφακιανῶν, γρόσια 9.325.

- **1828**, εἰς τόν κ. Πετράκη Κ. Μπαῶν, δι' ὅσα ἐπί τῆς ἐπιστάσεως
του ἐξόδευσε ὑπέρ τῆς Κοινότητος κατά τήν σημείωσίν του, γρόσια
347.

- **1823**, εἰς τόν κ. Ν. Α. Καμπάνην, διά ὅσα ἐξόδευσε ὅτε ἐστάλη
εἰς τήν ἐν Ἀστρεί Β' Ἐθνικὴν τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσιν, ὡς Πληρεξού-
σιος τῆς Ἐπαρχίας Σίφνου, Μήλου καί Κιμῆλου, γρόσια 281.

- **1829**, εἰς τόν κ. Πετράκη Κ. Μάτσαν, δι' ἐνοίκιον τῆς οἰκίας του,
τήν ὁποίαν ἐνοικίασεν ὁ ἀστυνόμος Κ. Μαμούνης, γρόσια 45 καί εἰς τόν
κ. Ι. Πανώριον δι' ὅσα ἔδωκε κατά βίαν εἰς τούς Σφακιανούς κατά τήν
προφορικὴν ἀναφορὰν του, γρόσια 65.

Σύνολον Γρόσια 20. 183, 11.

Ἐν Σίφνω τῇ 28 Ἰανουαρίου 1830.

(Τ.Σ.)	- Κ. Μάτζας	- Ν. Α. Καμπάνης
	- Ν. Βαλέτας	- Ι. Λειμβαῖος
	- Πέτρος Μάτζας	- Π.Κ. Πάος
	- Ζ. Άλ. Καμπάνης	- Αναγνώστης Πρόκος»
	- Νικόλαος Πρατικός	

ΧΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΕΣ ΣΙΦΝΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ 1821

Ὁ πρῶτος χρόνος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως πέρασε μέ γενική
ἐπικράτησή της. Οἱ Τοῦρκοι, ἐκτός ἀπό τίς ἀντεκδικήσεις στήν Κων-
σταντινούπολη, Χίο, Σμύρνη καί Σαμοθράκη, πού ἔσπειραν φόβο καί
πανικό στά νησιά, δέν εἶχαν καμμιά σημαντικὴ ἐπιτυχία. Ἡ Προσωρινή
Διοίκηση τῆς Ἑλλάδος, μεταξύ ἄλλων μέτρων, ἀπεφάσισε καί τήν ἀπο-
τελεσματικώτερη διοργάνωση τῶν νησιῶν του Αἰγαίου, τά ὁποῖα θεώ-
ρησε ὅτι ἔπρεπε ν' ἀναλάβουν τή συντήρηση τοῦ στόλου, τόσο γιά τήν
προστασία τους, ὅσο καί γιά τήν ἐν γένει ἐνίσχυση τῆς Ἐπαναστάσεως¹.
Παράλληλα λοιπόν μέ τή διοικητικὴ ὀργάνωσή τους σέ Ἐπαρχίες,
Ἀντεπαρχίες καί λοιπές Ὑπηρεσίες, συνέστησε καί τήν Ἀρμοστεία τῶν
Νήσων τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἕνα ὑπέρτερο συλλογικὸ ὄργανο ἐποπτεί-
ας τῶν νησιωτικῶν - ἐπαρχιακῶν Ἀρχῶν, τό ὁποῖο θά ἀντιπροσώπευε
τήν κεντρικὴ Διοίκηση καί θά ἐφάρμοζε τόν φορολογικὸ νόμο. Ἀρμο-
στές διορίστηκαν ὁ Βενιαμίν Λέσβιος, ὁ Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς, ὁ Νι-
κόλαος Οἰκονόμου καί ὁ Βασίλειος Γκίνης².

Ἀπεσταλμένος τους, ἔφτασε στή Σίφνο στίς 13 Μαΐου 1822, ὁ Νι-
κόλαος Χρυσόγελος, ὡς τήν ἑναρξή τῆς Ἐπαναστάσεως διδάσκαλος τοῦ
νησιοῦ, γιά νά ἐξηγήσει στούς συμπολίτες του Σιφνίους τήν ἀνάγκη συ-
γκέντρωσης χρημάτων. Μαζί του ἔφερε σχετικὰ ἐπίσημα ἔγγραφα, δηλ.
«τήν προκήρυξιν τῆς ὑπερτάτης διοικήσεως», καθὼς καί ὅμοιαν τῶν
Ἀρμοστῶν³.

Ὁ Χρυσόγελος ἀνέπτυξε τήν καλὴ πορεία τῶν ἐπαναστατικῶν πραγ-
μάτων καί διαβεβαίωσε τούς συμπολίτες του ὅτι ὁ ἑλληνικὸς στόλος θά
προστάτευε τά νησιά ἀπὸ τήν τουρκικὴ ναυτικὴ ἀπειλή. Ἦταν ὅμως ἀνά-
γκη νά εἶναι τοῦτος ἀξιόμαχος καί ἱκανὸς γιά ἄμεσες ἐπεμβάσεις, γι' αὐτό
ἔπρεπε νά διαθέτει τά ἀπαραίτητα οἰκονομικά μέσα. Γιά τή συγκέντρωση
τῶν ἀναγκαίων κεφαλαίων εἶχαν ὑποχρέωση ὅλοι. Οἱ πολλοὶ καί ἀπλοῖ
ἄνθρωποι τοῦ νησιοῦ, συμφώνησαν μέ τά λόγια τοῦ διδασκάλου.
Ὑπῆρχαν ὅμως καί οἱ ἀντίθετοι, πού ἀνῆκαν στήν κατηγορία τῶν οἰκονο-

1. Συμεωνίδη, Ἱστορία, σελ. 245.

2. Ὁ.π.π.

3. Βλ. τό ἔγγραφο μέ στοιχεῖο α' κατωτέρω.

μικῶν παραγόντων τοῦ τόπου, κατά κύριο λόγο, πού εἶτε δέν πίστευαν στήν ἐπιτυχία τοῦ Ἀγῶνα, εἶτε θεωροῦσαν πῶς ἡ τελική ἐπικράτησή του θά ὀδηγοῦσε στήν ἀπώλεια τῶν προνομίων καί τῶν ἄλλων συμφερόντων τους. Οἱ τελευταῖοι, πού λίγο ἀργότερα ἐξεδήλωσαν φανερά τήν ἀντίθεσή τους καί ἔγιναν πρόξενοι γενικῆς ἀναταραχῆς στό νησί⁴, ἐπῆραν μὲν τότε μέρος στή «συνεισφορά» χρημάτων (πού ἦταν προαιρετική), πλὴν δέν πρόσφεραν ἀξιόλογα ποσά, ὅπως θά μπορούσαν, ἐνῶ ἄνθρωποι χαμηλοῦ εἰσοδήματος, ἔδωσαν ὅσα περίπου καί οἱ εὐποροί. Συγκινητική μάλιστα ὑπῆρξεν ἡ συνεισφορά φτωχῶν μοναζουσῶν καί γυναικῶν, ὅπως προκύπτει ἀπό τοὺς δημοσιευμένους κατωτέρω καταλόγους.

Μέχρι τῆς 18 Μαΐου «οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Σίφνου» εἶχαν ὀλοκληρώσει τή συγκέντρωση τῶν χρημάτων καί οἱ δημογέροντες (γιατί δέν εἶχε ἀκόμη ἐγκατασταθεῖ ὁ ἀντέπαρχος)⁵, μέ ἐπίσημο ἔγγραφο τους, ἀπέστειλαν στοὺς Ἀρμοστές ὀνομαστικούς καταλόγους 360 πολιτῶν πού εἶχαν συμμετάσχει στή «συνεισφορά», ἡ ὁποία ἀπέδωσε συνολικά τό ποσόν τῶν 4.850 γροσίων. Ἡ συμμετοχή 360 μόνο πολιτῶν, ἀπό τοὺς 4.000 περίπου κατοίκους τοῦ νησιοῦ καί, ὡς ἐκ τούτου, ἡ συγκέντρωση τοῦ ἀνωτέρω μικροῦ ποσοῦ, φανερώνει τήν ἔκταση τῆς ἀντίδρασης τῶν ἀντιθέτων, οἱ ὁποῖοι, μέ τά μίσθαρνα ὄργανά τους, εἶχαν ἐπιτύχει νά πτοήσουν τό φρόνημα τοῦ λαοῦ. Στό ἔγγραφο τους οἱ δημογέροντες ἔγραψαν «λυπούμεθα διότι ἡ ποσότης (τῶν χρημάτων) δέν ἀνταποκρίνεται μέ τήν προθυμίαν μας» μιᾶς σημαντικῆς οικονομικῆς ἐνίσχυσης καί ὅτι ὁ ἀπεσταλμένος τους Ἀπόστολος Ὁθωναῖος⁶, πού θά παρέδιδε τά χρήματα, καί ὁ Νικόλαος Χρυσόγελος θά τοὺς ἐξηγοῦσαν τοὺς λόγους μὴ ἱκανοποιητικῆς ἀπόδοσης τοῦ ἐράνου.

Τό ἐν λόγω ἔγγραφο καί οἱ συνημμένοι σ' αὐτό κατάλογοι τῶν πολιτῶν πού συνεισέφεραν τόν ὀβολό τους, προέρχονται ἀπό τό Ἱστορικό Ἀρχεῖο τοῦ Μπεννακείου Μουσείου (ἔγγραφα Ἀγῶνος, φάκ. 87/3). Ἡ

4. Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη, Ἡ ὑπεροπτική στάση καί τό τραγικό τέλος τοῦ Κωνσταντίνου Μπάου. Ἡ λύση ἐνός νομικοῦ ζητήματος, περιοδ. «Σιφνιακά», τόμ. Α' (1991), σελ. 5-60.

5. Ἡ ἐπίσημη ἐγκατάστασή του ἔγινε ἀπό τοὺς Ἀρμοστές κατὰ τό τελευταῖο δεκάημερο τοῦ Μαΐου. Ἦταν ὁ Παναγ. Καραγιάννης ἢ Καραϊωάννης γιά τήν προσωπικότητα τοῦ ὁποίου βλ. στοῦ Συμμεωνίδη, ὁ.π.π. σελ. 6, ὑποσ. 5 καί τήν ἐκεῖ βιβλιογραφία.

6. Ὁ Ἀπόστολος Ὁθωναῖος, ὑπῆρξε μέλος διακεκριμένης οἰκογένειας τῆς Σίφνου, δημογέροντας, στέλεχος τῆς Ἐπανάστασης καί συνεργάτης τοῦ Νικ. Χρυσογέλου. Τελευταία εἰδηση γι' αὐτόν ἔχουμε στίς 28 Νοεμβρίου 1824 (Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 52), πρέπει δέ ν' ἀπεβίωσε ὡς τόν Φεβρουάριο 1825 κατὰ σχετικὴ ἀναγραφή στό «Κατάστιχο ἐσόδων - ἐξόδων» τοῦ τοποτηρητοῦ τῆς μητροπόλεως Σίφνου Βαρθολομαίου, ὁ ὁποῖος πρόσθετη τῆς κηδείας: «γρόσια 4, λείψανον ἀρχιερατικόν τοῦ Ἀποστόλου Ὁθωναίου» (βλ. «Σιφνιακά» τόμ. Δ' (1994), σελ. 171).

δημοσίευσή τους εἶχε ἀρχίσει ἀπό τῶν στηλῶν τῆς ἐφημερίδας «Σιφνιακά Νέα» (φ.φ. ἀριθ. 26 καί 27, Μαρτίου καί Ἀπριλίου 1991), ἀλλά δέν ὀλοκληρώθηκε ἐπειδὴ τό θέμα θεωρήθηκε μακροσκελές (!). Ἐπειδὴ τοῦτο ἔχει ιδιαίτερη σημασία γιά τήν Ἱστορία τῆς Σίφνου, καταχωρίζονται ἐδῶ αὐτούσια, τόσον οἱ κατάλογοι, ὅσο καί τά ἔγγραφα πού σχετίζονται μ' αὐτούς. Ὅπου, τέλος, εἶναι δυνατόν, παρέχονται διάφορες πληροφορίες γιά ἀριθμό προσώπων πού περιέχονται στοὺς καταλόγους μέ κατάλληλες ὑποσημειώσεις.

Α' ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

α) Τῶν ἀρμοστῶν τῶν νήσων.

«Κύριοι ἄρχοντες τῆς Νήσου Σίφνου καί πάντες οἱ κάτοικοι.

Ἡ κατεπεύγουσα ἀνάγκη χρημάτων τῶν ὁποίων ἔχει ἡ πατρίς τοῦ νά προβλέψῃ τόν μισθόν τῶν ναυτῶν διά τόν ἐρχόμενον μήνα καί ν' ἀποφύγῃ τόν ἐπικείμενον κίνδυνον, δέν δίδει καιρόν εἰς τοὺς ἀρμοστάς διά νά περιέλθωσι πρὸς τό παρόν καί νά ὀργανίσωσι πᾶσαν Νῆσον, ὡς ἐκ τῆς πεμπομένης προκηρύξεως τῆς Ὑπερτάτης Διοικήσεως καί τῆς ἐδικῆς μας πληροφορεῖσθε.

Συλλογισθέντες λοιπόν καί ἡ εὐγενία σας τόν ἀπειλούμενον κίνδυνον εἰς τὰς Νήσους σας, πασχίσατε μέ πάντα τρόπον νά συνάξετε ὅσα ἡμπορέσετε καί ἐντός τριῶν ἡμερῶν νά ἀποστείλετε εἰς Πάρον ὅπου θέλομεν εὐρεθῆ ἀμέσως ἀφ' οὗ συνάξωμεν ἐδῶ εἰς Νάξον τὰς συνεισφοράς. Ἐπὶ τούτῳ πέμπομεν τόν πατριώτην σας κύριον Νικόλαον Χρυσόγελο, ὅστις καί θέλει σᾶς ἰδεάσει περὶ πάντων καί περὶ τῆς παρούσης ἀνάγκης· μετὰ τούτου θέλει ἔλθῃ ὁ φέρων τά χρήματα ἀπεσταλμένος σας εἰς Πάρον φέρων ἀκριβῆ κατάλογον τῆς συνεισφορᾶς ἐξ ὀνόματος, ἐσφραγισμένον μέ τήν κοινήν σας σφραγίδα.

Ἀδελφοί! Ἐνῶ οἱ Νησιῶτες εἰσθε εἰς τόν μεγαλείτερον κίνδυνον, δέν εἶναι χρεῖα λόγων διά νά σᾶς πείσωμεν εἰς τά ἴδιά σας συμφέροντα.

Ἐν Νάξῳ τήν 17 Μαΐου, ,αωκβ'

Οἱ Ἀρμοσταί. Βενιαμίν Λέσβιος. Νικόλαος Οἰκονόμος, Βασίλης Νικολάου Γκίνης.Κ. Μεταξᾶς Νικολάου».

[Ἐφημ. «Σίφνος», περιοδ. Β', ἔτος 13ον, φ. 150-151, Αὔγ. - Σέπτ. 1944].

β) Τῶν κατοίκων Σίφνου.

«Ἐσχωτάτοι Κύριοι Ἀρμοσταί

Ἐλάβαμεν παρά τοῦ συμπατριώτου μας κυρίου Νικολάου τήν προ-

κήρυξιν τῆς Ὑπερτάτης Διοικήσεως καὶ τὴν ὑμετέραν καὶ ἐπροθυμοποιήθημεν κατὰ χρέος μας εἰς τὴν δυνατὴν συνεισφοράν, λυπούμεθα διότι ἡ ποσότης δὲν ἀνταποκρίνεται μὲ τὴν προθυμίαν μας· τὰ εἶτα θέλει σας παραστήσει ὁ κοινὸς ἡμῶν ἀπεσταλμένος κύριος Ἀπόστολος Ὁθωναῖος καὶ ὁ συμπατριώτης μας κύριος Νικόλαος⁷, ὁ μόνος τρόπος τοῦ Χρηματισμοῦ τῆς δυστυχῆς πατρίδος μας εἶναι τὰ δέκατα, τὰ ὅποια ἐσυστήσαμεν διὰ τὸ μετὰ ταῦτα, κατὰ τὸ παρὸν δὲ ἀποστέλλομεν τὰ οἰκονομηθέντα χρήματα χιλιάδες τέσσαρες καὶ ὀκτακόσια πενήντα, Νό 4.850, παρακαλοῦντες τὴν ὑμετέραν ἐξοχότητα καὶ δι' ὑμῶν τὴν Ὑπερτάτην Διοίκησιν καὶ μᾶς συγκαταλέγει μετὰ τῶν προθύμων ὁμογενῶν καὶ ὑπηκόων εἰς τὰς σεβαστάς διαταγὰς αὐτῆς, ὡς ἐσμέν.

Ἐν Σίφνῳ τῇ 17 Μαΐου, ἁωκβ'

Τοῖς ἐξοχωτάτοις ἀρμοστές τῶν νήσων.

(Τ.Σ.) Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Σίφνου».

Ὅπισθεν τοῦ ἐγγράφου (στό ὅποιο εἶναι συνημμένοι οἱ πίνακες) «Πρὸς τοὺς ἐξοχωτάτους ἀρμοστέας τῶν νήσων, εἰς Νάξον». Σίφνος, ἐλάβομεν γρ. 4829.

[Μπενάκειο Μουσεῖο. Ἱστορικό Ἀρχεῖο. Ἐγγραφα Ἀγῶνος, φάκελλος 87/3].

«Κατάλογος τῆς καταβολῆς ἐκάστου κατὰ μέρος τοῦ χωρίου Σταυρί προσφερόμενος τοῖς ἐξοχωτάτοις ἀρμοσταῖς.

τῇ 18 Μαΐου 1822: Σταυρί.

- ὁ ἀρχιδιάκονος ἡγούμενος Μοναστηρίου Βρύσης ⁸	γρ. 100
- ὁ Δαμιανὸς προηγούμενος ⁹	100
- ὁ Κουτζοκόης ἱεροδιάκονος ¹⁰	100
- ὁ Ἱερεμίας ¹¹	25

7. Ἐννοεῖται ὁ Νικ. Χρυσόγελος.

8. Πρόκειται γιὰ τὸν ἀρχιδιάκονο Ἰωαννῆσι, ἀνεψιὸ τοῦ Σιφνίου μητροπολίτου Κυζίκου Ἀγάπιου Γρυπάρη (βλ. Συμεωνίδη, Βρυσιανή 1966, σελ. 77 ἐπ.). Τοῦτος διετέλεσε γιὰ πολλὰ χρόνια ἡγούμενος τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Βρύσης (1803-1811 καὶ 1812-1816). Τὸν διαδέχτηκε ὁ Δαμιανὸς Μπατῆς (1816-1820, βλ. Συμεωνίδη, ὁ.π.π.), ἀλλ' ἐπανῆλθε, ὅπως ἀποδεικνύεται τώρα καὶ ἀπὸ 1820-1822.

9. Ὁ Δαμιανὸς τῆς προηγούμε. σημείωσης ὁ ὅποιος τὸν ἴδιο χρόνο (1822) καὶ πάντως μετὰ τὸν Μάιο (ἀφοῦ κατὰ τὸν μῆνα τοῦτο ἡγούμενευε ὁ ἀρχιδιάκ. Ἰωαννῆσιος) ἐπανῆλθε στὴ διοίκηση τῆς Μονῆς κατὰ δική του μαρτυρία: «ἡγουμενεύσας... καὶ κατὰ συνέχειαν ἀπὸ τοῦ 1822 μέχρι τοῦ 1831...» (Συμεωνίδη, Βρυσιανή 1966, σελ. 87).

10. Ἐσφαλμένη, μᾶλλον, ἀναγραφὴ τοῦ ἐπωνύμου «Κουτζοκόλης» ἢ «Κουτσοκόλης» (βλ. Συμεωνίδη, Ἱστορικά Ἀγ. Κων/νου, σελ. 139 στό εὔρετήριον).

11. Ἱερεμίας, ἱερομόναχος τῆς Βρυσιανῆς (ἄνευ ἐπωνύμου) ἀναφέρεται κατὰ τὰ ἔτη 1825, 1829, 1837 (βλ. Συμεωνίδη, Βρυσιανή 1966, σελ. 84, 88, 94).

- ὁ Σακελλίων Λαμπρῆς ¹²	25
- ὁ πρωτέκδικος ἡγούμενος Μονῆς Ἁγίου Ἀρτεμίου ¹³	25
- ὁ παπᾶς τοῦ Μάρκου	10
- ὁ παπᾶς τοῦ Χιονᾶ	10
- ἡ ἡγουμένη Μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου	25
	420
- Γεώργιος Κωνσταντίνου Ἰακώβου	5
- Κωνσταντῆς Μπρουνιαῖς	7
- ὁ Κουράγιος	3
- Μιχάλης Νικηφόρης	5
- Νικόλαος Πυργῆ	7
- Ἰωάννης Κρητικὸς	3
- Γεώργιος Ραφελιά	5
- ὁ πρωτονοτάριος ¹⁴	2
- παπά Ἰωάννης	2
- Νικολός Διενῆς	7
	466
- Ἰάκωβος Τέφης	5
- παπά Ἰωάννης Κώμης	4
- Ἰωάννης Κοζῆς	8
- ὁ Γκούμας	8
- Γεώργιος Μπινηρῆς	5
- ὁ Κώσταρος	4
- Γεώργιος Ἀγιασημῆ	6
- Ἀντώνιος Μπρουνιαῖς	5
- Ἀντώνιος Νόνος	5
- Ἰωάννης Φράγκος	4
	520
- Ἀνδρέας Κόρχηλας	10
- Γεώργιος Σταυριανός	2

12. «Ὁ σακελλίων γαβριήλ» ὑπογράφει τὸ 1829 ἔγγραφο τοῦ ἡγουμενοσυμβουλίου τῆς Βρυσιανῆς, ἀδιακρίβωτο ὅμως παραμένει ἂν πρόκειται γιὰ τὸν ἀνωτέρω «Λαμπρῆ».

13. Γιὰ τὴ μὴνὴ τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου, μετοχίου τῆς ἀγιορείτικης Σιμωνόπετρας, βλ. Συμεωνίδη, Μοναστήρια, σελ. 54-67. Πρωτέκδικος, ἤδη ἀπὸ τοῦ 1814 μέχρι καὶ τοῦ 1836, ἀναφέρεται ὁ Γαβριήλ Μαγγανάρης. Δανειστής τῆς Κοινότητος τὸ 1814 (Γ.Α.Κ./Γεν. Γραμματεία, Φάκ. 238 Β), ἐφημέριος τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου [βλ. «Σιφνιακά», Δ' (1994), σελ. 159, 161].

14. Δὲν εἶναι γνωστὸ ἂν πρόκειται γιὰ τὸν Ἀπόστολο Διαρεμέ, ὁ ὅποιος κατεῖχε τὸ ἐκκλησιαστ. ἀξίωμα τοῦ πρωτονοταρίου στὰ 1833 καὶ 1836 [βλ. «Σιφνιακά», τόμ. Δ' (1994), σελ. 159, 161, ὅπου οἱ πίνακες ὑπ' ἀριθ. 4 καὶ 5].

- ὁ χωρεπίσκοπος ¹⁵	5
- Ἀπόστολος Παντός	4
- ἡ Βιτώρια	5
- ὁ Μάρκος	10
- Γιάννης Ναδάλης	4
- Γεώργιος Ροδούσης	2
- Γεώργιος Κώμης	6
- Νικόλαος Παντός	3
	<u>3</u>
	571
- Ἀπόστολος Τριανταφύλλου	5
- Νικόλαος Μενλεκᾶς (;)	3
- Ἰωάννης Νικολάου Καργιοῦ	4
- Ἀντώνιος Κόφτης	5
- Γεώργιος Μηνᾶ	3
- Γαμβρός Μιχάλη Νικηφόρη	7
- παπά Ἀντώνιος Δραγάτζης	7
- ὁ Μπενάρδος	10
- Γεώργιος Μαντελένης	2
- ὁ Μεσσαλώνης	4
	<u>4</u>
	621
- Ἰωάννης Δεπάστες	7
- Κωνσταντῆς Τριανταφύλλου	3
- Νικόλαος Πιτῆς	5
- Ἀντώνιος Ταπεινοῦ	4
- Ἰωάννης Κόρχελης	2
- Ἀπόστολος Πιτῆς	5
- Ἰωάννης Μανόλης	6
- Γεώργιος Μπατῆ	4
- Ἀπόστολος Νεροῦτζος	5
- παπά Νικόλαος	3
- Νικόλαος Ρικάρης	10
- Ἀντώνιος Πρεζάνης	5
- Φραζέσκος Χιονᾶς	3
- Μανόλης Φύτρος	2
- Γεώργιος Ἀναστασίου	4
	<u>4</u>
	689

15. Ἄγνωστο καί αὐτοῦ τό ὄνομα. Στό «Κατάστιχο» τοῦ Βαρθολομαίου ὁ χωρεπίσκοπος φέρεται ἀρχιερατικός ἐπίτροπος στό χωριό Σταυρί [βλ. «Σιφνιακά», τόμ. Δ' (1994), σελ. 170].

β' σελίδα - Μανόλης Βρουλιώτης	5
- Ζουάννης	8
- Ἀντώνιος Λιοκούρης	5
- Ἰωάννης Βαφίας	7
- παπά Γαβριήλ ¹⁶	2
- Ἀντώνιος Δεπάστες	10
- Γεώργιος Χορικός	3
- Ἀντώνιος Μανολάκη	4
- Ἰωάννης Σαραντινός	4
- Κωνσταντῆς Σαραντινός	4
	<u>4</u>
	741
- ὁ Φραγκουλάκης	2
- Πέτρος Ραφελέτος	5
- Φραντζέσκος Πιτῆς	2
- παπά Ἰάκωβος	5
- Ἀντώνιος Χανοῦτζος	3
- Ἀντώνιος Ἀγγέλικας	10
- Ἀπόστολος Μπρόντζας ¹⁷	2
- Πέτρος Μάρκου	4
- Γεώργιος Καργιός	3
- Φλουρή Οἰκονόμου	3
	<u>3</u>
	780
- Βιτώριος Μάτζας	5
- Νικόλαος Γγιών	5
- Ἀνεγνώστης Πρόκος	4
- Πέτρος Φασόλη	5
- Δημήτριος Χρουσίνη	5
- Ἰωάννης Γαστήσιος	4
- Ἀντώνιος Σπυρῆ	5
- Δημήτριος Σπυρῆ	10
- Πέτρος Βασάλος	10
- Νικόλαος Καργγυδάκης	6
	<u>6</u>
	839

16. Πολύ πιθανόν ὁ ἀρχιμανδρίτης Γαβριήλ Ρωμάνος, ἐξάδελφος τοῦ Νικ. Χρυσογέλου, γιά τόν ὁποῖο βλ. «Σιφνιακά» τόμ. Δ' (1994), σελ. 111 ἐπ.

17. Γιά τόν Ἀπόστολο Μπρόντζα ἔχει ἤδη γίνει ἀναφορά (καί γιά τήν καταγωγή του ἀπό πειρατές τοῦ 17ου αἰῶνα) στό «Σιφνιακά», τόμ. Α' (1991), σελ. 114-115. Ἐκτός τοῦ Ἀποστ. Μπρόντζα, καταγράφεται ἤδη στήν ὁμώνυμη οἰκογένεια καί ὁ Ἰωάννης Πρόντζας, ζωγράφος, ἀναφερόμενος ὡς κάτοικος τοῦ χωριοῦ Σταυρί σέ ἀπογραφή τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Σίφνου πού διενεργήθηκε τό 1828 [βλ. «Σιφνιακά», τόμ. Ε' (1995), σελ. 133].

- ἡ Ἀργυρή	2
- Ἀγγελέτος παπά Φιλίππου	10
- Ἀπόστολος Βαφίας	4
- Κωνσταντῆς Διαλυσιμᾶς	5
- Γεώργιος Πόλου	5
- Νικόλαος Ἀγγελλέτου	5
- Φραντζέσκος Ραφελιάς	3
- Μιχαήλ Δράκος	10
- Ἰωάννης Κοντός	10
- Νικόλαος Δημητρίου Σπυρῆ	5
- Νικόλαος Τηράρη	10
- Ἀναστάσης Κάραβος	4
- Ροῦσος Πόλου	10
- Μανόλης Ἀργυρός	15
- Ἀντώνιος Σταυριανοῦ	3
	<u>940</u>
- ὁ Τομαζάκης	3
- Ἰωάννης Ἀποστόλου Καργιοῦ	5
- Νικόλαος Κρητικοῦ	5
- Νικόλαος Λοῖζος	4
- Γεώργιος Μαρόρου	4
- ἱεροδιάκονος Κιμουλιώτης	3
- Ἀπόστολος Βαλέζης	5
- Εἰρήνη Ζουάννη	5
- Κωνσταντῖνος Λουρέντζος	4
- Φραντζέσκος Τομάζου	2
	<u>980</u>
γ' σελίδα - Νικόλαος Ζάνη	8
- Βασίλειος Κοσμῆ	15
- Πέτρος παπά Ἰωάννου	5
- Κωνσταντῆς Τέφης	3
- Ἀντώνιος Νεροῦτζος	5
- Ἀπόστολος Ραφελλέτος	10
- Ἰωάννης Τζαμπουνιέρης	2
- Ἀπόστολος Ἀγκιναράκης	5
- Γεώργιος Φορτζέρης	7
- Νικόλαος Λορέντζος	10
	<u>1050</u>
- Γεώργιος Ψαρῆς	4
- Δημήτριος Σταυριανός	8

- Φραντζέσκος Λούκα	9
- Νικόλαος Ψιλιάκος	3
- Ἀντώνιος Τέφη	6
- παπα Ἀντώνιος Ἀνδρόνικα	6
- Ἰωάννης Ντολφῆ	10
- Ἀγγελλέτος παπά Ἀγγελέτου	7
- ὁ Λογοθέτης ¹⁸	5
- Ἀνδρέας Λοστρόμος	4
	<u>1112</u>
- Γεώργιος Κοπανάκης	6
- Νικόλαος Φραντζέσκου	6
- Ἀπόστολος Σαραντινός	2
- Νίκος Πονεντίνη	6
- Ἀντώνιος Μετάλα	7
- Ἀνεγνώστης Ζήση	5
- Νικόλαος Παντζιαρῆ	10
- Γεώργιος Διαρεμέ	15
- Ἰωάννης Μίτλος	5
	<u>1154</u>
- Γεώργιος Μάτζας	12
- Ζάνης Ἀλεξάνδρου Καμπάνη	60
- Ἰωάννης Πρόκος	60
- Ἰωάννης Πανόργιος	40
- Ἀπόστολος Κολονέλος	25
- Ἀγγελέτος Ψιλιάκος	15
- Θεόδωρος Παλικαράκη	15
- Ζώρης Βαφίας	15
- Νικόλαος Μπατῆς	25
- Ἰάκωβος Βαφίας	15
- Εὐστράτιος Μαυράκης	25
- Ἰάκωβος Δραγάτζης ¹⁹	15
- Ἰωάννης Χλαμύδης	15
- Γεώργιος Χρυσίνης	9
ἦτοι γρόσια χίλια πεντακόσια	γρ. 1500

18. Ὁ ἀγνώστου ὀνόματος «λογοθέτης» τῆς μητροπόλεως Σίφνου ἐφημέρευε, κατὰ τὸ «Κατάστιχο» τοῦ Βαρθολομαίου, στὸ Σταυρί. Στίς 29 Ἰουνίου 1819 ἀναφέρεται στὸ ἀξίωμα ὁ Κωνσταντῖνος Καλάβρας (Γ.Α.Κ./Συλλογή Κ. 47), τὴν δὲ 1 Αὐγούστου ἰδίου ἔτους ὁ λογοθέτης Ντολφίν (Γ.Α.Κ., ὀ.π.π.).

19. Πρόκειται γιὰ τὸν μετὰ γραφέα ἐπὶ 35 χρόνια τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου. Συνταξιοδοτήθηκε τὸ 1863 σὲ ἡλικία 73 ἐτῶν (βλ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Οἱ πρῶτοι Σίφινοι συνταξιούχοι, ἐφημ. «Σιφναϊκά Νέα», φ. 24, Ἰανουαρ. 1991).

Κατάλογος Καταβατῆς

- Ὁ καθηγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἑλίου ²⁰	γρ.	100
- Ὁ λογιώτατος ²¹	»	6
- Ἀπόστολος Κουλούρης	»	3
- Λούκας Πιτζινός	»	5
- Γεωργακάκης Τροῦλλος	»	5
- Κωνσταντῆς Ἰαννάκης	»	2
- Γιαννάκης Χαδρᾶς	»	3
- ἡ Θεοδωροῦ	»	5
- Κωνσταντῆς Ἀγγέλικας	»	4
- Ζαφείρης Καπετάν Γιάννης	»	3
- Αἰκατερίνα Πιτζινού	»	2
- Μαργαρίτα Τρούλου	»	6
- Κωνσταντῆς Πᾶος	»	1
- Νικόλαος Ζήσης	»	3
- Κωνσταντῆς Βεντούρης	»	4
- Βασίλης Χαμάδης	»	2
- Ἰωάννης Καζήκης	»	2
- Ἄρχων του Εὐαγγελίου ²²	»	5
- Φραζέσκος Γεωργίτζης	»	2
- Κωνσταντῆς Κουλούρης	»	6
- Γεώργης Χαλκιᾶς	»	4
- Μαργαρίτα Ἀγγελῆ	»	4
- Ζωρζάκης Πᾶος	»	7
- Κωνσταντῆς Βεντούρης	»	3
- Γεωργάκης Κιμουλιάτης	»	2

20. Ἄγνωστο ποιός διατελοῦσε ἡγούμενος τῆς Μονῆς αὐτῆ τὴν ἐποχὴ. Βλ. καὶ «Σιφνιακά», τόμ. Β' (1992), σελ. 50.

21. Ὡς «λογιώτατος» χαρακτηρίζεται στὶς πηγές ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιός, διακεκριμένος πολίτης τῆς Σίφνου, οἱ μαρτυρίες γιὰ τὸν ὁποῖο ἀρχίζουν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1780. Διετέλεσε ἐπίτροπος μοναστηριῶν, καντζηλιέρης τῆς Κοινότητος, κατὰ περιόδους, καὶ ἐπίτροπος τῆς Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Τάφου. [Βλ. σχετικῶς α) Γκιών, Ἱστορία, σελ. κ', β) Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 234, 242, κ.ἄ. γ) Συμεωνίδη, Βρυσηνὴ 1966, σελ. 71, 130 κ.ἄ., δ) Σφυρόερα, Ἐγγραφα, σελ. 12. Ὑπογράφει καὶ σὲ πολλὰ ἀνέκδοτα ἔγγραφα]. Ἐν τούτοις, Κων/νος Παλαιός, χωρὶς τὸν χαρακτηρισμὸ «λογιώτατος», ἀναγράφεται στὸν κατάλογο τῶν συνεισφορῶν τῶν κατοίκων Κᾶστρου, ποῦ δημοσιεύεται κατωτέρω. Κατὰ συνέπεια, ὁ «λογιώτατος» τῆς Καταβατῆς, πρέπει νὰ εἶναι διαφορετικὸ πρόσωπο, ἕνας ἀκόμη διακεκριμένος πολίτης τοῦ νησιοῦ, τῆς χορείας τῶν ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος.

22. Ἐνας ἀκόμη ἀξιωματοῦχος τῆς μητροπόλεως, ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος στὴν Καταβατῆ, κατὰ τὸ «Κατάστιχο» τοῦ Βαρθολομαίου.

- Ἀπόστολος Ποντικός ²³	»	3
- Κωστής Διαλισμᾶς	»	4
- Φλουροῦ Κουμπῆ	»	1:20
- Ἀντώνης Μανός	»	9
- Τριαντάφυλλος	»	2
- Μαρία Χαρχάλη	»	4
- Ἀγγελέτης	»	8
		220:20

Κατάλογος Ἐξαμπέλων

- ὁ Διδάσκαλος ²⁴	»	100
- Γιαννιὸς Μαρούλης ²⁵	»	20
- Σκευοφύλαξ ²⁶	»	15
- Μανόλης Διαμαντῆς	»	10
- Ἀντωνάκης	»	10
- Γεώργης Κάραβος	»	10
- Ἰωάννης Καρύδης	»	10
- Γεώργιος Πενάκης	»	0,8:20
- Γιάγκος	»	0,5
- Πατῆς	»	0,5
- Κωνσταντῆς Πατῆς	»	0,3
- Μάρκος Κρῆνος	»	0,5
- Ἀντώνης Κρῆνος	»	5
- Ἀνδρέας Ζώρξενας	»	6

23. Τὸ ἐπώνυμο ἀπαντᾶται γιὰ πρώτη φορά. Ἀναφέρεται τοπωνύμιο, στὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ νησιοῦ, «Ποντικὸ τὸ φρούδι», σὲ κτηματολόγιο δὲ τῆς Βρυσηνῆς καὶ στὴν περιγραφὴ τῶν ὁρίων κτήματος στὴ θέση «Λαγκάδι», ἀναφέρεται ἄμορος στὰ Νότια ὁ «Ποντικομούρης».

24. Ἐννοεῖται ὁ Νικόλαος Χρυσόγελοσ, ποῦ ἦταν κάτοικος Ἐξαμπέλων.

25. Πρόκειται γιὰ τὸν ζωγράφο - ἀγιογράφο Ἰωάννη Μαρούλη (1736-1831) γιὰ τὸν ὁποῖο βλ. Συμεωνίδη, Ἱστορία, σελ. 200, 320 καθὼς καὶ Μανόλη Χατζηδάκη - Εὐγενίας Δρακοπούλου, Ἑλληνες Ζωγράφοι μετὰ τὴν Ἄλωση (1450-1830), Ἀθήνα 1997, σελ. 175-176 (ἔκδοση τοῦ Κέντρου Νεοελληνικῶν Ἐρευνῶν Ε.Ι.Ε.).

26. Πρόκειται γιὰ τὸν ἱερέα Ἰωάννη Κάτζα, στὸν ὁποῖο περιήλθε τὸ ἀξίωμα τοῦ σκευοφύλακα μετὰ τίς 28 Σέπτ. 1819, ἀφοῦ τότε ἀναφέρεται χωρὶς τὸν τίτλο του (σὲ ἔγγραφο ποῦ κατεῖχε ἢ ποτὲ Μαργαρίτα Μιχαλάκου - Ζαμπέλη). Στις 11-7-1820 προσαγορεύεται «ὁ σκευοφύλαξ Σίφνου, ἐπιστάτης Ἐξαμπέλων καὶ Καταβατῆς (Γκιών, Ἱστορία, σελ. κδ')», δηλ. πολιτικὸς προϊστάμενος τοῦ ὁμωνύμου Κοινοῦ. Τὸ ἔτος 1825 υπέγραψε α) στὶς 25 Μαρτίου, ἔγγραφο κατὰ τοῦ Νικ. Χρυσογέλου ὡς «ὁ σκευοφύλαξ Κάτζας» [«Σιφνιακά», Α' (1991), σελ. 23] β) τὴν 1 Ἀπριλίου, ὁμοίως [ἔφημ. «Σιφναϊκὴ Φωνὴ» φ. Ὀκτωβρ. 1965] καὶ γ) στὶς 16 Μαΐου, τὸ ἔγγραφο ἐκλογῆς ἐκλεκτῶν τοῦ Κοινοῦ Καταβατῆς - Ἐξαμπέλων μὲ πλήρη τὰ στοιχεῖα του: «ὁ σκευοφύλαξ Σίφνου παπα-Ἰωάννης Κάτζας» [«Σιφνιακά», Α' (1991), σελ. 27].

- Νικολός Σήφης	»	3
- Δημήτριος Ἀγγέλικας	»	5
- Νικολάκης Πατῆς	»	2
- Αἰκατερίνα Μαύρενα	»	1
- Γιακουμῆς Ἀλιπέρτης	»	5
- Ἰωάννης Καργιός	»	2
- Νικόλαος Βασάλος	»	3:20
- Ζώρξης Βασιλικῆς	»	3
- Κωνσταντῖνος Σκουργιαλός	»	7:20
- Μανόλης Ἀγγέλικας	»	5
- Ἀναγνώστης Σήφης	»	4
- Ἰωάννης Ἐλενιῶ	»	4
- Ἀντώνης Κάραβος	»	4:20
- Νικολός Τροῦλος	»	3
- Μαργαρίτα Ταντία	»	5
- Γεώργιος Κουράγιος	»	10
ἕτερα ἐπροσθέτησαν		280
ἀπό διαφόρους	»	50
		330
	ἔτι γρόσια	8
		338

Κατάλογος τῆς συνεισφορᾶς τοῦ χωρίου Ἀρτεμῶνος

- Νικόλαος Καμπάνης ²⁷	»	100
- Ζαννῆς Καμπάνης ²⁸	»	100
- Μιχαῆλης Παμπακερός	»	50
- Σακελλάριος ²⁹	»	50
- Ἰωάννης Νοικοκύρης	»	50
- Μαναρολιός	»	10
- Νικολῆς ράπτης	»	5
		375
- Ἀντώνης Ταμπάκης	»	50
- Ἰωάννης Λουκατάρης	»	20
- Νικολός Λουλούδης	»	10
- Ζαννῆς Ταμπάκης	»	50

27, 28. Οἱ Νικόλαος καί Ζαννῆς Καμπάνης εἶναι γνωστά πρόσωπα τῆς ἐποχῆς, δραστήρια μέλη τῆς διοίκησης καί τῶν κοινῶν (βλ. στά «Σιφνιακά», Α' (1991), σελ. 7, 9, 26, 29 καί σέ πολλά ἀνέκδοτα ἔγγραφα).

29. Πρόκειται γιά τόν Νικόλαο Γ. Βερνίκο, ἐπίτροπο τοῦ ἀρχιερέως στό χωριό τοῦ Ἀρτεμῶνα. («Κατάστιχο» Βαρθολομαίου, βλ. καί «Σιφνιακά», Α' (1991), σελ. 23, 26).

- Τομάζος Νοικοκύρης	»	25
- Βασίλης Ψαράφθης	»	50
- Ἰακωβάκης Μυτιληναῖος	»	20
		600
- Ἀγγελέτος Χρυσόγελος	»	10
- Μηλ(ιός);	»	17:20
- Γεώργιος Χρυσόγελος ³⁰	»	10
- Κωνσταντάκης Τομάζου	»	35
- Ἀντώνης Σκύφου	»	50
		722:20
- Πέτρος Μπάος	»	50
- Ἀντώνης Ντάρτου	»	10
- Γεώργιος Μαγκανάρης	»	10
- Ἰωάννης Πλημένος	»	30
		822:20
- Γεώργιος Θεολάης	»	50
- Νικολός Καραγιάννης	»	20
- Οἰκονόμος ³¹	»	50
- Ἰωάννης Βαρελιᾶς	»	5
- Νικολός Μπρουνιάς	»	30
- Ἰωάννης Μιχαῆλ	»	20
		997:20
- Πέτρος Μπέλης	»	50
- παπα - Γιώργης	»	10
- Ἰωάννης Κουζοκόλης	»	10
- Δευτερεύων ³²	»	5
- Νικολός Βαρελιᾶ	»	7
- Γεώργιος Καλουμπάκης	»	10
- Νικόλαος Μαγκανάρης	»	20
- Κωνσταντῖνος Σπαθάρης	»	50
		1159:20
- τοῦ Ἀντώνη Μπογιαζῆ	»	21
- τοῦ Κουμεσάριου	»	50
- Κωνσταντῖνος Ψαράφθης	»	10

30. Ἀδελφός τοῦ διδασκάλου Νικ. Χρυσογέλου (Συμμεωνίδη, Ἱστορία, σελ. 261).

31. Ἀπό τό 1820 οἰκονόμος Σίφνου ἦταν ὁ Νικόλαος Ἀποστ. Μπάος (Συμμεωνίδη, Ἱστορικά Ἀγ. Κωνσταντίνου, σελ. 42-43).

32. Πρόκειται γιά τόν πολύ γνωστό λαϊκό ἀγιογράφο Ἀγάπιο Πρόκο ἢ Δευτερεύωντα Σίφνου (βλ. Ἰωάννου Σπ. Ράμφου, πρωτοπρεσβ. Ὁ Δευτερεύων Σίφνου, περιοδ. «Κιμωλιακά», τόμ. Γ (1973), σελ. 269-296).

- Ἀντώνιος Παντολιός	»	5
- Ἀπόστολος Βλασερός	»	10
- διδάσκαλος Κλήμης ³³	»	10
- Ἰωάννης Ζαχαρένιου	»	15
- παπα Νικολάκης	»	30
		<u>1310:20</u>
- Νικόλαος Λύκος	»	11
- Νικόλαος Τουλῆς	»	10
- Ἰωάννης Μπουλάνη	»	20
- Νικόλαος Διαρεμές	»	15
- Ἰωάννης Ταταράκης ³⁴	»	7:20
- Νικόλαος Πούλης	»	10
		<u>1383</u>
- Ἀντώνιος Φραζέσκαρου	»	3:20
- Γεώργης Φραζέσκαρου	»	7:20
- τῆς Καλλήτζας Μαστρόκαλου	»	6
- Ἀγγελέτος Μαγκανάρης	»	11
- Γιάννης Θεολάης	»	10
- Γεώργιος Πρόκος	»	10
- Φραζέσκος Μπογιατζῆς	»	15
- Γιαννάκης Μπέλλης	»	50
- Ἰωάννης Γρυπάρης	»	30
		<u>1530</u>

Ἡ ἀπό μέρος Κάστρου συνεισφορά

- Κωνσταντῖνος Ζ. Μάτζας ³⁵	»	100
- Κωνσταντῖνος Ἰω. Μπᾶος ³⁶	»	150
- Νικόλαος Βαλέτας ³⁷	»	100
- Γεώργιος Πριβιλέγγιος ³⁸	»	50
- Κωνσταντῖνος Μάτζας ³⁹	»	50
- Ἀπόστολος Γούναρης Μωραΐτης	»	50
- Ἀπόστολος Μπᾶος ⁴⁸	»	50
- Ἰωάννης Κων. Μάτζας ⁴¹	»	50
- Κωνσταντῖνος Ἀποστ. Μπᾶος ⁴²	»	5
- Ἰωάννης Λυμβαῖος ⁴²	»	80
- Νικόλαος Βαλέζης ⁴⁴	»	5
- Πέτρος Κ. Μπᾶος ⁴⁵	»	20
- Ἰωάννης Μπᾶος ⁴⁶	»	100
- Νικόλαος Μπᾶος ⁴⁷	»	50
- Ἰωάννης Παν. Σπερατζῆς	»	18
- Μαρῖνος τοῦ Ζάνη Συρίγος	»	10
- Κωνσταντῖνος Συριανός	»	13
- Ἰωάννης Ἀρβανιτάκης	»	20
- Κωνσταντῖνος Πρῶκος	»	13
- Νεόφυτος Βενιέρης	»	5
- Λεονάρδος Ἀρβανιτάκης	»	23
- Ἀντώνιος Μόσχος	»	4
- Φραζέσκος Ἀρτίμη	»	1
		<u>Γρόσ. 965</u>

β' σελίδα

- παπά Νικολάκης	»	9
- Κωνσταντῖνος Παλαιός ⁴⁸	»	50
- Κωνσταντῖνος Λαμπρινάκης	»	5
- Ἰωάννης Βρανόπουλος	»	5
- Θεόδωρος Λαγκούσης	»	3
- Νικόλαος Μυτιληναῖος	»	5
- Ἀπόστολος Καστρισιου	»	4
- Κωνσταντῖνος Γεωργούλης	»	5
- Νικολός Παύλου	»	5

33. Πρόκειται γιά τόν Κλήμη Μαντελένη, γραμματοδιδάσκαλο στό χωριό τοῦ Ἀρτεμώνα [«Σιφνιακά», τόμ. Ε' (1995), σελ. 123].

34. Δέν ἔγινε δυνατόν νά προσδιορισθεῖ ἂν πρόκειται γιά τόν γιό τοῦ, ἐκ Μήλου, Πέτρου Ἰωάνν. Ταταράκη, ἡ μητέρα τοῦ ὁποίου, ὅπως λέγεται, μετά τόν θάνατο τοῦ συζύγου της, σέ ἡλικία 37 ἐτῶν, «ἀπῆλθεν εἰς Σίφνον καί ἔγινε μοναχή εἰς τόν Ἅγιον Ἰωάννην τόν Θεολόγον ἢ μονήν τοῦ Μουγκοῦ...», «καί ἐνούμφευσεν (στή Σίφνο) τόν ἕτερον τῶν υἱῶν της (Ἰωάννην) μέ παπαδοπούλαν Βάου, ἥτις καί ἐδηλητηρίασεν αὐτόν» (Ἰωσήφ Χατζιδάκη, Ἱστορία τῆς Νήσου Μήλου, ἐν Ἀθήναις 1927, σελ. 280, 289). Ἡ κ. Ἐλένη Δαλαμπέρα, Προγονικό, Ἀθήνα 1988, σελ. 46-47, ἡ ὁποία ἔχει ὑπόψη καί ἄλλα ἱστορικά στοιχεῖα, προσδιορίζει τόν θάνατο τοῦ Πέτρου Ἰω. Ταταράκη, πατέρα τοῦ ἀνωτέρω Ἰωάννη, στό ἔτος 1766 καί, ἀμέσως μετά, τήν ἀναχώρηση στή Σίφνο (ἀπό τή Μῆλο) τῆς χήρας του Κατερίνας μέ τά δύο παιδιά της Ἰωάννη 16 χρόνων καί Μιχελῆ 15. Καί συνεχίζει ἡ κ. Δαλαμπέρα: «... μερικά χρόνια ἀργότερα, παντρεύτηκε ὁ Ἰωάννης στή Σίφνο μέ μιά παπαδοπούλα Βάου ἡ ὁποία τόν ἐδηλητηρίασε», ἐπικαλουμένη, προφανῶς, στό σημεῖο αὐτό τόν Ἰωσήφ Χατζιδάκη, χωρίς ὅμως νά προσδιορίζει τόν χρόνο θανάτου του.

35-47. Πολύ γνωστά πρόσωπα τῆς ἐποχῆς ἀπό δημοσιευμένες πηγές [βλ. «Σιφνιακά», τόμ. Α' (1991), σελ. 22 ἐπόμε. καί στό εὑρετήριο] καί ἀνέκδοτα ἔγγραφα.

48. Βλ. τήν ὑποσημ. ἀριθ. 21.

- Κωνσταντίνος Μαστρόκαλος	»	7:20
- Γεώργιος Γαλύφης	»	12:20
- Πέτρος Μηχάλης	»	5
- Γεώργιος Όθωναϊός	»	5
- Ίωάννης Ξιρζές	»	10
- Μαρία Ν. Γρυπάρη	»	10
- Νικόλαος Άγας	»	10
- Μιχελής Καρύδης	»	3
- Γεώργιος Κ. Όθωναϊός	»	5
- Γεώργης Σπανός	»	1
- Πέτρος Μυτιληναϊός	»	10
- Κωνσταντίνος Μυτιληναϊός	»	5
	Γρόσ.	1152

γ' σελίδα

- Φλουρέζα τής Λαγκούσενας	»	1
- Άντώνιος Ρωμᾶνος	»	5
- Ίωάννης Πρώκος	»	5
- παπα- Γεωργάκης	»	5
- Παναγής Κουντουράς	»	5
- Φρασές Δεπάστης	»	5
- Άσιμής	»	5
- Νικολός Δεπεράκης	»	4
- Γιαννάκης Δεπάστης	»	5
- Μαρίνος Λαγκούσης	»	1:20
- Πέτρος Όθωναϊός	»	6
- Νικόλαος Σπατελός	»	10
- Κωνσταντίνος Δεπάστης	»	5
- Νικολός Καρύδης	»	2
- Νικόλαος Μπόζος	»	4
- Νικολός Πακιόλης	»	2
- Νικολός Φαντᾶς	»	5
- Άντώνιος Ζυλήμης	»	5
- ό παπᾶς του Ζήση	»	3
- Γεώργιος Θεοδοσίου	»	3
- παπα Γιαννάκης Ναρλῆς	»	5
- ή ήγουμένη ⁴⁹	»	5

49. Πρόκειται για τήν Μαγδαληνή Σκουργιαλοῦ, ήγουμένη τής μονῆς Άγίου Ίωάννου Χρυσοστόμου στή Φυτεία (Συμμεωνίδη, Μοναστήρια, σελ. 93).

- Καλλινίκη ⁵⁰	»	1
- τό Φλουρί τής Άγίας (;)	»	1
	Γρόσ.	1252:20
- Εὐφημία Άτζόνιου	»	1
- Μαρία τής Φεβρωνίας	»	0,20
- Θεοδοσία	»	0,20
- Παρθενία	»	1
- Μελετία	»	1
- Ζαχαρία Συναδινή	»	0,20
- Μαρία Παπα Κωνσταντῆ	»	1
- Κατερινάκι Έγκλέζου	»	2
- Φεβρωνία	»	2:10
	Γρόσια	1262:00

50. Ἡ Καλλινίκη Μελισσοῦ, ήγουμένη τής μονῆς Χρυσοστόμου (Συμμεωνίδη, ὁ.π.π.), διάδοχος τής Μαγδαληνῆς Σκουργιαλοῦ.

*Visita Locale, o come locale
di Sifanto
fatta dall' Illmo e Rev^{do} Mons^{ignor} Sebastiani Vescovo di
Hierapoli Visitatore Ap(osto)lico dell' Arcip(elago)
nel mese di marzo 1667*

*Passato Mons^{ignor} Visitatore Ap(osto)lico da Santerine a Milo,
et avvisato delle minacce, che faceva il Gran Visir
a que' Isole dell' Arcip(elago), come pure considerando esser
vicino il tempo della nuova campagna, e che in breve
si sarebbero intorbidati que' Mari con le continue scorrerie
de' Turchi, massime per i canali più prossimi alla Morea
et a Negroponte, determinò d' accelerare la visita dell'
altre isole, che gli restavano; e perche intese che in Si-
fanto non sono che 11 Latini, compresi le Donne, et i Putti,
risolse mandarmi a quella volta, perche io med(esi)mo
considerassi lo stato di que' Chiesa, e sentirti i bisogni, et
ogn' altra cosa, che occorresse a ciascuna di quelle anime,
me ne tornassi col Vicario Ap(osto)lico, col pre Micheluzzi minore
osser^{van}te, che vi risiede, e con Michele Condostaulo capo dell'
isola, restando s(ua) sig(n)oria Ill(ustris)sima alla spedizione della visita
di Milo*

«ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗ»
ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ
ΤΟΥ ΜΟΝΣΙΝΙΟΡ ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΙ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΙΕΡΑΠΟΛΕΩΣ, ΚΑΤΑ ΜΑΡΤΙΟ ΤΟΥ 1667

Από τον προηγούμενο ΣΤ'/1998 τόμο του περιοδικού (σελ. 81-103), αρχίσαμε τη δημοσίευση των «Αποστολικών Έπισκέψεων» της Λατινικής Έκκλησίας Σίφνου, που ενεργήθηκαν, κατά καιρούς, με έντολές του Βατικανού. Για τη σημασία τους γράψαμε σχετικώς εκεί και ύποσχεθήκαμε την παρουσίαση και των λοιπών τεσσάρων, από τις πέντε, που έχουμε συγκεντρώσει. Ακολουθεί λοιπόν η δεύτερη χρονολογικά, έτους 1667, αποκαλούμενη του μονσινιόρ Sebastiani, επισκόπου Ίεραπόλεως. Διευκρινίζουμε ότι ο Sebastiani, για τους λόγους που αναφέρονται στο εισαγωγικό μέρος της Έκθεσης, δέν πραγματοποίησε αυτόπροσώπως την «έπίσκεψη» και επιθεώρηση της Έκκλησίας Σίφνου, αλλά διά του Γραμματέα του καρμελιτάνου Γοδεφρίγου, τις διαπιστώσεις, καταγραφές και απόψεις του όποιου έπεκύρωσε στη συνέχεια.

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ

Visita locale, o come locale di Sifanto
fatta dall' Ill (ustris)simo e Rev(erendiss)imo Mons(ignor) Sebastiani,
Vescovo di Hierapoli, visit(ato)re Ap(osto)lico dell' Arcip(elago)
nel mese di Marzo 1667.

Passato mons(ignor) Visitatore Ap(osto)lico da Santerine a Milo et avvisato delle minacce che faceva il Gran Visir a queste isole dell' Archipelago, come pure considerando esser vicino il tempo della nuova Campagna e che in breve si sarebbero intorbitati q(ue)sti mari con le continue scorrerie de Turchi, massime per i canali più prossimi alla Morea et a Negroponte, determinó d' accelerare la visita dell'altre isole, che gli restavano; e perché intese che in sifanto non sono che 11 Latini, compresi le donne et i putti, risolse mamdarmi a quella volta, perché io med(esi)mo oculatam(en)te considerassi lo stato di q(ue)lla Chiesa e sentirti i bisogni et ogn' altra cose, che occorresse a ciascuna di quelle anime, me ne tornassi col vicario ap(osto)lico, col pre Micheluzzi minore osser(van)te, che vi risiede, e con Michele Condostaulo, capo dell' isola, restando s(ua) sig(n)oria Ill(ustris)sima all aspeditione della visita di Milo d' Argentiera e però datemi istruzioni opportune e let(te)re per i già detti, passai a Sifanto e

per lo spatio di 10 giorni hebbi tempo e commodità d'adempire q(ua)nto mi fú imposto, e poi voltrai a Milo col solo vic(ari)o ap(ostol)ico, essendo infermo il Condostaulo, et il p(ad)re Micheluzzi mi seguito poco dopo. Hebbe dunque Mons(igno)r Visitatore da essi e da me le notitie, che seguono delle cose spettanti alla Chiesa di Sifanto.

In tutta l'isola sudetta, ch' ha di circuito 30 miglia, et una sola città o Castello, sono quattro chiese latine.

La p(ri)ma é la Cathedrale, che sta in mezzo della sommità del Castello, dedicata a S(ant) Antonio Abbate. Vi sono due altari, il maggiore é del sudetto S(ant) Antonio con un quadro del med(esi)mo depinto alla Greca sufficientemente ornato, havendo sei candelieri grandi di legno indorato, decontemente coperto, con i colori secondo le Feste di fuori e foderato di dentro con damasco; ma non vi si continua il Santissimo per mancam(en)to di Ciborio; il vic(ari)o dice havuto dato ordine di farne uno d'argento; vi é però un assai bell' ostensorio per esporlo, come si fá nella festa del Corpus Domine et in altre principali dell' anno, come pure nelle sette ferie di quaresima la mattina et a compieta, che si canta la Quaresima ogni giorno dal vicario con alcuni figlioli a quali esso insegna e con i secolari che vi si ritrovano.

L'altro altare collaterale dalla parte del' Evangelio é dedicato a Sant Antonio di Padua, ha un bel quadro del Santo, candelieri, mappe sante e serve anche ordinariam(en)te per rivertivisi li celebranti, non essendovi altra sacrestia. La suppellettile é assai bella et alcuna pretiosa, ma però mal conservata in una cassa nella camera del vicario, congiunta alla chiesa, che tiene una porta per entrarvi senza passar per la strada. Vi sono tra i ricapiti della sacrestia alcuni ornamenti donati dalla Sacra Congregazione di Propaganda Fide; se ne conserva la memoria in un libro, dove puó si scrivevano altre memorie; ma fú levato da Mons(igno)r Bartolomeo Polla già Vicario Apostolico di questa cathedrale, hora Arcivescovo di Naxia, con altre cose della med(esi)ma, della quali dá nota a parte il s(igno)r vicario come pure delli beni mobili e stabili.

Non c'è fonte battesmale e gl'ogli Santi sono male et indecentemente custoditi in certe ampolle di vetro con poca riverenza e sicurezza. Non vié ne meno libro di Battesimo, ne velo humerale per dar la Benedizione con il Santissimo. I purificatori sono molto sporchi, le mappe lorde e gl'Altari sopra i gradini poco puliti.

Governa deta Chiesa il signor Don Giovanni Battista Grimani Paterii, da Scio, di età di 41 anni. Vi é pure nel Castello un padre Francescano, chiamato Francesco Michieluzzi con la licenza de suoi superiori, per aiutare alcuni sue parenti fuggite da Candia e molto bisognase.

Fuor della porta del Castello é un altra chiesetta, dedicata a San Michele Arcangelo, officiata alle volte dal sudeto padre Michieluzzi; però pare indecenza il celebranti, minacciando la fabrica rovina e piovendovi anche sopra l'Altare per esser mal coperta ne si puó riparare, ma bisognarebbe rifabricarla di nuovo a fundamenti, e per questo si trova nelle mani de Vecchiardi del Castello un deposito d'una lascita di ottanta reali, alcune pietre e calcine.

Due miglia lontano dal Castello é un altra chiesola, ben fabricata, polita et imbianchita di fuori e di dentro, situata ne terreni della Mensa Episcopale e dedicata alla Madonna Santissima sub titolo Annuntiatissima, con un quadro dell medesima, due candelieri d'ottone et una lampada e nient'altro. Il vicario va qualche volta a celebrarvi la Santa Messa portando seco tutti i ricapiti necessari.

La quarta chiesetta é distante dal detto Castello circa 3 miglia dedicata a San Niceto et é quasi destituta. Il vicario non fa altro, ch' andarvi a dir la messa la festa del Santo. Di queste 3 ultime chiesole le porte non si serrano a chiave, perché tanto i Greci, come i Latini vogliono potervi entrare a far onore, e per questo stanno dell' istesso modo anche l' altre chiese campestri di quasi tutte quest' isole del Archipelago.

L' anime Latine domicilianti di Sifanto in tutta l'isola eccetto il vicario et il sudeto padre Francescano, sono al presente solamente undici. vi capitano però molti forestieri, Galeotti, Corsari. I Greci in tutta l' isola saranno 3.500. Chiese Greche 300. Papas 50. Monaci in 2 conventi 40, monache in 3 Monasteri 100, quali per monacarsi sono obligate di pagar 5 reali per una al vescovo et altrettanto per ogni monaca quando muore et ad esso toccava pure lo spoglio della defonta.

Il predeto vicario di Sifanto ha per sua patente una lettera della sacra congregazione de Propaganda Fide che gli da la cura di quella chiesa senza limitatime di tempo. É pui d' un anno e mezzo, che sono spirate le sue facultá di missionario, dette del S(anto) Ufficio. Tiene scuola di 5 putti, 2 Latini e 3 Greci. Insegna solo a questi la Dottrina Christiana, perché gl' altri tutti Greci non vanno alla Chiesa Latina. Dice giornalmente la Santa Messa e non havendo altro prete o chierico alcuno, non puó fare offitiatura veruna. Non di meno il Venerdi della Quaresima espone il Santissimo, matina e sera, e canta la Compieta ogni giorno aiutato da suoi secolari e da Ecc(lesias)ticci, se a serte vi capitano. Non predica, per non haver concorso, ne indicenza.

Delli 130 reali cavati dalla vendita d' un schiavo, lasciato dal capetan Bronsa alla chiesa di Sifanto, cinquanta se ne spesero per calce e pietre da riparare la chiesa di San Michiele Arcangelo; ma ciò non approvando la

Sacra Congregazione servi la calce al signor Micheletto, con obbligo di sodisfare per essa ogni volta, che ne sia richiesto. le pietre sono in essere, benche vadino mancando, perché vengono rubbate. Gl' altri ottanta reali sono nelle mani de Vecchiardi del Castello, con obbligo di renderli con il frutto di 8 reali l' anno, e già sono 4 che l' economo li tiene. Il sudeto vicario sono 5 anni che serve ne in questo tempo ha riceuto dalla Sacra Congregazione che 30 reali, per la rimessa di quello, in che detta S(acra) C(ongregazione) intende sovvenirlo annualmente, come ha usato con gl' altri vicarii ap(ostol)lici.

[sigillo] Fra Giuseppe di S(anta) M(aria) vescovo di Hierapoli, visit(ato)re Apostolico.

Acta sunt hac ab Ill(ustrissi)mo et Rev(erendissi)mo D(omi)no F(ate) Josepho di S(anc)ta M(ari)a Ep(iscopo) Hierap(olita)no, Visitatore Ap(ostol)ico Insularum Maris Aegei e(tceter)a in Visitatione Insulae ac Dioce(sis) Sifant(ens)e pertinente ad localem, facta au(cto)r(ita)te Ap(ostol)ica anno D(omi)ni 1667 mense martii e fideliter descripta per me Fr(at)em Godefridum a S(ancto) Andraea Carm(elita)num Disc(alzeatu)m Cancellarium et Notarium ad id deputatum ab eode ill(ustrissi)mo et Rev(erentissi)mo D(omi)no etc(ete)ra.

F(rater) Godefridus qui supra
C(ancellari)us.

Visita Personale di Sifanto

fatta dall' Ill(ustrissi)mo e Rev(erendissi)mo Mons[igno]r Sebastiani Vesco(ovo) di Hierapoli, Visitat(ore) Ap(ostol)ico del Arcipelago nel mese Marzo 1667.

Perche furono avvisate alcune cose del Vic(ari)o ap(ostol)ico di q(ue)sta Diocesi D(on) Gio(vanni) Ba(tis)ta Grimani Paterii, S(ua) Sig(no)ria Ill(ustrissi)ma l'ammoni con carità di esse, che furono, la p(ri)ma, di soverchio commercio e domestichezza con certe donne da Scio sue paesane, del che si scuso li m(edesi)mi servitii, che gli facevano di cucinare e di lavare i suoi panni, non havendo esso modo per tener alcun serv(ito)re, giurando che non vi era male veruno, ma pure Mons(igno)r Visit(ato)re gl' ordinó s' astenesse dal sud(et)o commercio e familiarità e che s' autasse per altra via, per troncare ogni scandalo, quando anche fusse meram(en)te passivo. La seconda, di poca pulitia nelle cose della chiesa e la 3a che conservava male i ricapiti et ornamenti di essa, tenendoli dentro un cassone scomposti e dameggiati dalla polvere; commandandogli però d' haverne piú cura.

Di Vincenzo Bronza fú avvisato, che tenesse una concubina, e perché si diceva, che con animo di sposarla, Mons(igno)r Visitatore ordinó al sud(eto) Vic(ari)o Ap(ostol)ico, che per la prossima futura Pasqua onninam(en)te l' obbligasse con censure, o a sposarla o a lasciarla, quando non facesse o l'uno o l'altro spontaneamente.

Sono molti anni, che il p(adre) Michieluzzi da Candia, min(imo) osservante si trattiene in Sifanto, con licenza del suo superiore per aiutare una sua sorella et alcune nipoti; e perché non vi é casa veruna di Religiosi, vive per lo piú app(res)so Micheletto Condestaulo occupato ne traffichi, ne negotii da med(esi)mo, e perché non parve decente a S(ua) Sig(no)ria Ill(ustrissi)ma, che un Religioso vivesse tanto tempo fuori di Con(ven)to, lontano da gl' occhi de Sup(erio)ri, et ingolfato continuamente in affari secolareschi, oltre che veniva tacciato di qualche commercio sospetto con una donna, benché non con pieno fondamento, giudicó conveniente levarlo, non ostante, ch'havesse riceute l(ette)re di sua raccomand(antazio)ne da Monsig(no)r Nuntio di Venetia e dal Cap(etan) G(ene)rale dell' Armata Veneta; e però ne lascio l'infrascritto precetto al Sig(no)r Vicario Ap(ostol)ico di Milo, acció glie l'intimasse, non havendo potuto farlo in persona; ma dubitando della sua obediencia rimise una presenza del sud(eto) Sig(no)r vicario l'effeto del med(esi)mo, o l' permettergli il venire ad Argentiera con la sua sorella e nipoti, come desidera, per di la passare a Venetia.

F(rater) Joseph a S(anct)a Ma(ri)a, Dei et A.S. gra(tia) Ep(isco)pus e Visit(ator) etc(ete)ra.

R(everendo) P(atre) Michaeli Fran(cis)co Michielluzzi ord(inis) S(ancti) Fran(cis)ci de Obs(ervanti)a in Do(mi)no Salutem etc(ete)ra.

Cum Residentia Naxiensis Religiosorum S(ancti) Fran(cis)ci de observantia sub invocat(io)ne Annuntiat(io)nis B(eatissi)ma Virg(i)nis feré destituta reperiat, existentibus ibi uno tantum sacerdote, et altro Fr(atr)e converso. Nos P(aternitatis) V(ostrae) praecipimus in virtute Sp(irit)us S(ancti), S(anct)a Obedientia et sub precepto foe(der)ali, et sub poena suspensionis a Diurnis per se amoveri ut quam primum co se conferat, et inibi habitet, ut illum residentiae conventualis, vel saltem ad alium sual Religionis conversum ire teneatur ibicul manere, vel alium transire ad Superiorium suorum mutum; ne diutius post tot annos extra clamare degener, detrimentum aliquod patiat.

Dat(um) Mili 23 Martii 1667.

Loco Sig(illi). - F(rater) Joseph a S(anct)a Maria Ep(isco)pus Hierap(olitanus) et Vis(it)at(ato)r Ap(ostol)icus.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Τοπική, ἢ ἐπέχουσα θέσιν τοπικῆς, ἐπιθεώρηση τῆς Σίφνου ἀπό τόν σεβασμιώτατο Σεμπασιάνι, ἐπίσκοπο Ἱεραπόλεως, Ἀποστολικό Ἐπισκέπτη τοῦ Ἀρχιελάγου, κατά Μάρτιο τοῦ 1667.

Φθάνοντας ὁ σεβασμιώτατος Ἀποστολικός Ἐπισκέπτης ἀπό τή Σαντορίνη στή Μῆλο, πληροφορήθηκε τίς ἀπειλές πού ἐκτόξευε ὁ Μεγάλος Βεζύρης κατά τῶν νησιῶν τοῦ Ἀρχιελάγου καί ἀφοῦ ἔλαβε ὑπόψη ὅτι πλησιάζει ὁ καιρός τῆς νέας καθόδου τοῦ τουρκικοῦ στόλου, μέ συνέπεια νά ἐπικρατήσῃ σύντομα ἀναστάτωση σ' αὐτές τίς θάλασσες ἀπό συνεχεῖς ἐπιδρομές τῶν Τούρκων, ἰδιαίτερα στά περάσματα τά πιό κοντινά στήν Πελοπόννησο καί τήν Εὐβοία, ἀπεφάσισε νά ἐπισπεύσῃ τή διενέργεια τῆς Ἐπίσκεψης τῶν ἄλλων νησιῶν πού ἀπέμειναν. Ἐπειδή λοιπόν γνώριζε ὅτι στή Σίφνο δέν υπάρχουν παρά μόνο 11 Λατῖνοι, συμπεριλαμβανομένων γυναικῶν καί παιδιῶν, ἀπεφάσισε νά στείλῃ ἐμένα σ' αὐτήν γιά νά ἐξετάσω ἐπί τόπου τήν κατάσταση τῆς ἐκεῖ Ἐκκλησίας καί νά ἀκούσω τίς ἀνάγκες καί ὅ,τιδήποτε ἄλλο ἀπασχολεῖ κάποιαν ἀπό ἐκεῖνες τίς ψυχές καί (ἀκολούθως), νά ἐπιστρέψω (στή Μῆλο) μέ τόν ἀποστολικό βικάριο, τόν πατέρα Μικελλούτσι τοῦ Τάγματος τῶν Ἐλαχίστων πού διαμένει ἐκεῖ, καί τόν Μιχελέτο Κοντόσταυλο, προϊστάμενο τοῦ κοινοῦ τοῦ νησιοῦ, παραμένοντας ἡ σεβασμιότητά του στή συνέχιση τῆς ἐπίσκεψης τῆς Μῆλου καί Κιμῶλου.

Ἐφοδιασμένος λοιπόν μέ τίς κατάλληλες ὁδηγίες καί ἐπιστολές γιά τούς ἀνωτέρω, ἐπῆγα στή Σίφνο, ἔχοντας στή διάθεσή μου ἄνεση 10 ἡμερῶν γιά νά διεκπεραιώσω τό ἔργο μου καί κατόπιν γύρισα στή Μῆλο (συνοδευόμενος) μόνο ἀπό τόν ἀποστολικό βικάριο, ἐπειδή ὁ Κοντόσταυλος ἦταν ἀσθενής καί, λίγο ἀργότερα, ἦλθε ὁ πατήρ Μικελλούτσι. Ἔτσι, ὁ σεβασμιώτατος ἀποστολικός ἐπισκέπτης εἶχε ἀπ' αὐτοῦς καί ἀπό ἐμένα τίς πληροφορίες πού ἀκολουθοῦν καί ἀναφέρονται στά πράγματα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σίφνου.

Σέ ὅλο τό νησί αὐτό, πού ἔχει περίμετρο 30 μιλίων καί μία πόλη ἢ Κάστρο, υπάρχουν τέσσερις λατινικές ἐκκλησίες. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ μητρόπολη πού βρίσκεται στό κέντρο τῆς κορυφῆς τοῦ Κάστρου, καθιερωμένη στό ὄνομα τοῦ ἁββᾶ Ἁγίου Ἀντωνίου. Ἔχει δύο ἅγιες τράπεζες, ἡ μεγαλύτερη ἀπό τίς ὁποῖες εἶναι ἀφιερωμένη στόν ἀνωτέρω Ἁγίο Ἀντώνιο, μέ μία εἰκόνα του ἑλληνικῆς τεχνοτροπίας καί εἶναι ἐπαρκῶς

διακοσμημένη μέ ἕξι μεγάλα κηροπήγια ξύλινα χρυσομένα καί κατάλληλα σκεπασμένα μέ κάλυμμα πού φέρει γιορτινά χρώματα καί φοδρασμένο μέ δαμάσκο. Ἐπειδή δέν ὑπάρχει ἀρτοφόριο, δέν προσφέρεται ἀντίδωρο, πλὴν ὅπως ἀνέφερε ὁ βικάριος, ἔχει ἤδη παραγγεῖλει ἕνα ἀσημένιο. Ὑπάρχει ὅμως ἕνα ἀρκετά ὠραῖο δισκάριο γιά τήν ἐπίδειξη τῆς ὄστιας τό ὁποῖο χρησιμοποιεῖ στήν ἑορτή Corpus Domine καί σέ ἄλλες μεγάλες ἑορτές τοῦ χρόνου, ὅπως καί τά πρωινά τῆς Σαρακοστῆς καί τό ἀπόδειπνο, πού φάλλεται ἀπό τόν βικάριο ἢ πρωινή ἀκολουθία μέ μερικά παιδιά, τά ὁποῖα αὐτός διδάσκει, καί μέ τούς εὐρισκόμενους πιστούς.

Ἡ ἄλλη ἅγια τράπεζα, πρὸς τό μέρος τῆς ἀνάγνωσης τοῦ Εὐαγγελίου, εἶναι καθιερωμένη στόν Ἁγίο Ἀντώνιο τῆς Πάδοβας ἔχει ἕνα ὠραῖο εἰκόνημα τοῦ ἁγίου, κηροπήγια, ἱερά βιβλία καί χρησιμεύει συνήθως σάν χώρος ἔνδυσης τῶν ἱερέων γιατί δέν ὑπάρχει ἱεροφυλάκιο. Τά ἄμφια εἶναι ἀρκετά ὠραῖα καί χαριτωμένα, ἀλλά κακοδιατηρημένα μέσα σ' ἕνα σεντούκι στό δωμάτιο τοῦ βικάρου, τό ὁποῖο ἐφάπτεται μέ τήν ἐκκλησία καί ἔχει μία πόρτα γιά νά εἰσέρχῃ ὥστε νά μήν πηγαίνει ἀπό τό δρόμο. Στόν ἱερό ἐξοπλισμό ἀμφίων καί σκευῶν, υπάρχουν ἀρκετά διακοσμητικά ἀπό δωρεά τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας. Ὑπῆρχε κατὰ στίχο καταγραφῆς (Μνημόνιο) στό ὁποῖο καταχωρίζονταν καί ἄλλες πληροφορίες, ἀλλά τό πῆρε μαζί του ὁ σεβασμιώτατος πρῶην βικάριος τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ καί ἤδη ἀρχιεπίσκοπος Νάξου Βαρθολομαῖος Πόλλα, μαζί μέ ἄλλα πράγματά του, γιά τά ὁποῖα θά ἀναφέρει ἰδιαίτερος ὁ κ. βικάριος, ὅπως καί γιά τά κινητά καί ἀκίνητα πράγματα.

Δέν ὑπάρχει κολυμβήθρα καί τό ἅγιο μῦρο διατηρεῖται μή κόσμια καί μέ ἐλάχιστο σεβασμό σέ μερικά γυάλινα φυαλίδια χωρίς ἀσφάλεια. Δέν ὑπάρχει ἐπίσης βιβλίο βαπτίσεων, οὔτε ὠμόφορο γιά τή χορήγηση τῆς εὐλογίας μέ τό ἀντίδωρο. Τά ἀπόμακτρα (ὑφάσματα καθαρισμοῦ) τοῦ δισκοπότηρου εἶναι πολύ ἀκάθαρτα, τά ἱερά βιβλία ρυπαρά καί οἱ βαθμίδες τῶν ἁγίων τραπεζῶν ἐλάχιστα καθαρές.

Προϊσταται αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας ὁ δόν Giovanni Battista Crimani Paterii, ἀπό τή Χίο, ἡλικίας 41 ἐτῶν. Ζεῖ ἐπίσης στό Κάστρο ἕνας Φραγκισκανός κληρικός, ὁ Φραντσέσκο Μικελλούτσι μέ ἔγκριση τῶν προϊσταμένων του γιά νά συμπαραστέκεται μερικούς συγγενεῖς του πρόσφυγες ἀπό τήν Κρήτη πού ἔχουν μεγάλες ἀνάγκες.

Ἐξω ἀπό τήν πύλη τοῦ Κάστρου εἶναι μιὰ ἄλλη μικρή ἐκκλησία ἀφιερωμένη στόν Μιχαήλ Ἀρχάγγελο, πού λειτουργεῖται πότε-πότε ἀπό τόν πατέρα Μικελλούτσι ἀπό ἀδιαφορία ὅμως τῶν κληρικῶν, κινδυνεύει μέ καταστροφή ἢ οἰκοδομή της, ἀφοῦ ὅταν βρέχει τά νερά πέφτουν καί στήν ἅγια τράπεζα γιατί εἶναι κακοσκεπασμένη καί οὔτε διορ-

θώνεται, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη ν' ἀνακατασκευαστεῖ ἀπό τὰ θεμέλια. Γι' αὐτόν τό σκοπό ἔχουν κατατεθεῖ στους προκρίτους τοῦ Κάστρου μία δωρεά 80 ρεαλιῶν, μερικές πέτρες καί ἀσβέστης.

Σέ ἀπόσταση δύο μιλίων ἀπό τό Κάστρο εἶναι μία ἄλλη μικρή ἐκκλησία, καλοκατασκευασμένη, καθαρή καί ἀσπρισμένη μέσα-ἔξω, μέσα στά κτήματα τῆς ἐπισκοπικῆς περιουσίας καί ἀφιερωμένη στήν Ἀειπάρθενο Παναγία Εὐαγγελίστρια, μέ ἕνα εἰκόνισμά της, δύο κηροπήγια μπρουντζινα, ἕνα κηροστάσιο καί τίποτε ἄλλο. Ὁ βικάριος τή λειτουργεῖ καμμιά φορά, πέρνοντας μαζί του ὅλα τὰ ἀπαραίτητα τῆς λειτουργίας.

Ἡ τέταρτη ἐκκλησοῦλα, σέ ἀπόσταση 3 μιλίων ἀπό τό Κάστρο, ἀφιερωμένη στόν Ἅγιο Νικήτα εἶναι περίπου ἐγκαταλελειμμένη ὁ βικάριος δέν κάνει τίποτε ἄλλο, παρά νά πηγαίνει νά λειτουργεῖ στήν ἐορτή τοῦ Ἁγίου. Τῶν τριῶν τελευταίων ἐκκλησιῶν οἱ πόρτες δέν κλείνουν μέ τό κλειδί γιατί, τόσο οἱ Ἕλληνες ὅσο καί οἱ Λατῖνοι, θέλουν νά εἰσέρχονται νά προσκυνοῦν γιά τόν ἴδιο λόγο μένουν ἀνοικτές καί ὅλες οἱ ἄλλες ἐξοχικές ἐκκλησίες σέ ὅλα σχεδόν τὰ νησιά τοῦ Ἀρχιπελάγους.

Οἱ καθολικοί μόνιμοι κάτοικοι τῆς Σίφνου σέ ὅλο τό νησί, ἐκτός ἀπό τόν βικάριο καί τόν ἀνωτέρω πατέρα Φραγκισκανό, ἀνέρχονται σήμερα μόνο σέ ἔνδεκα ὅμως ἔρχονται καί πολλοί ξένοι, ναυτικοί καί κουρσάροι. Οἱ Ἕλληνες, σέ ὅλο τό νησί, θά εἶναι 3.500. Ἑλληνικές ἐκκλησίες 300, παπάδες 50, μοναχοί σέ δύο μοναστήρια 40, μοναχές σέ τρία μοναστήρια 100, πού γιά νά πάρουν τό σχῆμα εἶναι ὑποχρεωμένοι νά πληρώνουν 5 ρεάλια στόν ἐπίσκοπο, ὁ ὁποῖος, ἐκτός αὐτοῦ, παίρνει καί ἀπό κάθε μοναχή, ὅταν πεθαίνει, ἀμοιβή γιά τήν κηδεῖα τῆς ἀποθανούσης.

Ὁ προαναφερθεῖς βικάριος τῆς Σίφνου ἔχει ἔγγραφο διορισμοῦ ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Προπαγάνδας Πίστewος, μέ τό ὁποῖο τοῦ ἔχει ἀνατεθεῖ ἡ φροντίδα ἐκείνης τῆς Ἐκκλησίας χωρίς χρονικό περιορισμό. Εἶναι 1 1/2 ἔτος καί πλέον πού ἔχει λήξει ἡ ἀδεια τοῦ μισσιοναρίου πού τοῦ εἶχε χορηγηθεῖ ἀπό τό Ἱερό Συμβούλιο. Διατηρεῖ σχολεῖο μέ πέντε παιδιά, δύο τοῦ λατινικοῦ δόγματος καί τρία ἐλληνόπουλα. Διδάσκει μόνο σ' αὐτά τήν Κατήχηση, γιατί ὅλοι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες δέν πηγαίνουν στήν Καθολική ἐκκλησία. Ψάλλει καθημερινά τήν Λειτουργία καί ἐπειδή δέν ὑπάρχει ἄλλος ἱερέας ἢ λαϊκός, δέν μπορεῖ νά κάνει καμμιά ἄλλη ἀκολουθία. Τίς Παρασκευές τῆς Σαρακοστῆς ἐκθέτει τή θεία Μετάληψη, πρωί καί ἀπόγευμα καί φάλλει τό Ἀπόδειπνο καθημερινά βοηθούμενος ἀπό τούς μαθητές του καί ἐκκλησιαστικούς ἂν τύχει καί ἔλθουν. Δέν κάνει κήρυγμα γιατί δέν ἔχει ἀκροατήριο.

Ἀπό τὰ 130 ρεάλια πού ἀπέδωσε ἡ πώληση ενός σκλάβου, πού δώρησε ὁ καπετάν Μπρόντζας στήν Ἐκκλησία Σίφνου, τὰ πενήντα ξοδεύτηκαν γιά ἀσβέστη καί πέτρες γιά τήν ἀνακατασκευή τῆς ἐκκλησίας τοῦ

Μιχαήλ Ἀρχάγγελου ὅμως, ἐπειδή ἡ δωρεάν δέν ἔγινε ἀποδεκτή ἀπό τήν Ἁγία Προπαγάνδα, παραχωρήθηκε ὁ ἀσβέστης στόν κύριο Μιχελέτο, μέ τήν ὑποχρέωση νά ἐξοφλήσει τήν ἀξία του ὅταν τοῦ ζητηθεῖ. Οἱ πέτρες ὑπάρχουν, ἂν καί λιγοστεύουν γιατί τίς κλέβουν. Τὰ ὑπόλοιπα 80 ρεάλια κατατέθηκαν στους προκρίτους τοῦ Κάστρου (ἐννοεῖ στό Κοινό τοῦ νησιοῦ) μέ τήν ὑποχρέωση ἐπιστροφῆς τους πρὸς 8% ἐτησίως, ὑπάρχουν δέ ἤδη 4 (ρεάλια) στά χέρια τοῦ Οἰκονόμου.

Ὁ εἰρημένος βικάριος, στά πέντε χρόνια πού ὑπηρετεῖ ἐδῶ, δέν ἔχει λάβει ἀπό τήν Ἁγία Προπαγάνδα ὅλο αὐτό τό διάστημα παρά μόνο 30 ρεάλια, πρὸς ζημία του, πρᾶγμα γιά τό ὁποῖο πρέπει νά φροντίσει νά τόν συμπαρασταθεῖ μέ ἐτήσιο μισθό, ὅπως κάνει καί γιά τούς λοιπούς ἀποστολικούς βικαρίους.

(Τ.Σ.) Fra Giuseppe di Santa Maria vescovo di Hierapoli, visitatore apostolico.

Αὐτά εἶναι τὰ πρακτικά τοῦ ἐκλαμπροτάτου καί σεβασμιωτάτου ἀδελφοῦ κ. Ἰωσήφ τῆς Ἁγίας Μαρίας, ἐπισκόπου Ἱεραπόλεως καί Ἀποστολικοῦ Ἐπισκέπτου τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους (εὐρισκομένου) σέ ἐπίσκεψη τῆς νήσου καί ἐπισκοπῆς Σίφνου, ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε μέ παπική ἐξουσιοδότηση τό ἔτος 1667, κατά μήνα Μάρτιο καί πιστά περιγράφηκε ἀπό ἐμένα, τόν ἀδελφό Γοδεφρίγο τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, Καρμηλιτάνο Ἀνυπόδητο, καγκελλάριο καί Νοτάριο, πρὸς τοῦτο ἐντεταλμένον ἀπό τόν εἰρημένο ἐκλαμπροτάτο καί σεβασμιωτάτο.

Ἀδελφός Γοδεφρίγος κατά τὰ ἀνωτέρω Γραμματεῦς.

Ἐλεγχος τοῦ προσωπικοῦ τῆς (Ἐκκλησίας) Σίφνου

ἀπό τόν ἐκλαμπροτάτο καί σεβασμιωτάτο Σεμπασιάνι, ἐπίσκοπο Ἱεραπόλεως, Ἀποστολικό Ἐπισκέπτη τοῦ Ἀρχιπελάγους κατά μήνα Μάρτιο 1667.

Ἐπειδή ὑπῆρξαν πληροφορίες γιά κάποιες πράξεις τοῦ ἀποστολικοῦ βικαρίου αὐτῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιφέρειας δόν Giovanni Batista Grimani Paterii, ἡ σεβασμιότητά του τόν συμβούλευσε μέ ἀγάπη γι' αὐτές ἡ πρώτη, ἡ μεγάλη συναναστροφή καί οἰκειότητα μέ μερικές γυναῖκες ἀπό τή Χίο, πατριώτισσές του, πού τοῦ μαγειρεύουν καί πλένουν τὰ ρούχα του, ἐπειδή δέν ἔχει τόν τρόπο νά προσλάβει ὑπηρετή, παρ' ὅτι καί διαβεβαίωσε ὅτι δέν ὑπῆρξε κανένα κακό, ὁ σεβασμιωτάτος Ἐπισκέπτης τοῦ συνέστησε νά ἀπέχει ἀπό παρόμοιες σχέσεις καί φιλίες καί νά ἐξυπηρετεῖται μέ ἄλλον τρόπο, γιά τήν ἀποφυγή κάθε σκανδάλου, παρά τό γεγονός ὅτι ὑπῆρξε προσεκτικός. Ἡ δεύτερη, ἡ μέτρια καθαριότητα στά πράγματα τῆς Ἐκκλησίας καί ἡ τρίτη, ἡ κακή συντήρη-

ση του έξοπλισμού και διακόσμου της, πεταμένου άνω-κάτω σ' ένα κασσόνι και φθειρόμενου από τή σκόνη· γι' αυτό του παρήγγειλε νά φροντίσει περισσότερο.

Γιά τόν Vincenzo Bronza πληροφορήθηκε ότι διατηρεῖ παλλακίδα και έπειδή εἶπε ότι έχει πρόθεση νά τήν παντρευτεῖ, ὁ σεβασμιώτατος Ἐπισκέπτης παρήγγειλε στόν ἀποστολικό βικάριο, κατά τό προσεχές Πάσχα, τό δίχως ἄλλο, νά τόν ὑποχρεώσει μέ ἐπιτίμιο, ἢ νά τήν παντρευτεῖ ἢ νά τήν ἐγκαταλείψει, ἄν δέν κάνει αὐτοθέλητα οὔτε τό ἕνα, οὔτε τό ἄλλο.

Εἶναι πολλά χρόνια πού ὁ πάντρε Μικελλούτσι ἀπό τήν Κρήτη, μοναχός τῶν Ἐλαχίστων, διαμένει στή Σίφνο, μέ ἄδεια τοῦ προϊσταμένου του, γιά νά συμπαραστέκεται μία ἀδελφή και μερικά ἀνίψια του, ἐπειδή δέ δέν ὑπάρχει κανένα σπίτι κληρικῶν, ζεῖ τόν περισσότερο καιρό κοντά στόν Μιχελέτο Κοντόσταυλο, ἀπασχολούμενος ἀπ' αὐτόν ἢ σέ ταξίδια, ἢ σέ ἐργασίες του και ἐπειδή ἡ σεβασμιότητά του δέν θεωρεῖ κόσμιο ἕνας μοναχός νά ζεῖ τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα ἔξω ἀπό μοναστήρι και μακριά ἀπό τόν ἔλεγχο τῶν ἀνωτέρων του και ἐπιδιδόμενου συνεχῶς σέ ἔργα λαϊκῶν, πέρα ἀπό τό γεγονός ότι κατηγορήθηκε νά έχει σχέσεις μέ μία γυναίκα, μολονότι χωρίς πλήρη ἀπόδειξη, θεώρησε σωστό νά τόν ἀπομακρύνει, δεδομένου ότι ἔλαβε και γράμματα προτροπικά τοῦ σεβασμιωτάτου Νούντσιου τῆς Βενετίας και τοῦ ναυάρχου τῆς Βενέτικης ἀρμάδας· γι' αὐτόν τό λόγο ἄφησε τήν κατωτέρω ἐντολή στόν ἀποστολικό βικάριο τῆς Μήλου γιά νά τόν διατάξει νά φύγει ἐπειδή δέν θέλησε νά τό κάνει αὐτοπροσώπως· πλὴν ἀμφιβάλλοντας γιά τήν ὑπακοή του, ἀνέθεσε στόν εἰρημένο βικάριο τήν αὐτοπρόσωπη ἐνέργεια τῆς ἐντολῆς ἢ νά τοῦ ἐπιτρέψει νά μεταβεῖ στήν Κίμωλο μέ τήν ἀδελφή του και τά ἀνίψια, ἐάν ἐπιθυμεῖ, γιά νά μεταβεῖ ἀπ' ἐκεῖ στή Βενετία».

«Ὁ ἀδελφός Ἰωσήφ τῆς Ἁγίας Μαρίας, χάριτι Θεοῦ ἐπίσκοπος και ἐπισκέπτης κλπ.

Πρός τόν σεβάσμιο πατέρα Μιχαήλ Φραγκῖσκο Μικελλούτσι, τοῦ τάγματος τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου τῆς Ὁσσερβάντσιας, ἐν Κυρίῳ χαίρειν κλπ.

Ἐπειδή τό ἐνδιαίτημα τῶν Ναξίων μοναχῶν τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου τῆς Ὁσσερβάντσιας, τιμῶμενο στό ὄνομα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, εὐρίσκεται σχεδόν ἔρημο, ὑπαρχόντων ἐκεῖ ἐνός μόνον ἱερέως και ἐνός ἄλλου μεταστραφέντος μοναχοῦ, συμβουλευόμε τήν ἐντιμότητά σας, ἐπικαλούμενοι τό Ἅγιον Πνεῦμα, τήν Ἁγία Ὑπακοή και τά παραγγέλματα τοῦ Γενικοῦ Ἡγουμένου ἐπί ποινη δέ τῆς κρίσεως

κατά τούς ἱερούς κανόνες, νά ἀπομακρυνθεῖ (ἐννοεῖται ἀπό τή Σίφνο) οἰκιοθελῶς και μεταβεῖ τό ταχύτερο και ἐγκαταβιώσει ἐκεῖ (στή Νάξο). Ἀπό τό κοινοβιακό αὐτό ἐνδιαίτημα - μόνιμο τόπο ἐγκαταβιώσῆς του, θά εἶναι δυνατόν νά μεταβαίνει, εἴτε σέ ἄλλον μεταστραφέντα τῆς θρησκείας του και νά παραμένει πλησίον του, εἴτε σέ ἀνώτερόν του ἀσκητῆ, ὥστε νά μή ζημιώνεται (ἡ Μονή τῆς Νάξου), παραμένουσα και ἄλλο χρονικό διάστημα, μετά τόσα ἔτη, σέ ἐρήμωση και νά κακοκαταρτίζεται τό δόγμα μας.

Ἐγράφη στή Μήλο στίς 23 Μαρτίου 1667.

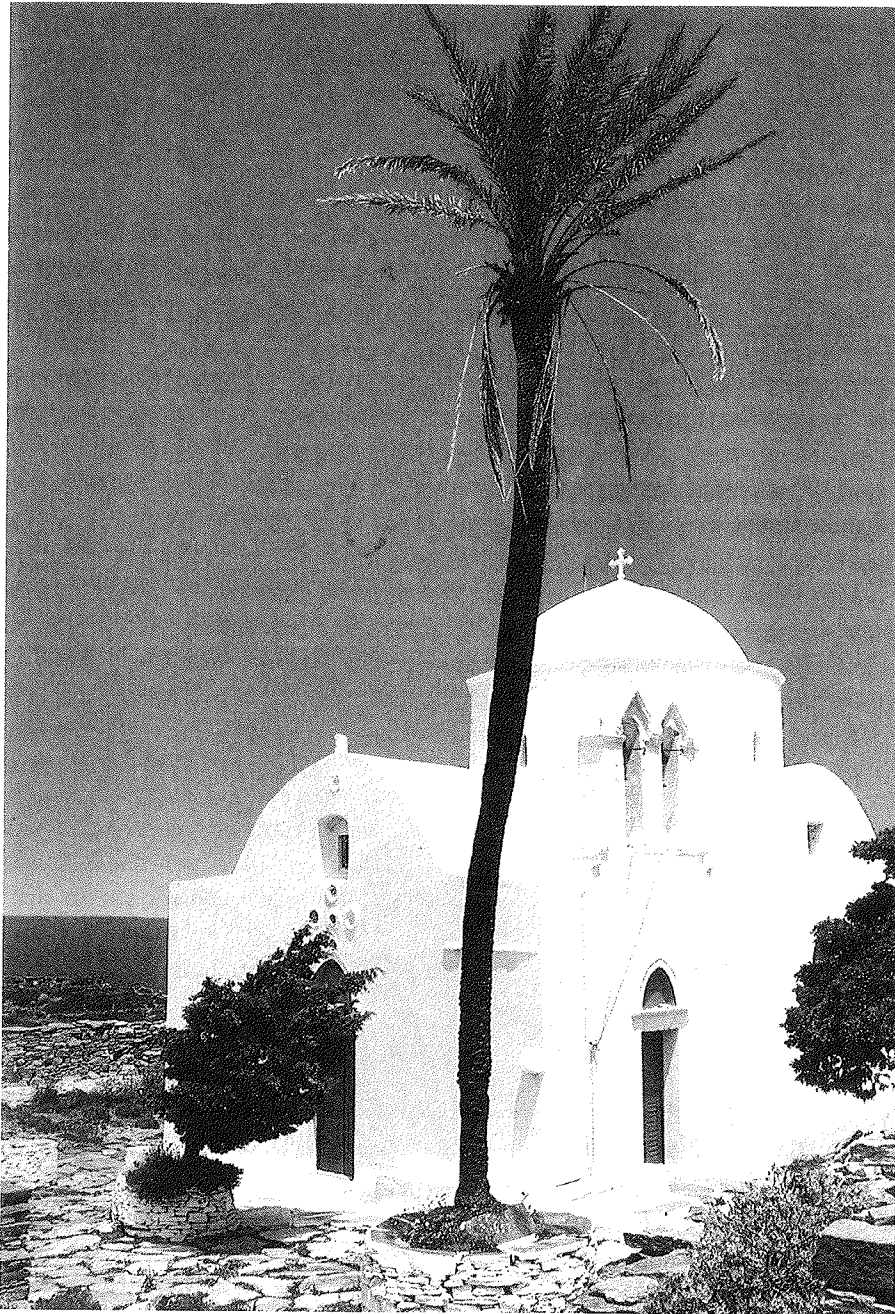
[τόπος σφραγίδας] - Ἀδελφός Ἰωσήφ τῆς Ἁγίας Μαρίας, ἐπίσκοπος Ἱεραπόλεως και ἀποστολικός ἐπισκέπτης.

- Ἀδελφός Γοδεφρῖγος τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, Γραμματεὺς κ.λπ.»

ΠΗΓΗ

- Archivio di Propaganda Fide.
Visite e Collegi, vol. 32.

Τό καθολικό τῆς Μονῆς Χρυσοστόμου Φυτειᾶς,
στους χώρους τῆς ὁποίας δίδαξε ὁ Ν. Σπεράντσας.
(φωτογρ. κ. Ν. Βίσοβιτς)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ, ΣΧΟΛΑΡΧΟΥ [1799-1874]

Α' Γέννηση - Σπουδές - Ειδίκευση

Ὁ Νικόλαος Σπεράντσας γεννήθηκε στό Κάστρο τῆς Σίφνου τό ἔτος 1799¹. Ὑπῆρξε μαθητής τοῦ Διδασκάλου Νικ. Χρυσογέλου στήν περιώνυμη Σχολή τοῦ Ἁγίου Τάφου τοῦ νησιοῦ, προφανῶς μετά τό 1808, ἔτος κατά τό ὁποῖο ὁ τελευταῖος ἀνέλαβε τή διεύθυνσή της². Ἀπό τόν Χρυσόγελο διδάχτηκε τά «ἑλληνικά», δηλ. φιλολογικά καί φιλοσοφικά μαθήματα καί σέ ικανοποιητικό βαθμό τή Γαλλική γλώσσα³. Μετά τήν ἀποφοίτησή του ἐγγράφηκε στή διάσημη Σχολή τῆς Χίου γιά νά σπουδάσει πρακτικά μαθήματα ἀπό τούς διακεκριμένους διδασκάλους Νεόφυτο Βάμβα (πού δίδασκε Χημεία) καί Ἰωάννη Ζελεπῆ (τά Μαθηματικά), ἀπό τούς ὁποίους ἔλαβε «καί ἐνυπόγραφα δηλωτικά (= πιστοποιητικά) ὅτι, ἐξετασθεῖς εἰς τήν Γεωμετρίαν, Ἄλγεβραν καί Χημείαν, ἀπεκρίθη ἄριστα»⁴. Δεδομένου ὅτι ὁ Νεοφ. Βάμβας ἀνέλαβε καθήκοντα στή Χίο τό 1815⁵, πρέπει νά θεωρήσουμε ὅτι τότε, ἤ λίγο ἀργότερα ἐγγράφηκε ὁ Σπεράντσας στή Σχολή τῆς Χίου.

Μέ ἀξιόλογη, κατά τ' ἀνωτέρω, μόρφωση γιά τήν ἐποχή του (καί ἐνῶ εἶχε ἀσκήσει τό διδασκαλικό ἐπάγγελμα στή Σίφνο καί τήν Ἴο, ὅπως θά ἱστορήσουμε στή συνέχεια), δέν δίστασε τό 1831 νά ζητήσει νά ἐκπαιδευτεῖ στήν ἀλληλοδιδασκτική μέθοδο⁶, προκειμένου νά ἀποκτήσει πρόσθετες παιδαγωγικές γνώσεις γιά τήν καλύτερη ἄσκηση τοῦ διδασκαλικοῦ ἔργου του. Τέλος, τό 1834, ὅταν ἡ Ἀντιβασιλεία, πού κυβερ-

1. Τό ἔτος 1863, ὅταν τοῦ χορηγήθηκε σύνταξη, ἀναφέρεται ἡλικίας 64 ἐτῶν (βλ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Οἱ πρῶτοι Σίφνιοι συνταξιούχοι, ἐφημερ. «Σιφναϊκά Νέα», φ. Ἰανουαρ. 1991).

2. Καρ. Ι. Γκιών, Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου, Ἐρμούπολις 1876, σελ. λζ'.

3. Βλ. ὑποσ. 7.

4. Βλ. ὑποσ. 8.

5. Ἀθανασίας Γλυκοφρύδη - Λεοντσίνη, Ἡ δραστηριότητα τοῦ Νεόφυτου Βάμβα στήν Ἐρμούπολη, περιοδ. «Συριανά Γράμματα», τεῦχος 22, Ἀπριλίου 1993, σελ. 129.

6. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἡ Ἐκπαίδευση στή Σίφνο κατά τούς δυσχερεῖς χρόνους (1833 - 1848), στά «Σιφναϊκά» Γ' (1993), σελ. 37, ὑποσ. 43.

νοῦσε τό νεοσύστατο ἑλληνικό κράτος, θέλησε, κατά τή διοργάνωση τῆς Ἐκπαίδευσης, νά ἀξιολογήσει τό ὑπάρχον δυναμικό τῶν διδασκάλων ὥστε, βάσει τῶν γνώσεων καί τῆς πείρας τους, νά τοὺς κατατάξει σέ βαθμίδες μέ τή χορήγηση ἀναλόγου διπλώματος δημοσίου διδασκάλου, συνέστησε δύο ἐξεταστικές ἐπιτροπές, μία στό Ναύπλιο, καί μία στήν Αἴγινα, ὁ Σπεράντσας προσήλθε σ' ἐκείνην τοῦ Ναυπλίου καί ἔδωσε ἐξετάσεις. Οἱ διδάσκαλοι πού τόν ἐξέτασαν, Λεόντιος Μ. Ἀναστασιάδης καί Ι. Γκινάκας, στό πιστοποιητικό πού τοῦ χορήγησαν, περιέγραφαν τό ἐπίπεδο τῶν γνώσεων καί δυνατοτήτων του ὡς ἑξῆς:

«Ὁ κύριος Νικόλαος Σπεράντζας, Σίφνιος, διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, δούς ἐξετάσεις καί ἀποδείξεις ἀκριβεῖς τοῦ ἐπιτηδεύματος του, συνιστᾶται καί ὡς τρίβων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καί εὖ μέθοδος εἰς τήν παράδοσιν αὐτῆς καί πεπρωτισμένος μέ μαθηματικές καί φυσικές γνώσεις καί ἐφωδιασμένος μέ τήν γνῶσιν τῆς Γαλλικῆς γλώσσης καί ἀξιώτατος νά διδάξῃ εἰς Σχολεῖα ἑλληνικά καί ἐνδόξους συγγραφεῖς καί ποιητάς. Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν δίδεται τῇ Ἑλλογιμότητι του τό παρόν.

1834, Μαρτίου 30, ἐν Ναυπλίῳ.
Λεόντιος Μ. Ἀναστασιάδης»⁷.

Μετά τήν ἐξέταση καί ἄλλων διδασκάλων, οἱ ἐξεταστές ἐνημέρωσαν τή Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. μέ τό ἐπόμενο ἔγγραφο:

«Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδύσεως Βασιλικήν Γραμματείαν

Μετά τήν ὑπ' ἀριθμόν Διεκπ. 633 γενομένην πρός ἡμᾶς πρόσκλησιν τῆς Σεβαστῆς Γραμματείας περί ἐξετάσεως διδασκάλων, ἐνεφανίσθησαν διδάσκαλοι οἱ ἐφεξῆς· τοὺς ὁποίους καί ἐξετάσαντες, ἀναφέρομεν τά κατ' αὐτούς, προδηλοποιοῦντες ὅτι ὡς διδάσκαλοι τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων ἐξητάσθησαν ὑπό τε τοῦ ὑποφαινομένου καί τοῦ συναδελφοῦ μου κυρίου Ι. Γκινάκα.

α) Ὁ κ. Γ. Χρυσοβέργης, Βυζάντιος...

β) Ὁ κ. Θεοδοσίος ἱερομόναχος, Περγαμηνός...

γ) Ὁ κ. Νικόλαος Σπεράντζας, Σίφνιος, διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, διδάξας ἐν τῷ κατά Σίφνον ἑλληνικῷ Σχολεῖῳ ἔδωκεν ἐξετάσεις καί εὐρέθη εὐμέθοδος καί γινώσκων καλῶς τήν ἑλληνικήν γλῶσσαν· ἔχει καί γνῶσιν τῆς Γαλλικῆς, ἐδιδάχθη δέ καί τήν μαθηματικήν καί χημείαν· ἐμαθήτευσε ἐν μέν τῇ πατρίδι του παρά τῶν κ. Νι-

κολάω Χρυσογέλω, ἐν δέ Χίῳ παρά τῷ κ. Νεοφύτῳ Βάμβα καί τῷ μακαρίτῃ Γεωργίῳ Ζελεπῆ, ὧν ἔχει καί ἐνυπόγραφα δηλωτικά ὅτι ἐξετασθεῖς εἰς τήν γεωμετρίαν, Ἀλγεβραν καί Χημείαν, ἀπεκρίθη ἄριστα. δ).....

Χαίρων ὅτι ἐκ τῶν ἐξετασθέντων, οἱ μέν τέσσαρες εἶναι ἤδη ἀξιοσύστατοι ὡς καθηγηταί, ὁ δέ ἕκτος ὡς διδάσκαλος τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων καί ὁ πέμπτος μόνον ἀδόκιμος, εὐχομαι καί τοῦ λοιποῦ τοιαύτη νά εἶναι ἡ ἀναλογία.

Ἐν Ναυπλίῳ 1834 Ἀπριλίου 27

Ὁ εὐπειθέστατος

Λεόντιος Μ. Ἀναστασιάδης»⁸.

Β. Ἡ διδασκαλική πορεία

1. «Κατά τό 1821 ἔτος, ἀφοῦ ὁ τότε διδάσκων (στήν Ἑλληνική Σχολή Σίφνου) κ. Νικόλαος Χρυσόγελος ἀπεφάσισε νά δράμῃ εἰς τόν ἐθνικόν ἀγῶνα, ἀντεκατεστάθην ἐγώ διδάσκαλος... ἐπί μισθῷ χιλίων γροσίων κατ' ἔτος, ψηφισθεῖς ὑπό τῶν τότε προυχόντων...», ἔγραψε ὁ Σπεράντσας σέ ἐπιστολή του τῆς 12-9-1835⁹.

Πρόκειται γιά τόν πρῶτο διορισμό του καί μάλιστα στή θέση τοῦ διδασκάλου του Ν. Χρυσογέλου στό σχολεῖο ἀπό τό ὁποῖο ἀπεφοίτησε. Θεωρήθηκε ὁ πιό κατάλληλος γιά τό ἔργο αὐτό, λόγω καί τῶν γνώσεων πού εἶχε ἀποκτήσει στή Σχολή τῆς Χίου. Δίδαξε τότε ἐπί δεκαεπτὰ μῆνες (ἀπό 1ης Μαΐου 1821 - 6ης Ὀκτωβρίου 1822)¹⁰, ἀλλ' ἐπειδή δέν πληρώθηκε τοὺς μισθοῦς του, ἀναγκάστηκε νά παραιτηθεῖ, μέ ἀποτέλεσμα νά διακόψει καί τό Σχολεῖο τίς ἐργασίες του. Μέ προτροπή τοῦ Χρυσογέλου ἐπανῆλθε στά καθήκοντά του στίς 10 Φεβρουαρίου 1825, ἔλαβε δέ καί γραπτὴ ὑπόσχεση τοῦ Ἐφόρου τῆς Παιδείας Γρηγορίου Κωνσταντᾶ ὅτι ἡ Διοίκηση σύντομα θά τακτοποιοῦσε τό ζήτημα πληρωμῆς τῶν διδασκαλικῶν μισθῶν¹¹. Παρ' ὅλο τοῦτο, τά ἐπαναστατικά καί λοιπά γεγονότα, δέν ἐπέτρεψαν τήν πραγματοποίηση τῶν ὑποσχεθέντων, ὥστε, «ἐκτός ὀκτακοσίων γροσίων» πού ἔλαβε σέ διάστημα διδασκαλίας δεκαῆξι μηνῶν, καί μάλιστα «ἀπό ἐράνους καί ἄλλας τοιούτου εἴδους βοήθειας πρὸς παραμυθίαν τῶν ἀναγκῶν» του¹², ἡ κανονικὴ πληρωμὴ τῶν μισθῶν του ἦταν ἀδύνατη, ἐλλείπει οικονομικῶν πόρων.

8. Αὐτόθι.

9. Συμεωνίδης, Ἡ Ἐκπαίδευση, σελ. 32.

10. Ὁ.π.π., σελ. 33.

11. Ὁ.π.π., σελ. 33.

12. Αὐτόθι.

7. Γ.Α.Κ./ Γραμματ. Ἐκκλησ. καί Δημ. Ἐκπ. - Κλάδος Β' Παιδείας, Θυρίδ 132, φάκ. 2, «Οἱ ζητοῦντες διδασκαλικὰς θέσεις» (31/7).

Ἔτσι στά τέλη Ἰουνίου 1826 παραιτήθηκε ὀριστικά ἀπό τή θέση του¹³, λίγο δ' ἀργότερα διορίστηκε διδάσκαλος στό Ἑλληνικό Σχολεῖο τῆς Ἰου «μέ μισθόν 1300 γρ(οσίων) κι' ἐδίδαξε (ἐκεῖ) ἕν ἔτος, μέχρι τοῦ 1828»¹⁴.

2. Στίς 10 Μαρτίου 1833, παραιτήθηκε ἀπό τό Ἑλληνικό Σχολεῖο Μήλου ὁ Σίφνιος διδάσκαλος του Ἀγγελέτος Ἀβρᾶς, ἡ πληρωμή τοῦ ὁποῦ γίνονταν ἀπό τίς προσόδους τῆς κτηματικῆς περιουσίας τῶν μονῶν Ἀγίας Μαρίνας καί Ἀγίου Γεωργίου Καπούλη, πού εἶχαν παραχωρηθεῖ «εἰς τήν Κοινότητα τῆς Μήλου ὑπό τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος κ. Γ.Α. Καποδίστρια, κατά τό ὑπ. ἀριθμ. 249 ἔγγραφο τῆς ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Γραμματείας»¹⁵. Μετά τήν ἀναχώρηση τοῦ διδασκάλου τους, οἱ Μηλιοί «ἐπροσκάλεσαν εἰς τό σχολεῖον των» τόν Νικόλαο Σπεράντσα ἀντί τοῦ κ. Ἀγγελέτου Ἀβρᾶ, τόν ὁποῖον εἶχον διδάσκαλον πρότερον. Ὁ μισθός του ἐσυμφωνήθη πρὸς δραχμάς 80 τόν μήνα, χορηγούμενος ἀπό τά εἰσοδήματα τῶν δύο μονῶν. Ὅμως, «ὁ κ. Σπεράντσα ἐδίδαξε... περί τούς 4 μήνας καί ἔπαυσε τόν Δεκέμβριον τοῦ 1834 (τό ὀρθόν 1833), ὅταν ἡ Β(ασιλική) Κυβέρνησις ἀπηγόρευσε νά μισθοῦνται οἱ διδάσκαλοι ἀπό τῶν Μοναστηρίων». Μάλιστα τότε, ὁ πρόκριτος «κ. Γ. Βασιλείου ἐπλήρωσε εἰς αὐτόν τούς καθυστερούντας μισθούς του εἰς δραχμάς 121 καί λεπτά 36» ἀπό δικά του χρήματα, «ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ἤθελε τούς πληρωθῆ μετά ταῦτα ἀπό τό Ἐκκλησιαστικόν Ταμεῖον, τό ὁποῖον ἀνελάμβανε τά Μοναστηριακά εἰσοδήματα καί ὑπισχνεῖτο τήν ἐξόφλησιν τῶν μισθῶν τῶν διδασκάλων»¹⁶.

3. Ἔτσι ὁ Σπεράντσα βρέθηκε καί πάλι χωρίς ἐργασία. Τόν Μάρτιο τοῦ 1834, ἀφοῦ ἔδωσε ἐξετάσεις στό Ναύπλιο, ὅπως ἦδη ἀναφέραμε, καί ἐπέστρεψε στή Σίφνο μέ τό πιστοποιητικό ἀναγνώρισής του ὡς ἱκανοῦ διδασκάλου στά χέρια του, στάθμευσε στήν Τήνο. Ἀκριβῶς τότε, παραιτήθηκε ἀπό τή θέση του «ὁ κ. Ἰωάννης Σιδῶτος, Β' διδάσκαλος εἰς τό κατά τήν πόλιν τῆς Τήνου Σχολεῖον» καί «εὕρεθεις ἐκεῖ πρὸς ὥραν» ὁ Σπεράντσα, «ἀπεκατέστη εἰς τήν θέσιν του... ἀναλαβῶν δέ προσωρινῶς τά χρέη του, ὑπεσχέθη νά τά ἐξακολουθῆ, ὅποτεν ἡ

13. Σίμου Μιλτ. Συμμεωνίδη, Τά Γράμματα στό Νησί τῆς Σίφνου (1650 - 1833), Πειραιεύς 1962, σελ. 29.

14. Αὐτόθι.

15. Γ.Α.Κ./Γραμμ. Ἐκκλ. κ.λπ., Κλάδος Β' Παιδείας, Θυρίς 163 - Φάκ. 13 (Μλου Ἑλληνικόν Σχολεῖον).

16. Αὐτόθι.

Βασ(ιλική) Γραμματεία τόν γνωρίση καί τόν διορίση»¹⁷, ἐπειδή ἀκόμη δέν τοῦ εἶχε χορηγηθεῖ τό διδασκαλικό δίπλωμα, ἄν καί εἶχε περάσει στίς ἐξετάσεις. Τοῦτο δέ, ὄχι γιά ἄλλο λόγο, ἀλλά «διά τό μέχρι τοῦδε ἀδιοργάνιστον τῶν ἀνωτέρας τάξεως διδακτικῶν καταστημάτων» ἀπό τήν Κυβέρνηση¹⁸.

Ἡ καθυστέρηση ὅμως χορήγησης τοῦ σχετικοῦ διπλώματός του, ὑπῆρξε ἡ ἀφορμή νά φέροι ἐμπόδια στόν διορισμό του ὁ ἑπαρχος Τήνου, ὅποτε ὁ Σπεράντσα ἀπέστειλε στή Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τήν ἐπομένη ἀναφορά του:

«Πρὸς τήν, ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δ(ημοσίου) Ἐκπαιδεύσεως Β(ασιλικήν) Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας.

Ὁ ὑποφαινόμενος διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας, ἀκολουθῆσας τήν πρόσκλησιν τῆς Σ(εβαστῆς) Γραμματείας ταύτης, ἐκδοθεῖσαν τήν 3 τοῦ παρελθόντος Μαρτίου, ἀπῆλθον αὐτόθι, καί ἐξετασθεῖς παρά τοῦ κ. Λεοντίου Μ. Ἀναστασιάδου τήν 30 τοῦ αὐτοῦ, ἔλαβα τό ἐμπερικλειόμενον ἐνδεικτικόν τῆς ἱκανότητός μου, συγχρόνως δ' ἔκαμε τήν ἐκθεσίν του ὁ αὐτός πρὸς τήν Β(ασιλικήν) Γραμματείαν ταύτην.

Μεταβάς δέ ἐνταῦθα καί ζητηθεῖς παρά τῶν ἐπιτρόπων τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας, ἐκπληρούντων καί τά τῶν ἐφόρων τῶν διδακτικῶν καταστημάτων χρέη, διά νά διδάσκω ἐνταῦθα τήν Ἑλλ(ηνικήν) Φιλολογίαν μισθοδοτούμενος ἀπό τό ρηθέν ἱερόν κατάστημα, σπεύδω νά παρακαλέσω τήν Β(ασιλικήν) Γραμματείαν ταύτην νά μέ ἐφοδιάσῃ μέ τό ἀναγκαῖον δίπλωμα καί νά διαταχθῆ ὁ Β(ασιλικός) Ἐπαρχος Τήνου νά μέ ἀναγνωρίσῃ ὡς ἐγκριθέντα εἰς τό ὁποῖον ἐπαγγέλλομαι εἶδος τῆς διδασκαλίας, διά νά ἐξακολουθῶ ἐπισήμως τά χρέη μου πρὸς φωτισμόν τῆς νεολαίας.

Ἐν Τήνω τήν 8 Μαΐου 1834

Εὐπειθέστατος

Ὁ ἑλληνοδιδάσκαλος

Ν. Σπεράντσα»¹⁹.

Ἡ Γραμματεία ἔσπευσε νά γράφει στόν Νομάρχη Κυκλάδων νά φροντίσει «διά τοῦ κ. Ἐπάρχου τήν ἐκτέλεσιν τῶν διδασκαλικῶν

17. Γ.Α.Κ./Γραμμ. Ἐκκλ. κ.λπ., Κλάδος Β' Παιδείας, Θυρίς 197 - Φάκ. 5 (Τήνου Ἑλληνικόν Σχολεῖον), ὅπου τό ἔγγραφο ἀριθ. 5829/19-5-1834 τοῦ Νομάρχου Κυκλάδων. (Βλ. στό Παράρτημα τό ἔγγραφο ἀριθ. 1).

18. Ὁ.π.π., ὅπου τό ἔγγραφο ἀριθ. 1070/5-9-1834 τοῦ Ἐπάρχου Τήνου. (Παράρτημα, ἔγγραφο ἀριθ. 4β).

19. Αὐτόθι.

χρεῶν» τοῦ Σπεράντσα γιατί εἶχε κριθεῖ «ἄξιος τοῦ ὁποῖου ἐπαγγέλεται ἔργου, ἄν καί νά μὴν ἔλαβεν εἰσέτι τό ἐπίσημον περί τούτου δίπλωμα», τό ὁποῖο θά λάβαινε σέ εὐθετο χρόνο. Τό ἔγγραφο ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἄρ. Πρωτ. 3716/1048 Ἡ ἐπί τῶν Ἐκκλ(ησιαστικῶν) κτλ. (Γραμματεία)

Πρός τόν Νομάρχη τῶν Κυκλάδων.

Περί τοῦ διδασκάλου Ν. Σπεράντσα.

ἽΟ διδάσκαλος κ. Ν. Σπεράντσα, Σίφνιος, παρασχών τὰς ἀπαιτουμένας ἐνταῦθα ἐξετάσεις τῆς ἰκανότητός του, ἐκρίθη ἄξιος τοῦ ὁποῖου ἐπαγγέλεται ἔργου, ἄν καί νά μὴν ἔλαβεν εἰσέτι τό ἐπίσημον περί τούτου δίπλωμα τῆς Γραμματείας, διά τό μέχρι τοῦδε ἀδιοργάνιστον τῶν ἀνωτέρας τάξεως διδακτικῶν καταστημάτων.

Εἰς τόν διδάσκαλον τοῦτον, ἐμποδιζόμενον παρά τοῦ Ἐπαρχοῦ Τήνου, καθῶς πληροφοροῦμεθα, νά μετέλθῃ εἰς τό ἐκεῖ Ἑλληνικόν σχολεῖον τό ἔργον του, ἐπί λόγῳ τοῦ ὅτι δέν φέρει ἐπίσημον ἀποδεικτικόν τῆς Γραμματείας ταύτης, προσκαλεῖται τό Νομαρχεῖον νά ἐπιτρέψῃ διά τοῦ κ. Ἐπαρχοῦ τήν ἐκτέλεσιν τῶν διδασκαλικῶν χρεῶν, ἄν ἐν τῷ αὐτῷ ἄλλοι λόγοι δέν ὑπαγόρευσαν τό ἐναντίον εἰς τόν Ἐπαρχον, περί τῶν ὁποίων ὁμοῦς θέλει μᾶς πληροφορήσει τό Νομαρχεῖον.

Ἐν Ναυπλίῳ τήν 19 Μαΐου 1834.

ἽΟ Γραμματεῦς
(ὑπογραφή)»²⁰.

Ἐτσι ὁ Σπεράντσα συνέχισε τίς παραδόσεις του, πού εἶχε ἀρχίσει στίς 10 Μαΐου, ὡς δεύτερος διδάσκαλος τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου Τήνου²¹, στό ὁποῖο σχολάρχης διατελοῦσε, ἀπό τό 1826, ὁ διδάσκαλος Εὐστράτιος Πέτρου, Κυδωνιεύς²². Ἀναφέρθηκε ὅτι τοῦτος ἐκτελοῦσε «μέ ἀκρίβειαν τὰ διδασκαλικά του χρέη εἰς τήν πρώτην τάξιν τῶν μαθητῶν του (στούς ὁποίους) εἶχεν ἀρχίσει νά διδάσκῃ καί συντακτικόν καί ἔκαμαν προόδους οἱ μαθηταί του εἰς τούς ὁποίους παρέδιδε καί Γεωγραφίαν». Ὅμως, «μετά τὰς διακοπὰς, ὁ κύριος Εὐστράτιος Πέτρου... ἐζήτησεν ἀπό τόν Σπεράντσα νά μεταβῇ εἰς τό ἰδικόν του διδασκῆριον ἢ πρώτην κλάσιν τῶν μαθητῶν τοῦ δευτέρου διδασκάλου, διότι τοιαύτη ἦτον ἡ συνήθεια τοῦ Σχολείου τούτου. Ὁ Σπεράντσα ἐδυσκο-

20. Αὐτόθι.

21. Αὐτόθι, ἔγγραφο ἀριθ. 1070/5-9-1834 τοῦ Ἐπαρχοῦ Τήνου.

22. Αὐτόθι.

λεύετο νά συγκατατεθῇ εἰς τήν ζήτησιν αὐτήν λέγων ὅτι αὐτός ἤμπορεῖ ν' ἀκολουθήσῃ διδάσκων ἀκόμη αὐτήν τήν κλάσιν, νά τήν προάξῃ καί ἀφ' οὗ συγκροτηθῇ εἰς τό συντακτικόν, νά μεταβῇ εἰς τοῦ κ. Εὐστρατίου διά νά διδαχθῇ τούς ρήτορας καί ποιητικά»²³.

Τό ζήτημα πού ἀνέκυψε ρυθμίστηκε μέ τή μεσολάβηση τοῦ Ἐπαρχοῦ συμβιβαστικά, ἀλλ' ὁ Σπεράντσα ζήτησε ἀπ' αὐτόν μέ ἀναφορά του τῆς 2-9-1834, νά τό θέση στή Νομαρχία «διά νά παραπεφθῇ ὅπου δεῖ»²⁴. Στό περιθώριο τοῦ διαβιβαστικοῦ ἐγγράφου τῆς Νομαρχίας πρὸς τή Γραμματεία, ὁ Γραμματεῦς σημείωσε ὅτι «ὁ Σπεράντσα εἶναι ἄριστος διδάσκαλος», ἀλλά γιά τό ἀξιοσέβαστο τοῦ Πέτρου, καλό θά ἦταν «νά μετατεθῇ ὁ Σπεράντσα ἄλλου»²⁵. Ἐν καί δέν εἶχε ἄδικο, κρίθηκε πῶς ἦταν σωστό, γιά νά μὴν ὑπάρχει ψυχρότητα μεταξύ τῶν διδασκάλων, νά μετατεθεῖ ὁ Σπεράντσα σέ ἄλλο σχολεῖο καί ὅχι ὁ Πέτρου πού ὑπερετοῦσε ἐπί χρόνια στήν Τήνο.

4. Φαίνεται ὅτι τότε περίπου μετατέθηκε στήν Ἄνδρο, ἄν κρίνουμε ἀπό τό ἔγγραφο «ὀρκοδοσίας» του στήν ἐπομένη μετάθεση του στή Σίφνο (Μάιος 1835), στό ὁποῖο ἀναφέρεται «σχολάρχης τοῦ ἐν Ἄνδρῳ Ἑλληνικοῦ Σχολείου»²⁶. Πάντως στό βιβλίον καταχώρισης τῶν διδασκάλων ἀνωτέρας καί Μέσης ἐκπαίδευσης, πού τηροῦσε ἡ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, πρῶτος ἐπίσημος διορισμός τοῦ Σπεράντσα ἀναγραφεται στίς 11 Ἀπριλίου 1835 ὡς σχολάρχου Ἵδρας²⁷. Τόν ἐπόμενο μήνα, 14 Μαΐου, τοποθετήθηκε σχολάρχης Σίφνου. Τά τῆς θητείας του στή Σίφνο ἀπό 1835 μέχρι 1842 ἔχουν ἤδη περιγραφεῖ λεπτομερῶς²⁸.

5. Ἐχει, ἐπίσης, ἀναφερθεῖ ὅτι, μετά ἐπταετῆ σχολαρχία στή Σίφνο, ὁ Σπεράντσα ἀντικαταστάθηκε ἀπό τόν Νικ. Χρυσόγελο, «ἕως γιατί μετατέθηκε σέ ἄλλο σχολεῖο»²⁹. Πράγματι, ὅπως διακριβώθηκε τώρα, στίς 14 Σεπτεμβρίου 1842 τοποθετήθηκε στό Ἑλληνικό Σχολεῖο τῆς Νάξου, στό ὁποῖο δίδαξε ἐπί δύο χρόνια, ὡς τίς 31-10-1844, ὅποτε τοποθετήθηκε σχολάρχης Ἵδρας³⁰. Στίς 23-12-1847, ἀπό τήν Ἵδρα, μετατέθηκε καί πάλι στή Νάξο ὅπου παρέμεινε πέντε χρόνια. Κατά τή νέα αὐτή τοποθέτησή του στή Νάξο φαίνεται πῶς δέν τοῦ χορηγήθηκε ὁ μισθός τοῦ βαθμοῦ τοῦ σχολάρχου «ἐκ δραχμῶν διακοσίων, τόν ὁποῖον

23. Αὐτόθι. (Παράρτημα, ἔγγραφο ἀριθ. 4β).

24. Αὐτόθι. (Παράρτημα, ἔγγραφο ἀριθ. 4α).

25. Αὐτόθι. Ὁ ἀριθ. τοῦ διαβιβ. ἐγγράφου τῆς Νομαρχίας ἀπεκόπη κατά τή φωτοτύπηση.

26. Συμμεωνίδης, Ἡ Ἐκπαίδευση, σελ. 26.

27. Γ.Α.Κ./Πρωτόκολλο καταχώρισης διδασκάλων Δ' - Δ', 2.

28. «Σιφνιακά», Γ' (1993), σελ. 23 ἐπὶ μ.

29. Ὁ.π.π., σελ. 63.

30. Γ.Α.Κ./Πρωτόκολλο κ.λπ. ὑποσ. 27.

καί πρότερον εἶχε», γι' αὐτό ἀναγκάστηκε νά γράφει (20-10-1848) στό Ὑπουργεῖο τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ζητώντας «ν' ἀποδεχθῆ τήν δικαίαν αἰτησίαν» του γιά τήν οἰκονομική ἀποκατάστασή του καί, ὅπως ἔγραφε, «διότι εἶμαι ἐκ τῶν πρώτων σχολαρχῶν, καί διότι ἔχω πολυάριθμον οἰκογένειαν» καί μάλιστα διότι ὑποφέρω τά ἔξοδα τῆς σπουδῆς τῶν δύο μεγαλύτερων υἱῶν μου, ἐξ ὧν ὁ εἷς, ἐτῶν 17, σπουδάζει εἰς τό Πανεπιστήμιον Ὁθωνος, ὁ δέ ἕτερος, ἐτῶν 15, εἰς τό Γυμνάσιον Σύρου»³¹.

Εἶναι ἄγνωστο ἂν τό αἶτημα τοῦ Σπεράντσα ἰκανοποιήθηκε τότε ἤ ὄχι. Συνέχισε βέβαια τό ἔργο του μέ ζῆλο καί οἱ δημότες Βίβλου καί Νάξου, ἰκανοποιημένοι γιά τήν πρόοδο τῶν παιδιῶν τους, τοῦ ἐπέδωσαν τόν ἐπόμενο γραπτό ἔπαινο:

«Πρός τόν Διδάσκαλον τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς κύριον Ν. Σπεράντσαν.

Κύριε!

Θεωροῦντες ὅτι διατελεῖτε μέ ἀκάματον ζῆλον ἐνασχολούμενος φιλοτίμως εἰς τήν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐμβριθῶν καθηκόντων Σας, καί ὅτι εὐχαριστήσετε ἅπαντας τούς γονεῖς καί τούς φιλομούσους πολίτας κατά τάς γενομένας περί τάς ἀρχάς τοῦ Ἰουλίου δημοσίους ἐξετάσεις, ὅτι δέ διά τῆς ἀμέμπτου διαγωγῆς Σας καί τοῦ ἐπί μᾶλλον αὐξάνοντος ζήλου Σας καί τῆς ἰκανότητός σας προσδοκοῦμεν ἤδη νά ἴδωμεν τήν νεολαίαν μας εἰς τε τήν παιδείαν καί ἀρετήν προωδευμένην, θεωροῦντες σπάνιον τῆς Πατρίδος εὐτύχημα τό νά ἔχωμεν τοιοῦτον διδάσκαλον εὐγνωμονοῦντες περί τοῦ διορισμοῦ Σας εἰς τήν Β(ασιλικήν) Κυβέρνησιν, κρίνομεν χρέος μας ἱερόν νά ἐκφράσωμεν πρός ὑμᾶς τήν ἄκραν εὐχαρίστησιν μας καί τήν μεγαλύτεραν εὐγνωμοσύνην μας.

Νάξω τήν 28 Σεπτεμβρίου 1848

(Ἄκολουθοῦν 19 ὑπογραφές δημοτῶν Νάξου καί 20 τῆς Βίβλου μέ ἐπιχωρώσεις τῶν Δημάρχων ἀπό 30 Δέκ. καί 31 Δέκ. 1848 ἀντίστοιχα)³².

Τήν ἀνωτέρω εὐαρέσκεια ὑπέβαλε ὁ Σπεράντσα στόν Ἐπαρχο Νάξου καί ζήτησε νά τήν ἀποστείλει στό Ὑπουργεῖο «διά νά τό λάβῃ ὑπ' ὄψιν καί ἐνεργήσῃ ὑπέρ αὐτοῦ ὅ,τι ἐγκρίνει». Ὁ Ἐπαρχος τή διεβίβα-

31. Γ.Α.Κ./Ὑπουργ. Ἐκκλ. καί Δημ. Ἐκπαιδ. (1848 - 1855), θυρίς 191 - Φάκ. 18 (Μισθοί τοῦ προσωπικοῦ. Βλ. στό Παράρτημα τό ἔγγραφο ἀριθ. 5). Ὁ μεγαλύτερος γιός του Παναγιώτης ἀνευρίσκειται φοιτητής τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (Ὁθωνος, ὅπως ἐλέγετο) κατά τά ἀκαδημαϊκά ἔτη 1848/1849 - 1850/1851 (ΓΑΚ., θυρίς 118 - φάκ. 21 (φ) «Φοιτηταί τοῦ Πανεπιστημίου - Κατάλογος αὐτῶν).

32. Γ.Α.Κ./Ὑπουργ. Ἐκκλ. καί Δημ. Ἐκπ. (1848 - 1855), Θυρίς - Φάκ. 10, «Διορισμοί, παύσεις καί μεταθέσεις τοῦ προσωπικοῦ»

σε μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 383/18-2-1849 ἔγγραφο τοῦ σημειώνοντας «ὅτι καθ' ὅσον ἐπληροφόρηθημεν καί εἶδομεν, ὁ εἰρημένος διδάσκαλος ἀκολουθεῖ ἀκριβῶς τά χρέη του»³³. Ὅπως φαίνεται, ὕστερ' ἀπό 28χρονη προσφορά τῶν ὑπηρεσιῶν του, ὁ Σπεράντσα ἐπιζητοῦσε ἀναγνώριση τοῦ ἔργου του καί βελτίωση τῆς θέσης του. Πράγματι, τόν Αὐγούστο τοῦ 1852, εὐρισκόμενος στή Σίφνο, ἀπέστειλε τήν ἐπομένη ἀναφορά του στό Ὑπουργεῖο τῶν Ἐκκλησιαστικῶν:

«Ἐχων ὁ ὑποφαινόμενος, εἴπερ τις καί ἄλλος, δικαιώματα ἀρχαιότητος καί ζήλου περί τήν ὑπηρεσίαν, ὡς γενναίους καρπούς ἀναδείξας καί ἐξ αὐτῆς τῆς Ἐπαναστάσεως, καί ἀφ' ἧς ἐποχῆς συνεστήθησαν τά Ἑλλ(ηνικά) Σχολεῖα καί Γυμνάσια, ἐξαιτοῦμαι θερμῶς τό Σ(εβαστόν) Ὑπουργεῖον τοῦτο νά μοί ἀποδώσῃ δικαιοσύνην καί νά μέ διορίσῃ ὡς καθηγητήν ἢ ἐν τῷ Γυμνασίῳ Σύρου ἢ ἐν τῷ συστηθησομένῳ ἐν τῇ πρωτευούσῃ.

Ὑποσημειοῦμαι εὐσεβᾶστως

Ἐν Σίφνῳ τήν 20 Αὐγούστου 1852

Εὐπειθέστατος Ὁ Ἑλληνοδιδάσκαλος Νάξου Ν. Σπεράντσα»³⁴.

6. Τό Ὑπουργεῖο ἔδωσε σύντομα ἀπάντηση στό αἶτημα τοῦ διδασκάλου· εἰσηγήθηκε δηλ. καί ἐκδόθηκε Βασιλικό Διάταγμα μέ τό ὅποιο τόν μετέθεσε ἀπό τή Νάξο στήν Κέα, πού θεωρεῖτο δυσμενῆς τοποθέτηση. Τό κείμενο τοῦ Διατάγματος, στό ὅποιο περιέχονται καί μεταθέσεις δύο ἀκόμη Σιφνίων διδασκάλων, τοῦ Περικλῆ Ὁθωναίου καί Θεόδωρου Γαϊτάνου, ἔχει ὡς ἐξῆς:

«ΟΘΩΝ

ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατά πρότασιν τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, μετατίθεμεν τόν τοῦ ἐν Νάξῳ ἐλληνικοῦ σχολείου διδάσκαλον κύριον Ν. Σπεράντσαν εἰς τό τῆς Κέας καί τόν τοῦ ἐν Κέῳ κύριον Σ.Γ. Στεφάνου ἐναλλάξ εἰς τό τῆς Νάξου, ἀμφοτέρους ἐπί τῷ αὐτῷ βαθμῷ καί μισθῷ, ὃν λαμβάνουσι.

Ὡσαύτως, μετατίθεμεν τόν δεύτερον διδάσκαλον τοῦ ἐν Ὑδρᾷ ἐλληνικοῦ σχολείου κύριον Π. Ὁθωναῖον εἰς τό τῆς Μυκόνου καί ἐναλλάξ τόν τῆς Μυκόνου κύριον Θ. Γαϊτάνον εἰς Ὑδραν.

Εἰς τό ἐν Θήρᾳ ἐλληνικόν σχολεῖον, ἀντί τοῦ μετατεθέντος Ι. Κρα-

33. Αὐτόθι.

34. Αὐτόθι.

νείου, διορίζομεν διδάσκαλον Α' τάξεως τόν κύριον Ἰωανν. Μάρκου, ἐπί μηνιαίῳ μισθῷ δραχμῶν ἑκατόν (100).

Ἀνατίθεται ἡ ἐκτέλεσις τοῦ παρόντος Διατάγματος εἰς τόν Ἡμέτερον Ὑπουργόν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδύσεως.

Ἀθήνησι τῆ 1 Σεπτεμβρίου 1852
Ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως
ἡ Βασίλισσα Ἀμαλία»³⁵.

Ἔτσι ὁ Σπεράντσας, ἀντί ἱκανοποίησης καί δικαίωσής του, βρέθηκε σχολάρχης στή Τζιά, ὅπου ἀντιμετώπισε, στή συνέχεια, καί ἄλλα προβλήματα ἐσωτερικῶν ἀναταραχῶν τοῦ σχολείου, ἀναμίξεις πολιτικῶν προσώπων κ.λπ. Μάλιστα ὁ βουλευτής τῆς ἐπαρχίας Κέας, μέ ἀναφορές του στό Ὑπουργεῖο, ζητοῦσε τήν ἀπομάκρυνσή του ὡς «ἀμεθόδου καί ἀμελοῦς», ὅπως χαρακτηρίζε καί τόν προκάτοχό του ἐπί πενταετία Στέφανο Γ. Στεφάνου³⁶. Ὅπως φαίνεται γιά διαφόρους λόγους, ἴσως πολιτικούς, βουλευτής καί ἀριθμός κατοίκων εἶχαν ταχθεῖ μέ τό μέρος τοῦ ἄλλου διδασκάλου «κ. Ζ. Ἀναζηρόπουλου, λίαν εὐμεθόδου, ἐπιμελοῦς τε ὄντος καί τῆς γενικῆς ἀγάπης καί ὑπολήψεως ὄλων τῶν Κείων ἀπολαύοντος»³⁷, καί κατηγορώντας τόν Σπεράντσα καί τόν Στ. Στεφάνου, πού φρόντιζε νά ἐπανέλθῃ στήν Κέα, ἐπιζητοῦσαν τήν παραμονή τοῦ Ἀναζηρόπουλου. Τελικά ὑπερίσχυσε ὁ «ἀμέθοδος» Στεφάνου, ὁ ὁποῖος, μέ Β.Δ. τῆς 2-10-1854, ξαναδιορίστηκε στήν Κέα «ἀντί τοῦ κ. Ν. Σπεράντσα μετατεθησομένου εἰς ἄλλην θέσιν»³⁸. Στόν τελευταῖο ἀπηύθυνε τό Ὑπουργεῖο τό ἐπόμενο ἔγγραφο:

«Ἀριθ. Πρωτ. 2062

Πρός τόν μέχρι τοῦδε διδάσκαλον τοῦ ἐν Κέῳ Ἑλληνικοῦ Σχολείου κύριον Ν. Σπεράντσαν

Περί τῆς ἀντικαταστάσεώς του.

Εἰδοποιεῖσθε, Κύριε, ὅτι εἰς τήν θέσιν σας διορίσθη διά Β. Διατάγ-

35. Αὐτόθι.

36. Ἐγραφε ὁ βουλευτής: «Διά προγενεστέρως ἀναφορᾶς μου ὑπέβαλα εἰς τό ὑπουργεῖον τούς ἰσχυρούς λόγους, δι' οὓς ἔθεωρεῖτο ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἡ τοῦ σχολάρχου Κέας κυρίου Σπεράντζα ἀντικατάστασις, ὅχι διά τοῦ προκατόχου του κ. Στεφάνου, ἀναδειχθέντος καί τούτου ἀμεθόδου καί ἀμελοῦς ἐπίσης ἐπί πενταετίαν πλήρη, ἀλλά δι' ἄλλου ἱκανωτέρου καί εὐμεθοδιωτέρου καί ἐπιμελεστέρου σχολάρχου...»

37. Αὐτόθι.

38. Αὐτόθι.

ματος τῆς 2 τοῦ παρόντος ἕτερος διδάσκαλος, ὁ κύριος Στέφανος Γ. Στεφάνου, ὑμεῖς δέ θέλετε διορισθῆ ἄλλαχού.

Ἀθήνησι τῆ 6 Ὀκτωβρίου 1854
Ὁ Ὑπουργός
(ὑπογραφή)»³⁹.

Ἔτσι ὁ Σπεράντσας, μετά μακρά ὑπηρεσία στήν Ἐκπαίδευση παύθηκε ἀπό τή θέση του χωρίς νά προνοηθεῖ τοποθέτησή του σέ ἄλλην! Ἦταν ἡ ἀνταμοιβή τῆς αὐταρχικῆς Διοίκησης πού τότε ἔπαυε καί διόριζε τούς ὑπαλλήλους κατά βούληση. Καταπτοημένος ὁ διδάσκαλος πῆγε στή Σύρα καί συζήτησε τό θέμα του μέ τόν Νομάρχη, στόν ὁποῖο ἀκολούθως ὑπέβαλε τήν ἐπομένη ἀναφορά:

«Ἐν Ἐρμουπόλει τήν 10 Νοεμβρίου 1854

Πρός τό Σ(εβαστόν) Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδύσεως.

Διά τῆς ἀπό 6 τ.μ. ἀναφορᾶς μου παρέστησα ἱκανῶς ὁ ὑποφαινόμενος πρός τό Σ(εβαστόν) Ὑπουργεῖον τοῦτο τήν ἐλεεινήν θέσιν εἰς ἣν μέ ἔφερον ὁ ἐπενεχθεῖς κατά τῆς κεφαλῆς μου πέλεκυς τῆς παύσεως, ὥστε νά μὴν εὐπορῶ οὐδέ τῶν ἀναγκαίων ἐξόδων διά νά μεταβῶ αὐτόσε καί νά ἐκτραγωδήσω προφορικῶς τάς συμφοράς μου, συγχρόνως δέ νά παραστήσω τάς ὁποίας ἔχω δικαίας ἀξιώσεις ἐπί τῆς ὑπηρεσίας.

Καί αὖθις ἐξαιτοῦμαι κατ' ἐπανάληψιν διά τῆς παρουσίας μου νά κάμητε δικαιοσύνην, Κύριε Ὑπουργέ, εἰς ἀρχαῖον ὑπάλληλον δυστυχούντα δι' ἐνός καταλλήλου καί συντόμου διορισμοῦ· καθότι, εἰ μέν ἤθελον νά ἐξέλθω τοῦ κράτους, ὅπου πολλοί καί ἐξ αὐτῶν τῶν μαθητῶν μου εὐποροῦσιν ἀδρῶς μισθοδοτούμενοι, δέν ἤθελα ἐνοχλεῖ ἤδη ὑμᾶς, κύριε Ὑπουργέ, ἀλλ' ἐγώ οὐδὲν ἀνέχομαι τοῦτο, ἀλλά προτιμῶ τελείαν καταστροφὴν ἐκ τῆς ἀπορίας, παρά ν' ἀφήσω τό ἔδαφος τῆς φιλότατης πατρίδος μου, τῆς Ἑλλάδος

ἧς ὑπερ πόλλ' ἐμόγησα
Ἵποσημειοῦμαι μέ βαθύτατον σέβας.
Εὐπειθέστατος
Ὁ Ἑλληνοδιδάσκαλος
Ν. Σπεράντσας»⁴⁰.

39. Αὐτόθι.

40. Αὐτόθι.

Ο Νομάρχης, με τό υπ' αριθμ. 8247/11-11-1854 έγγραφό του, διεβίβασε τήν αναφορά στο Υπουργείο εκφράζοντας τήν ἐλπίδα ὅτι «θέλει διορίσει τόν γηραιόν τοῦτον Διδάσκαλον εἰς ἕτερον Σχολεῖον ὅσον οἶόν τε τάχιον, ἵνα μή παραπονῆται ὅτι παῦσις ἦν ὁ καρπός τῆς πολυχρονίου διδασκαλίας παρά τόν Νόμον καί τό δίκαιον»⁴¹. Δύο μῆνες ἀργότερα πραγματοποιήθηκε ἡ μετάθεση στόν Πειραιᾶ τοῦ σχολάρχου Σίφνου Γεωργίου Βιώνη⁴² καί στήν θέση του στή Σίφνο τοποθετήθηκε (6 Ἰανουαρίου 1855)⁴³ ὁ μέχρι τότε εὐρισκόμενος σέ παύση Νικ. Σπεράντσας, ὅποτε ἔλαβε τέλος ἡ δοκιμασία του, ὅχι βέβαια καί ἡ πικρία του. Τά ὄνειρα γιά ἀναγνώριση τῆς πολυχρονίας διδασκαλικῆς προσφοράς του, δέν ὑπῆρχε ἐλπίδα νά πραγματοποιηθοῦν. Τοῦτο φάνηκε καί λίγο ἀργότερα, ὅταν μέ τήν υπ' αριθμ. 2800/3-9-1857 Διαταγή τοῦ Υπουργείου Ἐκκλησιαστικῶν τοποθετήθηκε στή θέση του ὁ Χαρίδημος Δραγάτσος, ὁ ὁποῖος μάλιστα «μετετέθη κατ' αἴτησίν του εἰς τήν πατρίδα του Σίφνον»⁴⁴ ὡς σχολάρχης.

7. Ἐλλείπει ἀκριβῶν στοιχείων, ὑποθέτω ὅτι ὁ γηραιός πλέον Σπεράντσας τοποθετήθηκε τότε στό Ἑλληνικό Σχολεῖο τῆς Μήλου. Ἡ ὑπόθεση στηρίζεται σέ μαρτυρία τοῦ ἐπομένου ἔτους 1858, κατά τό ὁποῖο ὁ 18ετής Μήλιος Γεώργιος Φελουζάκης ζήτησε μέ αἴτηση τῆς 8-9-1858 νά σπουδάσει στό Διδασκαλεῖο Ἀθηνῶν. Στήν αἴτησή του ἀνέφερε ὅτι «ἐδιδάχθη τά μαθήματα τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου καί τά Ἑλληνικά, ὡσαύτως, παρά τοῦ Νικολάου Σπεράντσα, ἐλληνοδιδασκάλου, παρ' οὗ ἔλαβε καί τό ἐπισυναπτόμενον ἀπολυτήριον». Τοῦτο, πού ἐκδόθηκε στίς 15-6-1858 «ἐν Μήλω» ὑπέγραψε «ὁ τό Β(ασιλικόν) Ἑλληνικόν Σχολεῖον Μήλου διευθύνων Ν. Σπεράντζας»⁴⁵.

Ἐπί πόσο ἀκόμη διάστημα δίδαξε ὁ Σπεράντσας καί ἄν παρέμεινε κατ' αὐτό στή Μήλο ἢ ὄχι, δέν γνωρίζουμε. Πέντε χρόνια ἀργότερα, σέ Πίνακα «τῶν ἀπονεμηθεισῶν πολιτικῶν συντάξεων» βάσει τοῦ Νόμου τῆς 3 Αὐγούστου 1861, πού ἐκδόθηκε τό 1863 «ἐκ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου», ἀναγράφεται:

«Ἀριθ. 261. Ν. Σπεράντσας.

Πατρίς Σίφνος. Ἡλικίας 64 ἐτῶν, ἐλληνοδιδάσκαλος.

- Ἔτη Ἀγῶνος (λογιζόμενα διπλά) 13 ἔτη, 6 μῆνες.

41. Αὐτόθι.

42. Γ.Α.Κ./Πρωτόκολλον τῶν λειτουργῶν τῆς Παιδείας τῶν ἀνωτέρων καθηγητῶν καί Μέσης, τόμος Α' (Δ'-Δ'-4), σελ. 124.

43. Γ.Α.Κ./Πρωτόκολλο Δ'-Δ'-2 ἐλληνοδιδασκάλων.

44. Γ.Α.Κ./Πρωτόκολλο Δ'-Δ'-4, σελ. 122.

45. Γ.Α.Κ./Υπουργ. Ἐκκλησ. Δημ. Ἐκπ., Θυρίς 163 - Φάκ. 13 (114/19), Μήλου Ἑλληνικόν Σχολεῖον».

- Μετά τόν Ἀγῶνα 27 ἔτη, 8 μῆνες, 18 ἡμ. τό ὄλον 41 ἔτη.
- μέσος ὅρος τελευταίων μισθῶν Δρχ. 192.
- ἀπονεμηθεῖσα σύνταξις Δρχ. 144.
- Σύνταξις δοτέα ἀνευ τῶν ἐτῶν Ἀγῶνος Δρχ. 107»⁴⁶.

Μετά 35 πραγματικά χρόνια διδασκαλικῆς προσφοράς, ὁ αἰοίδιμος Σπεράντσας ἐγκατέλειψε τήν ὑπηρεσία καί τήν ἔδρα τοῦ σχολάρχου καί ἠσύχαζε στή Σίφνο. Ἐκεῖ ἐγκατέλειψε τό 1874 τά ἐγκόσμια σέ ἡλικία 75 ἐτῶν. Ἦταν ἡ ὀριστική «μετάθεσή» του στούς χώρους τῆς οὐράνιας Δικαιοσύνης, ὅπου καί θά βρῆκε ἀναγνώριση καί δικαίωση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

I. [Νομαρχία Κυκλάδων]

Ἄρ. 5829

Ἀπάντ(ησις) εἰς τήν υπ' ἀριθ.

3364 Ἐγκύκλιον Διαταγήν

τῆς Βασ(λικῆς) Γραμματείας

Ἐρμούπολις τήν 19 Μαΐου 1834

Πρός

τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

καί τῆς Δημοσίου

Ἐκπαιδύσεως Βασ(ιλικήν)

Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας.

Περί τῶν Διδασκάλων τῆς Ἐπαρχίας Τήνου.

Συμμορφουμένη ἡ Νομαρχία μέ τήν υπ' ἀριθ. 3364 καί ἀπό 24 Ἀπριλίου τοῦ παρελθόντος ἐγκύκλιον τῆς Βασ(ιλικῆς) ταύτης Γραμματείας, ἐπροσκάλεσε τοὺς κατά τόν Νομόν Ἐπάρχους διά νά ἐνεργήσωσι τά εἰς αὐτήν διαταττόμενα. Ἐκ μέρους τοῦ Ἐπάρχου Τήνου εἰδοποιεῖται ἤδη ἡ Νομαρχία... ὅτι οἱ, κατά τήν Τήνον, ὑπάρχοντες Διδάσκαλοι, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐκοινοποίησε τά δέοντα, ἔπαυσαν οἱ μὲν ἐξ αὐτῶν, σκοπεύοντες νά ζητήσουν ἄλλον πόρον, οἱ δέ νά μεταβῶσιν ὅπου ἀνήκει, διά νά καθυποβληθῶσιν εἰς ἐξέτασιν.

.....
 Ὁ κ. Ἰω(άνν)ης Σιώτος, Β' Διδάσκαλος εἰς τό, κατά τήν Πόλιν τῆς Τήνου, Σχολεῖον, μέλλει, ὡς εἶπεν, ν' ἀκολουθήσῃ τήν σπουδὴν του διά νά τελειοποιηθῇ ἀντ' αὐτοῦ, ὁ Νικόλαος Σπεράντζας, εὐρεθεῖς ἐκεῖ πρὸς ὦραν, ἀπεκατέστη εἰς τήν θέσιν του, παραιτουμένου τοῦ Σιώτου, ὅστις (ὁ Σπεράντσας) ἔδωσεν, ὡς λέγει, ἐξετάσεις εἰς Ναύπλιον καί διεύθυνε διά τοῦ Ἐπάρχου τήν ἐπισυναπτομένην πρὸς τήν Βασ(ιλικήν) Γραμματεῖαν ἀναφορὰν του καί τήν ἀπόδειξιν τῆς ἱκανότητός του παρά τοῦ ἐξετάσαντος αὐτόν κυρίου

46. Βλ. ὑποσημ. 1.

Α. Ἀναστασιάδου, ἀναλαβὼν δὲ προσωρινῶς τὰ χρέη τοῦ ὑπεσχέθη
νά τὰ ἐξακολουθῆ, ὁπότεν ἡ Βασ(ιλική) Γραμματεία τὸν γνωρίσει
καὶ τὸν διορίσει.

Ταῦτα κατὰ χρέος ἀναφέρων, παρακαλῶ νὰ διατάξῃ ὅ,τι ἐγκρίνει
ἡ Βασ(ιλική) Γραμματεία.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Νομάρχης τῶν Κυκλάδων
(ὑπογραφή)

Ὁ Γραμματεὺς
(ὑπογραφή).

2. Ἀριθ. 6035

Ἐν Ἐρμούπολει τῆ 27 Μαΐου 1834

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως
Β(ασιλικήν) Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας

Ἀπάντησις εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 3716 Διαταγὴν τῆς Βασ. Γραμματείας
περὶ τοῦ Διδασκάλου Ν. Σπεράντσα.

Αἱ πληροφορίαι τὰς ὁποίας περὶ τοῦ εἰς Τήνον διδάσκοντος ἤδη
κυρίου Ν. Σπεράντσα, Σιφνίου, ἔλαβε, δὲν φαίνονται σύμφωνοι μέ
τὴν ἀλήθειαν. Ἡ ὑπ' ἀριθ. 5829 ἀναφορά μου ἀναφέρει ρητῶς ὅτι
οὗτος ἐγκατέστη, ἀντὶ τοῦ παραιτηθέντος Σιώτου καὶ ἤρχισε τὴν
ἐνέργειαν τῶν χρεῶν του.

Ἡ Νομαρχία εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀπὸ 19 Μαΐου διαταγῆς τῆς
Βασ. Γραμμ(ατείας) ἔγραψεν εἰς τὸν Ἐπαρχον τὰ εἰκότα περὶ
αὐτοῦ.

Εὐπειθέστατος

Ἐν ἀπουσία τοῦ Νοάρχου

Ὁ Διευθυντής
(ὑπογραφή)

Ὁ Γραμματεὺς
(ὑπογραφή)

3. Ἀριθ. 3734/1151

[Ἀπόσπασμα]

Διεκ. 4 Ἰουνίου 1834

Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλ(ησιαστικῶν) κτλ. (Γραμματεία)
Πρὸς τὸν Νομάρχην Κυκλάδων.

Ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ 5829, περὶ ἐξετάσεως διδασκάλων.

Οἱ διδάσκαλοι πρέπει νὰ ἐξετασθῶν, ἐξαιρέσεις κατὰ τοῦτο δὲν
ἔμπορεῖ νὰ γένη, εἰμὴ καθόσον ἀτομικαὶ αὐτῶν δυσκολίαι δὲν τοὺς
ἐπιτρέπου νὰ μεταβοῦν αὐτοπροσώπως εἰς Αἴγινα ἢ Ναύπλιον.

Εἰς τοιαύτην θέσιν εὐρισκόμενος κατὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ Νομαρ-
χείου καὶ ὁ διδάσκαλος Εὐστράτιος Πέτρου, ἔμπορεῖ μὲν νὰ ἀναβά-
λῃ πρὸς τὸ παρὸν τὸν ἐρχομὸν του, πάντοτε ὅμως πρέπει νὰ παρου-
σιασθῆ εἰς ὁποτέραν τῶν δύο ἐξεταστικῶν Ἐπιτροπῶν προαιρεῖται,
τό ὁποῖον δὲν νομίζομεν νὰ εἶναι οὔτε εἰς αὐτόν, οὔτε εἰς κανένα
ἄλλον δύσκολον, τὴν μάλιστα εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν κατὰ τὸ θέρος
διακοπῶν, καὶ ἰδίως διὰ τὸ σχολεῖον τῆς Τήνου, ὅπου ὁ κ. Σπερά-
ντσα, περὶ τοῦ ὁποίου εἰδοποιήθητε ἤδη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 3716
κοινοποιήσεώς μας, ἔμπορεῖ νὰ ἀναπληρώσῃ, καὶ πρὶν ἴσως τῶν
διακοπῶν, τὴν ἀπουσίαν θατέρου τῶν διδασκάλων...

4. Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Βασ(ιλικήν) Γραμ(ματείαν) τῆς Ἐπικρατείας

Ἀπὸ τὰς, εἰς ἀντίγραφον, ἐγκλειομένας δύο ἀναφορὰς τοῦ
Ἐπαρχείου Τήνου καὶ Ἑλληνοδιδασκάλου εἰς Τήνον κυρίου Σπερά-
ντζα, παρατηρεῖ ἡ Βασιλική Γραμματεία τὰ παράπονα τοῦ Διδα-
σκάλου τούτου.

Ἡ Νομαρχία διὰ τὴν ἔλλειψιν Διοργανισμοῦ τῶν ἀνωτέρων
ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, νομίζει χρέος τῆς νὰ διευθύνῃ
αὐτοὺς εἰς τὴν Βασιλικήν Γραμματείαν καὶ ζήτησιν τὰς ὁδηγίας τῆς
Εὐπειθέστατος

Ἐν ἀπουσία τοῦ Νοάρχου

Ὁ Διευθυντής
Ν. Δραγούμης

Ὁ Γραμματεὺς
(ὑπογραφή)

Ἐν Τήνῳ τῇ 5 Σέπτ. 1834

Πρὸς τὴν Βασ. Νομαρχίαν τῶν Κυκλάδων
Τὸ Ἐπαρχεῖον Τήνου.

Τὰ εἰς Τήνον Ἑλληνικά Σχολεῖα διευθύνοντο κατὰ τοὺς παρελθόντας χρόνους, καθὼς καὶ τὸ Κατάστημα τῆς Εὐαγγελιστρίας, ἀπὸ τοὺς ἀνεξαρτήτους Ἐπιτρόπους αὐτοῦ τοῦ Καταστήματος. Τὰ Διδακτικά Καταστήματα ταῦτα δὲν εἶχον ἐπομένως, οὔτε ἔχουν, ἴδιον ὄργανισμόν ἐπιβληθέντα ἀπὸ τὴν τότε κυβέρνησιν, διευθύνοντο λοιπὸν κατὰ τὴν ὁποῖαν τάξιν εἰσήξεν ὁ πρῶτος Διδάσκαλος Εὐστράτιος Πέτρου, ὅστις σχολαρχεῖ εἰς αὐτὴν τὴν Νῆσον ἀπὸ τὸ 1826 ἔτος.

Ὁ ἐκτελῶν τὰ χρέη δευτέρου διδασκάλου τοῦ διδακτικοῦ τούτου καταστήματος ἦτον εἰς διάστημα πολλῶν ἐτῶν ὁ Ἰωάννης Σιωτός, μαθητὴς τοῦ πρώτου Διδασκάλου Εὐστρατίου καὶ ἐπομένως ἐχρεώσεται ν' ἀκολουθῆ καθ' ὅλα τὰς εἰσηγήσεις τοῦ Εὐστρατίου. Πρὸ τινῶν μηνῶν, ὅταν διὰ τοῦ Ἐπαρχείου διετάχθησαν οἱ Διδάσκαλοι ν' ἀπέλθωσιν εἰς Αἴγινα ἢ εἰς Ναύπλιον διὰ νὰ δώσουν ἐξετάσεις τῆς ἱκανότητός των, ὁ Ἰωάννης Σιωτός εἶπεν ὅτι θὰ ὑπάγῃ νὰ σπουδάσῃ εἰς Σύραν παρὰ τῷ κυρίῳ Βάμβρα, ὅπου σπουδάζει ἤδη καὶ ἔδειξεν ὅτι δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ ὑπάγῃ νὰ ἐξετασθῆ (μολονότι μεταβάς ὕστερον εἰς Ἀθήνας δι' ὑποθέσεις του ὁ Σιωτός καὶ ἀπεράσας εἰς Αἴγινα, ἐξετάσθη παρὰ τῆς ἐκεῖ Ἐπιτροπῆς καὶ ἔλαβε καὶ κρατεῖ ἀκόμη εἰς χεῖρας του τὸ πρὸς τὴν Βασ(ιλικὴν) Γραμματεῖαν ἔγγραφον τῆς Ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς), εὐρεθεὶς τότε κατὰ τύχην ἐνταῦθα ὁ Ν. Σπεράντζας Ἑλληνοδιδάσκαλος, ἐδέχθη ν' ἀναλάβῃ τὴν χηρεύουσαν θέσιν τοῦ Σιωτοῦ εἰπὼν ὅτι εἶχεν ἐξετασθῆ προηγουμένως εἰς Ναύπλιον καὶ τότε νὰ γνωρισθῆ σταθερὸς Διδάσκαλος, ὅταν ἢ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Βασ. Γραμματεία ἤθελεν ἰδεάσῃ τὴν Βασ. Νομαρχίαν ὅτι ὁ Σπεράντζας ἔδωκε τὰς περὶ τῆς ἱκανότητός του ἐξετάσεις.

Ὁ Ν. Σπεράντζας εἶχεν ἀναλάβῃ τὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ δευτέρου Διδασκάλου χρέη κατὰ τὴν 10 τοῦ παρελθόντος Μαΐου καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ μηνός τὸ Ἐπαρχεῖον ἔλαβε τὴν διαταγὴν τῆς Βασ. Νομαρχίας ὑπ' ἀριθμ. 6035 λέγουσαν αὐτολεξί τὰ ἀκόλουθα: «ὁ Διδάσκαλος Ν. Σπεράντζας Σίφνιος παρασχὼν τὰς ἀπαιτούμενας εἰς Ναύπλιον ἐξετάσεις τῆς ἱκανότητός του, ἐκρίθη ἄξιος

τοῦ ὁποίου ἐπαγγέλλεται ἔργου, ἂν καὶ νὰ μὴν ἔλαβεν εἰσέτι τὸ ἐπίσημον περὶ τούτου Δίπλωμα τῆς Γραμματείας διὰ τὸ μέχρι τοῦδε ἀδιοργάνιστον τῆς ἀνωτέρας τάξεως Διδακτικῶν καταστημάτων» καὶ ἐπιτάττουσαν τὸ Ἐπαρχεῖον νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν Διδάσκαλον τοῦτον κατ' ἐπιταγὴν τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Βασ. Γραμματείας τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διδασκαλικῶν του χρεῶν.

Ἀπὸ τῆς ἀνωθεν συμφωνηθείσης ἐποχῆς ὁ κ. Σπεράντζας ἀκολουθεῖ νὰ ἐκτελῆ με ἀκριβείαν τὰ διδασκαλικά του χρέη· εἰς τὴν πρῶτην τάξιν τῶν μαθητῶν του εἶχεν ἀρχίσει νὰ διδάσκη καὶ συντακτικὸν καὶ ἔκαμαν προόδους οἱ μαθηταὶ του, εἰς τοὺς ὁποίους παρέδιδε καὶ Γεωγραφίαν. Μετὰ τὰς διακοπὰς, ὁ κύριος Εὐστράτιος Πέτρου, πρῶτος Διδάσκαλος, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Σπεράντζαν νὰ μεταβῆ εἰς τὸ ἴδιόν του διδακτήριον ἢ πρῶτη κλάσις τῶν μαθητῶν τοῦ δευτέρου διδασκάλου, διότι τοιαύτη ἦτον ἡ συνήθεια τοῦ Σχολείου τούτου. Ὁ Σπεράντζας ἐδυσκολεύθη νὰ συγκατατεθῆ εἰς τὴν ζήτησιν αὐτὴν λέγων ὅτι αὐτὸς ἤμπορεῖ ν' ἀκολουθήσῃ διδάσκων ἀκόμη αὐτὴν τὴν κλάσιν, νὰ τὴν προάξῃ, καὶ ἀφ' οὗ συγκροτηθῆ εἰς τὸ συντακτικόν, νὰ μεταβῆ εἰς τοῦ κυρίου Εὐστρατίου διὰ νὰ διδαχθῆ τοὺς ρήτορας καὶ ποιητικά.

Μαθῶν ἐγὼ ὅτι διέτρεχε ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς περιστάσεως ψυχρότης μεταξὺ τῶν Διδασκάλων, τοὺς ἐσυμβίβασα πείσας τὸν Ν. Σπεράντζαν νὰ πέμψῃ τὴν πρῶτην του κλάσιν εἰς τὸν Εὐστράτιον ἀκολουθῶν τὴν τάξιν ἢ ὁποῖα ἐπεκράτει, μολονότι αὐτὴ ἢ τὰξι δὲν εἶναι κατὰ συνέπειαν Διαταγῆς τινος τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλὰ κατὰ συνήθειαν· ἐπρόσθεσα δὲ ὅτι ἐντός ὀλίγου ἐλπίζω ὅτι θέλει γείνη γενικός Διοργανισμὸς παρὰ τῆς Βασ. Κυβερνήσεως, διαγράφων τὰ χρέη καὶ τὰ μαθήματα ἐκάστου Διδασκάλου.

Τὸ πρᾶγμα ἐσυμβιβάσθη, πλην ὁ Σπεράντζας ἐστοχάσθη χρεὸς του νὰ διευθύνῃ τὴν 2 Σεπτεμβρίου μίαν ἀναφορὰν εἰς τὸ Ἐπαρχεῖον, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐκθέτει τοὺς λόγους του καὶ παρακαλεῖ νὰ παραπεμφθῆ ἢ ἀναφορὰ του ὅπου δεῖ.

Τὸ Ἐπαρχεῖον καθυποβάλον ἐπισυναπτομένην ἐνταῦθα τὴν ἀναφορὰν τοῦ κυρίου Σπεράντζα, παρακαλεῖ τὴν Βασιλικὴν Νομαρχίαν νὰ ἐνεργήσῃ ὅ,τι ἐγκρίνει περὶ αὐτῆς.

Εὐπειθέστατος
ὁ Ἐπαρχος
Γ. Λεβέντης»

4β. «Πρός τό Βασ(ιλικόν) Ἐπαρχεῖον Τήνω.

Ἄφ' ἧς στιγμῆς ἀνέλαβα τά χρέη τοῦ δευτέρου διδασκάλου τῆς Ἑλλ(ηνικῆς) Φιλολογίας εἰς τό, κατά τήν νῆσον ταύτην, γυμνάσιον, ἄν καί γνωρίζω ὅτι προσωρινῶς κατέχω ταύτην τήν θέσιν ἕως οὐ διοργανισθῶσι τά διδακτήρια τῆς ἀνωτέρας τάξεως, ὅμως ἔκρινα χρέος μου νά εισάξω εὐθύς τά ἀναγκαῖα μαθήματα καί τόν πλέον εὐμέθοδον τρόπον διά τήν ταχείαν διάδοσιν τῶν φώτων. Ἦρχισα λοιπόν κατά συναίνεσίν σας, Κύριε Ἐπαρχε, τήν παράδοσιν τῆς Συντάξεως καί τῆς Γεωγραφίας εἰς τήν πρώτην κλάσιν, ἐπειδή εὗρον τούς μαθητάς ἰκανούς εἰς τοιούτων μαθημάτων ἀκρόασιν καί τωόντι ἔβλεπα εὐχαρίστως προβαίνοντας αὐτούς, καί τό Ἐπαρχεῖον ἔχαιρε πατρικῶς βλέπον προόδους κατ' εὐχάν, καί μ' ἐνίσχυνε εἰς τούς φιλοτίμους ἀγῶνες μου, ἐκ τῶν ὁποίων ἤθελα ἀναδειχθῆ ποτέ ἄξιος τῆς ὑπολήψεως τῆς Σ(εβαστῆς) Γραμματείας. Ἦδη δέ βλέπω μέ λύπην μου ὅτι μοῦ ἀφαιρεῖται τό στάδιον, καί περιορίζομαι εἰς μικροτάτην σφαίραν καθότι ὁ τήν πρώτην θέσιν κατέχων κ. Εὐστράτιος Πέτρου, ἀκολουθῶν τήν ὁποίαν αὐτός ἔθεσε τάξιν ἐνταῦθα, χωρίς νά ἦναι οὔτε τῆς προλαβούσης, οὔτε τῆς ἤδη καθεστῶσης Βασ(ιλικῆς) Κυβερνήσεως διάταγμα, κανονίζον τά τοιαῦτα, λαμβάνει τούς μαθητάς τούς ὑπό τήν διεύθυνσίν μου διά νά τούς παραδίδῃ αὐτός Συντακτικόν, ὁποῖον τό τοῦ Γρηγορίου Σαράφη, τό ὁποῖον διά νά ἐννοήσωσι τινές τῶν μαθητῶν μου, ἠναγκάσθησαν νά τό ἀκούσωσιν ὀκτάκις. Καί ἐνόσω μέν ὁ μαθητής αὐτοῦ καί προκάτοχός μου Ἰ. Σιωτός κατεῖχε ταύτην τήν θέσιν, ἔχρεώσται νά ὑποκύπτῃ εἰς τήν θέλησιν τοῦ διδασκάλου του, καί ν' ἀκολουθῇ ὁποῖαν ἐκεῖνος ἤθελε τάξιν, γυμνός ὢν ἀπό τās ἀπαιτουμένας γνώσεις, τῶρα δέ, ἐάν ἀληθῶς ἐπεθύμει τήν πρόοδον τῶν μαθητῶν τοῦ γυμνασίου, ἔχων συνεργάτην ὀπωσοῦν ἰκανόν, αὐτός μέν ἔπρεπε νά παραδίδῃ τούς ποιητάς καί ρήτορας, ὁμοῦ μέ τό θεωρητικόν καί πρακτικόν τῆς ποιήσεως, καί τά στοιχεῖα τῆς μαθηματικῆς, ἐγώ δέ τούς λογογράφους καί τό Συντακτικόν καί παραλαμβάνων ἀπό ἐμέ προχωρημένους ἰκανῶς εἰς τήν Γραμματικήν καί μέ ἄλλας γνώσεις συγχροτημένους μαθητάς, νά τούς ἀνάγῃ εἰς ὑψηλότερας θεωρίας, ἀλλ' αὐτός ἐπιμένει ἀνευδότης διὰ φθόνον, νόμον ἔχων τοῦ γυμνασίου τήν θέλησίν του· διά νά φυλαχθῇ ὅμως ἡ ἄρμονία μεταξύ τῶν διδασκάλων, τῆς ὁποίας γνωρίζω τήν ἄφευκτον ἀνάγκην, ἐπίσθην καί παρεχώρησα τήν ἀνωτέραν κλάσιν εἰς τόν κ. Εὐστράτιον συγχρόνως ὅμως θέτω ὑπ' ὄφιν τοῦ Β(ασιλικοῦ) Ἐπαρχείου τούτου ὅτι ἐγώ, ὅταν ἀπαιτηθῶ ἀπό τήν Σ(εβαστήν)

Βασ(ιλικήν) Κυβέρνησιν νά παραστήσω τούς ὁποίους ἀνέδειξα καρπούς, δέν θέλω ὑπόκεισθαι εἰς οὐδεμίαν ἐνοχλήν, ἄν δέν παραστήσω ἀναλόγους τῆς ἰκανότητός μου καρπούς. Παρακαλῶ δ' ἐν ταυτῶ τό Β(ασιλικόν) Ἐπαρχεῖον νά διευθύνῃ ταῦτα μου τās παρατηρήσεις εἰς τήν Β(ασιλικήν) Νομαρχίαν, διά νά παραπεμφῶσιν ὅπου δεῖ.

Ἐν Τήνω τήν 2αν Σεπτεμβρίου 1834

Εὐπειθέστατος

Ὁ Ἑλληνοδιδάσκαλος

Ν. Σπεράντσας»

5. Ἐν Νάξω τήν 20 Ὀκτωβρίου 1848

Πρός τό Σ(εβαστόν) Ἐπουργεῖον τῶν Ἐκκλ(ησιαστικῶν) καί τῆς δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως.

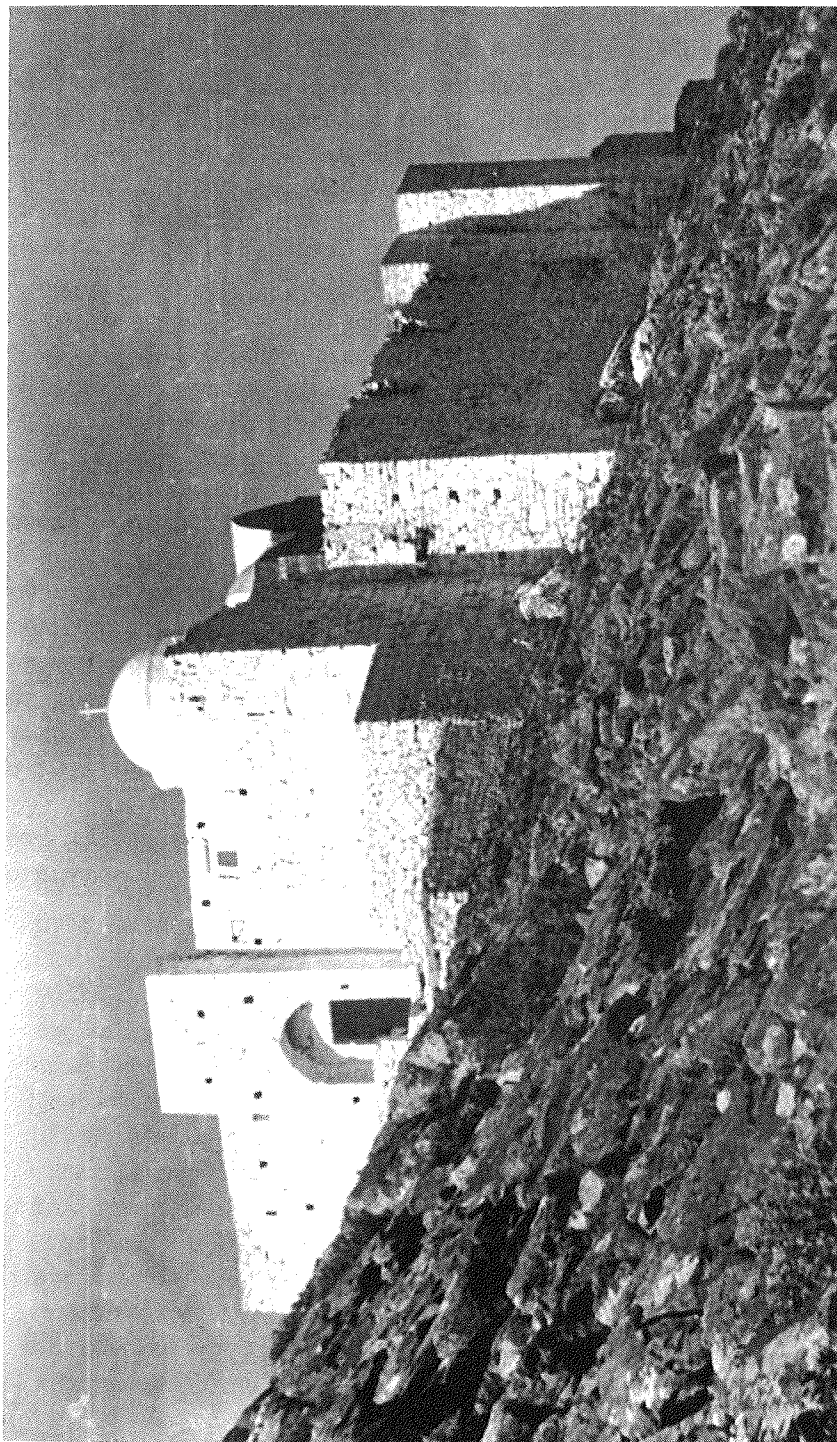
Ὁ ὑποφαινόμενος παρακαλῶ θερμῶς τό Σ(εβαστόν) Ἐπουργεῖον τοῦτο ν' ἀποδώσῃ εἰς ἐμέ δικαιοσύνην, χορηγήσῃ εἰς ἐμέ δι' ἀντιμισθίαν τῶν ἀτῦτων πόνων μου καί τόν βαθμόν καί τόν μισθόν τοῦ Σχολάρχου ἐκ δραχμῶν διακοσίων, τόν ὁποῖον καί πρότερον εἶχον, καί διότι εἶμαι ἐκ τῶν πρώτων Σχολαρχῶν καί διότι ἔχω πολυάριθμον οἰκογένειαν καί μάλιστα διότι ὑποφέρω τά ἔξοδα τῆς σπουδῆς τῶν δύο μεγαλύτερων υἱῶν μου, ἐξ ὧν ὁ εἰς ἐτῶν 17 σπουδάζει εἰς τό Πανεπιστημεῖον Ὁθωνος, ὁ δέ ἕτερος ἐτῶν 15 εἰς τό Γυμνάσιον Σύρου.

Μέ πλήρη πεποίθησιν ὅτι τό Σ(εβαστόν) Ἐπουργεῖον θέλει ἀποδεχθῆ τήν δικαίαν αἴτησίν μου ταύτην καί ἐνεργήσῃ τήν πραγματοποίησιν αὐτῆς, ὑποσημειοῦμαι εὐσεβάστως.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Ἑλληνοδιδάσκαλος Νάξου

Ν. Σπεράντσας.

ΙΕΡΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΑΥΡΟΠΗΓΙΑΚΗ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ [ΝΕΩΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ]

Στά «Σιφνιακά», τόμ. Β' (1992), σελ. 21-101, καταγράψαμε τά, ως τότε, γνωστά ιστορικά στοιχεία για τή Μονή του ένδόξου Προφήτου Ἡλιοῦ «ἐπί τοποθεσία τῶ λόφῳ τοῦ Ὑψηλοῦ τῶν Βουνῶν» τῆς Σίφνου. Στό 8ο κεφάλαιο, «περί τοῦ κειμηλιακοῦ θησαυροῦ», σημειώσαμε ἐλάχιστα πράγματα, ἐλλείπει σχετικῶν πληροφοριῶν, δηλώσαμε ὅμως ὅτι εἴχαμε ἐντοπίσει κώδικα ἔτους 1836, στόν ὁποῖο θά καταφεύγαμε μέ τήν ἐλπίδα ἀνεύρεσής τους. Τοῦτο ἔγινε δυνατό μόλις πρόσφατα καί ἡ συμπλήρωση πραγματοποιεῖται στίς σελίδες πού ἀκολουθοῦν.

Ὁ κώδικας βρῖσκεται στά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους μέ τά στοιχεῖα ΑΒΕ 1, «Κώδιξ διατηρουμένων τινῶν Μονῶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἤτοι Μυκόνου, Θήρας, Πάρου, Ἀνάφης, Ἀμοργοῦ, Νάξου, Σίφνου, Σεριφου, Ἄνδρου. Καταγραφή τῶν κτημάτων, ἱερῶν λειψάνων, σκευῶν καί βιβλίων αὐτῶν κατά τό ἔτος 1836».

Σ' αὐτόν περιέχονται ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα γιά τίς δύο ἀνδρικές Μονές τῆς Σίφνου, τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καί τῆς Βρυσσιανῆς. Γιά τήν πρώτη ἔχουν καταγραφεῖ: α) Ἅγια λείψανα καί ἱερά σκεύη, β) κτήματα ἀκίνητα, γ) Ἀποσκευή τῆς Μονῆς, δ) Προϊόντα, ε) Ἐξοδα τοῦ ἔτους 1836, στ) Πίνακας τῶν μοναχῶν καί ζ) Πίνακας χρεωστικῶν ὁμολογιῶν (δανείων πρὸς τρίτους). Γιά τή δεύτερη, πέραν τῶν ἀνωτέρω ὁμοίων κατηγοριῶν καταγραφῶν, περιέχεται καί κατάλογος τῶν βιβλίων τῆς βιβλιοθήκης τῆς. Ὅλα εἶναι γνωστά καί ἔχουν ἤδη δημοσιευτεῖ (βλ. Σίμου Μ. Συμεωνίδη, Ἡ Κυρία Βρυσσιανή, Ἀθῆναι 1966), πλὴν ἐλαχίστων προσθηκῶν.

Γιά τόν Προφήτη Ἡλία τά στοιχεῖα ἔχουν ὡς ἐξῆς:

Α'. «Ἱερά σκεύη καί Ἅγια λείψανα, ἀργυρά - χρυσά, τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλία ἐν Σίφνω.

1. Ἐν εὐαγγέλιον ἀργυροδεμένον· ὁ κάμπος πράσινος, θυλίκια ἀργυρά, ἄλυσος ἀργυροῦς.

2. Ἐν ἕτερον εὐαγγέλιον· ὁ κάμπος κατηφές πεμπέ, ἡ Ἀνάστασις

τοῦ Χριστοῦ, τέσσαρας εὐαγγελιστάς, 5 ἑξαπτέρυγα, ἡ Σταύρωσις, ἡ Παναγία ἡ ὑπαπα(ν)τή καί τό γύρος μικρόν ἀργυροῦν.

3. Εἷς σταυρός μεγάλος ἀργυροῦς.
4. Δύο ἑξαπτέρυγα ἀργυρά.
5. Δύο ποτήρια μέ δισκάρια ἀργυρά.
6. Ἑπτὰ κανδύλας ἀργυράς, ἡ μία ἐπτάφωτος μέ μίαν μεγάλην εἰς τήν μέσσην καί 6 μικράς, 2 μεγάλας, μία μικροτέρα, μία εἶδους ἀντλήματος καί μία μικρά.
7. Μία πατερίτσα, ἀσημένια οἱ ὄφ(ε)ις καί κόμβους ἐπίχρυσα.
8. Ἐν δικάνι ἀρχιερατικόν.
9. Ἐν περιζώνιον μέ ἀργυράς βούλας μεγάλας.
10. Ἐν περιζώνιον μέ ἀργυράς βούλας κεντημένον μέ μικρούς μαργαρίτας καί δύο πέτρας ἀργυροδεμένον.
11. Ἐν περιζώνιον μέ βούλας κεντημένον μέ μικρούς μαργαρίτας καί 6 πέτρας πράσιναις, ἀργυροδεμένον.
12. Ἐν περιζώνιον μέ βούλας, κεντημένον ἀργυροδεμένον
13. Ἐν περιζώνιον μέ βούλας κεντημένον μικρούς ἀργυροδεμένον.
14. Ἐν περιζώνιον μέ βούλας ἀργυράς μέ δύο πέτρας κόκκιναις.
15. Τέσσερα περιζώνια μέ βούλας ἀργυράς κολαρίτινας.
16. Ἐν περιζώνιον μέ βούλας ἀργυράς.
17. Ἐν ζευγάρι ὑπομάνικα χρυσοκέντητα μέ ὀλίγον μαργαριτάρι καί δύο πέτρας πράσιναις καί μέ σταυρούς.
18. Ἐν ζευγάρι ὑπομάνικα χρυσοκέντητα ὁ Εὐαγγελισμός.
19. Ἐν ζευγάρι ὑπομάνικα χρυσοκέντητα, ὁ Σταυρός μέ μικρούς μαργαρίτας μέ κατηφέν κρυμηζί.
20. Ἐν ζευγάρι ὑπομάνικα στόφας, κεντητά.
21. Ἐν ἐπιτραχήλιον μεταξωτόν.
22. Ἐν ἐπιτραχήλιον λουλουδάτον μέ ἕξι σταυρούς κεντητούς, 6 πέτρας πράσιναις, τρία κουμβία ἀργυρά.
23. Ἐν ἐπιτραχήλιον μεταξωτόν κεντητό μέ τρία κουμβία ἀργυρά.
24. Ἐν ἐπιτραχήλιον μεταξωτόν κεντητό μέ 25 πέτρας πράσιναις, 33 κόκκιναις, ὀλίγον μαργαριτάρι.
25. Ἐν ἐπιτραχήλιον κεντητόν μέ τούς Προφήτας, τρία κουμβία ἀργυρά.
- (26). [Ἵπερπεδηθήκε κατά τήν ἀρίθμηση].
27. Ἑπτὰ ἐπιτραχήλια μεταξωτά διαφόρων χρωμάτων.
28. Ἐξι οὐράρια διακονικά μεταξωτά διαφόρων χρωμάτων.
29. Ἐν φαιλώνιον, μεταξωτόν.
30. Ἐν φαιλώνιον μέ ἄσπρον κάμπον λουλουδάτον, μεταξωτόν.
31. Ἐν φαιλώνιον κεντημένον μέ ἑξαπτέρυγα πάνινα.

32. Ἐν φαιλώνιον κατιφέ κόκκινον μέ χρυσά συρίτια.

33. Ἐν φαιλώνιον στόφα ἄσπρη.

34. Δέκα ἕξι φαιλώνια μεταξωτά διαφόρων χρωμάτων.

35. Εἰκοσιδύο στιχάρια μεταξωτά διαφόρων χρωμάτων.

36. Ἐν ὠμόφορον μικρόν μεταξωτό μέ χρυσά συρίτια.

37. Ἐν ὠμόφορον πάνινον.

38. Ἐν θυμιατόν ἀργυροῦν.

39. Ἐν κουτίον μέ ἅγια λείψανα εἰς εἶδος βιβλίου μέ κατιφέν κόκκινον καί 5 πλάκας ἀργυράς μέ τήν εἰκόνα τοῦ Προφήτου Ἡλία καί 4 ἑξαπτέρυγα ὑποκάτωθεν 4 κουμβία ἀργυρά ἔσωθεν ἔστρωμένον μέ μίαν πλάκην ἀργυράν, εἰς τό μέσον αὐτῆς μιά θήκη ἀργυρά μέ ἓν σταυρόν πολυτίμον, περιέχων δύο τεμάχια τό μέγεθος ἴσον δακτύλου καί μέρος σπόγγου καί 4 τεμάχια Ἁγίων λειψάνων, τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους, Τρόφωνος, Γεωργίου, Παντελεήμονος, Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας.

40. Εἷς σταυρός τοῦ ἁγιασμοῦ ἀργυροδεμένος μέ σμάλτον.

41. Ἐτερος σταυρός μέ 11 πέτρας κόκκιναις, 9 μαβιάς, 8 πράσιναις.

42. Ἐτερος σταυρός ἀργυροῦς (μέ) 26 μαργαρίτας μικρούς, 1 πέτρα ἄσπρη ὡς ρεβύθι, 4 πέτρας κόκκιναις, 9 τεμάχια ἀργυρά κολυμένα.

43. Εἷς σταυρός ἀργυροῦς, 9 τεμάχια κολυμένα ἀργυρά μέ 28 μαργαρίτας.

44. Εἷς ἕτερος μέ 8 πέτρας ἄσπρας καί 10 κόκκιναις, ἀργυρός.

45. Ἐν κουτί τενεκεδέσιον μέ σάβανον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἀργυροῦν, (μέ) 7 πέτρας πράσιναις, 9 μεγάλας καί 4 μικράς κόκκιναις.

46. Δέκα τεμάχια Ἁγίων λειψάνων Ἰπατίου, Μάρκου Εὐαγγελιστοῦ, Μηνᾶ, Στεφάνου τοῦ νέου, Γρηγορίου, Πέτρου Ἀλεξανδρείας εἰς ἓν κουτί συντεφένιον.

47. Ἐν ἐγκόλπιον μονόκερος ἀργυροδεμένος μέ ἀλυσίδα μέ τήν Ἁγίαν Τριάδα καί Εὐαγγελισμόν.

48. Ἐν κουτί ξύλινον εἶδους βιβλίου, ἔσωθεν ἄνω ὁ Προφήτ' Ἡλίας, ὁ Ἅγιος Προκόπιος, Δημήτριος, καί Γεώργιος, Παρασκευῆς καί Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας ἄνωθεν μία πλάκα ἀργυρά μέ ἓνα σταυρόν ἀργυροδεμένον μέ 4 μερτζάνια καί μέ 6 τεμάχια Ἁγίων λειψάνων τῶν ἄνω Ἁγίων.

49. Μία εἰκὼν Δεσποτικῆ τοῦ Σωτῆρος.

50. Μία εἰκὼν Θεομητορικῆ

51. Μία εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

52. Μία εἰκὼν τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους.

53. Μία εἰκὼν τῶν Ἁγίων Πάντων.

54. Μία εἰκὼν τοῦ Προφήτου Ἡλία.

55. Μία εικών τῶν Εἰσόδων.
56. Μία εικών τοῦ Σωτῆρος.
57. Μία εικών Θεομητορική.
58. Μία εικών τοῦ Προφ(ήτου) Ἡλία.
59. Ἐν ὑπογονάτιον χρυσοκέντητον, 1 πέτρα καί 6 μαργαρίτας.
60. Ἐν καιροδοχεῖον ἀργυροῦν
61. Ἐν καιροδοχεῖον ὀρειχάλκινον.
62. Τέσσερα μανουάλια ὀρειχάλκινα.
63. Δύο πολυελαίους, εἷς μέ 12 λύχνους καί ὁ ἕτερος μέ 19.
64. Τρεῖς κώδονας».

Β' «Κτήματα Ἀκίνητα»

(Τά περιουσιακά στοιχεῖα τῆς Μονῆς καταγράφονται σέ στήλες: α) ἀγροί (ποτιστικοί - ξηροί) κατά στρέμμα, β) ἀμπελώνες, γ) μάντρες, δ) ἀνεμόμυλοι, ε) ἀγροικίες, στ) πηγάδι, ζ) ἐλαιόδενδρα, η) συκές, θ) λεμονιές καί ι) ἀπηδιές. Σέ ἄλλες στήλες ἀναγράφονται «ἡ θέσις τοῦ κτήματος» καί τά ὀροθέσια)

α) Ἀγροί:

- ποτιστικοί:
- Στο «Τόσο Νερό», 1 στρέμμα
- Στοῦ «Κούκια», 1 στρέμμα
- ξηροί:
- Στήν «Πελαγονία», 2 στρέμματα
- Στήν «Πελαγονία» 11/2 στρέμμα
- Στοῦ «Καμπούρη» 11/2 στρέμμα
- Στο «Κομμάτι» 3 στρέμματα
- Στο «Κυπαρίσι» 1 στρέμμα
- Στοῦ «Ἀγγελέτου» 1 στρέμμα
- Στήν «Ἁγία Καλή» 2 στρέμματα
- Στή «Βαγιά» 1/2 στρέμμα
- Στοῦ «Τουλιάνου» 1 στρέμμα
- Στήν «Καυκάλα» 1 στρέμμα
- Στήν «Κλωσσού» 2 στρέμματα
- Στο «Φυροῖ» 1/2 στρέμμα
- Στο «Κουτσούδι» 1/2 στρέμμα
- Στο «Κουτσούδι» 1/2 στρέμμα
- Στοῦ «Καμπούρη» 1 στρέμμα
- Στοῦ «Κουτσούδι» 1 στρέμμα
- Στοῦ «Κάμπε» 1 στρέμμα

- Στή «Μαρούτσα» 2 στρέμματα
- Στοῦ «Μύλους» 3 στρέμματα
- Στο «Λαγκάδι» 2 στρέμματα
- Στή «Σκάφη» 1/2 στρέμμα
- Στοῦ «Πνευματικοῦ» 1/2 στρέμμα
- Στήν «Ψαροῦ» 1/2 στρέμμα
- Στοῦ «Κλώτσου» 1/2 στρέμμα
- Στή «Σκάφη Γεδεών» 1/2 στρέμμα
- Στή «Βογνούς» 2 στρέμματα
- Στή «Γιαναργιά» 1/2 στρέμματα
- Στο «Βαθύ» λιβάδι 2 1/2 στρέμματα
- Στόν «Πλατγιαλό» 3 στρέμματα
- Στόν «Ἅγιο Εὐστάθιο» 1 στρέμμα
- Στοῦ «Ἀποστολ. Ράφου» 2 στρέμματα
- Στοῦ «Κτόρο Ἁγιά» 2 στρέμματα
- Στήν «Ἀνεράϊδα» 1 1/2 στρέμμα
- Στο «Χωματερίκι» 1/2 στρέμμα
- Στά «Κόκκινα» 3/4 στρέμματος
- Στο «Ποδετηρόκι» 2/3 στρέμμα
- Στο «Μισόμαυρο» 4 στρέμματα
- Στο «Βαθύ» στίβους 2 στρέμματα
- Στοῦ «Δοκάρου» 1 στρέμμα

- Στά «Ψαρά» Ἅγ. Ἄννα 2/3 στρέμματος
- Στο «Μελισσοκῆπι» 2 στρέμματα

β) Ἀμπελώνες

- Στοῦ «Καμπούρη» 1/2 στρέμμα
- Στή «Βαγιά» 1/2 στρέμμα
- Στο «Φυροῖ» 1/2 στρέμμα
- Στοῦ «Κουτσούδι» 1 στρέμμα
- Στοῦ «Καμπούρη» 1/4 στρέμματος
- Στή «Σκάφη Γεδεών» 2 στρέμματα
- Στοῦ «Μούγκρου» 1/2 στρέμμα
- Στόν «Πλατγιαλό» 1 1/2 στρέμμα
- Στήν «Ὀρινιά» 1 στρέμμα

- Στο «Κουτσούδι» 2 δένδρα
- Στοῦ «Καμπούρη» 3 δένδρα
- Στο «Λαγκάδι» 2 δένδρα
- Στή «Σκάφη» 3 δένδρα
- Στοῦ «Πνευματικοῦ» 1 δένδρο
- Στήν «Ψαροῦ» 2 δένδρα
- Στή «Σκάφη Γεδεών» 2 δένδρα
- Στο «Βαθύ» 8 δένδρα
- Στο «Τόσο νερό» 5 δένδρα
- Στοῦ «Κούκια» 6 δένδρα

ε) Λεμονιές

- Στο «Κουτσούδι» 3 δένδρα

γ) Ἐλαιόδενδρα.

- Στοῦ «Τουλιάνου» 5 δένδρα
- Στήν «Κλωσσού» 4 δένδρα
- Στο «Φυροῖ» 11 δένδρα
- Στο «Κουτσούδι» 3 δένδρα
- Στοῦ «Καμπούρη» 1 δένδρο
- Στοῦ «Κάμπε» 10 δένδρα
- Στοῦ «Πνευματικοῦ» 2 δένδρα
- Στήν «Ψαροῦ» 1 δένδρο
- Στή «Γιαναργιά» 10 δένδρα
- Στο «Βαθύ» 3 δένδρα
- Στοῦ «Μούγκρου» 6 δένδρα
- Στόν «Πλατγιαλό» 58 δένδρα
- Στοῦ «Ἀποστ. Ράφου» 1 δένδρο
- Στοῦ «Δοκάρου» 1 δένδρο

στ) Ἀπηδιές

- Στοῦ «Μούγκρου» 1 δένδρο
- Στόν «Πλατγιαλό» 1 δένδρο

ζ) Μάνδραι

- Στοῦ «Κάμπε» 1
- Στήν «Ψαροῦ» 1
- Στή «Γιαναργιά» 1
- Στόν «Ἅγιο Εὐστάθιο» 1
- Στοῦ «Κτόρο Ἁγιά» 1
- Στοῦ «Κατσιπίνου» 1

η) Ἀνεμόμυλοι

- Στήν «Καυκάλα» 1

θ) Ἀγροικίαι

- Στο «Φυροῖ» 1

ι) Πηγάδια

- Στοῦ «Κλώτσου» 1

[Λόγω οἰκονομίας χώρου δέν ἀναγράφουμε τά «ὀροθέσια». Ὅμως, ἐκτός ἀπό τίς ἐνδείξεις «ὀδός», «βουνό», «ρεῦμα» κ.λπ., σημειώνονται καί ὀνόματα γειτόνων, τά ἐξῆς: Ζ. Σκλάβενας, Ἄναστ. Σαραντινή, Ι. Μαρούλης, Καρλῆς, Κουλούρης, Ν. Κοκκίνης, Μαρινάκης, Καρχάλης ν. Τζάνες, Μπουρδίνος, Ἀλμπέρτης, Σκουργιαλός, Χιονᾶς, Κάραβος,

Γ. Ζύλης, Μελισσός, Ποματζάκης, Άγγελετής, Ι. Άράπης, Πιτσινός, Μ. Τσιριάκης, Κ. Τέφης, Α. Τεπάστης, Α. Ποθηνός, Μ. Διαμαντής, Ν. Φασώλης. Γ. Μαρούλης, Ι. Χαλκιᾶς, Τωρινός καὶ Τζανάκης].

ια) Ἀποσκευὴ τῆς Μονῆς.

«Δύο καζάνια μεγάλα, τρία καζάνια μεγάλα, ἓνα καζάνι μικρό, ἔξι πηρούνια ἀργυρά, ἔξι χουλιάρια ἀργυρά, ἓν χουλιάριον ἀργυρό τοῦ γλυκοῦ».

ιβ) Προϊόντα κατὰ τὸ 1836.

«Σιτάρι ὀκάδες 77, κριθάρι ὀκάδες 56, κρασί ὀκάδες 177, κουκιά ὀκάδες 63, φασόλια ὀκάδες 171/2, σύκα ὀκάδες 13, μελίσινα 6 καὶ αἶγας 3». Ἐξοδεύθη διὰ τὴν πανήγυριν σιτάρι ὀκάδες 381/2, εἰς ἑορτάς καὶ ἀντίδωρον ὀκάδες 14. Κριθάρι ὀκάδες 241/2 εἰς τὴν Μονὴν. Ἐξοδεύθη εἰς τὴν μονὴν διὰ τὸ καμῖνι κριθάρι ὀκάδες 56».

ιγ) Προσωπικόν τῶν ἐν Σίφνω μοναχῶν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ

* Ἄνθιμος Βλασόπουλος¹, ἐτῶν 66, πατρίς Σίφνος, ἀρχιερεὺς, ἐποχὴ εἰσόδου 1786.

* Γαβριήλ Ραφελέτος, ἐτῶν 67, πατρίς Σίφνος, ἱεροδιάκονος, ἡγούμενος, ἐποχὴ εἰσόδου 1786.

* Ζαχαρίας Κόμης, ἐτῶν 78, πατρίς Σίφνος, ἱερομόναχος - πνευματικός, ἐποχὴ εἰσόδου 1775.

* Καλλίνικος Διακῆς, ἐτῶν 54, πατρίς Σίφνος, ἱερομόναχος - σύμβουλος, ἐποχὴ εἰσόδου 1792.

* Γαβριήλ Κόμης, ἐτῶν 43, πατρίς Σίφνος, ἱερομόναχος - σύμβουλος, ἐποχὴ εἰσόδου 1828.

* Ἰωσήφ Βλασόπουλος, ἐτῶν 67, πατρίς Σίφνος, ἱερομόναχος, ἐποχὴ εἰσόδου 1785.

* Ἄνθιμος Ὀρφανός, ἐτῶν 47, πατρίς Σίφνος, ἱερομόναχος, ἐποχὴ εἰσόδου 1829.

* Ἀρσένιος Ποδενές, ἐτῶν 50, πατρίς Σίφνος, ἱερομόναχος, ἐποχὴ εἰσόδου 1798.

* Ἄνθιμος Ἀνδρόνικος, ἐτῶν 45, πατρίς Σίφνος, ἱερομόναχος, ἐποχὴ εἰσόδου 1795.

* Δανιήλ Εὐθύμιος, ἐτῶν 24, πατρίς Σίφνος, ἱεροδιάκων, ἐποχὴ εἰσόδου 1832.

* Ἰωακείμ Νικολός, ἐτῶν 50, πατρίς Σίφνος, ἱερομόναχος, ἐποχὴ εἰσόδου 1800.

* Νεόφυτος Μηνᾶς, ἐτῶν -, πατρίς Σίφνος, ἱερομόναχος, ἐποχὴ εἰσόδου 1800.»²

ιδ) «Χρεωστικαὶ ὁμολογίαι εἰς τὴν Ἱεράν Μονὴν».

1. Ἰωάννης Πανώριος, Σίφνος, 1819 Αὐγ. 5, τόκος 9%, γρόσια 260 ἢ Δρχ. 79,75.

2. Δῆμος (Κοινὸ) Σίφνου, 1804 Μαρτίου 15, τόκος 10%, γρόσια 650 ἢ Δρχ. 185,35.

3. Δῆμος Σίφνου, 1816 Ἰουλίου 20, τόκος 10%, γρόσια 500 ἢ Δρχ. 142,85.

4. Δῆμος Σίφνου, 1797 Ὀκτωβρ. 5, τόκος 10%, γρόσια 500 ἢ Δρχ. 142,85.

5. Δῆμος Κάστρου, 1817 Ἰαν. 30, τόκος 10%, γρόσια 500 ἢ Δρχ. 142,85.

6. Δῆμος Ἐξαμπέλων, 1817 Σέπτ. 1, τόκος 10%, γρόσια 200, ἢ Δρχ. 56,75

7. Δῆμος Ἀρτεμῶνος, 1819 Δέκ. 12, τόκος 10%, γρόσια 200, ἢ Δρχ. 56,75

8. Δῆμος Σταυρίου, 1812 Δέκ. 1, τόκος 10%, γρόσια 200 ἢ Δρχ. 56,75».

1. Πρόκειται γιὰ τὸν ποτὲ μητροπολίτη Βελιγραδίου Ἄνθιμο Λαδόπουλο (καὶ ὄχι Βλασόπουλο), γιὰ τὸν ὁποῖο βλ. «Σιφνιακά», τόμ. Γ' (1993), σελ. 109 ἐπόμε. Σημειώ-
νουμε ὅτι ἡ φερόμενη στὸν ἀνωτέρω πίνακα ἡλικία του (66 ἐτῶν κατὰ τὸ 1836), ἀκόμη
μία ἀπὸ τίς διάφορες πού ἀναγράφονται σὲ πίνακες τῆς ἐποχῆς (βλ. στὰ «Σιφνιακά»,
ὅ.π.π.), δὲν ἀπέχει τοῦ ἔτους 1771, τὸ ὁποῖο θεωρήσαμε ὡς ἔτος γέννησός του.

2. Τὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακα αὐτοῦ διαφέρουν ἀπὸ τὰ ὅμοια τῶν πινάκων πού ἤδη
δημοσιεύσαμε («Σιφνιακά», ὅ.π.π.) σὲ πολλὰ σημεία.

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

ΔΙΔΑΞΕ ΣΤΗΝ «ΕΝ ΧΙΩ ΚΟΙΝΗΝ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗΝ»
Ο ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΧΡΥΣΟΓΕΛΟΣ;

Ήταν γενικά αποδεκτό ότι ο Νικόλαος Χρυσόγελος δίδαξε στη Σχολή του Αγίου Τάφου της Σίφνου από τό 1808-1821 συνεχώς¹. Πρόσφατα όμως αποδείχτηκε ότι για κάποιο χρονικό διάστημα μεταξύ 1812 - 1813 τόν αντικατέστησε ο ιερέυς Ίωάννης Δολφής, φερόμενος σέ έγγραφο τής 1-10-1812 «καί δάσκαλος τωρινός» τής Σίφνου². Δέν αποκλείεται βέβαια ή παροχή διδασκαλικών υπηρεσιών από τόν Ίωάννη Δολφή νά υπήρξε προσωρινή, όφειλόμενη σέ ανάγκη του τακτικού διδασκάλου Ν. Χρυσογέλου νά απουσιάσει από τή Σίφνο για ένα χρονικό διάστημα. Ήδη όμως ανακύπτει καί θέμα παραίτησης του Χρυσογέλου από τή Σχολή τής Σίφνου κατά τό 1818, τό όποιο θά προσπαθήσουμε, κατά τό δυνατόν, νά προσεγγίσουμε.

1. Κατά τά παραδιδόμενα από τόν σχολάρχη Κάρολο Γκιών, ό Νικόλαος Χρυσόγελος ανέλαβε τή διεύθυνση τής Σχολής Σίφνου τό έτος 1808, Ίουλίου 3, μέ υποχρέωση, κατά τό συμφωνητικό πού έγγραφε καί υπέγραφε ό ίδιος ό διδάσκαλος, «νά διαμένει πενταετίαν μέ τόν συμφωνηθέντα μισθόν, τουτέστιν μέ 800 γρόσια κατ' έτος, χωρίς νά ήμπορεί νά ζητήσει περιπλέον»³. Πρόσθεσε δέ ό Γκιών, ό όποιος έπηρε τά στοιχεία του από τόν Κώδικα του σχολείου, ότι ό Χρυσόγελος συνέχισε «διδάσκων επί ταίς αύταις συνθήκαις καί δευτέραν πενταετίαν», δηλαδή από του Ίουλίου 1813 - Ίούλιο 1818. «Από δέ του Ίουλίου 1819, ή μισθοδοσία ήξηση εν είς γρ(όσια) 1300 κατ' έτος», σύμφωνα μέ απόδειξη πού υπέγραφε ό διδάσκαλος για τό διάστημα «από Ίουλίου 1819 μέχρι του Ίουλίου του 1820»⁴. Δέν ανέφερε όμως ό Γκιών για πληρωμή ή τό ύφος των αποδοχών του Χρυσογέλου κατά τό σχολικό έτος 1818 - 1819. Επισημαίνεται τό χρονικό τουτο κενό γιατί έχει ιδιαίτερη σημασία, όπως θά εξηγηθεί στη συνέχεια.

2. Όταν ό διδάσκαλος Αθανάσιος Πάριος αναγκάστηκε νά παραιτηθεί από τή διεύθυνση τής περιώνυμης «εν Χίω Κοινής του Γένους Σχολής», οί Χίοι, μέ προτροπή του έγκατεστημένου στό Παρίσι διάσημου συμπολίτη τους Αδαμάντιου Κοραή, τήν ανέθεσαν στό Νεόφυτο

1. Καρόλου Ιω. Γκιών, Ίστορία τής Νήσου Σίφνου, εν Σύρω 1876, σελ. λστ'-λη', Θεοδοσίου Κ. Σπεράντσα, Νικόλαος Χρυσόγελος, έκδοση Συνδέσμου Σιφνίων 1954, σελ. 14, Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ίστορία τής Σίφνου, Αθήνα 1990, σελ. 269-270.

2. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Κοινωνία καί Παιδεία στη Σίφνο κατά τήν τουρκοκρατία (1537-1821), στά «Σιφνιακά», τόμ. Ε' (1995), σελ. 85.

3. Γκιών, Ίστορία, σελ. λστ' επόμε.

4. Αύτόθι.

Βάμβας, συμπολίτη τους, επίσης, και ικανότατο διδάσκαλο τῆς ἐποχῆς⁵. Μάλιστα οἱ Χίοι, στήν ἐπιθυμία τους ν' ἀποκτήσει τό Σχολεῖο τους μεγαλύτερη φήμη και προσέλκυση ξένων μαθητῶν, μετεκάλεσαν και δεύτερον ὀνομαστό διδάσκαλο, τόν Κωνσταντῖνο Βαρδαλάχο, ἄν και δίδασκαν σ' αὐτό ὁ διακεκριμένος μαθηματικός Ἰωάννης Τσελεπῆς και 14 ἀκόμη διδάσκαλοι⁶. Νεόφυτος Βάμβας και Κων. Βαρδαλάχος ἀνέλαβαν καθήκοντα στή Χίο περί τό ἔτος 1815⁷. Ὁ δεύτερος ὅμως, πού δέν εἶχε τή διεύθυνση τῆς Σχολῆς, φαίνεται πῶς μετενόησε και ζητοῦσε κατάλληλη εὐκαιρία νά φύγει ἀπό τή Χίο. Πράγματι, ὅταν τό 1818 οἱ ἔφοροι τῆς νεοσύστατης Ἑλληνικῆς Σχολῆς τῆς Ὀδησοῦ τοῦ πρότειναν ν' ἀναλάβει τή σχολαρχία, ἀποδέχτηκε τήν πρόταση και ἀνεχώρησε ἀπό τή Χίο⁸.

Διάδοχός του, κατά τόν Κων. Ι. Ἄμαντο, ὑπῆρξε «ὁ ἐκ Σίφνου Νικόλαος Χρυσόγελος, ὁ ἀργότερα διακριθεῖς και ὡς ὑπουργός ἐν Ἑλλάδι⁹». Τήν πληροφορία του στήριξε σέ ἀναφορά πού περιέχεται σέ ἐπιστολή τῆς 1-8-1819 τοῦ Κοραῆ πρὸς τόν Ἀλέξ. Κοντόσταυλο, στό Λονδίνο.

3. Στήν ἐπιστολή πρὸς τόν Κοντόσταυλο, ὁ Κοραῆς ἔγραφε σέ ὑστερόγραφο τά ἑξῆς:

«Ὁ Βαρδαλάχος ἀνεχώρησε ἀπό τό Βυζάντιον διά τήν Ὀδησσόν· καλόν του κατευώδιον! Ἐμβῆκεν εἰς τόν τόπον του χρηστός και προκομμένος νέος, Νικόλαος Σίφνιος»¹⁰.

Και ἐνῶ ὁ Κοραῆς δέν ἀναφέρει ἐπώνυμο τοῦ νέου διδασκάλου τῆς Χίου, ὁ Ἄμαντος ἐρμηνεύει ὅτι «Νικόλαος Σίφνιος» ἦταν ὁ Χρυσόγελος, χωρίς ἀποδεικτικά στοιχεῖα, τά ὁποῖα και μόνο θά ἰσχυροποιῶσαν τήν ἀποφή του. Βέβαια, τό χρονικό κενό του σχολικοῦ ἔτους 1818-1819 στή μισθοδοσία τοῦ Χρυσογέλου στή Σίφνο, πού ἐπισημάναμε ἀνωτέρω, θά μπορούσε νά θεωρηθεῖ σάν ἐτήσια διακοπή τῶν προσφερομένων ὑπηρεσιῶν του στή Σχολή τοῦ Ἁγίου Τάφου, ἐπειδή εἶχε μεταβεῖ στή Χίο μέ ἰκανοποιητικές ἀποδοχές, ἀφοῦ στήν πατρίδα του αὐτές εἶχαν καθηλωθεῖ ἀπό τό 1808 στά 800 γρόσια ἐτησίως. Ὅμως, ὅπως ἤδη εἶναι γνωστό, ὁ οἰκουμενικός πατριάρχης Γρηγόριος Ε', μέ παραινενική ἐπιστολή τῆς 4ης Μαρτίου 1819 πρὸς τοὺς ἰθύνοντες τῆς Σίφνου,

5. Κωνστ. Ι. Ἄμαντου, Τά Γράμματα εἰς τήν Χίον κατά τήν τουρκοκρατίαν, 1566-1822, (ἀναστατική ἔκδοση Νότη Καραβία, Ἀθῆναι ΜСМLXXVI), σελ. 30 ἐπόμε.

6. Ὁ.π.π., σελ. 34-35.

7. Ὁ.π.π., σελ. 32.

8. Ὁ.π.π., σελ. 34.

9. Ὁ.π.π., σελ. 34, ὑπόσημ. 3.

10. Ὁμίλου Μελέτης τοῦ Ἑλλήν. Διαφωτισμοῦ, Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Ἀλληλογραφία, Ἀθῆναι 1982, τόμος τέταρτος 1817-1822 (ἐπιστάσις Κ.Θ. Δημαρᾶ), ἀριθ. ἐπιστολῆς 839, σελ. 196.

ἀναφερόμενος στή «φιλοπονίαν και εὐδοκίμησιν τοῦ διδασκοντος (στή Σχολή τοῦ Ἁγίου Τάφου) ἔλλογιμωτάτου κύρ Νικολάου», τοὺς συνιστοῦσε: «νά φροντίζητε ἀγρύπνως περί πάντων τῶν συστεινόντων εἰς εὐστάθειαν τῆς σχολῆς και ἰδίως (τῶν) ἀφορώντων εἰς ἄνεσιν, περιθάλφιν και τιμῆν τοῦ εἰρημένου ἐν αὐτῇ διδασκάλου...»¹¹, παραίνεση πού βεβαιώνει τήν παρουσία τοῦ Χρυσογέλου στή Σίφνο, τουλάχιστον τότε.

Τό περιεχόμενο τῆς πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς ἔχει ἰδιαίτερη σημασία και φανερώνει ὅτι γράφτηκε ἐπειδή εἶχαν συντρέξει γεγονότα πού ἀποσταθεροποίησαν τήν καλή λειτουργία τῆς Σχολῆς, ὅπως εὔστοχα εἶχαμε ἐπισημάνει. Θά τά ὑπομνήσουμε σύντομα¹², ἐπειδή ἔχουν σχέση μέ τό ἐξεταζόμενο ἐδῶ θέμα.

Πρὸς τά τέλη τῆς δευτέρας δεκαετίας τοῦ 19ου αἰ., τόσο τό Κοινό, ὅσο και ἡ Σχολή τῆς Σίφνου, ἀντιμετώπιζαν μεγάλα οἰκονομικά προβλήματα. Εἰδικά γιά τή Σχολή, λόγω μείωσης τοῦ ἐνδιαφέροντος γιά τή σωστή ἐκμετάλλευση τῆς ἀκίνητης περιουσίας της, ἡ κατάσταση «φθάσασα εἰς τό ἀνοικονόμητον και ἐπαπειλοῦσα τήν παντελῆ φθοράν της... τῶν εισοδημάτων μὴ ἐξαρκούντων εἰς τε μισθοὺς τῶν διδασκάλων και εἰς τὰς λοιπὰς χρεῖας» της, ὅπως ἡ συντήρηση τῶν οἰκοδομημάτων της, ὁ κίνδυνος διακοπῆς τῆς λειτουργίας της ἦταν ἄμεσος. Μᾶς ἔχει παραδοθεῖ ἀπό τόν Κάρολο Γκιών (ὁ ὁποῖος φαίνεται πῶς ἀπέφυγε νά περιγράψει τά ὅσα διαδραματίστηκαν τήν ἐποχή ἐκεῖνη), ὅτι τό 1819 ἔγιναν προσπάθειες νά βελτιωθοῦν τά οἰκονομικά της μέ τή συμμετοχή τῶν ἀδελφῶν Κωνσταντίνου και Ἀλέξανδρου τῶν Πελαγηνῶν, τοὺς ὁποῖους ἐμφανίζει ὡς προστάτες και ἐνισχυτές τῆς Σχολῆς¹³, ἐνῶ στήν πραγματικότητα ἐπρόκειτο γιά διοικητικούς ὑπαλλήλους τοὺς ὁποῖους ἀπέστειλε ὁ δραγομάνος τοῦ στόλου στά νησιά γιά τήν ἐπίλυση διαφορῶν ζητημάτων. Γιά τή Σίφνο τό ζήτημα ἦταν ἐκεῖνο τοῦ Σχολείου, τό ὁποῖο εἶχε ἀνακύψει ἀπό τόν προηγούμενο χρόνο (1818), μέ τήν παραίτηση, ὅπως φαίνεται, τοῦ διδασκάλου και μετάβασή του στή Χίο μέ ἰκανοποιητικές ἀποδοχές και ἄριστες ἐπαγγελματικές προοπτικές σ' ἓνα Σχολεῖο καλά συντηρούμενο και πλούσια ἐπιχορηγούμενο. Μποροῦμε νά ὑποθέσουμε ὅτι ἡ ἀναχώρηση τοῦ διδασκάλου και ἡ διακοπή τῶν μαθημάτων, θά δημιούργησε ἀναστάτωση και ὀξύτατο πρόβλημα. Θά ἀκολούθησαν διαμαρτυρίες και ἀναφορές πρὸς σημαίνοντα πρόσωπα τῆς Διοικήσης και τόν εὐρισκόμενο στήν Κωνσταντινούπολη συνοδικό μητροπολίτη Σίφνου Καλλίνικο και ἄλλες σχετικές ἐνέργειες, μέ ἀποτέλεσμα νά πεισθεῖ ὁ Χρυσόγελος νά ἐπιστρέψει στή σχολαρχία κατά τίς

11. Συμμεωνίδη, Κοινωνία και Παιδεία, σελ. 107.

12. Συμμεωνίδη, Κοινωνία και Παιδεία, σελ. 105 ἐπ.

13. Γκιών, Ἱστορία, σελ. κα' - κβ'. Βλ. και «Σιφνιακά», Ε' (1995), σελ. 107-108.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ἀρχές τοῦ 1819 (μετά πιθανή παραμονή στή Χίο ἀπό Ἰούλιο - Δεκέμβριο 1818), ἀφοῦ τοῦ παρασχέθηκε ἡ διαβεβαίωση σύντομης ἀποκατάστασης τῶν πραγμάτων. Τότε, προφανῶς, ἀκολούθησε καί ἡ πατριαρχική ἐπιστολή μέ τίς παραινέσεις πρὸς τοὺς Σιφνίους, διατυπωμένες μέ διπλωματικό τρόπο καί μέ ιδιαίτερες ἐπισημάνσεις γιά τή λήψη μέτρων πού θά διευκόλυναν τόν διδάσκαλο στό ἔργο του μέ κατάλληλη «περίθαλψιν» του (= ἱκανοποιητικό μισθό) καί ἀναγνώριση («τιμὴν») τῆς προσφορᾶς του. Στή συνέχεια, τό ὅλο ζήτημα τοῦ Σχολείου ἐξετάστηκε μέ τήν ἄφιξη στή Σίφνο τό καλοκαίρι τοῦ 1819 (συνήθη ἐποχὴ ἄφιξης στά νησιά τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων τοῦ Κράτους γιά τήν ἐπίλυση διαφόρων θεμάτων) τῶν ἀδελφῶν Πελαγηνῶν, ἀνθρώπων τοῦ δραγομάνου τοῦ στόλου, κατὰ τήν παραμονή τῶν ὁποίων στό νησί διενεργήθηκε, μέ ὑπόδειξή τους, ἔρανος μεταξύ τῶν κατοίκων καί ἀναζητήθηκαν λύσεις γιά τήν ἐξεύρεση πόρων, ὅπως ἡ ἐκποίηση τῆς ἀκίνητης περιουσίας τοῦ Σχολείου καί ἡ ἔντοκη κατάθεση τοῦ προϊόντος της στό Κοινοτικό Ταμεῖο κλπ. ἐνέργειες. Τότε προσδιορίστηκαν καί οἱ ἐτήσιες ἀποδοχές τοῦ διδασκάλου σέ 1.300 γρόσια ἐτησίως καί ἐκδόθηκε, τήν 1-7-1819, τό φήμισμα τῶν Σιφνίων ὑπέρ τῶν Πελαγηνῶν γιά τίς καλές ὑπηρεσίες τους πού εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα τήν ἀποκατάσταση, κατὰ ἱκανοποιητικό τρόπο, τῶν σχολικῶν πραγμάτων¹⁴.

4. Τά ὅσα ἀναπτύχθηκαν στήν ἀνωτέρω παράγραφο, ἀνάμεικτα μέ ἱστορικές μαρτυρίες καί εὐλογοφανεῖς ὑποθέσεις, μπορεῖ νά δίνουν κάποιες ἐξηγήσεις στό ζήτημα πού μᾶς ἀπασχολεῖ, εἶναι ὅμως ἀνάγκη, προκειμένου νά ἐπιβεβαιωθοῦν ἢ ἀπορριφθοῦν, ν' ἀναζητηθοῦν καί ἄλλα στοιχεῖα μέ περαιτέρω ἔρευνες. Τοῦτο δέ γιὰτί, ἀπό τή διατύπωση τοῦ Κοραῆ: «Ἐμβῆκεν εἰς τόν τόπον του (τοῦ Βαρδαλάχου) χρηστός καί προκομμένος νέος, Νικόλαος Σίφνιος», ἀνακύπτει τό ἐρώτημα ἂν ὁ Χρυσόγελος, ἡλικίας τότε 38 ἐτῶν καί μέ δεκαετῆ προσφορά διδασκαλικῶν ὑπηρεσιῶν, μπορεῖ νά θεωρηθεῖ «νέος». Μήπως δηλαδή ὁ νέος αὐτός Νικόλαος Σίφνιος δέν ἦταν ὁ Χρυσόγελος, ἀλλά πρόσωπο ἄλλο.

14. Γκιών, σελ. λζ' καί «Σιφνιακά», ὁ.π.π. σελ. 108, ὑποσ. 44.

* Τόσο οἱ τέως Κοινοτικές Ἀρχές, ὅσο καί ὁ Δήμαρχος καί τά μέλη τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου τοῦ νεοσύστατου Δήμου Σίφνου, μέ τήν ὀλοπρόθυμη συμπαράστασή τους, συνετέλεσαν ἀποφασιστικά στή συνέχιση τῆς ἔκδοσης τῶν «Σιφνιακῶν» (μέ ἀνάληψη τῆς δαπάνης τῶν δύο προηγουμένων τόμων καί τοῦ παρόντος), γεγονός γιά τό ὅποιο ὁ ἐκδότης, πού δέν αἰσθάνεται πλέον μόνος στό ἐπιχειρούμενο πολυχρόνια ἔργο ἀνάπτυξης καί προβολῆς τῆς Ἱστορίας τῆς Σίφνου, ἐκφράζει θερμές εὐχαριστίες καί βαθύτατη ἱκανοποίηση. Οἱ τοπικές Ἀρχές τοῦ νησιοῦ μας κατενόησαν ὅτι, ἡ δημοσίευση μελετῶν στηριζομένων στόν ὄγκο τοῦ ἀρχαιολογικοῦ πού ἔχει συγκεντρώσει, δέν εἶναι πλέον θέμα ἑνός ἀτόμου, ἀλλά κοινή ὑπόθεση τῶν πανσιφνίων.

Εἶναι γνωστό ὅτι ἡ Σίφνος δέν διαθέτει Ἱστορικό Ἀρχεῖο, ὅπως ἄλλα γειτονικά νησιά (Σύρα, Νάξος, Ἄνδρος, Μύκονος, Σαντορίνη κ.ἄ.), δηλαδή τά στοιχεῖα καί τίς ἀποδείξεις τῆς πνευματικῆς καί πολιτισμικῆς κληρονομιάς της. Οἱ κώδικες καί τά Ἀρχεῖα τοῦ Κοινοῦ, τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς καί Μητρόπολης Σίφνου, τῶν μοναστηριῶν καί ἐκκλησιῶν, τῆς περιώνυμης Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Τάφου κ.λπ., πού πρέπει νά ἦταν πολυάριθμα, δέν ἔχουν διασωθεῖ! Ἐλάχιστα βρίσκονται σέ ἰδιωτικές Συλλογές (κυρίως λυτά ἔγγραφα) πού σχηματίστηκαν ἀπό τήν πρόνοια πού εἶχαν κάποιοι φωτισμένοι ἄνθρωποι (οἱ ἀείμνηστοι Γεώργιος Σ. Μαριδάκης, Γεώργιος Θ. Γαϊτάνος καί Νίκος καί Εὐάγγελος Βᾶος) καί ἀκόμη λιγώτερα ἐπιτόπια μέ ἄδηλη τήν τύχη τους. Τό μεγάλο αὐτό κενό τῆς ἔλλειψης Ἱστορικοῦ Ἀρχείου σκιάζει, ἀναμφίβολα, τόν πνευματικό ὀρίζοντα τοῦ τόπου μας. Ἄλλωστε αὐτός ἦταν καί ὁ λόγος πού ἡ «Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου» τοῦ σχολάρχου Καρόλου Ἰω. Γκιών, πού ἐκδόθηκε τό 1876, ἦταν σέ χρήση, ὡς μοναδική, μέχρι τό 1990. Ἡ ἀνασύνταξή της ἦταν ἀδύνατη, ἐλλείπει νέων στοιχείων.

Στήν, κατὰ τό δυνατόν, ἀναπλήρωση τοῦ ὑπάρχοντος τούτου κενοῦ ἐπιδόθηκε, ἀπό τεσσαρακονταετίας καί πλέον, καί ἐξακολουθεῖ νά ἐπιδίδεται ὁ ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ μέ τή διεξαγωγή ἐρευνῶν σέ ἀρχαιολογικές πηγές τοῦ ἐσωτερικοῦ καί ἐξωτερικοῦ. Τά ἀποτελέσματα τοῦ πολύμοχθου

καί πολυέξοδου αὐτοῦ ἔργου ὑπῆρξαν καί εἶναι σπουδαῖα τόσο, ὥστε τό ἀρχεῖο ἀρχαῖο πού ἔχει συγκεντρώσει (ἔστω σέ μικροφίλμς, φωτοαντίγραφα καί χειρόγραφα ἀντίγραφα) νά χαρακτηρίζεται ἤδη Ἱστορικό Ἀρχεῖο τῆς Σίφνου. Ἡ ἀξία καί σημασία του καταφαίνεται μέ μιάν ἀπλή καί μόνον ἀναδίφηση στίς σελίδες τῶν ἐπτὰ τόμων τοῦ περιοδικοῦ, τῶν ἄλλων ἐκδόσεων καί ἄρθρων του καί τοῦ βιβλίου του «Ἱστορία τῆς Σίφνου», Ἀθήναι 1990. Τό μεγαλύτερο ὅμως μέρος του παραμένει ἀνέκδοτο!

Τά «Σιφνιακά» ἐλπίζουν ὅτι, μέ τή συμπαράσταση τῆς Δημοτικῆς Ἀρχῆς Σίφνου, μέσα στά πλαίσια τῶν νέων δυνατοτήτων της γιά πολιτιστικά ἔργα, θά συνεχίσουν τήν προσφορά τους στόν τομέα πού ὑπηρετοῦν, πάντοτε ἀφιλοκερδῶς, ἀπό ἀγάπη καί μόνο στό νησί μας καί τή μεγάλη Ἱστορία του. Ὁ ἐκδότης τους, παρερχομένων τῶν χρόνων καί, φυσικά, τῆς ἡλικίας του, συνέχεται ἀπό μεγάλη ἀγωνία γιά τήν τύχη τοῦ ἀρχεῖο πού ἔχει συγκεντρώσει καί ἀναζητᾷ τρόπους διασφάλισης καί διάσωσης του. Τρόποι ὑπάρχουν βέβαια, ἀλλ' εἶναι ἀδύνατη ἡ ἐφαρμογή, ἀκόμη καί τοῦ ἀπλούστερου ἀπ' αὐτούς, μόνο ἀπό τόν ἴδιο. Ἄν ἀναλογιστεῖ κανεῖς ὅτι δέν πρόκειται, κατά τά φαινόμενα, νά προσεγγίσουν ἄλλοι ἐρευνητές τίς πολυάριθμες, πολύ δέ περισσότερες, τίς δυσπρόσιτες πηγές πού ὁ ἴδιος κατάφερε νά προσεγγίσει, τό ζήτημα κρίνεται πολύ σοβαρό, ἐνώπιον τῆς μή διάσωσης Ἱστορικοῦ Ἀρχείου στή Σίφνο.

* Πολύ σοβαρό ζήτημα, ἐπίσης, σχετικό μέ τήν πολιτιστική κληρονομιά τῆς Σίφνου, εἶναι καί ἡ συντήρηση ἀπό εἰδικούς τῶν βιβλίων πού διασώζονται στίς Βιβλιοθήκες τοῦ Γυμνασίου καί τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Βρύσης. Οἱ σπάνιες πλέον αὐτές ἐκδόσεις φθείρονται ἀπό τὸ χρόνο καί τίς περιβαλλοντικές συνθήκες μέ συνέπεια νά ἐπαπειλεῖται ἡ καταστροφή τους. Μέ ἐνέργειες τοῦ μέχρι χθές Διευθυντή τοῦ Γυμνασίου μας καί ἐκλεκτοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου κ. Νίκου Προμπονα, τό Ἐθνικό Ἰδρυμα Ἐρευνῶν ἀπέστειλε στή Σίφνο τό 1988 καί 1993 τούς εἰδικούς συνεργάτες του κ.κ. Νίκο Ἀνδριώτη καί Ρέννο Οἰχαλιώτη, οἱ ὅποιοι πραγματοποίησαν συστηματική καταγραφή καί περιγραφή τῶν βιβλίων τῶν δύο Βιβλιοθηκῶν. Ἀκολούθως κατέστρωσαν περισπούδαστη ἐργασία τους, τή δημοσίευση τῆς ὁποίας ἀνέλαβαν τά «Σιφνιακά» μέ τήν ἐκδοση εἰδικοῦ τόμου-παραρτήματος (τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 1/1994, σελ. 1-162), γιά τόν ὅποιο ὁ ἐκδότης τους ἐπιβαρύνθηκε μέ 700.000 δραχμές. Τοῦτο δέ, προκειμένου νά «διασωθοῦν», ἔστω καί μέσω τῆς δημοσίευσης, οἱ τίτλοι τῶν σπανίων αὐτῶν βιβλίων (474 συνολικά ἢ 591 τόμοι), πού ἐκδόθηκαν ἀπό τό ἔτος 1498-1897. Εἶναι βιβλία (ἀσφαλῶς θά ἦταν περισσότερα), τά ὅποια ἀπέκτησαν μέ μύριες δυσχέρειες καί χρησιμοποίησαν οἱ πρόγονοί μας γιά τόν φωτισμό τους σέ χρόνους σκοταδισμού. Μ' αὐτά μορφώ-

θηκαν, προόδευαν κοινωνικά καί ἀνήγειραν περίλαμπρο τό πνευματικό οἰκοδόμημα τῆς Σίφνου, γιά τό ὅποιο ἐμεῖς σήμερα ξέρουμε μόνο νά καυχώμαστε, ἀπολαμβάνοντας τίς διοξίνες τῶν «πλούσιων» ἀγαθῶν μας. Ἐπισημάνθηκε πῶς τό Ἱστορικό Ἀρχεῖο Σίφνου ἀφανίστηκε, διασκορπίστηκε στούς πέντε ἀνέμους, μέ συνέπεια νά χάσουμε τά στοιχεῖα τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς μας. Ἐλάχιστο τμήμα τους ἀποτελοῦν τά πολύτιμα αὐτά βιβλία. Θά ἤμαστε ἀσυγχώρητοι ἂν συνεργήσουμε, μέ τή σειρά μας, στήν καταστροφή τους ἀπό ἔλλειψη συντήρησης καί κατάλληλης διατήρησής τους. Ἄλλα βιβλία, ἐπίσης, πού τυχόν βρίσκονται λ.χ. σέ ναούς καί φθείρονται συνεχῶς, ἐπιβάλλεται νά συγκεντρωθοῦν στόν αὐτό χώρο, ἴσως στή Βιβλιοθήκη τῆς Βρυσιανῆς, προκειμένου, ὅταν ἐπέλθει ὁ χρόνος, νά τύχουν καί αὐτά συντήρησης καί διάσωσης.

* Στά σχολικά κτίρια τῆς ἱστορικῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου (ἔτος ἴδρυσής της τό 1629), μετά τήν ὀλοκλήρωση τῶν ἀπαραιτήτων ἐργασιῶν συντήρησης καί βελτίωσης τῆς λειτουργικότητας τοῦ χώρου, ὁ Δήμος Σίφνου, σύμφωνα μέ ἀνακοίνωσή του, θά στεγάσει τήν Παιδική-Ἐφηβική Βιβλιοθήκη, ἕνα ἔργο γιά τό ὅποιο τά ἐγκωμιαστικά λόγια εἶναι ἐντελῶς περιττά, ἀφοῦ ἡ σημασία του εἶναι αὐτονόητη. Τά πολιτιστικά ἔργα στό νησί μας, ἰσοδύναμης ἀξίας μέ τά λοιπά ἐπιτελούμενα γιά τή βελτίωση τῆς ζωῆς τῶν κατοίκων, κρίνονται ἀπαραίτητα, ὅταν μάλιστα ἀναφέρονται στή νεότητά, τό μέλλον τῆς κοινωνίας μας. Εἶναι ὅμως ἀνάγκη νά ἐπισημανθεῖ ὅτι πρέπει νά διασφαλιστεῖ, μέ κάθε τρόπο, ἡ καλή καί ὁμαλή λειτουργία της, προκειμένου νά ἐπιβιώσει ὡς θεσμός.

Ἡ ἐπισήμανση γίνεται γιατί πρό 52 ἀκριβῶς χρόνων εἶχε γίνει μεγάλη προσπάθεια δημιουργίας βιβλιοθήκης, συγκεντρώθηκαν ἀξιόλογα βιβλία ποικίλου περιεχομένου, πραγματοποιήθηκε ἡ στέγασή της στό Κοινοτικό Κατάστημα Ἀπολλωνίας, ἔγιναν μάλιστα καί τά ἐγκαίνιά της στίς 21 Σεπτεμβρίου 1949 ἀπό τήν Ἐπιτροπή Βιβλιοθήκης πού συγκροτήθηκε τότε. Κατά τά ἐγκαίνια διέθετε 250 καλοδεμένους τόμους, στούς ὁποίους προστέθηκαν καί πολλοί ἄλλοι ἀπό τίς συνεχιζόμενες, γιά ἀρκετά χρόνια, προσφορές συμπολιτῶν καί ἐκδοτικῶν οἰκῶν. Γιά τήν ἐποχή ἐκείνη ἦταν πράγματι ἕνα σημαντικό πνευματικό ἔργο πού καταγράφεται ὑπέρ τῶν ἐμπνευστῶν του, τῶν συμπολιτῶν Νικ. Βασιλάκη καί Ν.Γ. Σταφυλοπάτη καί τῆς καί τότε δραστήριας (Φιλοπτώχου) Ἀδελφότητος Σιφνίων Κυριῶν.

Ὅμως, ἡ προσπάθεια, ὅπως συνήθως, καταπολεμήθηκε καί ἡ κατάληξή της γνωστή. Κανείς δέν γνωρίζει σήμερα τήν ὑπαρξη ἐκείνης τῆς Βιβλιοθήκης. Ἴσως τά πράγματα νά ἦταν διαφορετικά ἂν ὑπῆρχαν, ὅπως σήμερα, οἰκονομικές δυνατότητες γιά τήν ἐγκατάστασή της σέ κα-

τάλληλο χῶρο καί λοιπές προϋποθέσεις ὁμαλῆς πορείας τῆς. Γι' αὐτόν ἀκριβῶς τό λόγο καί μόνο ἐπισημαίνεται ἡ ἀνάγκη διασφάλισης τῆς κανονικῆς λειτουργίας τῆς Παιδικῆς-Ἐφηβικῆς Βιβλιοθήκης, μέσα στό ὀργανωτικό πλαίσιο τοῦ Δήμου Σίφνου, τοῦ ὁποίου πρέπει νά εἶναι συνάρτημα γιά νά ἐπιβιώσει καί ἀποδώσει. Θά πρέπει μάλιστα ν' ἀποτελέσει καί πρόκριμα συγκρότησης, προσεχῶς, τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Σίφνου, ἑνός Καθιδρύματος, τοῦ ὁποίου στερεῖται ἀνεπίτρεπτα τό νησί μας, μέ πολλαπλές ἀρμοδιότητες, πέραν τοῦ καθαυτοῦ ἔργου του, κατά τό λαμπρό παράδειγμα τῆς Καίρειου Βιβλιοθήκης Ἄνδρου.

Ὁ ἐκδότης τῶν «Σιφνιακῶν», πού ἐπικροτεῖ ὀλόψυχα τή συγκρότηση τῆς Παιδικῆς-Ἐφηβικῆς Βιβλιοθήκης, συμμετέχει στό ἔργο μέ τήν ἄμεση προσφορά 200 ἐπιλεγμένων τόμων-ἔργων ἐλλήνων καί ξένων συγγραφέων τῆς βιβλιοθήκης του (ὅπως κλασσικῶν παιδικῶν, λογοτεχνικῶν, ποιητικῶν, βιογραφικῶν, ταξιδιωτικῶν κ.ἄ.), μέ τήν ἐλπίδα ὅτι δέν θά ἔχουν τήν τύχη τῶν βιβλίων τῆς πρώτης ἐκείνης βιβλιοθήκης, πού περιέπεσε στή λησμοσύνη. Ἄλλωστε καί τά βιβλία τῆς τελευταίας, ὅπου καί ἄν φυλάσσονται σήμερα, θά πρέπει νά ἐναποτεθοῦν στήν Παιδική-Ἐφηβική Βιβλιοθήκη γιά τόν πλουτισμό τῆς καί τήν προσέλκυση τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν νέων στό βιβλίο.

* Θά ἦταν ἀσφαλῶς παράλειψη ἄν δέν ἐπισημαίναμε τό ἐπιτελούμενο ἀπό τή Σιφνιακή Ἀδελφότητα Κυριῶν μεθοδικό ἔργο στή διατήρηση-ἀνάδειξη τῆς παραδοσιακῆς μουσικῆς τοῦ νησιοῦ μας. Τό Μουσικό Σχολεῖο, ὡς θεσμός, πέτυχε καί ἐργάζεται μέ ικανοποιητικά ἀποτελέσματα, μέ τήν εὐγενική συμμετοχή γνωστῶν μουσικῶν τοῦ εἴδους. Ἡ διδασκαλία τώρα καί μαθημάτων βυζαντινῆς μουσικῆς ἀπό ἀριστούχους τῆς διάσημης Ἑλληνικῆς Βυζαντινῆς Χορωδίας τοῦ κ. Λυκ. Ἀγγελόπουλου, εἶναι ἄλλο σοβαρό ἐπίτευγμα, ἡ δέ προσέλευση μεγάλου ἀριθμοῦ μαθητῶν γιά τήν ἐκμάθησή της, χαροποιό κι' ἐλπιδοφόρο γεγονός. Ἄς ἔχουν ὑπόψη οἱ σπουδαστές τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς ὅτι δύο Σίφνιοι διέπρεψαν σ' αὐτήν· ὁ Γεώργιος Βιολάκης, «ἄρχων πρωτοφάλης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως» καί ὁ Νικ. Γ. Παππᾶς.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

ΟΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

- Γκιών, *Ίστορία* = Καρόλου Ίω. Γκιών, *Ίστορία τῆς Νήσου Σίφνου*, ἐν Σύρω 1876.
- Πετροπούλου, *Μνημεῖα* = Γεωργίου Α. Πετροπούλου, *Νομικά Ἐγγράφα Σίφνου τῆς Συλλογῆς Γ. Μαριδάκη (1684-1835)*, ἔκδοσις Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν στή σειρά «Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας», τόμος τρίτος, τεύχος πρῶτον, ἐν Ἀθήναις 1956.
- Slot, *Ἐκκλησίαι* = Slot J.B., *Καθολικαί Ἐκκλησίαι Κιμώλου καί τῶν πέριξ νήσων*, ἀνάτυπο ἀπό τὰ «Κιμωλιακά», Ἀθήναι 1974, τόμ. Ε'.
- Συμεωνίδη, *Βρυσιανή 1966* = Σ.Μ. Συμεωνίδη, *Ἡ Κυρία Βρυσιανή*, ἤγουν συμβολή εἰς τήν Ἱστορίαν τῆς ἐν Σίφνω Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου, Ἀθήναι 1966.
- Συμεωνίδη, *Βρυσιανή 1981* = Ἡ Κυρία Βρυσιανή, τὰ νεώτερα ἱστορικά στοιχεῖα, Ἀθήναι 1981.
- Συμεωνίδη, *Μοναστήρια* = Σ.Μ. Συμεωνίδη, *Μοναστήρια τῆς Σίφνου*, Ἀθήνα 1984.
- Συμεωνίδη, *Τό Ἀρχιπέλαγος* = Σ.Μ. Συμεωνίδη, *Τό Ἀρχιπέλαγος κατὰ τόν πόλεμο Τουρκίας-Βενετίας (1645-1669) καί οἱ ἀρχιερατικές ἐναλλαγές στίς ὀρθόδοξες ἐπισκοπές*, ἀνάτυπο ἀπό τὰ «Μηλιακά», Ἀθήνα 1989, τόμ. Γ'.
- Συμεωνίδη, *Ίστορία* = Σ.Μ. Συμεωνίδη, *Ίστορία τῆς Σίφνου ἀπό τήν προϊστορική ἐποχή μέχρι τόν δεύτερο παγκόσμιον πόλεμον*, Ἀθήνα 1990.
- Συμεωνίδη, *Κοινωνία καί Παιδεία* = Κοινωνία καί Παιδεία στή Σίφνον κατὰ τήν τουρκοκρατία (1537-1821), «Σιφνιακά», Ἀθήναι 1995, τόμος Ε'.
- Γ.Α.Κ. = Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους.
- ASV = Archivio di Stato di Venezia.
- SCPF = Sacra Congregazione de Propaganda Fide (Ρώμη).

ΟΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΥ

ἀρχιερ. = ἀρχιερέας
 ἀρχιμ. = ἀρχιεπισκοπικός
 ἀρχπ. = ἀρχιεπισκοπικός
 διδ. = διδάσκαλος
 ἐπιστ. = ἐπιστάτης
 ἱερ. = ἱερέας
 ἱερδ. = ἱεροδιάκονος

ἱερμχ. = ἱερομόναχος
 καντζ. = καντζηλιέρης
 μητρ. = μητροπολίτης
 μον. = μοναχός
 οἰκ. = οἰκονόμος
 πνευμ. = πνευματικός
 πρόξ. = πρόξενος

Δέν περιλαμβάνονται α) ὀνόματα τοῦ θέματος «Χρηματικές συνεισφορές τῶν Σιφνίων κ.λπ.», ὅπου καταχωρίζονται κατάλογοι ὀνομάτων κατὰ χωρίο καί β) τὰ τοπωνύμια τοῦ θέματος τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτη Ἡλία, συγκεντρωμένα σ' αὐτό.

I. ΟΝΟΜΑΤΩΝ - ΤΟΠΩΝ

Ἀβραῆς Ἀγγελέτος, διδ., 138.
 Ἀγάπιος, μητρ. Κυζίκου, 98.
 Ἀγγελετῆ Ν. Μάρθα, 100.
 Ἀγγελετῆς, 160.
 Ἀγγελετῆς Νικόλαος, 97.
 Ἀγγελέτος, ἱερ.-καντζ., 18, 57.
 Ἀγγεληνοῦ κερά Καλῆ, 27.
 Ἀγγέλικας
 - Μανόλης, 98
 - Μάρκος, 98
 Ἀγγλία, 61, 68, 69, 70.
 Ἀγιασημῆς Ἰωάν., 100.
 Ἀγκώνα, 63.
 Ἀθανάσιος
 - ἀρχπ. Σίφνου, 24
 - Πάριος, 165.
 Ἀθηναῖος Δημ., 87, 104.
 Ἀθηνῶν-Κεῆς-Θερμίων προξενεῖο, 62.
 Αἴγινα, 136, 150.
 Αἴγυπτος, 61.
 Ἀλεξάνδρου Ζαχαρ., παπᾶς, 29.
 Ἀλημπέρτης Ἀντ. Νικόλ., 97.
 Ἀλησάφης Ἀντώνης, 47.
 Ἀλιπράντης Κωνστατάκης, 26, 70, 71.
 Ἀλμπέρτης, 159.
 Ἀμαλία, βασίλισσα, 144.
 Ἀμαντος Ἰ. Κων., 166.
 Ἀμοργός, 155.
 Ἀμουράτης, σουλτάνος, 62.
 Ἀναζηρόπουλος, διδ., 144.
 Ἀναστασιάδης Μ. Λεόντιος, διδ., 136, 137, 139, 147.
 Ἀνάφη, 155.
 Ἀνδριᾶς Ἰω. Ἀπόστ., 97.
 Ἀνδριώτης Νίκος, 170.
 Ἀνδρόνικος,

- βλ. Ἀνθιμος.
 - Ἰω. Δαμ. 98.
 Ἀνδρος, 141, 155, 169.
 Ἀνθιμος
 - πρ. μητρ. Προύσης, 42.
 - Βλασόπουλος, ἀρχιερ., 160.
 - Ἀνδρόνικος, ἱερμχ., 160.
 - Ὀρφανός, ἱερμχ., 160.
 Ἀπλόδωρος Φίλιππος, 12.
 Ἀποστόλης, βλ. Ἰωνᾶς.
 Ἀποστολίδης Φίλιππος, 77.
 Ἀποστόλου
 - Ἰω. Γεώργιος, 54.
 - Ἰω. Νικολός, 55.
 - κερά Πολύχρονη, 27, 54.
 Ἀράπης Ι., 160.
 Ἀρμένης Ἐμμανουήλ, 65.
 Ἀρμωστές Νήσων, 2.
 Ἀρσένιος
 - ἱερμχ., πνευ., 47.
 - Ποδενές, ἱερμχ., 160.
 Ἀρχεῖο Ἱστορ. Σίφνου, 169.
 Ἀτζάλης Ἰγνάτιος, 95.
 Αὐστρία, 61, 78.
 Ἀφεντούλενα, μοναχή, 97.
 Ἀχλάδης, Ἰωάννης, 47.
 Ἀχμέτ τοῦ Μεχμέτ, σουλτάν., 62.
 Βαλέζης
 - Κ., 93.
 - Στ. Νικόλαος, 94, 102.
 Βαλέτας Νικ., 86, 91, 93, 94, 103.
 Βάμβας Νεόφ., διδ., 135, 150, 165.
 Βάου Ε. Συλλογή Ἐγγράφων, 5, 8, 169.
 Βαρδαλάχος Κων., διδ., 166.
 Βασιλάκης Νίκος, 171.
 Βασιλείου Ι., 138
 Βασσάλος Ν., 98.
 Βασσάλου Ι. Αἰκατερ., 96.

Βατικανό, 17, 19, 24, 32, 39, 72, 123.
 Βαφίας Λουκάς, παπᾶς, 52.
 Βελούδης Γεωργής, 51, 52.
 Βενετία, 13, 41, 42, 61, 65, 68.
 Βενετοί, 9, 16, 17, 64.
 Βενιαμίν Λέσβιος, διδ., 105.
 Βερνίκος Παῦλος, 49.
 Βητζιρίδης Ἰωάν., παπᾶς, 47.
 Βιβλιοθήκη Καίρειος Ἄνδρου, 172.
 Βίβλου (Νάξου) δημότες, 142.
 Βιολάκης Γεώργ., ἄρχων πρωτοφ., 172.
 Βιώνης Γεώργ., διδ., 146.
 Βλασόπουλος, βλ. Ἰωσήφ.
 Βοεβόδας, βλ. Γαβριήλ.
 Βορδώνης Γιώργης, 42.
 Γαβαλάς Πετράκης, 36, 37.
 Γαβριήλ
 - ἄρχπ. Σίφνου, 28, 55.
 - Βοεβόδας, ιερδ., 101.
 - Κόμης Ιερμχ., 160.
 - Ραφελέτος, ιερδ., 160.
 Γαϊτᾶνος Θεόδωρος, διδ., 143.
 Γαϊτάνου Θ. Γεωργ., Συλλογή, 5, 8, 169.
 Γαλιῆρος Γεώρ. Νικόλαος, 28, 55.
 Γαλίφου Ν. Φλουρέζα, 28, 55.
 Γαλλία, 61, 69, 70.
 Γαλλίας, βασιλιάς, 61.
 Γάλλος πρέσβυς, 62.
 Γένοβα, 61.
 Γεράκη Χατμανέσσα, 96.
 Γεράρδη Μακαρία, κερά, 25.
 Γερόνυμου Ν. Μακαρία, 25.
 Γεωργαῖος Γεώργιος, 101, 102.
 Γιωργηλᾶ Αἰκατερίνη, 94.
 Γκινάκας Ι., διδ., 136.
 Γκίνης Μ. Βασίλειος, 105.
 Γκιών
 - Ἄντριανιῶ, συζ. Γκιουζέ, 34.
 - Ἰζέππος, πρόξ., 73.
 - Ἰωσήφ, βλ. Ἰζέππος.
 - Κάρολος, πρόξ. 60, 72-74.
 - Ἰ. Κάρολος, διδ., 165, 169.
 - Νικόλαος, ἐπιστάτης, 87.
 - Πελαγία, μοναχή, 73.
 - οἰκογέν. Μήλου, 72.
 Γοδεφρίγος, 123, 133.
 Γοζαδίνος
 - Ἄγγελος, δυνάστης Σίφνου, 20.
 - Ἀντώνιος, βικάριος, 22.
 - Νικ. Ἀντώνιος, 34.
 - Ἀποστόλης, παπᾶς, 51, 56.
 - Ἀπόστολος, οἰκ., 47.
 - Γεώργιος, οἰκ., 30.
 - Ζαννάκις, 19, 47.
 - Ζαννῆς, καντζ., 13, 19, 20, 23.
 - Ζαννῆς, 50.
 - Ζώρξης, ἀφέντης, 51.
 - Θεοδωρῆς, 48.
 - Μπατῆς, ἀφέντης, 70.
 - Νικόλαος, καντζ., 17.
 - Νικόλαος, σκευοφ., 50, 52.
 - Ἄγγ. Νικολός, δυνάστης, 72.
 - Νικολός, παπᾶς, 54, 56.
 - Νικολός, παπᾶς, 47.
 - Νικολός, τῆς Κατερίνας, 17, 20.
 - οἰκονόμος, 27, 28, 30, 55.
 - χωρεπίσκοπος, 56.
 Γοζαδίνου, συζ. Φιλ. Μαριῶ, 56.
 Γούνναρης Α., 94.
 Γραμματικός Ἐμμ., Κρής, 102.
 Γρηγόριος Ε΄, οἰκ. Πατρ., 166.
 Γρυπάρη Νικ. Μαρία, 36.
 Γρυπάρης
 - Νικολάκη Ἀντώνιος, 35.
 - Γεώργιος, 86, 92.
 - Ἐμμανουήλ, καντζ., 22, 23.
 - Νικολᾶς, καντζ. (:), 29.
 - Νικ. Σταμάτης, καντζ., 29-30.
 Δανιήλ Εὐθύμιος, Ιερμχ., 161.
 Δασόπουλος Ἄνθιμος, 97.
 Δεκαβάλλες
 - Δημήτριος, 98.
 - Ν(ικόλαος), 98.
 Δελλαγραμμάτικας Ἰούλιος, 17.
 Δελλαρόκκα Ἰάκωβος, βικάριος, 41.

Δεπάστες
 - Γεώργιος, ἐπιστ., 87, 88, 103.
 - Ζαφ. Γεώργιος, 99.
 - Ἄντ. Ἰωάννης, 100.
 - Τομάζος, 103.
 Δευτερεύων, 77, 99.
 Δημήτρη Ἰω. Ἀνέζα, 12.
 Διακῆς, βλ. Καλλίνικος
 Διαμαντῆς Μ., 160.
 Διονύσιος, Ιερμχ., 47.
 Διπάστης Λεονάρδος, 58.
 Δολφῆς Ἰωάνν., Ιερ.-διδ., 165.
 Δραγάτης Χαρίδημος, διδ., 146.
 Ἐκκλησία Λατινική Σίφνου, 123.
 Ἐλενα τοῦ Ἀντώνη, ἀπό Πάδοβα, 63.
 Εὔβοια, 63, 128.
 Εὐθύμιος, βλ. Δανιήλ.
 Εὐφροσύνης Ν. Κων/νος, 100.
 Ζαμπέλη Εὐγενία, καλογριά, 28.
 Ζαμπέλης
 - Νικόλα Ἀντώνης, 25.
 - Γιαννούλης, καντζ., 31-32.
 - Γιαννούλης, καντζ., 38, 58.
 - Κάπακα Ἰωάννης, 25.
 Ζάννης Ι. Ἐμμανουήλ, 96.
 Ζαφείρα, μοναχή, 57.
 Ζαχαρίας Κόμης, Ιερμχ., 160.
 Ζελεπῆς Ἰωάνν., διδ., 135.
 Ζύλης Γ., 160.
 Θεολάης Γεώργιος, 100.
 Θεοδόσιος Ιερμχ. Περγαμηνός, 136.
 Θήρα, 62, 155.
 Ἰάκωβος, ἀρχιμ., 29.
 Ἰγγέλιος Ν., 101, 102.
 Ἰεραπόλεως ἐπίσκοπος, βλ. Sebastiani.
 Ἰερόθεος, μον., 101.
 Ἰος, 17, 62.
 Ἰου Ἑλλην. Σχολεῖο, 138.
 Ἰσπανοί, 9.
 Ἰταλοί, 9.

Ἰωακείμ Νικολός, Ιερμχ., 161.
 Ἰωάννης, Ιερ.-καντζ., 29.
 Ἰωαννίκιος, ἀρχιδιάκονος, 94, 98.
 Ἰωνᾶς Ἀποστόλης, κύρ, 21.
 Ἰωσήφ Βλασόπουλος, Ιερμχ., 160.
 Ἰωσήφ Φραδέλος, προηγ. Πάτμου, 20, 21.
 Καζουρῆς Γ., 98.
 Καλλέργης Μανώλης, καντζ., 16, 30-31.
 Καλλίνικος
 - μητρ. Σίφνου, 167.
 - Διακῆς, Ιερμχ., 160.
 Καμαράσης Πέτρος, 86, 92, 102.
 Καμύλλης Ἰωάνν.-Ἀντώνιος, καθολ. ἐπίσ. Μήλου, 15, 26, 27.
 Καμπάνης
 - Ἀλέξανδρος, καντζ., 37-38.
 - Ἄλ. Ζαννάκης, 94, 103.
 - Α. Νικόλαος, 103, 104.
 Καντζηλιέρης Ν., 96.
 Καντζηλιέρης
 - Ἀγγελετάκης, 36.
 - Ἀγγελέτος, Ιερ., 30.
 - λογοθέτης, 30.
 - πρωτοπαπᾶς, 29-30.
 Καντσών Ἰωάννης, 99.
 Καποδίστριας Ἰω., κυβερν., 86, 89.
 Καραγιάννης Παν., ἔπαρχος, 75.
 Καργιώτης Κ. Γιάννης, μάστρο, 97.
 Καρδίτσης
 - Γεώργιος, παπᾶς, 47.
 - Μανός, μισέρ., 21.
 Καρτζαούτη Ἀνδριάννα, 31.
 Κάτζα
 - παπαδιά, παπά Ἰωάννη, 25, 50.
 - παπαδιά, παπά Νικόλα, 56.
 Κατζαρίδης Ἐμμαν., 95.
 Κάτζας
 - Ἰωάννης, παπᾶς, 25.
 - Νικόλας, παπᾶς, 9.
 Κατζόν Ἰωάννης, 50.
 Κέα, 144.
 Κιμωλιάτης Θεοτόκης, 42.

Κίμωνος, 41, 42, 128.
Κοκκίνης Ν., 159.
Κόκκινος Ἰωάννης, 99.
Κολονέλλος
- Ἀπόστολος, καντζ., 36.
- Ἀπόστολος, 95.
Κόμης
- βλ. Γαβριήλ
- βλ. Ζαχαρίας
Κονίδης Γεώργ., καστελλάνος, 53.
Κοντόσταυλος
- Ἀλέξανδρος, 166.
- Γάσπαρος, πρόξενος, 41, 64, 65, 80.
- Μιχελέτος, 69, 80, 128, 132.
Κοραῆς Ἀδαμάντιος, 165.
Κορνέλλης Ζώρζης, Κυθήριος, 63.
Κορονέλλος Κρουσσίνος, πρόξενος, 72.
Κορφιάτη κερά Μαρία, 28.
Κορφιάτης Γεώργ. Χρουσῆς, 28.
Κοσμῆς
- Βασίλειος, 95.
- Βερνάρδος, 96.
Κουζουρῆς
- Θεοδωρῆς, 25.
- Νεόφυτος, 96.
- Χρουσῆς, 29.
Κουτζουκός, ἱερδ., 98.
Κρανείου Ι., διδ., 144.
Κράνιτζας Ἰωάννης, 96.
Κρήτη, 64.
Κύθηρα, 63.
Κωνσταντάς Γρηγ., 137.
Κωνσταντινούπολη, 61, 62, 65.
Κωνσταντίνος, 101.
Κωτάκη Νικ. Μαρία, 68.

Λαγγούσενα Μαργαρίτα, 94.
Λαγός μάστρ' Ἀντώνης, 97.
Λαγκούση Φλουρέντζα, 57.
Λαγκούσης Ἰωάννης, 57, 102.
Λεβέντης Γ., ἔπαρχος Τήνου, 151.
Λειμβαῖος Ἰωάννης, 77, 86, 89, 92, 103.

Λενιοῦ τοῦ Καλητζάκη, 99.
Λιβόρνο, 64.
Λιζάρδος Γεωρ. Κωνσταντῆς, 25, 50.
Λογοθέτης Βασίλ., 18, 20, 47, 67, 68, 80.
Λορεντάνο Φραντζ., βικάριος, 72.
Λουρέντζος Πετρῆς, 36.
Λυγίζος Γιαννούλης, 47.

Μαγγανάρη Ἀπ. Μαρία, 21.
Μαγγανάρης
- Ἀντώνης, κριτής, 21, 22.
- Ἀπόστολος, 21.
- Νικολός, 47.
- πρωτέχδικος, 95.
Μάγγουρη Σταματούλα, 34.
Μαγκανάρης
- Ἀπ. Ἄγγελος, 100.
- Ἀνεγνώστης, 51, 52.
- Φραγκούλης, 12.
Μάϊνα, τοῦ
- Κωνσταντάκης, 29.
- Κων. Νικολός, 30, 31.
Μακάριος
- μέγας πρωτοσ.-ἔξαρχος, 28, 56.
- ἱερμνχ.-πνευμ., 47.
Μάλτα, 64.
Μαννούσου Αἰκατερ., Κρητός, 98.
Μαντελένης Κλήμης, διδ., 100.
Μαργαρίτης Μισαήλ, διδ., 35.
Μαριδάκη Γεωργ., Συλλογή, 6, 8, 169.
Μαριδάκης Ραφαλέτος-Ἀπόστολος, 32.
Μάρκου,
- Γ. Ἀντώνης, 97.
- Ζανῆ Ἰωάννης, 27.
- Ἰωάννης, διδ., 144.
- Στυλιανός, 98.
Μαρούλης Νικόλαος, 96.
Μαρτεγκάνι Γεώργιος, νοτάριος, 39-41.
Μαστρόκαλος
- Γεώργιος, 102.

- Ν., 99.
Μάτζας
- Βητώριος, 95.
- Ἰωάννης, καντζ., 32-35.
- Κ(ων/νος), δημογέρων, 91, 103.
- Νικολός, ὑποπρόξ., 74.
- Νικολός, 47.
- Πέτρος, δημογέρων, 104.
- Τομάζος, 47.
Μάτσα
- θυγ. Ιω., Ἐλένη, 101.
- Μαργετοῦ, 25.
- παπαδιά ποτέ Νικόλα, 30.
Μάτσας
- Ιω. Ἀπόστολος, 99.
- Γεώργιος, κοτζάμπασης, 88.
- Κων. Γεώργιος, πρόξ., 74, 103.
- Ζαφ. Κων/νος, πρόξ., 74, 93.
- Νικόλαος, ὑποπρόξ., 74
- Κ. Πετράκης, 104.
Μαυρομάτης Ἀντώνης, 47.
Μελέτιος, ἀρχπ. Σίφνου, 34.
Μενεγάκης Κων., πρόξ., 78.
Μεταξᾶς Νικ. Κων/νος, 105.
Μῆλος, 65, 128.
Μήλου
- Ἑλληνικό Σχολεῖο, 138, 146.
- καθολ. ἐπίσκ., 13.
- πρόξενοι, 62, 65.
Μηνᾶς
- βλ. Νεόφυτος
- Νικόλαος, 77.
Μικελλούτσι Φραντσ., 128-133.
Μιλέκου Πέτρ. Ἀντώνης, 52.
Μιλλιόνης Ἰωάννης, 77.
Μοθονέος Ἰωάννης, λογοθέτης, 56.
Μοθονιός Ἰωάννης, 50, 52.
Μοροζίνης Φραγκ., πρίγκηψ, 27, 53.
Μορφογοῦ Νικόλας, παπᾶς, 25.
Μουζμουνάς Ἀγγελέτος, 51.
Μπᾶος
- Γιαννάκης, 30, 56.
- Ἰωάννης, πρόξ., 75, 77, 86, 92, 93.

- Ἰω. Κωνσταντάκης, σιόρ, 31, 37, 92, 97.
- Κωνσταντίνος, πρόξ., 38, 69-70.
- Κωνσταντίνος, 75, 77, 102.
- σακελλαρ. Κων/νος, καντζ., 36-37.
- οἰκονόμος, 36, 101.
- Κων. Πετράκης, 104.
- Ἰω. Πέτρος, ὑποκόνοσολος, 75-76, 101, 102
- σακελλάριος, 57.
Μπαροῦ, Χα Τζανῆ, παπαδιά, 70.
Μπονατζῆς Ἀλῆ-ἀγᾶς, 53.
Μπουτέρος Νικολός, παπᾶς, 56.
Μπουτιέρος
- Ἀπόστολος, παπᾶς, 55.
- Ἀπόστολος, 51.
Μπρόντζας
- Ζουάνες, καπετάν, 24, 130.
- Πιέρος, σκλαβούνος, 71.
Μύκονος, 11, 169.
Μυκόνου, προξενεῖο, 62.
Μυτιληναῖος
- Δημήτριος, ἀντιπρόξ., 77.
- Πέτρος, 86, 93, 94.

Ναδάλης
- Ἀναγνώστης, 12, 27, 28, 49, 53.
- τοῦ Λιᾶ, Ἀντώνης, 21.
- Τζουάνες, 53.
- Φίλιππος, πρόξ., 71-72, 74
Ναδάλης Ἀντώνης, παπᾶς, 47.
Νάξος, 107, 141, 169.
Νάξου
- δημότες, 142.
- πρόξενοι, 62.
Ναύπλιο, 136, 138, 147.
Νεόφυτος
- Μηνᾶς, ἱερμχ., 161.
- παπᾶς, 12.
Νικόλαος Σίφνιος, 166.
Νιοτάρης Ἀντών., καντζ., 32.
Νοικοκύρης Ἰωάννης, 99.
Νουτζάκης, Χίος, 99.
Ντακορώνια Τουλιάνος, ἡγεμών, 22.

Ντακορώνιας Νικολός, παπᾶς, 47.
Νταμισίνας Ἰωάννης, παπᾶς, 53.
Ντάρδος Ἀντών., 100.
Νταρκάς Ζουάνες, Ἀθηναῖος, 41.
Ντεκαμίλλης, μονσινιόρ, βλ. Καμίλλης.
Ντεπάστες Τομάζος, 87.
Ντολφῆς Ἰωάννης, παπᾶς, 37.
Ντολφίν Ἰωάν., ἱερ.-καντζ., 4, 27-29, 55, 56.

Ξανθάκης Ἀπ. Γιώργης, 38.
Ξένου Ἰω. κερά Μαρία, 27, 53.

Ὁδησοῦ Σχολή, 166.
Ὁθωναῖος
- Ἀπόστολος, 87, 94, 102.
- Γεώργιος, καντζ., 38-39, 87, 88, 103, 106.
- Κωνσταντῖνος, 103.
- Περικλῆς, διδ., 143.
Ὁθωνος Πανεπιστήμιο, 142.
Οἰκονόμος Νικόλαος, 105.
Οἰχαλιώτης Ρέννος, 170.
Ὀλλανδία, 77.
Ὁμηρος Παυλῆς, πρόξ., 70-71.
Ὁρφανός
- βλ. Ἀνθιμος
- Ἰωάννης, 100, 101.
Οὐμπέρτη Ἀντώνιος, 65.

Παλαιός Κων/νος, καντζ., 35-38, 94, 102.
Παλαιστίνη, 61.
Παλιός Κωνσταντῆς, παπᾶς, 53.
Πανώριος Ἰωάννης, 87, 161.
Πᾶος Κ. Πέτρος, 103.
Παπαγιαννάκη Μαρία, 98.
Παπαγιαννάκης Γεώργιος, 97.
Παπαθανάσης Ἰωάννης, 88, 98, 103.
Παπανεοφύτου Ἀντώνης, παπᾶς, 51, 52.
Παπᾶς Γ. Νικόλαος, 172.
Πάρος, 107, 155
Πάτμος, 35.

Παύλου Ν., 99.
Πελαγηνός
- Ἀλέξανδρος, 167.
- Κωνσταντῖνος, 167.
Πελοπόννησος, 128.
Πέρης Γεώργ., ἱερ.-διδ., 24.
Πέρου Μαργαρίτα, 28.
Πετρόπουλος Α. Γεώργ., 6, 32, 33, 37, 85.
Πέτρου Εὐστρ., Κυδωνιεύς, διδ., 140, 141, 149, 152.
Πετρουνέλλα, κυρά, 21.
Πίζα, 61.
Ποδενές, βλ. Ἀρσένιος.
Πόλλα Βαρθολ., καθ. ἐπίσκ. Νάξου, 20, 129.
Πομπονάτζος Γιακουμῆς, 48.
Πονεντῖνοι, κουρσάροι, 65.
Πουῦργος Πέτρος, 57.
Πρακτικός
- Ἀντωνάκης, μισέρ, 53, 54, 57.
- Νικόλαος, ἐπιστάτ., 87, 103.

Ράμφος Ἰωάννης, πρωτοπρ., 21.
Ραφαλέτος Γ. Ἰωάννης, 27.
Ραφαλέτου Ν. Φρ., 95, 102.
Ραφελέτος, βλ. Γαβριήλ.
Ρεκανέ Μιχαήλ, 65.
Ρενέρης Νικολός, 47.
Ρήγας Νικολός, 12.
Ρικκάρης Ν., 96.
Ρόδου, πρόξενος, 62.
Ροδούσης Ν., 98.
Ρόζας Πέτρος, πρόξ., 22, 68-69, 80.
Ροῦσσοι
- Ἰωάννης, 12.
- Νικολός, παπᾶς, 53.
Ρωμαϊκή Ἐκκλησ. Σίφνου, 26, 51.
Ρώσιος Γρηγόριος, 47.
Ρῶσοι, 33.

Σαμοθράκη, 105.
Σαντορίνη, 128, 169.
Σαράφη Γρηγορ., συντακτικό, 152.

Σάρδης Λορέντζος, 42.
Σάρης
- Ι. Ἀντώνιος, 103.
- Γ., 98.
- Γ. Νικόλαος, 96.
Σεμπαστιάνι, ἐπίσ. Ἱεραπόλεως, 123, 128-133.
Σεργιάννης
- Γ., 101.
- Ἰωάννης, 97.
Σερίφιοι, 24.
Σεριφιώτης Νικ. Γεώργης, 55.
Σερίφου κοινοτήτα, 31.
Σερμαρτῆ
- κερά Κατερινάκι, 29.
- Κατερινιώ, 31.
Σερμαρτῆς
- Ἀναγνώστης, 47.
- Ἄν. Παῦλος, 20.
- Παῦλος, καντζ., 42.
- Ποθητός, ἱερδ., 18, 20.
- διάκονος, καντζ., 20-25, 50.
Σίφνου-Κέας-Θερμίων, ἐπίσκ., 18, 41.
Σιωτός Ἰωάνν., διδ. Τήνου, 138, 147, 150, 152.
Σκουταργιώτης Γιάκουμος, 54.
Σμαραγδῆς Γεώργιος, 102.
Σμύρνη, 75, 105.
Σούδα, 64.
Σουλεϊμάν, σουλτάνος, 61.
Σοῦτσος Ἀλέξ., δραγομάνος, 36.
Σπαθάρος Κων., 100, 101.
Σπεράντσας Νικ., διδ., 135-153.
Στάης Ἀντωνάκης, 26.
Σταφυλοπάτης
- Ματθαῖος, 96.
- Νίκος, 171.
Στεφάνου Γ. Στέφ., διδ., 143-145.
Συρία, 61.
Συρίγος Ἀντώνης, 47.
Συρματῆς διάκος, 47.
Σύρος, 75, 76, 150, 169.
Σύρου
- Γυμνάσιο, 142.

- Πρόξενος, 62.
Σφήκας Νικολῆς, Χιώτης, 34.
Σχολεῖο
- Ἀγίου Τάφου Σίφνου, 35, 135, 165, 166.
- Ἑλληνικό Σίφνου, 84, 94, 98, 100.

Ταταράκης Πέτρος, 93, 99.
Τζαγγαρέλος Γεώργ., πρωτοπ., 47.
Τζαλουμάν Τζελεπή, σκλάβος, 24.
Τζαμπουνιέρης Ἰωάννης, 29.
Τζήκενας Ἀπόστολος, 97.
Τζιά, 144.
Τζιριγώτης Γεώργης, 26, 51, 52.
Τήνος, 17, 64.
Τήνου
- rettore, 17.
- Σχολεῖο, 138, 149.
Τουλάκης
- Ἀναγνώστης, καντζ., 25.
- Ἄν. Γεώργης, καντζ., 10, 25-27, 50, 51, 52, 54.
- Κωνσταντῆς, παπᾶς, 28, 55.
- Μιχελῆ Κωνσταντῆς, 50.
Τουλφῆς
- Ἰωάννης, 52.
- Κωνσταντῆς, 52.
Τρουλλίδης Ἰωάνν., παπᾶς, 47.
Τρουλλος μάστρο Γιωργάκης, 97.
Τσελεπῆς Ἰωάννης, 166.

Υδρα, 141, 143.
Υδραῖοι, 75.

Φελουζάκης Γεώργιος, 146.
Φιδέλες Μιχαήλ, ἐπίτροπος, 70.
Φιλικός
- Ζανῆς Ἰω. Τουλῆ, 28, 55.
- Ἰωάννης Γεώργ. Τουλῆ, 50.
- Ἰωάννης, 52.
- Νικολός, 49.
Φιλικῆ Κατερίνα, 49.
Φλωρέζα, οἰκονόμου, 103.

Φλωρεντία, 61.
Φραγγούλη υιός Ν., 100.
Φραγγούλης, παπᾶς, 47.
Φραγκούλη Ἄπ. Μαργαρίτα, 38.
Φραγκούλης Ἀπόστολος, 38.
Φραδέλος, βλ. Ἰωσήφ.
Φραζέσκου Ἀντώνης, ἐπίτρ., 53.
Φραντζεσκαράκη Μαρία, 100.
Φρουδίτης Πέτρος, 53.

Χαιρέτης Παρθένιος, ἱερμχ., 19.
Χαλκιάς Ι., 160.
Χαλκιόπουλος Κων., ἀγιογρ., 12.
Χανιά, 63.
Χαντζερῆς Κωστάκης, δραγομ., 32,
36.
Χίος, 63, 65, 82, 105, 129, 131,
137.

Χίου
- πρόξενoi, 62.
- Σχολή, 135, 137.
Χλωροῦ Παρθενία, 92.
Χρυσοβέργης Γ., βυζάντιος, 136.
Χρυσόγελος Νικ., 74, 87, 105,
106, 135, 137, 141, 165.
Χρυσογέλου Ν. Κυριακῶ, 99.
Χρυσολουρᾶς Δημ., 47.

Ψυλλιάκος
- Γ. Ἰωάννης, 96.
- Νικόλαος, 95.
- Φραγγῆς, 97.
Ψυχούλης Ἀπόστολος, 98.

II. ΜΟΝΩΝ - ΝΑΩΝ

Ἁγία Μαρίνα Μήλου, μονή, 138.
Ἁγιος Ἀντώνιος, καθολ., 22, 128.
Ἁγιος Ἀρτέμιος Σιμωνόπετρας,
μονή, 28, 95.
Ἁγιος Γεώργιος
- Καπούλης, μονή Μήλου, 138.
- στίς Λεῦκες, 57.
Ἁγιος Ἰωάννης

- Θεολόγος Μογκοῦ, μονή, 19, 95.
- Θεολόγος Πάτμου, μονή, 20.
- Χρυσόστομος, Φυτεία, μονή 25,
31, 57, 73, 93.
Ἁγιος Κωνσταντῖνος, 25, 28, 30,
49.
Ἁγιος Μιχαήλ Ἀρχάγγελος Κα-
θολ., 129.
Ἁγιος Νικήτας, καθολ., 130.
Ἁγιος Σώζων-Φανούριος, 18, 29.
Ἁγιος Φραγκίσκος Νάξου, καθολ.,
132.

Παναγία

- Βρυστιανή ἢ Βρύση, 20, 21, 25,
35, 70, 94
- Εὐαγγελίστρια, καθολ. Σίφνου,
22, 48, 51, 130.
- Εὐαγγελίστρια Τήνου, 139.
Προφήτης Ἡλίας, μονή, 93, 95-97,
101, 155-161.
Ταξιάρχης Σερίφου, μονή, 34.

III. ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

Ἁγιο Δημήτριο, στόν, 27, 53.
Ἁγιο Νικήτα, στόν, 58, 59.
Ἁρτεμώνας, 49, 50.
Ἁσπρη Μάνδρα, 57.
Ἁφεντικοῦ, στοῦ, 58, 59.
Βαθύ, 27, 54.
Καλαμπελά, στοῦ, 58.
Κάστρο, 31.
Κῆπο, στόν, 22, 26, 45, 50, 51,
52, 58.
Κλιμάτι, στό, 58.
Λαγκάδα, 17, 22, 45.
Λεῦκες, 57, 58.
Λεῦκες, 57, 58.
Λίμνες, 58.
Ὀρνιθοῦ, στήν, 12.
Πλατὺς Γιαλός, 58.
Σεράλια, 58.
Σκαλωτό, 28.
Σκάφη, 28, 55.

IV. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΩΝ ONOMATΩΝ

Argentiera, 123.
Bao
- Apostolo, 58.
- Constantino, 58.
Barozzi Antonio, 59.
de Bonnac, 62.
Bronza
- capetan, 125.
- Vincenzo, 127, 132.
Cambassi Giovanni, 59.
Camilli Ciov.-Antonio, 51.
Candia, 127.
Cinamo Marcantonio, 65.
Collossi Pietro, 42.
Condostaulo Michel., 123.
Corgna Ottulin, duca, 48.
Crispi Gian Batista, 58, 59.
Dacorfu Vittorio, 48.
Darcha Zuane, 41.
Degiorgis Giacomo, 45.
Dellagrammatica
- Dominico, 45.
- Giuglio, 39, 48.
- Marietta, 13, 19.
Doria Mauricio, 48.
Drosa Michiel, 23.
Gherondi Giorgio, 58.
Godefridum, 126.
Gozzadino
- Antonio, 48.
- Caterina, 45.
- Nicolo, 18, 45, 46.
- Zorzi, 49.
Grippari
- Antonio, 59.
- Emmanuel, 22.
- Giorgio, 59.

Guarchi Luigi, 72, 73.
Guillerages, 72.
Guion Charles, 72, 73.
Jaglapiera Joseph, 62.
Logoteti Vassili, 45-46.
Lorentano Francesco, 27.
Manganari Antonio, 49.
Martegani Giorgio, 39-40.
Massez G., 74.
Mazza, economo, 58.
Micheluzzi Fr., 123-127.
Milo, 123, 127.
Moresini Francesco, 48.
Naxia, 124.
Negraponte, 123.
Niotari Antonio, 59.
de Nointel, 71.
Nontiata Santissima, 48.
Orossios Grigoris, 46.
Paterii Giov., 124, 126, 129.
Pio VI, pontefice, 58.
Polla Bartolomeo, 124.
Proco Giovanni, 78.
Rocca, della, Giacomo, 17, 19, 20,
39, 45, 46.
Rosa Pietro, 49, 68-69.
Sacra Congregazione, 47.
San Michel Archangelo, 125.
San Nicheto, 125.
Sebastiani, vesc., 123-127.
Sermartin
- Paolo, 42.
- Potito, 45-46.
Sodriano Angelo, 59.
Telo Antoni, 63.
Tulachi Giorgio, 51.
Turnefort, 72.
Venier Angelo, 20.
Zucco Constantin, 49.